

A TREIA FORȚĂ:

România profundă

Ovidiu Hurduzeu

Mircea Platon

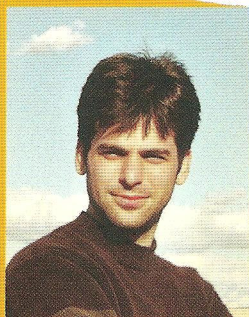
Logos

Ovidiu Hurduzeu.
Născut în Bucureşti la 12 iunie 1957.
Absolvă Facultatea de Limbi Străine în 1981.
În 1988 părăseşte România şi, după un popas în Italia, se stabileşte în SUA. În 1997, doctorat în French and Humanities la Stanford. Articole în „Idei în dialog", „România literară", „Convorbiri literare", „Rost". A publicat două volume de proză şi cărţile *Sclavii fericiţi. Lumea văzută din Silicon Valley* (Timpul, 2005), *Unabomber: Profetul ucigaş* (Logos, 2007)

Publicăm aceste eseuri în speranţa că vor ajuta la coagularea unei „a treia forţe". Între capitalismul foştilor comunişti şi marxismul de salon pe banii corporaţiilor occidentale, între cârdăşia politico-economică pozând în piaţă liberă şi lichelismul ideologic-corporat pozând în nonconformism de stânga, între vechiul şi noul *establishment*, România profundă a dispărut în exil interior sau propriu-zis. Propunem acest manifest la două mâini în nădejdea că va ajuta la identificarea unei „a treia căi". Una de întors acasă.

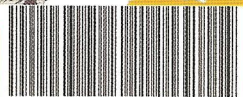
Mircea Platon s-a născut la 23 iunie 1974 în Iaşi. În prezent este doctorand în istorie la Ohio State University at Columbus. A colaborat la majoritatea publicaţiilor culturale din ţară, de la „Idei în dialog" la „Convorbiri literare" şi de la „Cuvântul" la „22". A publicat volume de traduceri din teatrul lui Alfred de Vigny şi din scrierile filosofului englez T. E. Hulme, culegeri de eseuri şi studii de istorie literară şi volumele *Ortodoxie pe litere* (Christiana, 2006) şi *Cine ne scrie istoria?* (Timpul, 2007).

978-973-8131-68-2

Ovidiu HURDUZEU Mircea PLATON

A TREIA FORȚĂ
România profundă

Cu o postfață de
Gheorghe Fedorovici

Logos

Coperta: Rada PLATON
Redactare: Alexandru CIOLAN

Editura LOGOS®
Adresa poștei: OP 4 CP 48 București
Tel. (021) 233 14 82
Tel./fax: (021) 327 14 78
E-mail: office@logos.tm.ro
Website: www.logos.tm.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

HURDUZEU, OVIDIU
A treia forță: România profundă / Ovidiu Hurduzeu, Mircea Platon; postf. de Gheorghe Fedorovici. - București : Logos, 2008
ISBN 978-973-8131-68-2

I. Platon, Mircea
II. Fedorovici, Gheorghe (postf.)

94(498)

Cuprins

„A Treia Forță"
Renașterea conștiinței critice și a speranței 11
Ce-a mai rămas de apărat? 21
Ecouri critice 29

Lămuriri preliminare
„Trăiți cu o icoană în fața ochilor minții" 35
„Am citit cărți ca să pot supraviețui în lume" 51

Persoana-eveniment
Rețeaua 65
Hipercomplexitatea păguboasă 84
Gândirea dezîntrupată și tentația gnostică 91
Ideologia „umanismului" secularizat 108
România la ora consumismului 118
Mircea Cărtărescu 130
Ceva și cineva 137
Inconfortul intelectualilor confortabili 153
Tinerețea întru eveniment 168
O societate personalist-conservatoare 179
Antiglobalism fără vadimism 199

Ce-a mai rămas de apărat
Ce se întâmplă cu noi 207
Noul marxism 210
Micul întreprinzător 212
Satul 221
Elitele 228

„Ortodoxia babelor" 235
Familia și copiii 257
Pentru o politică la scară umană 265
Libertatea istoriei și istoria libertății 271
Cum „care laicat"? 282
Întoarcerea despoților luminați. 289
Ce e România profundă? 296
Cum poți fi conservator 302
Gânduri despre ortodoxul român, astăzi, în lume. 329
Deasa îmbrobodire 343

Postfață

România în tranziție 351

„A Treia Forță"

Ovidiu Hurduzeu
Mircea Platon

Publicăm aceste eseuri în speranța că vor ajuta la coagularea unei „a treia forțe". Între capitalismul foștilor comuniști și marxismul de salon pe banii corporațiilor occidentale, între cârdășia politico-economică pozând în piață liberă și lichelismul ideologic-corporat pozând în nonconformism de stânga, între vechiul și noul *establishment*, România profundă a dispărut în exil interior sau propriu-zis.

Propunem acest manifest la două mâini în nădejdea că va ajuta la identificarea unei „a treia căi". Una de întors acasă.

Renaşterea conştiinţei critice şi a speranţei

de Ovidiu Hurduzeu

Cine ar fi crezut, cu vreo douăzeci de ani în urmă, că tărâmul libertăţii mult visate va deveni în România un deşert al conformismului? Cine ar fi bănuit atunci că prăbuşirea comunismului va întrona treptat o atmosferă intelectuală care va sufoca de-a dreptul conştiinţa critică?

Intelectualul din solda ONG-urilor, a statului sau a oligarhilor autohtoni nu face decât să preamărească *status quo*-ul şi realităţile timpurilor prezente. I se pare firesc să urmeze cât mai fidel tendinţele la modă şi să adere necondiţionat la „postmodernism“, „Europa unită“, „economia de piaţă“, „multiculturalism“ şi alte dogme ale societăţii „globale“.

Conformismul nu este doar un nărav al elitelor româneşti. Este cancerul care roade postmodernitatea însăşi. De la Foucault la Habermas, gânditorii postmoderni cultivă sistematic conformismul prin pretenţia lor de a „conceptualiza epoca“. În ochii lor, conştiinţa critică se reduce la rolul de a traduce într-un limbaj savant realităţile contemporane. Urmând aceeaşi logică, intelectualul român nu face decât să mestece la nesfârşit preceptele şi dogmele actuale. Chiar acele încercări modeste de a pune sub semnul întrebării unele aspecte ale lumii contemporane recurg la vocabularul îmbâcsit al postmodernismului instituţionalizat. Chiar cei care dau dovadă de clarviziune recurg la o critică parţială, nu vor sau nu sunt capabili să explice cauza fenomenelor, să caute cheia evenimentelor. Totul sfârşeşte într-o argumentaţie circulară. Postmodernismul exprimă adevărul epocii, iar conştiinţa critică exprimă adevărul doar atunci când se remarcă drept „conştiinţă a epocii“.

Această impotență intelectuală este justificată filozofic („nu putem ieși din cercul metafizicii occidentale"), istoric („trăim sfârșitul istoriei") sau economic („nu există alternativă la economia de piață"). În nici o epocă anterioară conformismul, banalitatea și sterilitatea intelectuală nu au fost transformate în norme de gândire și conduită morală. Doar în epoca postmodernă ele fac legea în regat.

Modernism/postmodernism sunt noțiuni arbitrare. Dacă noi ne declarăm „postmoderni", oare cum se vor numi cei ce se vor naște peste o sută de ani? Postmodernismul ne sugerează că trăim într-un prezent etern. Uităm însă că „sfârșitul istoriei" atrage după sine eliminarea funcției critice oferite de conflictul și de tensiunile dintre individ și realitățile istoriei concrete. Trăind într-un prezent continuu, intelectualul nu se poate plasa într-o poziție de „exterioritate" față de idiosincraziile postmoderne, o poziție care i-ar permite să-și exercite funcția critică. În lipsa distanțării mentale, intelectualul își pierde autonomia și se transformă într-un slujbaș servil al rețelelor ideologice și instituționale actuale.

În opinia noastră, două categorii de intelectuali, conservatorii radicali și „personaliștii" își mai exercită încă funcția critică, gândesc prin prisma unor principii și obiective aflate în permanentă tensiune cu afacerile de zi cu zi ale societății.

În general, conservatorii radicali – a nu se confunda cu neoconservatorii" („neoconii") de inspirație americană! – sunt etichetați în România drept „pășuniști", „legionari" sau fundamentaliști ortodocși. Punctele lor de vedere sunt considerate „extremiste", iar analizele critice, „vetuste". Stânga postmodernă nu le iartă independența intelectuală, anticomunismul intransigent, atașamentul ferm dar exigent la tradițiile locale, încă vii (stângiștii iubesc trecutul muzeificat), respingerea fermă a relativismului cultural, ingineriei sociale și a ideologiilor de grup, lupta pentru o religie ortodoxă tradițională, practicată de preoții „colivari" și babele evlavioase. Neoconservatorii și experții în patristică paneuropeni le reproșează „anacronismul", „lipsa de moderație", „derapajele antidemocratice", „antiecumenismul" și neînțelegerea „provocărilor

economice" ale epocii. Manifestând o predispoziție cinică de a se adapta la circumstanțe, atât „noua stângă"[1] românească cât și „noua dreaptă"[2] văd în conservatorii radicali „voci izolate" menite să tulbure superbul „consens democratic" al Vajnicei Lumi Conformiste.

Intelectualii personaliști sunt o specie recent apărută în peisajul intelectual românesc. Lupi singuratici, ei valorizează tradiția personalistă a Ortodoxiei românești, în mare parte uitată, și pe cea a mișcărilor personaliste din Occidentul interbelic (Ellul, Charbonneau, Mounier din *La Technique des moyens spirituels*, Denis de Rougemont, Georges Bernanos din *La France contre les robots*, *La liberté pourquoi faire* etc.) Întrucât se opun globalismului și manifestă scepticism față de o Europă „unită" pe baze tehnocratice și principii iluminist mondialiste, culturnicii din România i-au acuzat de „antioccidentalism". De asemeni, „personaliștii" resping încercările angrenajului tehnologic contemporan de a transforma ființa umană într-o simplă unitate social-politic-economică – așa cum propun doctrinele de astăzi ale *laissez-faire*-ului. „Personaliștilor" le repugnă ideologiile „grupiste" ale Noii Stângi (multiculturalismul, feminismul, mișcările de emancipare ale unor minorități „oficiale") ca și religiile seculare reprezentate de mișcările „umanismului" și ale „drepturilor omului". În opinia lor, ele nu sunt altceva decât tehnici de manipulare și integrare a individului în Sistem[3], de transformare a persoanei

1 Include vechi activiști comuniști și colaboratori ai securității, convertiți la „societatea deschisă" și răspândiți prin tot felul de ONG-uri și asociații ale „societății civile". Lor li se adaugă „dizidenți" de fațadă din timpul regimului ceaușist și câțiva tineri, strategic plasați în presa centrală care, în numele „dreptului la diferență", se vor... simpatizanți comuniști.

2 Amestec pestriț și ciorovăitor de liberalo-libertarieni, ortodoxiști ecumenici, „copii ai Ființei" (filozofi atei de inspirație heideggeriană) și alți „dreptaci" adaptați la Sistem.

3 Prin Sistem înțelegem forma de organizare socială impusă de tehnoglobalism, în care viața omului tinde să fie administrată ca un simplu detaliu tehnic într-un complex angrenaj industrial. Integrarea și logica sistemică sunt proprietăți ale mașinii care pot fi transferate domeniului social doar prin

umane într-un sclav fericit. „Personaliștii" consideră că Revoluția industrială a provocat o stare de agitație entropică la nivel planetar, bulversând în permanență echilibrele vitale ale omenirii. O revoluție permanentă, precum cea tehnoglobalistă, susținută cu imense resurse financiare și propagandistice, nu poate fi înfruntată printr-o „contrarevoluție" stângist-colectivistă sau printr-un reformism liberal. Nici un grup social, nici o instituție nu va putea schimba cu o iotă legiuirile societății globale și ale postmodernității instituționalizate.

„Celula de rezistență" împotriva *status quo*-ului se află acum la nivelul persoanei concrete. Doar un comportament individual exemplar, o angajare personală eroică, relații interumane autentice, față către față, și „personalizarea" fiecărei situații ar oferi ființei umane șansa unei vieți demne și libere.

Ar putea crea acești nonconformiști climatul intelectual necesar renașterii conștiinței critice în România? Nu merg ei oare pe aceleași drumuri bătătorite, pretinzând doar că oferă o alternativă?

Atât „fundamentaliștii" conservatori cât și „personaliștii" au redescoperit virtuțile critice ale creștinismului. Ei urmează îndemnul apostolului Pavel: „Nu vă potriviți chipului veacului acestuia, ci să vă prefaceți prin înnoirea minții voastre". „Chipul veacului acestuia" este traducerea în românește a *eon*-ului grecesc, care desemnează starea de lucruri în care trăim. În chipul veacului, Apostolul Pavel vedea lumea cea veche, coruptă, supusă stagnării și normelor *status quo*-ului.

bruscarea integrității organice a ființei umane și a lumii sale, create în urma unui îndelungat proces istoric. Mulți intelectuali români confundă Sistemul cu „economia de piață" și „societatea occidentală", fără să-și dea seama că ne aflăm în fața unei situații RADICAL diferite de cea din trecut. O cauză majoră a cecității lor intelectuale este sistemul explicativ închis și redundant prin care „elitele" percep realitățile contemporane. „Elitele" exclud în mod mecanic ideile imprevizibile, adoptând în schimb convenționalismul gândirii instituționalizate și superficialitatea unor formulări găunoase: „atitudine occidentală/antioccidentală", „societate deschisă", „statul de drept", „proamericanism" și multe altele.

Când te potrivești „chipului veacului", viața devine o simplă adaptare la Sistem.

Gândirea circulară a postmodernismului, cu pragmatismul ei meschin și oportunist, nu poate fi combătută decât de pe poziția privilegiată oferită de o exterioritate radicală. „Sensul lumii" – afirma Wittgenstein – „trebuie să se găsească *în afara* lumii (sublinierea noastră). În lume totul este așa cum este, și totul se petrece așa cum se petrece: în ea, nu există valoare – și dacă ar exista, nu ar avea valoare. Dacă există valoare, ea trebuie să se afle în afara sferei celor care se petrec". Cu alte cuvinte, „sensul lumii" nu poate fi găsit decât printr-o căutare metafizică care transcende granițele universului empiric. În mod analog, o analiză critică a realității rămâne parțială și superficială în momentul în care ne situăm în interiorul sau la „marginea" Sistemului. Nici „proletariatul" lui Marx și Lenin, nici grupurile „defavorizate", așa zis „marginale" nu înoată contra curentului, nu se opun cu adevărat „chipului veacului acestuia". Situarea lor pe poziții empiric utilitare nu le permite să evadeze din închisoarea determinismului social, economic sau cultural.

În postmodernism, neputința de a crea o autentică distanțare critică este suplinită de eclectism, combinări și recombinări de elemente echidistante, relativism generalizat. Operând cu elemente omogenizate și echivalente, postmodernismul construiește un univers de pseudoevenimente în care nimic nu se întâmplă cu adevărat. Pentru a avea evenimente (o condiție existențială creatoare) este nevoie de tensiuni, denivelări, diferențe de potențial. Condiția postmodernă presupune o stare de dezordine entropică, simultan echivalentă cu una de maximă omogenitate! Un echilibru al morții – entropie, conform legilor termodinamicii. În viața socială, entropia face imposibilă dezvoltarea conștiinței critice și apariția de noi idei și standarde valorice. Critica se reduce astfel la „critici" de tip jurnalistic, discuții sterile la nivel „academic" sau/și răbufniri isterice însoțite de atacuri la persoană.

Cum ar putea fi păstrate sau reînviate, acolo unde ele au dispărut, „denivelările", desincronizările, tensiunile, diferențierile și alteritatea veritabilă[4]?

„Personaliștii" și conservatorii radicali găsesc o soluție în trinitarismul ortodox. Dumnezeul personal al creștinismului garantează ontologic unicitatea și diversitatea lumii create. *Weltanschauung*-ul personalist trinitar al Ortodoxiei se opune atât monismului platonizant, de sorginte augustiniană, al Occidentului premodern (scolastic), cât și fragmentarismului postmodern în care particularul monadic, non-relațional se desubstanțializează în manieră gnostică. În Hristos, fiecare persoană există în comuniune cu toate celelalte persoane, păstrându-și însă nealterată unicitatea și concretețea prin suflarea particularizantă a Sfântului Duh. Drept urmare, ființa umană este plasată pe un solid fundament ontologic. Ceea ce o definește este tocmai neasemănarea ei, care nu mai poate fi absorbită de o esență sau natură abstractă, universală. Alteritatea individului nu este un impediment în relațiile interpersonale, ci o condiție *sine qua non* a iubirii creștine. Iată de ce a iubi creștinește presupune uneori conflict și tensiune. Dacă am evita conflictul prin consensul obligatoriu sau uniformizarea „diferențelor", cum face postmodernismul, am suprima responsabilitatea și libertatea individuală, cele două trăsături fundamentale ale persoanei.

Critica *status quo*-ului postmodern, lansată de pe poziții radical conservatoare sau personaliste, urmează direcții diferite, uneori contrare. Personalitatea criticului, iar nu o doctrină de grup dictează conținutul judecăților de valoare. Conservatorii radicali și „personaliștii" au însă direcții comune de atac. În timp ce „noua dreaptă" și „noua stângă" critică sau susțin fenomene minore sau revolute, cum ar fi „dictatura" lui Băsescu, trecutul legionar al lui Cioran sau Eliade, „războiul lui Bush", care nu pun sub semnul întrebării modelul social și

4 Ciorovăiala permanentă între grupuri și găști din viața noastră culturală nu este bazată pe o confruntare de idei și o tensiune creatoare între diferite personalități. Totul este o însăilare de argumente superficiale și banalități, un simplu zgomot de fond.

cultural actual, conservatorii radicali și „personaliștii" atacă chestiuni vitale.

Enumăr doar câteva: soarta României într-o Uniune Europeană construită pe principii birocratice și mondialiste; dezastrele trecute sub tăcere ale Revoluției industriale, aflată în faza ei tehnoglobalistă (printre altele gigantismul, masificarea, restrângerea autonomiei și a libertăților individuale); prăbușirea limbajului comun și a valorilor tradiționale și înlocuirea lor cu un spectacol comercial, dominat de tehnici pragmatice de adaptare la Sistem; tolerarea sau chiar încurajarea exodului migraționist, în vreme ce satele românești sunt abandonate, copiii se sinucid de dorul părinților plecați aiurea în lume, iar România resimte criza acută a forței de muncă; catastrofa ecologică, însoțită de deșertificarea morală și spirituală a țării; controlul exercitat de plutocrație asupra *mass media* și renașterea instituției cenzurii (CNCD)[5]; slăbirea coeziunii organice a neamului românesc prin politicile așa-zis „multiculturale". Sunt doar câteva chestiuni vitale a căror rezolvare URGENTĂ nu mai poate fi amânată.

Autointitulatele „elite românești" au o singură mare grijă: să-și cultive statutul de vedete în *star system*-ul dâmbovițean, De îndată ce apare o situație spectaculară – spectacol în sensul lui Guy Debord – „elitele" își dau savant cu părerea sau semnează un apel împotriva unor lichele mărunte sau inexistente (veritabilele lichele, cele din spatele ușilor închise, care mențin cu bună știință *status quo*-ul, nu sunt niciodată atacate). Elitele pun prea puțin preț pe ceea ce spun – nu cred în nimic, cu atât mai puțin în puterea ideilor de a schimba societatea. Important este să le circule mereu „imaginea".

Revolta personalistă și cea conservatoare s-au născut ca o reacție împotriva permanentelor mișcări entropice care agită societățile aflate în etapa postmodernismului instituționalizat.

5 Presa din *mainstream* nu are nici un scrupul să cenzureze ideile „politic incorecte". Semnalele pe care le primim de la intelectualii din țară sunt îngrijorătoare. Există o „microcenzură" operată în primul rând de directorii, redactorii șefi și șefii de redacție care „filtrează" ideile politic incorecte, impunând un climat de conformism cultural generalizat.

Este și o încercare de a ajunge la rădăcina răului fără valsul obișnuit din jurul problemelor esențiale.

Principala cauză a dezastrului, afirmă conservatorii și „personaliștii", este însăși civilizația globală. Societățile industriale dezvoltate au atins gradul de complexitate tehnologică și sociopolitică în care nu mai este posibilă o expansiune viitoare. Orice societate complexă din istoria omenirii s-a prăbușit rapid după o fază de dezvoltare exponențială. Așa s-a întâmplat cu Imperiul Roman sau cu civilizația maya. Există toate premisele ca societatea actuală să urmeze aceeași pantă. Ne aflăm pe marginea prăpastiei, în punctul unde începe declinul rapid.

Oricât de alarmist ar suna diagnosticul, ni se pare corect. Tehnologiile moderne nu funcționează separat unele de altele. Ele aparțin unor ansambluri operative integrate în angrenaje din ce în ce mai largi și complexe. Universalizarea tehnologiilor moderne tinde să integreze nu numai mașinile, ci și multitudinea domeniilor și situațiilor umane, un angrenaj planetar totalitar, mult prea complicat, în care omul este tratat în chip de obiect.

În momentul în care România a intrat în Uniunea Europeană, ea a devenit parte din această societate complexă, cu avantajele imediate și consecințele nefaste pe termen lung. Este adevărat, nu există alternativă la „aderare" (România s-ar fi integrat oricum în sistemul tehnoeconomic global, Uniunea Europeană este doar calea mai scurtă). Avantajele imediate ale integrării îi orbesc însă pe intelectualii noștri, care nu mai văd partea goală a paharului. În mod paradoxal, „standardele occidentale" nu au dus la o creștere substanțială a calității vieții. În marile orașe, globalizarea înseamnă *mall*-uri anonime, trafic infernal, poluare, birocrație și corupție endemică, ritm de muncă alienant impus de neosclavagismul voluntar din marile corporații și goana permanentă după valori materiale. La sate, globalizarea n-a făcut decât să desăvârșească procesul început sub comuniști: distrugerea sistematică a vieții țăranului român.

Atât conservatorii radicali cât și personaliștii susțin că globalizarea și ideologiile ei (tehnoglobalismul) nu sunt ireversibile. Ele pot fi dezamorsate la nivelul realităților locale, unde globalismul se lovește de puterea tradiției și a relațiilor personale[6].

Un discurs critic alternativ trebuie să refuze nu numai pseudosoluțiile oferite de postmodernitatea instituționalizată, ci însăși problematica ei diversionistă. În România de astăzi, antisemitismul populației, homofobia, încălcarea „gravă" a drepturilor omului, icoanele din școli, „trecutul legionar" sunt chestiuni lansate spre discuție în spațiul public pentru a distrage atenția de la adevăratele probleme[7]. Postmodernitatea instituționalizată, prin mașinăria propagandistică a tehnoglobalismului, inventează probleme false sau le pune pe cele reale în termenii care-i convin. Fie că suntem de acord cu „încălzirea globală", fie că o negăm, avem obligația să o formulăm în termenii lui Al Gore. În România, dezbaterea iscată de prezența icoanelor din școli a pornit de la o situație inventată de filiala românească a unei organizații mondialiste. Problema „drepturilor omului" în România este adusă pe tapet în mod

6 Pervertirea relațiilor personale, transformarea lor în legături ocult reticulare sau de tip mafiot nu se explică prin „balcanismul" românilor, ci prin bulversarea brutală a relațiilor interpersonale firești de către comunism și pseudocapitalismul zilelor noastre. Dacă în România „relația personală" este echivalată „mitei" și relației de cumetrie, de vină nu-i „personalismul" românilor ci noul obscurantism promovat de Sistem în varianta sa dâmbovițeană. „Mafiei îi priește de minune, pretutindeni, solul societății moderne. Ea este în creștere la fel de rapidă ca și celelalte produse ale muncii prin care societatea spectacularului integrat (Sistemul – nota noastră) își modelează lumea. Mafia se dezvoltă odată cu imensele progrese ale computerelor și ale alimentației industriale, ale completei reconstrucții urbane și ale mahalalelor, ale serviciilor speciale și ale analfabetismului" (Guy Debord, *Societatea spectacolului*, EST, București, 2001).

7 Când femeile mor de atâta trudă prin birourile multinaționalelor sau supraviețuiesc „pe antidepresive", când își abandonează copiii în țară pentru o bucată de pâine câștigată în sistem de neoiobăgie (fie ea și bine plătită) prin „țările comunitare" – putem oare să afirmăm cu seninătate că „patriarhatul românesc" e de vină?

artificial de un cerc restrâns de românofobi atei, și ei stipendiați de mondialiștii stângiști. Așa-numita „societate civilă" dă lecții de democrație și de occidentalism de pe pozițiile ong-urilor finanțate de un George Soros. Inventează noi și noi drepturi pentru „minorități" pentru a slăbi statul național și unitatea organică a neamului (formațiunile globaliste gen UE nu se pot întări decât prin slăbirea statelor naționale, considerate „anacronice"). „Noua dreaptă" mimează o „opoziție constructivă", promovează „dialogul" și „discernământul", amintește mereu de virtuțile liberale și libertariene ale capitalismului, fără să-și dea seama că tehnoglobalismul și „ingineriile financiare" de astăzi au prea puțin în comun cu sistemul economic din secolul trecut.

Nu ne-am propus aici să trecem în revistă soluțiile „personaliste" și (radical) conservatoare. O vom face pe parcursul cărții. Am vrut doar să atragem atenția cititorilor asupra existenței în spațiul nostru cultural a unui discurs critic decis să „schimbe paradigma". Nu suntem deloc sigur că va reuși. Există însă o speranță...

Ce-a mai rămas de apărat?

de Mircea Platon

Într-o celebră lucrare din 1922 intitulată *Mesure de la France*, Drieu la Rochelle scria că nu mai există conservatori din cauză că nu mai există nimic de conservat: „Religia, familia, aristocrația, toate vechile întrupări ale principiului autorității sunt praf și pulbere". Dacă un colecționar de vinuri sau de timbre poate trăi și fără colecția sa, pe care o transcende, dacă detractorii „pășunismului" au conace la țară și arhitecții moderniști locuiesc în case boierești mobilate cu antichități, conservatorul nu include, ci e inclus de lumea pe care o apără, e parte a realității mai degrabă decât manager al ei. Conservatorismul e mai mult o atitudine decât o ideologie, e adică născut din întâlnirea cu ceilalți și din locuirea în lume – și nu din ambiția de a raționaliza raporturile interumane și a planifica științific existența. Nefiind așadar în nici un fel detașați de lumea pe care o apărau, conservatorii de care vorbea Drieu par a fi dispărut odată cu lumea sacrificată în tranșeele primului război mondial, odată cu ultimul atac al cavaleriei ușoare, cu arta filigranului și cu bătăile cu flori la șosea. Tot atunci, la începutul anilor '20, dispărea și în România ultima facțiune care mai rezistase din vechiul Partid Conservator. Agitata istorie politică a României interbelice poate fi citită și ca o criză a unui sistem politic din care absenta o componentă conservatoare serioasă, care să exprime starea socio-profesională și culturală a României.

Situația României interbelice pare a se repeta și acum, cu partide lipsite de consistență electoral-umană, gravitând isteric în jurul unui pol de centru stânga a cărui alternativă conservatoare lipsește. Și asta în ciuda existenței unor nebu-

loase de energie intelectuală conservator-libertariană care preferă însă volatilitatea gnostică întrupării politice. Urgența ar fi cu atât mai mare cu cât integrarea României în Uniunea Europeană nu va face decât să sporească deficitul de autonomie al României. Cu o Uniune Europeană care a declarat că România are prea mulți țărani și că aceștia ar trebui reduși cam cu 50% – operațiune în curs de înfăptuire prin transformarea țăranilor noștri în proletari occidentali –, cu o Uniune Europeană care s-a angajat să pompeze, până în 2013, 30 de miliarde de euro în România, bani care probabil că vor ajunge în cea mai mare parte la structurile birocratic-mafiote și de inginerie socială, cu o populație în scădere și cu un număr din ce în ce mai mare de imigranți, România are toate șansele să devină, dintr-un stat național, un colhoz agricol-industrial european fără identitate, fără memorie și deci fără libertate. În aceste condiții, în care stânga ne fură și dreapta se/ne evaporă, în aceste condiții de diminuare rapidă a prezenței noastre demografice și a „greutății" noastre culturale, o mișcare conservatoare se impune. Dar ce mai pot conserva conservatorii?

Samuel Francis, un vechi conservator (paleoconservator) american, scria că, din confruntările cu stânga, dreapta actuală a învățat că „nu luptăm pentru a conserva ceva, luptăm pentru a răsturna ceva". Lupta pentru a conserva un mod de viață tradițional (precum cel al țăranilor amenințați de industrializare sau de marile concerne alimentare), identitatea națională sau cultura locală, e deci și lupta împotriva instituțiilor și ideologiilor care caută să le radă. De fapt, e important să reținem că, acum, stânga e cea interesată în păstrarea stării de fapt actuale, nu dreapta. Simbioza stângismului academic și social cu capitalismul corporat, alianța dintre corectitudinea politică și globalismul economic e cea care dă apă la moara sistemului actual. Imigranții, de exemplu, convin și stângii multiculturale ahtiate după „hibriditate", și marilor corporații, care caută mână de lucru ieftină și servilă. Dacă stânga e „conservatoare", dreptei nu i-ar rămâne așadar decât să devină „revoluționară". Dar „revoluția conservatoare" – admițând că nu eșuează în dinamica tradiției sindicalizate pentru uz tehnocratic, în combinația de rasism și tehnologie predicată cândva de Ernst Jünger – nu e numai a elanurilor subversive, precum ecologismul anarhic.

Stânga a încercat întotdeauna să pună mâna pe instituțiile statului, pe școli, pe economie, pe „sistem", într-un cuvânt, din cauză că, în viziunea stângii, sistemul e cel care modelează omul. În viziunea stângii, omul nu e nici bun, nici rău, e infinit elastic și modelabil cu ajutorul științei infinit perfectibile. Omul progresează odată cu știința, și prin ea. În măsura în care avansează știința avansează și omul, cu condiția ca societatea să devină mai științifică. Ingineria socială, adică rearticularea societății după modelul rațional al unei utopii care nu ține seama de tradiții, realități și precedente, ci doar de estimări ale experților, năzuiește la producerea de oameni noi pentru o societate nouă. Stânga crede că omul e așa cum e datorită societății, nu datorită naturii sale intrinsece: că, de exemplu, hoții există datorită faptului că există proprietate privată, a cărei abolire ar duce automat la dispariția hoției. Stânga încearcă întotdeauna să pună mâna pe sistem pentru ca prin sistem să reformeze omul. Sistemul occidental actual e deci convenabil stângii liberale, din cauză că poate fi folosit pentru crearea a ceea ce ea crede a fi un om nou: fără identitate, sau cu multiple identități naționale, sexuale, religioase. Un hibrid.

În aceste condiții, ceea ce are de conservat mișcarea conservatoare e tocmai definiția omului, înțelesul naturii umane. Conservatorismul e o afirmare a prezenței și, ca atare, nu poate fi nici spiritualist, nici materialist, ci personalist. Stânga liberală vrea să pună mâna pe sistem ca să creeze un om după chipul și asemănarea sistemului, un om perfect adaptabil și interșanjabil. Conservatorii trebuie să apere omul pentru a articula o societate după chipul și asemănarea omului, fără ambiții tehnocratice și fără a robotiza omul de dragul producției, fără a distruge criteriile discernerii binelui de rău de dragul egalității, fără a distruge familia ca „ordine naturală permanentă în care înflorește ființa umană" (Susan Orr) de dragul experimentelor sexuale, fără a pretinde că suntem zei dar că singurul zeu e nimicul. În aceste condiții, conservatori

sunt cei care rezistă oricărei întreprinderi și oricărui set de valori care tind la abolirea omului, de la corporatismul de stat la cel anonim. Ce mai putem conserva? Taina persoanei umane, acea realitate necuantificabilă, imposibil de vândut sau cumpărat și care e neglijată de ideologii actuali de dragul „minorităților" și al așa-zișilor „marginali".

Dar ce e autentic marginal într-o lume în care conformismul non-conformist a devenit regula? Astăzi „nu se tolerează decât erezia și nu se subvenționează decât subversiunea", scrie Alain Finkelkraut, citat în *Sclavii fericiți* (2005) de Ovidiu Hurduzeu care continuă: „'Marginalitatea' se pretinde revoluționară, de fapt este etalon normativ (homosexualii, ca orice burghezi respectabili, vor să li se legifereze căsătoriile, 'să intre în rând cu lumea'). 'Avangarda', 'contra-cultura' visează doar la subvenții și promovează, și ele, amuzamentul consumist obligatoriu". Mergând pe firul acestui raționament, Hurduzeu mai notează că „minoritățile" sunt folosite de fapt ca „instrumente de control al relațiilor interumane". Astfel, femeia, imigrantul sau homosexualul sunt încadrați într-un grup „ideologic definit", de la al cărui profil ideologic nu se mai pot abate nepedepsiți[1]. Mai departe, mizând pe emotivism, sistemul promovează prin intermediul acestor *lobby*-uri „minoritare" o agendă de nivelare, de eradicare a diferenței constitutive în favoarea deosebirilor epidermice și de „opțiune".

În aceste condiții, rămâne să ne întrebăm: cine e cu adevărat un „marginal"? Răspunsul e că nici un „marginal" nu e un adevărat marginal. Și asta deoarece „marginalii" nu fac decât să confirme centrul, să ajute la edificarea și consolidarea pupitrului de comandă. Iar centrul, la rândul lui, identifică și inventează categorii de „marginali" prin intermediul cărora poate apoi opera în organismul social. Mai mult, centrul însuși își justifică existența ca centru prin faptul că îi apără pe marginali, sau că ne apără de noi înșine, de atavicele noastre impulsuri violent-xenofob-homofob iraționale. Astfel, avem nevoie de UE deoarece altfel, violenți și imbecili cum suntem, am porni din nou un război mondial. „Marginalul" se mișcă pe raza acestui sistem. E parte a sistemului. Mai mult, e locul privilegiat, turnul de veghe al sistemului.

Ca să facem o analogie, „marginalii" sunt echivalentul graniței statelor-națiuni moderne. Astfel, dacă în secolele premergătoare secolului al XIX-lea, țăranii puteau să treacă cu oile liniștiți dintr-o parte în alta a graniței, odată cu secolele XIX-XX traversarea clandestină a frontierei, sau „invadarea spațiului aerian", au devenit motive de război. Centrul e deci mai ales în margine, și capitala e mai ales pe graniță. În umilele lanuri de porumb de pe frontieră mișună, camuflate, infanteria, radarele, blindatele și ofițerii de contrainformații ai țărilor vecine. Același lucru se întâmplă și cu „marginalii" sistemului actual, locuri de epifanie a centrului: nu ai decât să „discriminezi" un „minoritar" și se și ivește, pedepsitor, Sistemul[2].

1 Istoricul A. L. Rowse, homosexual englez conservator – fiu de mineri care a ajuns profesor la Oxford prin meritele sale, și de aceea profund scârbit de mișcarea '68 –, a simțit pe pielea sa puterea *lobby*-ului „gay" din America în momentul în care a publicat, în anii '70, o istorie a homosexualității în care ignora „linia partidului". Homosexualii de dreapta sunt considerați trădători și ipocriți de către „homosexualii" oficial emancipați. Într-un recent articol al ziarului „Lantern", al studenților de la Ohio State University, se aducea în discuție cazul unui homosexual orb care a scris un text de răsunet în rândul activiștilor homofili, despre discriminarea la care a fost supus ca gay orb. Discriminarea însă nu a venit din partea heterosexualilor, ci a homosexualilor. Articolul atrăgea atenția că „cultura gay" dă prea multă atenție „văzului" și „formelor" și că e anormal ca o comunitate precum „comunitatea gay", definită prin „deschidere" („acceptance"), nu s-a grăbit să-l „accepte" în rândurile ei pe homosexualul orb cu pricina. Cazul ne arată clar că, deși activiștii homofili reclamă diferite drepturi în virtutea faptului că „orientarea sexuală" e un dat, că așa sunt ei, esențialismul implicit acestei poziții nu e pe placul activiștilor ingineriei sociale. Nu doar normalitatea heterosexuală, ci și cea homosexuală, recte sensibilitatea lor la frumosul masculin etc., sunt denunțate în virtutea infinitei plasticități a psihicului uman. Inginerii sociali se folosesc de homosexuali pentru a distruge familia tradițională, și apoi îi vor distruge pe homosexuali în numele altor „valori".

2 Aici, când vorbesc de „sistem", trebuie să clarific o chestiune. Un analist apropiat elitei mi-a reproșat că atribui sistemului când atribute de stânga,

Marginali nu sunt așadar „minoritarii", deoarece ei sunt doar un mod al sistemului de a-și marca teritoriul. Nu teritoriul geografic, ci teritoriul spiritual: teritoriul din sufletele noastre. Tăcerile noastre vinovate, autocenzura, toate ciobirile și plierile sufletești la care suntem siliți să recurgem marchează teritoriul sistemului în noi, raza lui de influență. Marginalii nu sunt așadar cei care participă, fie și ratați sau abjecți, la sistemul actual. Între burghezul respectabil care „consumă" benzină cu SUV-ul său poluant și vagabondul de la marginea străzii care „consumă" droguri nu văd o deosebire de esență, ci de nuanță. Amândoi consumă cu frenezie și amândoi circulă în economia politică a sistemului nu cu umanitatea lor care, ca și chip și asemănare a lui Dumnezeu, eliberează, ci cu păcatul sau slăbiciunea lor care îi fac recuperabili de către sistem. Și stâlpul societății și „marginalul" sunt la fel de dependenți de sistem, sub aspectul lui bursier-industrial unul, și sub aspectul lui de asistență socială celălalt. Or, marginalitatea e libertate. Libertatea adevărului, nu cea a minciunii care te înrobește conștiinței tale dedublate.

Marginalul e trecătorul, omul a cărui traiectorie e în afara sistemului. Omul care stă pe propriile picioare. Omul al cărui centru de greutate e în afara sistemului. Omul a cărui marginalitate e trăită ca detașare de lume, nu ca înfrângere și ca resentiment în lupta pentru parvenire. Marginalitatea ca luciditate e ceea ce ne trebuie. Or, ceea ce avem e marginalitatea – conformism și poliție ideologică.

când capitaliste, când ecologiste, după nevoi. Analistul respectiv e foarte mirat de capacitatea mea de a descoperi o unitate în aceste mișcări divergente. Ceea ce mă miră pe mine însă e cum de cineva antrenat la NEC să descopere „unitatea transcendentală a religiilor", precum analistul cu pricina, nu poate vedea unitatea de scop, dacă nu de metodă, a „sistemului". Unitate care e fundamentată exact pe „unitatea transcendentală a religiilor", pe un „Dumnezeu" gnostic, al banului, al naturii, impersonal, pe o teologie politică având un singur scop: dezrădăcinarea. Fie că exploatează resursele subsolului, fie că instrumentalizează sensul cuvintelor, fie că stoarce de vlagă bateria umană, „sistemul" e unit prin ceea ce detestă: Dumnezeul întrupat și persoana.

Există, de aceea, o mai mare valoare „revoluționară" în cumințenie decât în conformismul nonconformismului. Atunci când cumințenia nu înseamnă adaptarea la sistem, ci boicotarea lui tăcută, abandonarea lui pentru a o apuca pe alte urcușuri de taină. La capătul fiecărei revolte deschise stă conformismul celulei de partid sau determinismul masei. În miezul fiecărei lupte esențiale stă o însingurare primenitoare. Însingurarea pe care o simțim în fața riturilor de trecere nu e decât o tresărire a firii presimțind reîntregirea. Marginal e orice om întreg, pentru că nici un om întreg nu e restaurat de sistem, nu e mântuit prin decret prezidențial sau prin ședință parlamentară. Marginalitatea omului stă în unicitatea persoanei, în omul care nu a acceptat să își tocească zimții numai pentru a intra în circulație. Nu ne mântuim singuri, dar ne mântuim liberi, și pentru această libertate vom da socoteală. Libertatea ne îngăduie să depășim determinările acestei lumi. Libertatea ne face „marginali", ne eliberează de încătușarea lașității și de gravitația masificării. Libertatea e teonomă. Nu l-am căuta pe Dumnezeu dacă nu l-am fi găsit. Și nu-l poți găsi fără a deveni liber. În acest înțeles, e adevărat că „actul liber al unei persoane nu e din lumea aceasta"[3]. Dar dacă adevăratul „marginal" e persoana, cine e o „persoană"?

Persoana e Lazăr după care a plâns Mântuitorul și Iisus Hristos de care le era dor Sfinților Apostoli și căruia i-au cerut să mai stea cu ei. Persoană e Iisus care era mai apropiat de Petru și de Ioan decât de ceilalți ucenici. Și asta pentru că Dumnezeul creștin nu e transcendența absolută și monotonă, nu e „Forța" din *Star Wars*, nici Ființa Supremă a deiștilor, și nici măcar „Ființa" neotomiștilor. Ontologismul neotomist își are rădăcinile în modul cum concep Părinții Apusului Sfânta Treime. După cum scria John Meyendorff în *The Orthodox Church* (1981), pentru teologia latină Persoanele divine sunt doar raporturile imanente esenței unice a lui Dumnezeu. De aceea Sfântul Duh trebuie să purceadă și de la Fiul, din cauză că existența sa e determinată de raporturile dintre Tatăl și Fiul.

3 Jean de St. Thomas, citat în Jacques Maritain, *The Person and the Common Good*, University of Notre Dame Press, 1985, p. 20.

Pentru Părinții Răsăritului, Dumnezeu rămâne necunoscut în esența sa, dar ni s-a revelat ca o Trinitate, ca Trei Persoane. Esențialismul manifest în *Filioque* se regăsește și în personalismul neoscolastic pentru care persoana e importantă ca „purtătoare" de ființă, nu ca persoană concretă. Când teologii Apusului premodern foloseau analogia dintre societate și ostie, ei considerau că heterodoxul compromite creștinătatea așa cum fărâma de drojdie compromite azima. Întâlnirea dintre două persoane nu se putea face decât în numele asemănării lor. Așadar, ca referință a corpului social, dospirea sau nedospirea pâinii euharistice nu e deloc lipsită de semnificații, ele mergând de la uscata eugenizare la veselă fermentare devălmașă. Un lucru însă e sigur: o pâine poate crește în mai multe feluri, dar de uscat se poate usca într-un singur fel și atunci, în loc de gustosul dumicat al persoanei, obținem ființa-pișcot, fada grisină umană de-ființă-purtătoare.

Dacă a fi marginal înseamnă a fi liber, a fi liber înseamnă deci a fi responsabil, a-ți duce crucea. Nu poți să pretinzi că îți duci crucea în momentul în care vrei să fii „ca toți ceilalți", să omogenizezi diferențele. Sindicalizarea anormalității, ca și a normalității, compromite restaurarea omului de dragul reformei instituționale. Vedem, respirăm și ne bate inima fără să fie nevoie de vigilența noastră, fără a fi conștienți de mecanica acestor procese. Or, revolta „minoritară" nu a făcut decât să ne fixeze monomaniacal atenția asupra proceselor noastre social-culturale vitale pe care le-a redus la niște „raporturi de putere", la „hegemonii" de tip foucauldian, marxist sau feminist. Normalitatea a dispărut sub privirea de Gorgonă halucinată a deconstrucției.

Persoana e omul care transformă timpul, propriu sau străin, în caracter. Definită comunitarist, în funcție de „relațiile subzistente", persoana a fost abolită în numele ontologismului societal și al mecanicii politice. Ne asigurăm în permanență că mecanismul merge bine, că roțile și greutatea sunt balansate corect. Sensul e marginal întreprinderii noastre. Răscrucea e în afara cetății. Și calea e exil.

Ecouri critice

ale manifestului *A Treia Forță* și ale altor articole cuprinse în acest volum

„Nu demult în revista *Idei în dialog* domnul Mircea Platon împreună cu Ovidiu Hurduzeu, alt stâlp al conservatismului nou, au publicat un manifest pentru cea de a treia forță, o forță care caută să treacă dincolo de stânga și de dreapta tradiționale."

(**Dan C. Mihăilescu**, *Omul care aduce cartea* din 15 februarie 2008).

„Citind și recitind acest 'manifest la doua mâini' (cum l-au denumit autorii lui), nu m-am putut împiedica să nu resimt o tenace senzație de inconfort moral, în ciuda confortului intelectual pe care mi-l procurau anumite teme ori diagnostice ale autorilor. Neîndoielnic, sursa inconfortului moral venea din împrejurarea că, deși puteam consimți la detaliul anumitor analize, simțeam că, în ansamblu și pe fond, trebuia să resping întregul propunerilor făcute."

(**Horia-Roman Patapievici**, *Radicalism și critică paușală*, „Idei în dialog", februarie 2008)

„A Treia Forță. Sub aceasta emblemă revista *Idei în dialog*, numărul din ianuarie, publică articole semnate de doi dintre cei mai importanți eseiști ai momentului, Mircea Platon și Ovidiu Hurduzeu, stabiliți peste Ocean și scanând de acolo cu un ochi lucid carnavalul contemporan (...) Articolul are o rectitudine nimicitoare și demonstrează cât de mult ne complacem în sistem și cât de puțin ne mai dorim sa fim persoane. Depersonalizarea începută în comunism și de altminteri în orice sistem

totalitar se desăvârșește acum, în ciuda unei pretinse varietăți multiculturale, a unui stil de viață pitoresc turistic și mai ales a așa-zisei diversități provenind din excentricitatea unor grupuri care tocmai de asta și funcționează, ca să reprezinte conformismul nonconformismului. De aceea actualmente, cum spune autorul, cumințenia e mai revoluționară decât pretinsa insurgență. După cum nu cei autointitulați marginali sunt adevărații retrași și însingurați, care-și duc crucea. Victimele de odinioară sunt profitori ghiftuiți și fac dictatură din ideologia lor. Dacă ești conservator, deci susții a treia forță (cale), crezi în persoană și nu ai cum să aderi la o lume dirijată de o entitate fără chip care condensează toți vectorii stângii nivelatoare, laice și relativizante."

(**Dan Stanca**, *A treia forță*, „România liberă", 24 ianuarie 2008)

„Am citit cu încântarea unei nemaisperate speranțe pledoaria lui Ovidiu Hurduzeu pentru speranța că ar mai exista, în politică, o speranță. Fraza de mai sus e construită așa, tautologizant, în dezamăgirea ce s-a reinstalat în locul speranței după ce am văzut că am fost atras într-o propagandă despre binele salvării, iar nu într-un gând care poate construi soluții salvatoare (...) Care limbaj comun? Care valori tradiționale? Să zicem că Hurduzeu se gândește, în privința limbajului, la creștinismul imperial al Occidentului medieval. Cui îi era el comun ca limbaj al unei comunicări de valori tradiționale? Unei elite. Câți dintr-o generație? Mai mulți decât azi? De unde știm? Tot ce știm este că restul, non-elitele, se adaptează, acum, unui spectacol comercial global. La ce se adapta, ieri, acest rest? La valori? De unde știm? A, așa ne place să credem?"

(**Ioan Buduca**, *Personalismul și politica*, „Idei în dialog", februarie 2008)

„Pentru Mircea Platon, marxismul și comunismul, globalismul sunt fețe ale aceleiași monede, iar starea dificilă în care se găsește România ține de o anumită neputință a societății românești. Partea conceptuală pe care o țintește este corectitudinea politică, un concept, un curent de idei și o sumă de practici în legătură cu care realizează o analiză de caz sofisticată și interesantă (...) De asemenea, Mircea Platon este interesat de rolul bisericii într-o societate cum este aceea a zilelor noastre și consideră că acesta este acela de a oferi sprijin manifestării responsabilității. Biserica nu poate deveni partid, susține el, dar un partid conservator ar putea să aducă în viața politică valorile bisericii. Ar fi vorba, astfel, de o întâlnire a liberalilor și conservatorilor. Concluziile sale merg foarte departe, de altfel: socialismul, liberalismul și ecologismul reprezintă niște specializări ideologice ale tradiției creștine."

(**Romulus Brâncoveanu**, *Mașinăria politică, societatea civilă și critica culturii*, „Sfera politicii" 126-127 (2007))

„Mircea Platon, într-un articol publicat în numărul 1 (40) din ianuarie al revistei de cultură «Idei în dialog», demonstrează, și o face impecabil în cheia talentului și a logicii, faptul că atitudinea, mai degrabă decât ideologia, poate fi atribuită conservatorismului."

(**Mihai Tufă**, *Voinești, comună din Franța*, „Obiectiv de Vaslui", 22 ianuarie 2008)

„Mircea Platon își începe articolul citând din Drieu La Rochelle (bietul Drieu, nu știa ce glorie îl așteaptă). Ovidiu Hurduzeu deplânge formalismul și conformismul înflorind în libertatea ultimelor două decenii. De acord. A apărut un maniheism cu semn schimbat față de cel de dinainte de 1989."

(**Boris Marian**, *Din presa culturală*, „Realitatea Evreiască", februarie 2008)

„Cred, asemenea domnilor Mircea Platon și Ovidiu Hurduzeu, că asistăm, atât în România cât și în întreaga lume occidentală, la o criză reală a valorilor. De asemenea, cred că această criză este provocată de o stângă atotputernică dar în același timp slabă, cât și de o dreaptă complexată, populistă, incapabilă să își asume propriul rost istoric. Stânga este atotputernică prin triumful sau ideologic (...) Asemeni autorilor

citați, sunt rezervat față de orice formă de internaționalism, însă înțeleg că globalizarea este un proces natural, ce necesită din partea noastră soluții de adaptare și în nici un caz de opunere. Că această adaptare trebuie să se facă printr-un conservatorism pe care Vladimir Tismăneanu l-a definit în mod fericit prin a fi echilibrul dintre moderație și fermitate, iar nu prin capitulare, așa cum ne cere-impune gândirea de stânga, acesta este cu totul alt subiect.
Un alt punct de separare a mea de cei doi autori este acela al valorificării de către aceștia a ortodoxiei românești și a tradiționalismului acesteia. Desigur, religia este un element fundamental, sine qua non, al tradiției din care se revendică orice conservator. Însă nu trebuie uitat faptul că aproape nici o confesiune religioasă (cu excepția, probabilă, a confesiunilor protestante și a unei bune părți din cele neoprotestante) nu se revendică și nu își asumă teologic valorile democrației. Iar experiențele teologico-politice ortodoxe au stat tot timpul sub semnul riscului prăbușirii într-un extremism de dreapta, la fel de nociv ca și neototalitarismul postmodern pe care trebuie sa îl înfruntăm."

(**Alexandru Bogdan Duca**, *Conservatorismul: o soluție și o provocare*, „Idei în dialog", aprilie 2008)

„Un alt maimuțoi din colonia slugoilor vaccinați de Sörös (Patapievici, Majuru, Mihăieș, Bucurenci, Cipariu, Liviu Mihaiu) este Mircea Platon."

(**Alcibiade**, „România Mare", 27 iunie 2008)

În imaginarul dogmatic al postmodernismului românesc, orice încercare de a neutraliza linia de gândire a lui Ovidiu Hurduzeu și a lui Mircea Platon sunt superflue și sortite eșecului. Creând breșe adânci în ceea ce se prefigura drept monopolul intelectual asupra oricărui spirit lucid și nealiniat, Hurduzeu și Platon manifestă toleranță zero față de fariseismul neostângist, refuzând automatismele și stereotipurile compacte ale societății letargice de astăzi.

(**Dragoș Moldoveanu**, „Convorbiri literare", Iași, septembrie 2008)

Lămuriri preliminare

Interviuri cu Silviu Man

„Trăiți cu o icoană în fața ochilor minții"

Silviu Man (booklog.ro): Domnule Mircea Platon, căutând pe internet informații despre cărțile Dvs., am descoperit reacții foarte contradictorii. Unii vă elogiau pentru nervul polemic și bagajul intelectual, alții păreau să spună, ca în scrierile lui Ilf: „Are 33 de ani. Și ce-a realizat? A creat vreo teorie? A rostit predici? L-a înviat cumva pe Lazăr?". Cum vă explicați naveta aceasta între „tânărul cărturar" și „papagalul", „nemernicul complexat"?

Mircea Platon: Insultele sunt o constantă a vieții literare românești. Faptul că cineva te înjură pentru ce-ai scris dovedește că respectivul te-a citit și că nu e capabil să-ți răspundă altfel. Dacă nu poate participa la turnir, te pândește din boschetii „sferei publice". Debitul și agresivitatea insultelor la adresa mea sunt surprinzătoare având în vedere că mai toate cărțile mi-au apărut în tiraje mici, la edituri mici, și că mediatizarea mea e nulă. Nu am rubrică la ziar, nu apar la televizor, și ăsta e primul interviu pe care l-am dat vreodată. Când, marginal fiind, te înjură oameni din *mainstream*, înseamnă că, de fapt, acei oameni își dau seama că sunt niște impostori, a căror poziție în ierarhia culturală oficială nu e legitimă. Dacă sunt înjurat deci de oameni mult mai bine plasați în actualele structuri culturalo-mediatice, e pentru că, probabil, ceea ce scriu eu îi atinge. Ceea ce mă bucură.

S.M.: Cum arată peisajul cultural românesc văzut din Columbus, Ohio?

M.P.: Peisajul cultural românesc văzut din Columbus, Ohio, arată ca nesfârșite pagini de web. Am fost, și am rămas, un avid cititor de reviste literare și de ziare așa că, dacă în țară cumpăram reviste literare cu brațul, aici citesc pe internet tot ce se poate citi, în ordine alfabetică, de la „Arca" la „Ziarul de duminică". Precizez toate acestea pentru a face clar că am un

contact mediat și imperfect, chiar dacă susținut (unii din prietenii mei îmi spun că știu, de aici, mai multe decât ei, în România), cu viața culturală românească. Așadar, ce văd prin hubloul internautic? Văd multe figuri noi, dar văd aceeași desfășurare a frontului. Viața culturală românească îmi apare ca o tornadă care stă pe loc. Citesc polemici uriașe, pamflete năprasnice, chiuituri sângeroase, care nu schimbă nimic. Și asta pentru că, mi se pare, aceste învâlvorări nu au drept scop lămurirea unor situații sau concepte, ci reclamă, promovarea produsului, legitimarea și autolegitimarea cuiva.

De exemplu, tânărul marxist Nul îl atacă pe mare filosof Sastisit. Nul îl atacă pe Sastisit nu pentru că ar ști mai mult sau altceva decât Sastisit, ci pentru că vrea să-și facă publicitate pe seama lui Sastisit. Sastisit, vulpe bătrână, simte acest lucru, așa că se retrage în propria barbă și evită polemica directă și la oră de maximă audiență cu Nul pentru a nu-i face reclamă acestuia, pentru a nu-l lansa polemizând cu el. Logica polemicii românești e așadar una strict publicitară. Nici Nul, nici Sastisit nu spun ceva decisiv, sau cu miză, contra sau în favoarea marxismului. E un fel de tiribombă, în care cei de sus nu pot decât să coboare dacă ies din staza care îi menține în vârful roții.

Acest tip de logică publicitară ar putea sugera că, în România, există o piață culturală, și că aceasta impune distorsionarea discursului cultural, transformarea lui din maieutică în *advertising*. Din păcate, nu piața liberă impune acest lucru, ci tocmai absența unei asemenea piețe, monopolul pe care îl au câteva mari edituri, televiziuni sau lanțuri de difuzare asupra cererii și ofertei de idei. Ceea ce s-a întâmplat după 1989, dar mai ales după 1996, când a început să se „strângă șurubul", în România, a semănat mai mult a îndoctrinare decât a răspuns la o anumită cerere (așa cum a fost, de exemplu, inițiativa editurilor Humanitas, Anastasia, Christiana, Agora, de a republica scrierile generației interbelice). Ce mi s-a părut ciudat a fost că, deși critică „sistemul capitalist" pentru modul în care excită false nevoi pentru a te determina să consumi, stânga noastră (neomarxistă sau mizerabilistă) a apărut tocmai ca o astfel de falsă nevoie. E o stângă de eprubetă, un soi de generație de homunculuși incubată în laboratoarele de propagandă ideologică ale Poliromului. E o făcătură. Nu națiunea e o invenție, ci cariera literară, sau brand-ul, tânărului Nul. Deși răcnește împotriva monopolurilor capitaliste, stânga

noastră culturală e tocmai produsul unui astfel de monopol mediatico-universitar.

Ceea ce mă interesează deci nu e confruntarea dintre cele două monopoluri, cel al unei așa-zise drepte – care e de fapt o stângă liberal-(a)gnostică – și cel al unei stângi pretins revoluționare, dar care e de fapt o nomenclatură în formare, ci semnele de autenticitate și spontaneitate în ambele tabere. Mă interesează ceea ce depășește previzibila politică de cadre și logica publicitar-instituțională – de genul „ocupați gările", universitățile, fundațiile etc. – a celor două ordii. Îi citesc deci cu plăcere, interes și/sau seninătate pe Dan C. Mihăilescu, Sorin Lavric, Dan Puric, Daniel Cristea-Enache, Vianu Mureșan, Vlad Mureșan, Bogdan Crețu, Doina Ruști, Dan Stanca sau Răzvan Codrescu, dar și pe un Ciprian Șiulea, de exemplu, ale cărui memorabile pagini despre blocurile comuniste din *Retori, simulacre, imposturi* le așez alături de cele ale lui Augustin Ioan, un alt preferat al meu.

Îmi plac personajele ireductibile, și cred că ele se găsesc mai degrabă la dreapta decât la stânga, din pricină că preocuparea constantă a stângii pentru „masele" (majoritare sau minoritare), „relațiile de producție" și „procesele/deconstrucțiile mecanice" nu favorizează ireductibilitatea. Cum lucrul cel mai îndepărtat de o rețetă a mântuirii e creștinismul ortodox, cred că e cumva normal că personajele care-mi captează atenția să se miște în haloul tradiționalist. Pentru că, trebuie spus, conservatorismul nu e înțepenire, ci eliberare de sub robia determinismului mecanicist, utilitarian, rasist sau de orice alt fel. Așadar, de văzut văd multe, dar de reținut rețin puține din viața culturală românească.

S.M.: Avem așadar o cultură minoră?

M.P.: Nu știu dacă avem o cultură minoră, dar mi-e teamă să nu avem o cultură împăiată, moartă. Și, la noi, până și moartea e tot un fel de minorat. Cultura română, dacă a murit, nu a murit apoteotic, ci viclean. Nu poți canoniza o cultură care a murit din lașitate. Și cultura română suferă de faptul că nu vrea să supere pe nimeni. E curios cum, cu o țară plină de intelectuali țâfnoși și dificili precum România, singurul lucru spontan la acești intelectuali e machiavelismul. O cultură e afirmarea prezenței unui popor/imperiu etc. în lume. Or, noi nu afirmăm, ca să nu supărăm pe cineva. Noi suntem moderați. Fermi în moderație. Moderați în fermitate. Politicoși. Sau nu, după cum e cazul. După cum se cere. S-a tot vorbit de faptul că eseismul e semnul lăutărismului culturii române.

După părerea mea nu eseismul ne transformă în lăutari, ci faptul că suntem gata mereu să cântăm ce ni se cere.

Azi, marxism lacanian sau neoconservatorism, ieri comunism ceaușist sau stalinist. Nu eseul e vinovat de lăutărismul nostru. Cele trei minute ale unui capriciu de Paganini sau ale unui vals de Chopin și aroma lor de madeleină aurală nu sunt cu nimic mai puțin transfiguratoare decât o simfonie de Brahms. Sunt niște „bagatele" cu personalitate. Or, culturii române, fie și în avatar de tratat, îi lipsește personalitatea (ca o excepție, printre câteva altele, vezi dicționarul literaturii române până la 1900 scos de istoricii literari ieșeni în anii '80; minunat tom!). Avem deci o cultură mare, sau mică? Nu știu. Avem însă, ca să-l parafrazez pe Primarul (Victor Rebengiuc) din *Balanța* lui Lucian Pintilie, o cultură „atât cât ne trebuie". Cultura unor oameni complicați, nu complecși. O cultură firoscoasă, în care rarele afirmări de personalitate au corespuns cu rarele momente de triumf cultural: de la generația junimistă la cea interbelică. Statura unei culturi cred că se măsoară după numărul întrebărilor pe care și le pune și după modul în care își asumă răspunsurile pe care (crede că) le găsește acelor întrebări.

S.M.: Apropo de Paganini, Chopin și Brahms, spuneați că ați dori ca fiii Dvs. să vă moștenească și pasiunea pentru muzica clasică și anticariate. La ce bun aceste două pasiuni în vremuri așa moderne?

M.P.: Sălile de concert și anticariatele sunt locuri unde timpul industrial se suspendă (asta dacă nu trimite primăria o echipă de muncitori silitori care să-și facă de lucru cu ciocanul pneumatic, în preajma Ateneului sau a Filarmonicii, în paralel cu un cvartet de coarde). Am fost dintotdeauna un paseist, mi-a plăcut prezentul care vorbește despre trecut și trecutul prelungit în prezent. M-am format printre oameni și cărți vechi. Cărțile vechi au caracter, nu mai pot fi reeducate. Iar timpul muzicii clasice e timp smuls pieirii, mântuit.

S.M.: V-ați trăit adolescența lucrând ca factotum la o editură, Agora, fondată de tatăl Dvs. Ce importanță a avut acea perioadă în viața Dvs.?

M.P.: Acea perioadă a fost cea mai frumoasă etapă a vieții mele. Și nu e vorba numai de faptul că s-a petrecut între 17 și 24 de ani. Nu a fost numai entuziasm adolescentin, a fost și bucuria de a găsi oameni adevărați, de a dezgropa ceea ce comuniștii încercaseră și mai încercau încă să ascundă. A fost, ca și în cazul anticariatelor, energia pe care ți-o dă epifania trecutului. Așa i-am întâlnit pe Pan M. Vizirescu și pe Ovidiu

Papadima, pe care i-am și publicat, alături de alți interbelici precum Grigore Tăușan, Ion Petrovici, Ernest Bernea, Ion Șiugariu sau Coriolan Gheție. Așa am apucat să-i cunosc pe Romulus Vulcănescu, pe Axente Sever-Popovici, sau pe minunatul pictor și creator de muzeu Horia Bernea. Nu ne-am publicat cărțile cu subvenții de la stat sau de la „fundații". Am fost adevărați „mici întreprinzători". Așa am cunoscut și „bucuriile" monopolului statului sau foștilor securiști în (ne)difuzarea cărții, și holurile kafkiene și birocrații scămoși ai Ministerului Culturii, am învățat ce greu îi e micului întreprinzător în România, am învățat despre cum a funcționat monopolul marilor edituri după 1989, am învățat ce studenți frumoși și dornici de învățătură am avut imediat după 1989. Nu a fost numai o experiență intelectuală, ci o experiență de viață care mă ferește acum de excesele elitiste ale „intelectualilor" care nu pot face nici un pas fără acompaniamentul unui cor birocratic, al subvențiilor sau al unei liste de semnături de-ale fârtaților. Am învățat singurătatea editorului de cursă lungă. Și chiar dacă editura Agora a dispărut la capătul a aproape zece ani de activitate, continuu să editez, să „plasez" și să descopăr manuscrise și cărți interesante. Continuu să practic gherila culturală. Nu m-am predat încă.

S.M.: Cum a fost întâlnirea cu Occidentul? Mă refer și la oamenii obișnuiți, dar și la profesorii și studenții din universtăți...

M.P.: Întâlnirea mea cu Occidentul, în afara călătoriilor ocazionale în Europa, a fost întâlnirea mea cu New England (Boston), Ontario, Midwestul și California. E așadar mai mult întâlnirea mea cu Occidentul Îndepărtat, cu America. Nu a fost ușor, a trebuit să scriu o întreagă carte (nepublicată încă) ca să mă „echilibrez" (vorba lui Nae Ionescu) cu America. De la puritana New England la amestecul de veche colonie britanică și nou socialism european care e Ontario, la preriile Midwestului, diferențele sunt mari. Dar cum peregrinările mele americane au fost mai ales sub semnul studiilor universitare, întâlnirea de care vorbești a fost una cel puțin amiabilă, dacă nu chiar pasionată. Obișnuit cum sunt cu viață de provincie, cel mai bine m-am simțit aici, în Ohio, în acea „fly-over country" disprețuită de „intelectualii" de pe cele două coaste, de Est și de Vest. Cred că aici, în inima Americii (ca și în Europa Răsăriteană), s-a păstrat mai mult din vechea Europă decât în așa-zisa „Veche Europă". Și nu mă refer la clădiri, ci la oameni și tradiții. Așa că, pentru un conservator populist ca mine, e bine.

S.M.: Populist? Nu spuneați adineauri că aveți tiraje mici, că nu aveți rubrică la ziar și că, spre onoarea mea și a bookblog.ro, acesta e primul interviu acordat?

M.P.: Întrebarea ta mi-a adus aminte de cineva care, auzind pe vremuri că sunt redactor la Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, m-a întrebat: „Aha, și deci te duci în weekenduri să stai pe la mănăstiri, nu-i așa? N-ai putea să-mi aranjezi și mie ceva?" A fi „populist" nu înseamnă a face zilnic o baie de mulțime. De fapt, exact contrariul. Și explicația e simplă. Din România a rămas numai elita, „poporul" a dispărut. După 1989, nu am auzit vorbindu-se decât de „elită", așa cum înainte de 1989 eram cu toții „intelectuali". Oricine nu muncea manual era „intelectual". De la subinginer la gestionarul de la aprozar, cu toții erau „intelectuali". Sau „domni". Pe câți tovarăși nu i-am auzit afirmând răspicat-recunoscător, în sprijinul Partidului și al emanației Ion Iliescu: „Pe mine comuniștii m-au făcut domn/doamnă". Suntem așadar, grație comunismului, o țară de domni, de doamne și de elite. „Moș" sau „babă", sau „țăran" nu mai e nimeni. Sunt așadar un „populist" în căutarea „poporului pierdut". Ceea ce trece astăzi la noi drept „populism" nu e decât elitism degenerat: Vadim Tudor însuși e un „intelectual", și la fel sunt și tovarășii colonei care îl înconjoară. Arătați-mi un politician, de la consilier local la ministru, care să nu-și dea doctoratul. Sau să nu intre în masonerie, acea ilustră pepinieră de spirite alese, acea lojă de unde poți să scuipi cojile semințelor de înțelepciune ingurgitate în capul profanilor din stal. Problema e că în stal nu mai vrea să mai stea nimeni. Asaltat simbolic prin „demitizarea" națiunii și eradicat prin pauperizare și avort, poporul român a luat-o la sănătoasa și devine acum „popor european", alături de ceilalți, chinezi și musulmani, de egale abilități de adaptare la mediu.

A fi așadar populist în România înseamnă de fapt, nu-i așa, a fi aproape singur; aș putea spune, dacă nu m-aș teme că cititorii nu-mi vor prinde inflexiunea sarcastică a vocii, a fi o elită. Ceilalți, cu minoritățile, sunt majoritarii, plebeii, produsele de serie. „Societatea civilă" s-a chinuit să descompună poporul român în submulțimi de „minorități". Fie că ești chel, fie că ești gras, fie că ești timid sau homosexual, ești, cumva, încadrabil unei „minorități". Ca atare, ai dreptul la asistență socială și la autocompătimire. În schimb, devii, din om, din român, un defect. Suntem pe cale de a deveni o țară de defecte. Dar eu mă încăpățânez să caut

poporul român, să caut călugărul care e călugăr, țăranul care e țăran, profesorul de liceu care e profesor de liceu: oamenii consistenți, nu oamenii plini de sine. Oamenii care-și înțeleg locul și rostul lor în lume. Pentru că, în cele din urmă, astfel de oameni alcătuiesc un popor.

S.M.: Aveți ceva cu intelectualii? Nu sunteți și Dvs. unul dintre ei?

M.P.: Intelectualii trăiesc pentru idei, sau de pe urma ideilor. Cei din ultima categorie sunt mercenari, cinici, parazitari. Uneori, talentați. Cei din prima categorie îmi sunt la fel de antipatici. Nu-mi plac idealiștii. Secolul XX e plin de „naivi", de „idealiști", de intelectuali care au crezut fie în nazism, fie în comunism, fie în maoism, fie în castrism, fie în mai știu eu Che. Oamenii care ucid sau aprobă crima din idealism nu mi se par cu nimic mai buni decât cinicii mercenari. Ba poate că ultimii sunt de preferat având în vedere că luciditatea lor mercenară scapă orbirii ideologice și amatorismului. Nu-mi plac intelectualii pentru că îmi plac oamenii care luptă pentru ceva concret: pentru un sat, o stradă, un cartier, un pom, sau pentru umanitatea din ei. Nu-mi plac oamenii care luptă pentru idei. Intelectualii, așa cum am arătat cu altă ocazie, sunt un sacerdoțiu secular. Îmi plac oamenii înrădăcinați în umanitatea din ei, nu cei care manipulează discursuri. În timp, s-ar putea ca „intelectualii" să-mi devină simpatici, pe măsură ce vor fi înlocuiți de rubedeniile lor androide, tehnocrații. E ceva încă boem-profetic în intelectual, ceva legat de epoca 1750-1950, de mult hulita modernitate, care îmi e simpatic: „republica profesorilor", cum se numea Franța celei de a III-a republici.

Dar a fi un „intelectual" nu e o meserie, e o pretenție de superioritate. Intelectualul e un pretendent la tron, un uzurpator din naștere al regelui/boierului/preotului/patriarhului care domnește peste și străjuiește rânduiala. Nu degeaba e intelectualul boem. E în neorânduială. Acolo unde modernitatea mecanicistă și tehnologizantă a creat o ordine masificantă, intelectualii vin cu o dezordine masificantă. Cu protestul, cu petiția, cu apelul semnat de o masă de „intelectuali". Intelectuali sunt egocentrici, dar nu și autonomi. Or, ceea ce mă interesează e omul care poate sta pe propriile picioare, care nu e dependent nici de mase, nici de cluburi. Ortodoxia ne învață că ne trecem ca florile câmpului, că suntem călători prin lume, dar și că Dumnezeu s-a întrupat în istorie și că ne mântuim în istorie, în interval. Concretul, biografia, realitatea, trupul așadar contează. Nu ne mântuim lepădându-ne de realitate în favoarea ideilor, a „jocului ielelor", ci asumându-ne realitatea. E o „cădere" care înalță, nu o

locuire în trup, o înrădăcinare care damnează, precum în gnosticism. Prefer deci intelectualilor oamenii care au o chemare. Nimeni nu are chemarea să salveze lumea, doar Iisus Hristos, şi doar puţini au chemarea să se roage pentru mântuirea sufletelor noastre. Dar îndeobşte nu e o chemare care se manifestă prin scrisul de apeluri, petiţii şi articole la ziar. Nimeni nu are vocaţie de „intelectual". Poţi fi poet, romancier, eseist, scriitor, în fine. Sau artist. Profesor. Dar a fi intelectual înseamnă a asuma sacerdoţiul nimicului.

S.M.: Dacă ideile nu ne fac mai buni, la ce bun să mai citim? Dvs. pentru ce lucru „concret" luptaţi atunci?

M.P.: Eu lupt pentru vechea Românie, atâta câtă mai este. Lupt pentru normalitatea pe care o mai descopăr în anumiţi oameni, pentru frumuseţea anumitor străzi vechi (sau sate), pentru Adevărul Bisericii mele Ortodoxe trăit liturgic. Scriu medieval, din fidelitate, din fidelitate faţă de oamenii care m-au format, direct sau prin cărţile lor. Nu sunt fidel unei ideologii. Nu sunt nici măcar un „umanitarist", nu sufăr pentru soarta întregii omeniri odată cu CNN-ul. Ceea ce mă ţine scriind însă, printre altele, e amintirea studenţilor de 18-19 ani care, la târgurile de carte din anii '90, treceau pe la standul editurii noastre, Agora, şi descopereau cărţile lui Kant, Aristotel, Grigore Tăuşan despre filosofia lui Plotin, Ernest Bernea, Ion Petrovici sau Pan Vizirescu. Dacă nu i-aş fi văzut pe acei studenţi cum se bucurau când le dăruiam cărţile pe care nu îşi îngăduiau să le cumpere (puteam să fac asta, editura Agora era o editură mică, a familiei mele), poate că astăzi mi-ar fi mai greu să mă opun „generaţiei Polirom", poate că aş avea un mobil mai abstract. Dar aşa, am văzut cu ochii mei ce tineri avea România la începutul anilor '90, şi tot cu ochii mei am văzut cum au fost îndoctrinaţi, folosiţi, risipiţi.

Mi-a plăcut întotdeauna Sf. Apostol Toma, ale cărui atingeri confirmau realitatea. Nu scriu deci mânat de credinţă, idealistă sau interesată, în bunătatea omenirii. Scriu încercând să apăr normalitatea oamenilor pe care-i cunosc. În sensul acesta sunt, după cum spuneam, un „populist": mă interesează omul, omul mic. Umaniştii sunt interesaţi de OM, o făptură prometeică de elită, marxiştii agită masele proletare sau minoritare dispreţuind ţăranii, dreapta neoconservatoare pare interesată doar de „piaţă" şi de bunul mers al „corporaţiilor". Pe mine mă interesează omul normal, omul a cărui normalitate ascunde straturi după straturi de tradiţie. Normalitatea ca adevăr e normalitatea ireductibilă. Or, ceea ce

mă interesează e realitatea ireductibilă a omului de caracter. Adevărul te face liber pentru că e ireductibil, pentru că nu poate fi corupt, ci doar asimilat transfigurator.

S.M.: Tinerii din anii '90 – cu ce îndoctrinaţi, de cine folosiţi, pe unde risipiţi?

M.P.: Pentru a găsi un răspuns la această întrebare trebuie să ne reamintim că actuala configuraţie teologico-politică a României e rezultatul unei dureroase faceri de 6 luni: 14 decembrie 1989 – 15 iunie 1990. Dacă înţelegem acea perioadă vom înţelege şi ce se întâmplă acum. Dacă înţelegem cine a controlat *mass media* acelei perioade vom înţelege şi cum s-a întâmplat de-a rămas România fără lustraţie, de ce nu s-a adoptat punctul 8 al Declaraţiei de la Timişoara (care prevedea ca nomenclaturiştii PCR să nu candideze pentru funcţii publice vreme de 5 ani), de ce minerii au bătut studenţi, şi de ce muncitorii strigau „moarte intelectualilor". Tinerii din Piaţa Universităţii (născuţi, în mare, între 1965 şi 1975) cântau, în schimb, „mai bine mort decât comunist", răspundeau la înjurături îngenunchind şi spunând Tatăl Nostru, voiau să refacă legătura cu România normală, interbelică, prin restaurarea monarhiei şi a rânduielii româneşti. Dacă ne uităm însă la opţiunile ideologice ale „intelectualilor" acelei perioade, vom înţelege şi de ce viaţa noastră culturală e înţesată de marxişti. Imediat după decembrie 1989, cu unele memorabile excepţii (de la Petre Ţuţea la Horia Bernea), „intelectualii" (chiar şi unii dintre cei care au susţinut Piaţa Universităţii) s-au precipitat spre „stânga anticomunistă". Spun „stânga" pentru că idealurile lor: civism, antitotalitarism, piaţă liberă, societate deschisă, nu sunt, în esenţă, ale dreptei conservatoare care ar fi putut pune România pe propriile picioare, ci ale stângii antistaliniste, liberal-democrate sau social-democrate. Poţi fi pentru capitalismul globalist şi împotriva marxismului doar pentru că ţi se pare că primul e mai eficient în nivelarea şi amalgamarea naţiunilor şi tradiţiilor decât al doilea. „Intelectualii" au luptat cu Iliescu de-a lungul unui front stângist: a fost lupta dintre comunismul „cu faţă umană" al lui Iliescu, în care statul şi partidul încă deţin un rol important în economie, şi „statul terapeutic" al „corectitudinii politice". Citiţi presa vremii – mă refer la cea din anii '90 – şi veţi avea suprize mari. Nu numai presa din anii comunişti conţine surprize, ci şi cea din anii '90, presa care la o lectură reînnoită ar face să se veştejească multe papioane. De la internaţionalismul comunist, la cel al drepturilor omului sau, mai nou, al neo-

conservatorimului – care concepe „naţionalismul american", sub semnul lui Trotsky, ca pe obligaţia de a impune drepturile omului şi democraţia seculară întregii omeniri – trecerea s-a făcut uşor, pe bază de supozitoare ideologic-financiare.

De ce nu comparăm cele două decenii trecute de la Revoluţia din decembrie 1989 cu primele două decenii trecute după instaurarea comunismului în 1945? Ce se întâmpla în 1964-65? Se încheia colectivizarea, deţinuţii politici care supravieţuiseră iadului lagărelor comuniste ieşeau din închisori zdrobiţi, Nicolae Ceauşescu devenea boss-ul comunist al României, în şcoli se învăţa Nina Cassian şi Lenin, şi vechea elită cultural-politică fusese ucisă sau marginalizată. Ce se întâmplă acum, la 20 de ani după decembrie 1989? Păi, de exemplu, în Iaşi, oraşul meu natal, oraş boieresc şi tradiţionalist, se organizează, sub egida Centrului Cultural Francez şi a lui British Council, sub egida Europei aşadar, manifestarea „Stop rasism". Afişul manifestării, cu un Lenin punkist, deci cool, pe înţelesul tinerilor de azi, a împânzit toate liceele din Iaşi. Aşadar, la două decenii de la revolta anticomunistă din decembrie 1989, după ce procesul comunismului nu s-a făcut şi după ce ne-am petrecut anii '90 sub atenta monitorizare a lui Zigu Ornea şi competenta îndrumare a „Profesorului" Silviu Brucan, liceenii ieşeni sunt educaţi în spirit european prin intermediul lui Lenin. Lenin şi Che în licee, Ernu leninist la gazetă, alţii mai mărunţi dar rafinaţi povestind despre „viaţa ca film porno" şi despre marxismul lacanian, geme ţara de atâta tensiune materialist-dialectică şi se ascute, cu siguranţă, lupta de clasă conform d-lui Alexandru Cistelecan care, adevărat leninist, se declară mulţumit că, astăzi, „din fericire, lucrurile arată mult mai rău".

În acest context, nu m-ar mira să aflu că, în 2009, vom celebra 20 de ani de la Marea Revoluţie Socialistă Care A Dus la Înlăturarea Stalinismului-Fascist-Naţional Ceauşist şi la Instaurarea Comunismului Adevărat, care e ca programele Microsoft: suprimă concurenţa, are o groază de defecte, dar e updatat automat în reţea.

Îi tot citesc pe „intelectualii" noştri protestând împotriva modului în care baronii locali, Gigi Becali, maneliştii şi spectacolele de tip „American Idol" strică „poporul" punându-i sub ochi exemple ale succesului pe bază de impostură, vulgaritate şi corupţie. Dar viaţa noastră culturală în genere a fost, în toţi aceşti ani, exact un astfel de exemplu: de „succes" prin lepădarea de identitate, prin prostituarea de sine şi prin vulgaritate

calculată sau imberbă. Becali, sau alţii mai puţin dispreţuiţi de „elită", şi-a făcut capitalul financiar pe bază de relaţii cu statul. „Elita" şi-a făcut capitalul simbolic – şi financiar – pe bază de contrafaceri cu suprastatul, cu UE, Soros, ONU, UNESCO şi orice altă întrupare stângistă a Occidentului. Unde e diferenţa? E o diferenţă de probitate? Poate una de ştaif, deşi şi aia dispare în multe cazuri la o privire mai atentă. Există vreo fundaţie care să dea onorarii de mii de dolari pentru o conferinţă conservatoare? Nu. Există fundaţii, organizaţii, asociaţii care să susţină financiar mişcarea de stânga în România? Da. Şi-atunci de ce să ne mai întrebăm: dar de ce au dinţii atât de mari? Ca să ne înghită mai bine.

S.M.: Credeţi că e vorba de vreun plan bine organizat, sistematic sau pur şi simplu aceasta a fost prima alternativă a intelectualităţii româneşti de după '89? O naivitate de neacceptat, bine speculată, un compromis sau un plan machiavelic asumat?

M.P.: În primul rând trebuie să menţionez că nu cred în nici un fel de determinism istoric: nici în teoria conspiraţiei, nici în materialismul-dialectic şi istoric, nici în teoria raselor. Ca istoric, cercetând, de exemplu, istoria Revoluţiei franceze sau a războaielor civile din Anglia secolului al XVII-lea, am constatat că explicaţiile moniste nu ţin. Nu poţi explica nimic doar prin politică, sau doar prin baza economică sau rasială, sau doar prin religie. Contingenţa, libertatea de acţiune au rolul lor în istorie. Tocmai de aceea, în numele acestei libertăţi, susţin că elitele noastre cultural-politice nu au făcut tot ce se putea face pentru o Românie normală. Ele au acţionat convinse, parcă, de o conspiraţie sau de un determinism misterios care le face să repete, de 20 de ani încoace, mantra „inevitabilităţii" secularizării, globalizării, deznaţionalizării etc. În loc să mă întrebaţi pe mine, care nu am fost „factor de decizie" în toţi aceşti ani, mai bine am merge şi i-am întreba pe cei care ne conduc sau ne luminează de două decenii încoace: ştiu ei ceva ce noi nu ştim? Atunci să ne spună şi nouă, ca să vedem dacă nu-i putem ajuta. Neputinţa lor, paradoxal mănoasă financiar, cere ajutorul nostru. Democraţia înseamnă guvernarea cu asentimentul celor guvernaţi. Românii, după cum o arată şi prezenţa la urne la ultimele votări, nu sunt guvernaţi cu asentimentul lor, ci în apatia lor. Şi fenomenul e similar în întreaga Europă, unde avansarea proiectului UE a dus la dezafectarea a tot mai largi pături ale electoratului. Şi cum nu ar fi aşa când, aşa cum o demonstrează cazul

constituției europene respinsă prin referendumuri și aprobată apoi pe furiș de parlamente, nu se ține cont de voința electoratului.

Nu am surse „oculte", deci nu știu știu cine, cum și de unde „trage sforile". Tot ce știu e ceea ce văd în jur și ceea ce citesc în presă. Văd că România e parte a unor alianțe internaționale, a unor organisme supranaționale, precum UE sau NATO. Văd că România are un Consiliu Național de Combatere a Discriminării care încearcă să penalizeze abaterile de la disciplina corectitudinii politice. Văd că există o judicioasă alocare a fondurilor în scopul susținerii cauzelor noii majorități alcătuite din minorități. Știu că, în 1999, mi s-a spus de către coordonatorul paginii editorial/opinii a unui onorabil cotidian românesc că apreciază scrisul meu dar că ar vrea să nu mai vadă niciodată în pagină termenii „național/naționalist" (o „ultimă picătură" care a dus la întreruperea colaborării mele cu ziarul respectiv și, apoi, la expatriere). Văd deci că există o voință politică de a „implementa" anumite idei și o baterie instituțională care trage în anumite direcții. De ce s-au oferit mulți intelectuali să fie curelele de transmisie ale acestui mecanism? Din multe cauze: din fatalism naiv sau interesat, din lipsă de originalitate, din idealism, din dorința de a arăta calea și de a fi în frunte, din spirit de turmă, sau de banc de piranha, din profetism secular, din comoditate, din ignoranță, din sectarism ideologic sau religios.

S.M.: În articole și eseuri, criticați foarte dur stânga politică. V-aș întreba dacă există cumva și o stângă „bună" sau dacă stânga de acum mai are cumva vreo șansă de salvare...

M.P.: Vladimir Tismăneanu spunea undeva că „marxismul e o erezie creștină". Dacă e adevărat, atunci eu, creștin-ortodox, nu pot găsi nimic bun într-o erezie. Mai mult, găsesc că această afirmație reabilitează implicit noțiunea de ortodoxie și datoria noastră de a discerne originile, mecanismele de fabricare și acțiunea prozelitistă a „ereziilor", a acelor doctrine care rup echilibrul dinamic și viu al tradiției ortodoxe pentru a accentua ilicit și morbid doar un singur element: egalitatea în dauna libertății, iubirea în dauna justiției, libertatea în dauna cuminţeniei, trupul în dauna sufletului, sufletul în dauna persoanei și așa mai departe. Care e deci stânga bună? Stânga întrupată, stânga nemarxistă și nemilenaristă (lucru valabil și în cazul dreptei). Nu știu dacă mai există așa ceva, de vreme ce noua stângă pare a avea drept scop modificarea naturii umane, reeducarea globală a omenirii. Ceea ce a început, cu stânga clasică, în

mod romantic, neofeudal chiar dacă ne gândim la William Cobbett, la William Morris cu al său *Arts and Crafts Movement*, sau la socialiștii francezi nemarxiști care defineau socialismul drept „nostalgia catedralei absente", pare a se fi mutat spre sfârșitul secolului trecut într-un soi de Frankensteiniadă apocaliptică, într-o febrilă încercare de hibridizare a omului: se hibridizează masculinul cu femininul, omul cu animalul, naturalul cu sinteticul, Dumnezeu cu dracul. Angelismul stângii pare a se abate și în androginie.

Și acest lucru nu e evident numai la stânga, ci și la dreapta, unde dreapta economică, adică liberalismul, e confundată cu dreapta politică, adică conservatismul, pentru a fi amândouă făcute de fapt să dispară în jobenul capitalismului corporațiilor multinaționale, al căror proiect antropologic nu e cu nimic diferit de al stângii secularizate: încurajarea migrațiilor masive de populație, ingineria socială, corectitudinea politică în chip de regulament corporat de ordine interioară, deznaționalizarea. Nu știu în ce măsură mai există o stângă națională, care luptă pentru drepturile familiei împotriva marilor corporații și care are la bază morala creștină.

De exemplu, vechea stângă lupta pentru liberul acces la educație al tuturor, pentru dreptul tuturor de a învăța ceva. Noua stângă luptă pentru dreptul tuturor de a nu învăța nimic. Distrugerea sistemului de educație publică în Occident se datorează fuziunii dintre ideologia noii stângi și indolența noii drepte. Pentru noua stângă, de exemplu, care și-a pierdut interesul în republicanismul patriarhal, școala a devenit, dintr-un mijloc de educație și de transmitere a unei tradiții, un mijloc de adaptare a copilului la mediul social, un mijloc de socializare. Copilul nu mai e educat să devină un om pe picioarele sale, ci e reeducat să se integreze, să se piardă în mulțime. E îndemnat să se exprime pe sine înainte de a i se antrena sinele la școala marilor clasici. Și toate acestea sub pretextul că e eliberat de lanțurile trecutului. Școlarul e lăsat cu un suflet pustiu, ca o baltă stătută, populat doar de mormolocii unor frustrări defulate prin consumism, televiziune, prozac și masacre ale colegilor de școală. De cealaltă parte, noua dreaptă liberală și anticonservatoare e interesată doar de androizi corporați. Paradoxul e că, distrugând sistemul de educație publică, stânga a făcut ca doar copiii celor bogați să aibă acces la educație bună, în școli particulare.

Stânga onestă pare a fi dispărut. A mai rămas doar în albume. Unii din vechii social-democrați români, fie și numai pentru mustățile lor patriarhale, îmi sunt mult mai aproape de suflet decât multe dintre gușile rase ale „dreptei liberale" de astăzi.

S.M.: Ce ați avut Dvs. în copilărie și n-am avut noi?

M.P.: Ce am avut eu în copilărie și n-ați avut voi? Timp. Un anumit fel de timp. Copilăria mea a avut calitățile defectelor ei. Faptul că, de exemplu, programul la televizor dura doar două ore, și alea oribile, îmi lăsa tot răgazul din lume, cel puțin în vacanțe, să citesc sau să mă joc în fața blocului. Din câte am înțeles, nici măcar asta nu se mai poate face acum: ispita ecranului de televizor sau de calculator împreună cu frica de predatorii sexuali determină părinții să-și țină copiii în casă. Ce am avut? Pe lângă lucruri ținând de specificul mizer al unei copilării comuniste în anii '70-'80, lucruri pe care nu le reamintesc aici pentru că ar părea inventate, am avut cărțile cu basme românești adevărate. I-am citit băiatului meu de patru ani cărți cu povești traduse sau „adaptate" acum și mi s-au părut de o stupizenie emasculantă, astfel încât mi-am adus toată colecția de cărți cu povești de acasă, unde Făt-Frumos încă îl mai înjughie pe zmeu și Lupul încă o mai înfulecă incorect-politic pe Bunica.

Am avut magia teatrului radiofonic și a discurilor cu povești și piese de teatru – îi voi iubi întotdeauna pe Ovidiu Iuliu Moldovan, Constantin Codrescu, Mircea Albulescu, Octavian Cotescu, Gina Patrichi, Ștefan Sileanu, pe mai vechii Giugaru, Birlic, Forry Eterle, Nicolae Gărdescu etc. Am avut orașul Iași și poveștile lui vechi – de la Bojdeuca lui Creangă la teiul lui Eminescu – trăite de parcă atunci s-ar fi întâmplat. Am avut un tată poet și interesat de literatură de la care am deprins gustul revistelor literare și al epigramelor, al ironiei. În esență, aș spune că – și prin basme, și prin confrații de epigramă ai tatei (de la Mircea Ionescu-Quintus la Al. Clenciu), și prin contactul cu familia extinsă, și prin itinerariile ieșene – am avut cumva șansa de a trăi într-o prelungire a României interbelice, a unei Românii patriarhale.

Nu am avut o copilărie de „elită". Știu că e la modă astăzi să te dai „boier". Nu am copilărit printre „boieri", ci în cartiere de blocuri, muncitorești sau mic-burgheze. Am jucat fotbal pe maidane. M-au bătut „golanii" sau mi-au „furat mingea de 35" sau „banii de la urat". Am mers la o școală de cartier și am fost „comandant de grupă" într-o grupă cu toți repetenții și țiganii clasei pe care trebuia să-i conving să aducă banii

pentru „fondul clasei, fondul școlii și fondul comitetului de părinți", lucru pe care îl reușeam făcând apel la misoginia lor (eram singurul comandat de grupă băiat și le spuneam că, dacă nu „îndeplinim planul", voi fi înlocuit cu o fată, ceea ce nu le plăcea). Am avut deci o copilărie care m-a învățat valoarea omului mic, a croitorului, a ceasornicarului care supraviețuise comunismului, a străduței care supraviețuise sistematizării, a profesorului care supraviețuise îndoctrinării, a târgului de munte necolectivizat unde îmi petreceam vacanțele, a „golanului bun", cu motoretă, nevastă frumoasă și mustața pe oală, care ne apăra pe noi, puștimea cartierului, de „golanii răi". Poate de aici și „populismul" meu.

Ce am avut în copilărie? Integritatea marginii, libertatea maidanelor dintre blocuri în construcție, apa cișmelelor (dispărute acum), și frumusețea modestă a luncii Bahluiului, a florilor de romaniță. Ce ați avut voi? Nu știu, nu mă pot pune în pielea voastră. Poate că ați avut mai multe decât noi: mai multe cărți, mai multe haine, mai multă mâncare, mai multă libertate de a călători, mai multă muzică, mai multe filme, mai multă Biserică. Din păcate mi-e teamă că, undeva pe la mijlocul anilor '90, au dispărut și ultimele rămășițe ale României interbelice. Cred că aveți mult mai multe decât am avut noi și mai cred, judecând după discuțiile pe care le-am avut cu adolescenții sau studenții de azi, că sunteți mult mai „colțoși" și mai citiți decât am fost noi. Singura mea teamă e să nu vă lipsească memoria. Acesta e timpul de care vorbeam la început, timp cu o textură aparte, timpul memoriei, conștiința că cineva/ceva ne-a precedat: „vechi" însemna în copilăria mea „bun". Cred că asta e ceea ce mi-a dat copilăria mea. Și asta e ceea ce se caută să li se ia copiilor de azi.

S.M.: Având în vedere că suntem obsedați de modelul occidentului și în învățământ, care credeți că ar fi tratamentul preventiv pe care să-l aplicăm pentru a nu face din elevi și studenți „suflete pustii ca o baltă stătută"?

M.P.: Cred că ar trebui să ne adunăm: adică să ne reculegem și să ne înfrățim. Cred că cel mai bun lucru pe care îl putem face e să vedem ce au vrut și vor să distrugă comuniștii vechi și noi și să reclădim noaptea ceea ce ei strică ziua. Pentru că acum așa e, ei lucrează legal, deși ilegitim, la lumina zilei și cu autoritatea statului, și noi suntem rezistența. Întruparea limitează, cumințenia stultifică, sfințenia plictisește, așa ni se spune. Dacă tinerii de azi se vor nonconformiști, atunci nu au decât să fie cuminți, în sensul patriarhal al termenului. Să-i citească pe marii clasici,

să meargă la biserică, să-și iubească neamul și țara. Dacă modelul care ni se propune astăzi e „viața ca film porno“, nu ne rămâne decât să ne asumăm viața ca haiducie. Suntem îndemnați, suntem reeducați chiar, să rătăcim, să ne trăim viața ca un proiect estetic deschis, cu adresant necunoscut și final în coadă de pește. Ce putem face? Ce ne poate smulge acestei rătăciri? Repaosul? Nu, pentru că asta e moartea. Pe de altă parte, itinerariile clasice au fost răvășite, hărțile pierdute, firul Ariadnei rupt și încâlcit de un minotaur postmodern.

Ce putem face deci? Să ne purtăm destinația cu noi: să mergem cu Dumnezeu în suflet. Să nu uităm niciodată că, dacă harta realului a dispărut, avem încă icoana lui. Ce înseamnă, concret, acest lucru? Înseamnă că nu am a da nimănui nici un sfat, nici o indicație de lectură, nici un mercurial bibliografic, afară de acesta: citiți orice, chiar și Marx, cu o icoană în fața ochilor minții. Trăiți cu o icoană în fața ochilor minții. Nu doar ca orizont hermeneutic, sau contrapunct teologico-estetic, nu doar ca disciplină a rugăciunii și nu ca îmbrobodire conformistă, ci ca prezență care nu îngăduie „urâciunea pustiirii“...

„Am citit cărți ca să pot supraviețui în lume“

Silviu Man (bookblog.ro): Domnule Ovidiu Hurduzeu, un mare literat român spunea odată: „Nu pot scrie despre bătături când țara moare de infarct“, principiu pe care-l urmați și Dvs. Scrisul-diagnostic este însă neprofitabil, atrage antipatii, blamuri și anateme, cel puțin în imediat. Ce poate spera atunci un autor care scrie necanonic, fără centura de siguranță a vreunei ideologii ori morale comune?

Ovidiu Hurduzeu: În societățile moderne, fără excepție, universul intelectual este dominat de simbioza dintre propagandă și ideologie. Dintre cei doi termeni, propaganda este cel prevalent. De fapt, ce este o ideologie? Dintre multele definiții care s-au dat, eu le prefer pe cele care o prezintă drept un set de idei acceptate necondiționat de un anumit grup social. Nu sunt idei oarecare. Ca să fie acceptată necondiționat, o ideologie trebuie să promoveze idei *îndrăgite* de cei care le îmbrățișează *acum*. De pildă, ideologia globalismului promovează idei-șablon cărora oamenii nu le mai caută nici originea, nici valoarea. Se mulțumesc cu termeni de genul „societate deschisă“, „confort“, „toleranță“, care sună bine, le gâdilă plăcut conștiința. O astfel de ideologie nu i-ar fi spus nimic unui muncitor de acum două secole.

Astăzi nici o ideologie n-ar avea sorți de izbândă dacă n-ar fi diseminată pe scară largă în chip de „opinie publică“. Propaganda este cea care cristalizează ideologia. De aici importanța *mass media*, care s-a transformat dintr-un mijloc neutru de comunicare într-unul propagandistic, de schelet formator al opiniei publice. Propaganda prin *mass media* poate influența cum vrea conținutul unei ideologii, așa că nu mai putem vorbi de „ideologii pure“. Moartea ideologiilor înseamnă de fapt asimilarea lor în sistemele propagandistice moderne. Întrucât trăim într-un univers propagandistic, a scrie necanonic azi înseamnă, pur și

simplu, să te plasezi în afara ideologiilor oficiale. Aceasta are două consecințe. În primul rând, ți se taie accesul la *mass media*. Desigur, poți publica pe Internet, pe bloguri, în presa alternativă. Problema este că, într-o societate de masă, doar *mass media* îți oferă legitimitate, doar în chip de „voce oficială" poți impune idei. O altă consecință, poate și mai gravă: te adresezi unui public deja „formatat". Un public obișnuit să reacționeze pavlovian la idei, acceptând, în general, doar ceea ce i se pare cunoscut, bătătorit. Ideea o tratează ca pe o marfă, autorul e un „brand".

Dar nu tot ce-i necanonic este anatemizat. Există în lumea de astăzi un nonconformism subvenționat, foarte profitabil. De pildă, printre tinerii occidentali se poartă moda stângismului luminat, modă importată și-n România. Este *cool* să te declari „antirasist", apărător al drepturilor homosexualilor etc. Sunt atitudini care merg EXACT în direcția așteptărilor Sistemului. În România, când icoanele sunt scoase din școli și UE vrea să-i facă pe toți „europeni", ești „nonconformist" dacă te declari român ortodox, mergi la biserică și te închini alături de babele evlavioase. Prin scrisul meu nu vreau să promovez cu orice preț nonconformismul, ci spiritul critic. Scopul principal al propagandei și al ideologiilor postmoderne este să distrugă puterea de judecată individuală. Să-i integreze pe toți într-o mare familie prosperă, dar cu o condiție: individul să se depersonalizeze, lăsându-i pe alții să judece pentru el – pe experți, pe analiștii politici, vedetele mediatice etc.

S.M.: „Propagandă", „ideologie", „Sistem", „depersonalizarea individului"... Nu aduc acești termeni a conspiraționism, într-o vreme în care ni se repetă în fiecare zi că avem drepturi, că suntem liberi să gândim ce vrem, că „sky is the limit"?... Exemplificați.

O.H.: Conspiraționismul vede în propagandă și ideologie mijloace *coercitive*. Societățile democratice postmoderne nu sunt represive, nu reprimă dorințele și aspirațiile individuale ci, dimpotrivă, le exacerbează. Advertising-ul, ca sistem de propagandă, este menit să-l transforme pe individ într-o „mașină doritoare" (Deleuze). Retorica autonomiei personale, omniprezentă, cum bine ați remarcat, creează hedonism în masă, mai ales printre tineri. Ce-și doresc tinerii de astăzi? „Să se realizeze" – dacă se poate, imediat. Gratificare personală instantanee. Cei mai mulți dintre ei sunt motivați doar de propriile lor dorințe. Societățile tradiționale reprimau o astfel de atitudine, considerând-o dăunătoare coeziunii sociale. În epoca noastră, „mașina doritoare" fiind motorul consumismului, individualismul narcisist a devenit factor de integrare socială! Tânărul *trebuie* să devină consumator. Nu consumă bunuri materiale, idei, imagini prefabricate, moralitate șablon de dragul economiei mondiale, ci pentru a se împlini pe sine.

Odinioară, un tânăr „se realiza" doar după ce înfrunta rezistența societății; astăzi, împlinirea prin „consum" oferă plăceri imediate, nu cere decât un efort de adaptare, cum ar fi respectarea normelor impuse de muncă într-o mare corporație. Așa se explică de ce, în ciuda libertății sale, tânărul *cool* este cu precădere un conformist. Repliat asupra lui însuși, este incapabil să înfrunte lumea în realitatea ei, să o supună unei judecăți critice. E liber, dar nu acordă acestei libertăți nici o valoare, o consideră „dreptul său", consideră că i se cuvine, așa cum i se cuvine orice altă marfă.

S.M.: Pentru a putea trăi, ați practicat numeroase meserii fără legătură cu vocația Dvs. Cum de nu v-au putut depărta de lecturi și de scris? Cum de v-ați mai interesat și de altceva în afară de propria supraviețuire?

O.H.: Dacă vrei cu adevărat să citești, nu-ți trebuie condiții speciale. Nu poți să scrii un roman în metrou, în drum spre birou, dar poți prea bine să-l citești pe Balzac. Oamenii din ziua de astăzi, mai ales tinerii, nu mai citesc fiindcă lectura nu mai este pentru ei o necesitate interioară. Dacă ar vrea neapărat să citească o carte, ar găsi timpul și „dispoziția" necesare – așa cum găsesc timp să sporovăiască la mobil sau să stea ore întregi „online". Pentru mine, problema s-a pus exact invers. Am citit cărți ca să pot să supraviețuiesc în lume. În comunism, am citit ca să nu-mi pierd sănătatea mentală, în capitalism să nu devin un „sclav fericit". Am scris o carte după ce am citit o sută de alte cărți. În mod ideal, lectura ar trebui să aibă un efect transfigurativ, să fie o fereastră către un „altceva" care să-l schimbe „din temelii" pe cititor. Să-i ofere o perspectivă complet diferită decât cea a lumii în care este obișnuit să trăiască. Iată de ce sunt foarte selectiv, citesc doar cărțile care reușesc să mă surprindă la fiecare nouă lectură.

Cum selectăm o carte este de o importanță covârșitoare – cititorul în calitatea sa de consumator este supus manipulărilor de tot felul. Eu, prin educația primită, atât în România, cât și în universitățile din SUA (Stanford, mai ales) fusesem *programat* să devin un conformist. Lecturile „alternativă" mi-au deschis însă ochii, m-au ajutat să privesc lumea

dintr-o perspectivă radical diferită. A fost ca o trecere de la fizica newtoniană la cea cuantică.

S.M.: Care sunt acele cărți care deschid ochii?

O.H.: Cărțile care mi-au deschis ochii le-am descoperit relativ târziu. Fiind „specialist" în literatură am citit foarte mult din obligație profesională. Balzac sau Baudelaire erau subiecte de examen pentru mine, nicidecum lecturi pentru minte și suflet. „Bibliografia obligatorie" mi-a oferit o educație solidă, m-a ajutat să aprofundez anumite subiecte, dar m-a purtat totdeauna pe cărări bătătorite. Cărțile deschizătoare de drumuri noi le-am citit după 1990. Pentru timpurile de azi sunt lucrări „politic incorecte", Dintre autorii români aș cita Mihai Eminescu, *Opere politice* (Editura Timpul, Iași), Petre Țuțea, *Omul. Tratat de antropologie creștină* (Editura Timpul, Iași), opera Părintelui Dumitru Stăniloaie, Ernest Bernea (cu *Spațiu, timp și cauzalitate la poporul român*, editată de Humanitas), interbelicii Mircea Vulcănescu, Nae Ionescu, Cioran, Nichifor Crainic. Dintre autorii străini, traduși în românește, marii gânditori din spațiul ortodoxiei, Pavel Florenski, Berdiaev, Christos Yannaras și catolicul Miguel De Unamuno.

O carte îndrăgită este *Societatea spectacolului* a filozofului anarhist Guy Debord, tradusă în românește fără nici un ecou (Guy Debord, fondatorul „Internaționalei Situaționiste", este reprezentantul stângii neinstituționalizate, virulent anticomuniste, antiteza Noii Stângi care bântuie și prin România, derivată din Școala de la Frankfurt, Foucault, Freud, Lacan etc.). Sunt doar câteva titluri. Cărțile care mi-au deschis cu adevărat ochii n-au fost traduse în românește. Mă refer în primul rând la Jacques Ellul, unul dintre marii gânditori ai secolului XX. Deși a scris vreo 40 de cărți, în jurul lui se menține pe plan internațional o adevărată conjurație a tăcerii. Prin Ellul, intelectual inclasabil, am descoperit valențele critice ale creștinismului. *La technique ou l'enjeu du siècle, La métamorphose du bourgeois, Propagandes, La subversion du christianisme, L'autopsie d'une révolution* sunt cărți-dinamită care te conduc direct la rădăcina răului social.

S.M.: Unul din conceptele pe care le utilizați adesea în eseuri este acela de „eveniment". Ce este evenimentul?

O.H.: „Evenimentul" nu poate fi descris în cuvinte decât prin aproximații și analogii. Sub privirile mele, sub streașină, un țurțure de gheață se topește. Dacă pun sub țurțure un recipient, apa nu se risipește, ci se adună, fiecare picătură generează o undă, un eveniment. Luate separat, în sinea lor, nici picătura de apă și nici unda pe care o generează nu sunt evenimente propriu zise – evenimentul ia naștere la interferența dintre țurțure, undă și observator. Este o relație trinitară. O carte devine un eveniment, creează un impact (o undă energetică) asupra mea, dar îl poate lăsa indiferent pe vecinul meu, care nu a răspuns la apelul ei. Relația evenimențială dintre mine și cartea pe care o citesc este un fapt existențial – unic, irepetabil, inefabil (ce nu poate fi definit în mod strict). O carte-eveniment nu poate fi descrisă în termeni generali, nu este un obiect ce poate fi descris, ci un subiect trăit. Valoarea ei estetică, etică sau cognitivă este întotdeauna dublată de una „existențială", ontologică.

Să nu confundăm însă ontologicul cu impresia subiectivă. Iată de ce trebuie să facem o distincție clară între „accident", „incident", „catastrofă" și „eveniment". Accidentul sau catastrofa nu sunt „o chemare la relație", precum evenimentul. Dacă un asteroid cade în ocean, impactul lui asupra noastră este ucigător, noi rămânem victime pasive; tot pasivi rămânem într-un accident de mașină ale cărui efecte le suportăm în întregime; *Da Vinci Code* urmărește să ne șocheze emoțional (echivalentul asteroidului) pentru a ne distruge convingerile. Este o piesă de propagandă care te agresează, vrea să-ți impună un punct de vedere, nicidecum să stabilească o relație de egalitate cu cititorul. Acestea sunt genul de cărți-catastrofă, cărți-incident care urmăresc să declanșeze *în mod forțat* o emoție, o impresie subiectivă. Cititorul este „captivat", adică înlănțuit, nu i se cere să reflecteze, ci să răspundă pavlovian – reflexia devine reflex condiționat. Această logică non-evenimențială domină întregul „star system" și sistemele propagandistice (publicitatea este unul dintre subsistemele propagandei).

Evenimentul nu „survine", ci „crește" dar nu oriunde, oricând și oricum. În exemplul meu, picătura de apă se desprinde din materia solidă (țurțurele) sub lumina drăgăstoasă a soarelui. S-ar pierde, ar intra direct în pământ dacă n-ar exista un recipient *potrivit* (nici prea mic, nici prea mare) care să-i dea un „rost", să-i permită să se desfășoare în unde evenimențiale. În condiții neprielnice, țurțurele sau rămâne înghețat, energia evenimențială nu se desfășoară, sau se desfășoară stihial, se topește brusc, dând naștere la catastrofe (inundații, topirea ghețarilor).

În eseurile mele încerc să creez premisele unei antropologii evenimențiale. Omul este menit să fie o persoană-eveniment. Dintr-o perspec-

tivă creștină, natura noastră umană nu poate fi distrusă nici în condițiile cele mai vitrege, întrucât noi suntem creați după chipul lui Dumnezeu. Ne-am pierdut însă asemănarea cu Dumnezeu – cu alte cuvinte, am renunțat să mai fim evenimente. (Prototipul Persoanei-Eveniment este Iisus Hristos urmat de persoanele înduhovnicite.) Dintr-o perspectivă laică, persoana-eveniment este cea care reușește să degaje încă o energie evenimențială la întâlnirea cu semenii ei – energie care acționează ca o chemare, declanșează energiile creatoare ale celor din jur. Ați văzut suprafața schimbată a unui lac atunci când plouă liniștit (spre deosebire de lacul încremenit dinainte de ploaie)? Fiecare picătură creează o undă, fiecare undă se întretaie, suprafața lacului devine vie, un „eveniment" pentru cel care se aventurează s-o privească. Asta înseamnă să ieși de la adăpost, cu riscul de-a te uda până la piele.

S.M.: Poate fi actul citirii un eveniment?

O.H.: În răspunsul anterior, am arătat o altă fațetă a „evenimentului" – unitatea tensionată dintre trup și energie, materie și undă. „Evenimentul" trebuie să fie întrupat într-un timp și loc anume, să aibă un fundament ontologic solid ca să poată să „iradieze". De aici lupta mea cu globalismul și alte utopii planetare care distrug evenimentul. Postmodernismul pleacă de la premisa că nu avem o esență, un soclu ontologic solid – esența e o construcție, pretind ei: dacă nu avem esență, înseamnă că nu mai avem identități fixe, ci doar unele interșanjabile, suntem transnaționali, transsexuali... Într-o gândire evenimențială, esența (natura) nu poate fi separată de manifestarea ei concretă. Eu nu știu CE înseamnă esența umană dar știu foarte bine CINE este persoana lui Silviu Man. O carte se încarnează în autorul ei. Ce valoare mai au cuvintele „libertate", „democrație" în gura lui Iliescu? Ce valoare mai au cuvintele „patriot", „național" când le rostesc Păunescu și Vadim, când știm cine sunt indivizii? Valoroasă este cartea în care există COERENȚĂ între semnificat și semnificant, între înțeles și vorbă. Într-un eveniment totul este coerent (deși tensionat), într-un accident totul este haotic, distonant.

S.M.: Răspunsul dumneavoastră mă surprinde. Formularea „într-o gândire evenimențială, esența (natura) nu poate fi separată de manifestarea ei concretă. Eu nu știu CE înseamnă esența umană dar știu foarte bine CINE este persoana lui Silviu Man" mă duce cu gândul la ceea ce spunea d-l Dan Puric într-o emisiune a d-lui Robert Turcescu: „Creștinismul asta înseamnă: celălalt. Deocamdată, România este conjugată la «ce e România?», nu la «cine este România?». Eu pot să întreb mâine ce este Robert Turcescu? Este jurnalist. Ce este Dan Puric? Prestator de servicii cultural-artistice la Național. Când o să întreb cine este d-l Robert Turcescu, am acces la ființialitatea și la taina lui, cât pot". Deși probabil că nu aveți foarte multe lecturi comune cu Dan Puric și proveniți din medii total diferite, discursul Dvs. „personalist" se înrudește în chip uluitor cu al D-sale. Cum explicați?

O.H.: Precum Dan Puric, eu îmi asum gândirea și practica socială a românilor. Nu este vorba numai de lecturi comune, ci mai ales de un „mental" asemănător. Dacă occidentalii au în comun individualismul monadic, pe noi, românii, ne unește personalismul evenimențial de care v-am amintit în acest interviu. Nu avem nevoie să construim o Românie personalistă sau „să inventăm" o persoană-eveniment (așa cum ideologii postmodernismului pretind că Sfântul Augustin a inventat „eul interior"). Persoana-eveniment nu este o inginerie socială, așa cum nici România nu este (încă) o inginerie politico-economică a globalismului. Avem și am avut persoane-eveniment: marii noștri duhovnici, marile noastre personalități (din trecut). În România mai găsești zone de spiritualitate – spații evenimențiale – dar trebuie să le cauți în „România profundă". Democrația, după cum o înțeleg eu, trebuie să-i ofere fiecărui cetățean șansa de a deveni un „eveniment". Visez frumos la România, comuniune de oameni-eveniment. Deocamdată, văd că se împlinește însă un coșmar: România, țara oamenilor-marfă, buni la export – marfă ieftină („căpșunarii") sau ceva mai scumpă (ingineri, regizori, cântăreți de operă etc.).

S.M.: Ați scris un foarte valoros eseu – *Tinerețea ca eveniment* – în care vă arătați îngrijorat pentru traseul de viață al tinerilor de astăzi și constatați extinderea pandemică printre ei a unui virus rafinat (eu l-am numit TBC, abreviind manifestările pe care le observați: Tehnologie, Bani, Confort)...

O.H.: Mi-a plăcut mult cum ați interpretat în cheie medicală manifestările TBC-ului pe care eu le-am analizat din prismă religioasă. În final, cele două interpretări converg. Devenind idol pentru tânărul de azi, trinitatea Tehnologie, Bani, Confort se transformă într-o maladie a sufletului și trupului. Cred că situația din SUA nu este radical diferită de cea din România în privința „idealurilor" tineretului. Aceeași obsesie de a se integra cât mai vârtos în Sistem, de a deveni un „specialist" și a câștiga... cât de mult. Dacă s-ar putea, la infinit... În SUA, nici un tânăr ambițios

nu-și vede viitorul ÎN AFARA marilor corporații (Corporate America). Când eram de vârsta dumneavoastră, tineretul occidental mai era încă revoluționar în sensul bun al cuvântului – tinerii aveau o conștiință critică, voiau să acționeze pentru a schimba lumea (faptul că revolta lor a fost manipulată politic nu schimbă datele problemei). Tânărul conservator din SUA din anii '50 era un *unadjusted man* – omul neajustat! În anii '60, '70, guvernele occidentale și comuniste tremurau de frica mișcărilor studențești. Cine se mai teme astăzi de tinerii *cool* branșați la Ipod-uri, „mobile" și play station-uri? Cui îi pasă de *chat*-ul lor teribilist de pe Internet?

Idealul tânărului recent nu este să fie un revoltat, ci un „maleabil". Comparați-i pe tinerii de azi cu cei din „generația de aur" dintre cele două războaie mondiale, Țuțea, Cioran – „adaptarea la împrejurări se cheamă conformism", spunea Petre Țuțea, „și conformistul se deosebește de ploșniță doar prin aceea că ea n-are rațiune". Chiar și Papa, simbolul *status quo*-ului, i-a îndemnat pe tinerii de la începutul mileniului să nu mai fie conformiști: „Dacă doriți cu toată ardoarea să vă apropiați de Dumnezeu, feriți-vă de mediocritatea și conformismul atât de răspândite în societatea noastră" (Toronto, 18-28 iulie 2002). Papa știa prea bine că „maleabilitatea" tinerilor, conformismul lor este simptomul TBC-ului de care sufereau. Cu cât conformismul este mai vârtos, cu atât se vântură mai mult falsa revoltă a „marginalilor", „teribiliștilor" și revoluționarilor subventionati (feministe, gay etc.) – de fapt, manifestări ale deculturalizării catastrofale a tinerei generații. „We don't need no education / we don't need no thought control / Teachers, leave the kids alone", spunea la începutul anilor '80 formația Pink Floyd. Și profesorii i-au lăsat în pace! Și nu numai profesorii. Azi tinerii sunt lăsați de izbeliște – fără părinți, fără profesori, fără mentori, fără duhovnici, fără Dumnezeu – „liberi", în voia soartei și a manipulărilor de tot felul. Rezultatele le cunoaștem cu toții.

S.M.: Și atunci, domnule Hurduzeu, dincotro salvarea și reperele? Dinspre biblioteci, dinspre biserici, în mijlocul naturii, în artă, la duhovnici și maeștri? Cum credeți că se poate salva un om dezorientat?

O.H.: Nu există soluție miraculoasă, nu există rețetă universală. Cred însă că putem lupta eficient împotriva TBC-ului – dacă 1) nu ne lăsăm amăgiți, 2) nu ne lăsăm angrenați și 3) acționăm. Vaccinul AAA. Bibliotecile, bisericile, arta, duhovnicii, maeștrii, tradiția, natura sunt „vitamine" întăritoare care ne ajuta să învingem boala. Cu o condiție. Să ne schimbăm regimul de viață. De fapt, să optăm pentru VIAȚĂ. Din păcate, mulți dintre noi, chiar și dintre cei mai tineri, sunt niște „morți în viață". Ce ne spune Hristos? „Eu sunt Viața". Să ne comportăm ca niște ființe vii – cu alte cuvinte, neîmpietrite în șabloanele „stăpânirilor și împărățiilor". Necuratul – uităm că în creștinism este numit Cel Viclean – este stăpânul Morții. Ne amăgește, idolii lui de azi, Tehnologia, Banii și Confortul sunt căile prin care moartea pătrunde în noi. Aruncați o privire la Bucureștiul „postmodern". Ce predomină? Băncile și farmaciile, primele, simbolurile morții spirituale, celelalte – ale bolii psihice și trupești pe care încercăm în zadar s-o remediem prin mijloace chimice. Ce a dispărut? Natura, simbolul vieții. Atâta timp cât nu devenim un deșert sufletesc, suntem mântuiți...

Persoana-eveniment

Ovidiu Hurduzeu

„Există cărți pe care ai prefera să nu le scrii. Dar mizeria acestor vremuri este atât de mare, încât mă simt obligată să-mi întrerup tăcerea, cu atât mai mult cu cât se caută pe toate căile să ni se bage în cap că revolta nu există.“

Annie le Brun, *Du trop de réalité*

Rețeaua

În zilele premergătoare *summit*-ului NATO de la București, filialele românești ale unor vajnice organizații „proanarhiste" de pe teritoriul României și-au umflat mușchii în ample activități de protest împotriva imperialismului american și a lacheilor lui, țările NATO. Dacă arunci o privire pe site-ul ENAR (European Network Against Racism) sau „UNITED for Intercultural Action", constați cu surprindere că temuții anarhiști sunt în realitate... mondostângiști. Sloganele, scrise de obicei în engleză – „One race – human race!" (O rasă – rasa umană), „Open Borders – Open Minds!" (Granițe deschise – Minți deschise) și obiectivele lor – lupta împotriva naționalismului, rasismului, fascismului, xeno-, homo-, islamofobiei – nu țintesc deloc să distrugă „statul represiv". Dimpotrivă. Indivizii respectivi par să pună umărul la consolidarea megastatului european, din moment ce-și propun „să coordoneze inițiativele locale/regionale/naționale cu inițiativele Uniunii Europene", așa încât „să facem societățile noastre multiculturale să funcționeze prin acceptarea diversității". Inadvertența grosolană dintre lozincile „anti-establishment" și obiectivele reale nu pare să deranjeze pe nimeni. Cum nu deranjează nici faptul că mondostângiștii își propun dezeuropenizarea bătrânului continent prin eufemismul „tratament egal pentru cetățenii Europei Unite și cei proveniți din țările lumii a treia". Citind pancartele băieților cu cagule de la „Antifa" – No Flags, No Nations, No Borders, No Patriots – îți dai seama că, de fapt, pentru ei, fasciști sunt cei care mai apără granițele, națiunile și steagurile. Cu alte cuvinte, tot omul cu o țară a lui.

Faptul că demonstrațiile „anti-NATO" îmbracă haina zdrențuită a „anti-americanismului" nu trebuie să ne mire. Mondia-

liștii ar vrea NATO transformat într-o forță de poliție sub administrație globală. Iată de ce SUA și NATO trebuie să acționeze totdeauna sub mandat internațional. Dacă NATO poartă războaie în numele „comunității internaționale" (ONU), stângiștii tac mâlc. Dacă NATO acționează la inițiativa SUA, cum se întâmplă în Afganistan, se declanșează imediat isteria antiamericană iar stânga occidentală intră în transa pacifistă.

Pe vremea comunismului, „Trăiască lupta pentru pace!" și „Jos Fascismul!" erau lozinci răsuflate pe care le vedeai doar pe la manifestațiile de 1 Mai. Astăzi, asemenea manifestări propagandistice sunt lansate de o așa-zisă extremă stângă înhămată la căruța globalismului și a corectitudinii politice. Cum s-a ajuns ca „noul capitalism" (globalismul) să fie încurajat de cei care, vezi Doamne, i se opun? Cum a ajuns Occidentul din timpul Războiului Rece să adopte multe dintre metehnele dușmanului său comunist? Cine are interesul ca tinerii din România, care nu au cunoscut ororile comunismului, să se convertească la mondostângismul lui „No Flags, No Nations, No Borders, No Patriots"?

Răspunsurile nu le vom afla în marxism și nici în tiermondismul lui Che Guevara, devenite trendy în România. Nici o teorie sau practică a stângii tradiționale nu ne ajută să înțelegem ce se petrece sub ochii noștri. La fel de neputincioase sunt teoriile „burgheze" privitoare la evoluțiile capitalismului contemporan.

În momentul în care a căzut Zidul Berlinului, cele două sisteme sociale și economice rivale au făcut joncțiunea sub faldurile unei noi revoluții. Aș numi-o revoluția conexionistă.

Revoltă și revoluție

Prin revoluție înțeleg o inginerie socială, economică și culturală al cărei scop este mobilizarea forțată a unor mase de oameni. Departe de a fi o necesitate istorică, așa cum pretind marxiștii, revoluția se opune istoriei concrete. Milioane de oameni sunt dislocați din locul și timpul lor, cu forța sau cu zăhărelul – își pierd rostul și se rup de Dumnezeu – pentru a fi încadrați brusc în forme artificiale de conviețuire, de obicei un experiment economic și o utopie socială. Plănuite de o elită, revoluțiile moderne transformă instituțiile – de la Biserică până la primăria din cel mai îndepărtat cătun – în mijloace de coerciție și/sau presiune (spirituală, psihologică, economică sau administrativă) exercitată asupra întregii societăți. Orice revoluție este totalitară întrucât noua încadrare a individului nu este doar socială și economică, ci vizează transformarea întregului său univers mental și valoric.

Omul, prin natura sa, este un revoltat. Când o ordine opresivă devine intolerabilă, când încearcă să-l transforme într-un simplu obiect, omul răbufnește indiferent de consecințe. Revolta lui Spartacus, răzmerițele sclavilor negri din SUA, miile de români ieșiți pe stradă în decembrie 1989 pe motiv „că așa nu se mai poate" n-au acționat în virtutea „obiectivelor" și „tacticilor revoluționare". Au reacționat. Au spus „Nu!" și au semnat cu sânge. Revolta lor a fost viscerală, spontană, anarhică, circumscrisă istoric aici și acum.

Într-o lucrare de referință, *Autopsia revoluției*, Jacques Ellul afirmă : „Înainte de secolul al XIX-lea, revoluțiile erau fie conservatoare, chiar reacționare, hotărâte să mențină o situație și, mai mult chiar, să restaureze o situație trecută, reală sau imaginară, fie ilustrau hotărârea de a bloca un viitor „normal", previzibil, evaluat din perspectiva prezentului"[1].

Revoluțiile din vechime nu erau îndreptate spre viitor, nu căutau să introducă inovații. Revoluția era o „renovazione", cum o numește Machiavelli. Omenirea se întorcea la un punct din trecut de care se îndepărtase în mod nesăbuit. Exemplul concludent îl furnizează „Glorioasa revoluție" de la 1688: prin alungarea Stuarților și încoronarea lui Wilhelm de Orania, monarhia revenea la glorioasa sa condiție din trecut, distrusă de frământările sociale și politice.

Precum revoluțiile premoderne, revolta anticomunistă din decembrie 1989 a urmărit în primul rând o „renovazione". Îndreptată împotriva mersului previzibil al măsluitei istorii comuniste, revolta românilor a dorit să instaureze un început

1 Jacques Ellul, *Autopsy of Revolution*, New York, Alfred A. Knopf

absolut. Acest punct zero, de la care trebuia să redemareze societatea, era plasat în trecut, în „epoca de aur" a României interbelice. Dacă ar fi fost lăsată să-și urmeze cursul, revolta comunistă s-ar fi transformat probabil într-o adevărată contrarevoluție conservatoare. Libertatea și democrația ar fi fost instaurate prin repunerea României pe un făgaș civilizațional croit după chipul societății românești din anii interbelici. Chiar dacă această „epocă de aur" nu mai există, amintirea ei, încă vie, ar fi furnizat măsura după care ar fi fost judecat postcomunismul tranziției. Identificându-se cu trecutul ei postbelic, societatea românească ar fi putut să se plaseze într-o poziție de exterioritate absolută față de vremurile comuniste. Doar dacă te situezi mental în afara unui sistem ticăloșit îi poți observa cu claritate racilele. Doar luând distanță – și trecutul interbelic înseamnă însăși DISTANȚA FAȚĂ DE COMUNISM – separi adevărul de minciună, înțelepciunea de prostie, binele de rău, nevinovăția de ticăloșie, pe Dumnezeu de Mamona.

Iată de ce Iliescu & Co. și așa-zișii „prooccidentali" ai societății civile și-au propus să discrediteze istoria interbelică. Așa s-a ajuns ca în spațiul cultural românesc, lumina reflectorului să fie mutată diversionist de pe holocaustul comunist pe crimele lui Antonescu, de pe Comintern pe Legiune. Marea problemă a istoriei României n-a mai fost internaționalismul comunist al grupului criminal Ana Pauker, Vasile Luca, Teohari Georgescu, Gheorghiu Dej, ci colaboraționismul legionar de care s-a făcut vinovat Nae Ionescu[2]. Identificat cu Mareșalul și Căpitanul, Omul interbelic a căzut de pe soclu. Dintr-un *role model* al neamului a devenit monstrul de care nu se vorbește decât în clandestinitate. Scopul era ca nici un român cu scaun la cap să nu se identifice cu acest țap ispășitor. Odată distrusă istoria interbelică în calitatea ei de domeniu al Memorabilului, conspiratorii din decembrie 1989 și urmașii lor au inițiat o vastă operă de disimulare a propriei lor istorii.

2 Ceaușismul, numit de unii conexioniști „național-stalinism", este calul de bătaie al Rețelei, condamnarea sa oficială servind printre altele la mușamalizarea crimele comuniștilor cominterniști. Ciorovăiala zgomotoasă dintre vadimiști și unii membri ai societății civile distrage atenția de la esența problemei: continuarea revoluției conexioniste în România după căderea oficială a comunismului.

Iliescu & Co., sorostângiștii, ortodoxiștii ecumenici, neoconii[3] autohtoni sunt animați de rivalități locale în virtutea apartenenței lor la subrețele concurente. Animozitățile sunt însă de suprafață, de fapt, fiecare subrețea o legitimează pe cealaltă. „Societatea deschisă" din România justifică prezența neostângismului în virtutea „dreptului la diferență", la rândul ei, noua stângă coabitează cu dreapta neoconică în baza unui ideal comun de „moderație și fermitate" – „moderația" fiind un eufemism pentru diluarea discursului critic, iar „fermitate" însemnând pur și simplu „neutralizarea" oricărei erezii anticonexioniste. În ciuda frecușurilor dintre ele, subrețelele și-au găsit mereu puncte de convergență, întrucât împărtășesc același obiectiv fundamental: transformarea revoltei anticomuniste într-o variantă românească a revoluției conexioniste.

De la bun început, conexioniștii au cunoscut și „direcția de urmat", și regula jocului. Au împărtășit crâmpeie din secretul lor câtorva privilegiați din loje. Celor din fundul sălii și de la balcoane, „secretul" le-a fost oferit într-un spectacol de mahala.

Caracteristicile revoluției conexioniste

Începând cu anii '60, un nou proiect al revoluției globale își propune să integreze regimurile totalitare de tip comunist și cele productivist-consumiste în care domină abundența mărfurilor. Sistemul economic și social rezultat, unic în istoria omenirii, se prezintă ca un gigantic spațiu reticular, o pânză de păianjen de dimensiuni planetare. Îl numesc Rețeaua.

Încercările de a defini sistemul global drept o „societate a spectacolului" (Debord), un „Imperiu" (Hardt & Negri), un „simulacru" (Baudrillard), o „societate deschisă" (Popper) sau o ordine economică „neoliberală" nu sesizează rolul primordial al rețelelor în constituirea și organizarea societăților postmoderne.

3 Neocon – neoconservator nord-american.

S-a spus pe drept cuvânt că tehnoglobalismul a condus la triumful omului abstract, prin nivelarea tuturor diferenţelor (între sexe, vârste, clase sociale etc.). Banul, devenit măsura unică a tuturor activităţilor umane, a generat procesul de abstractizare a fiinţei umane, prin instituirea legii echivalenţei universale. Dintr-un individ concret, omul a devenit o entitate interşanjabilă. Circulă ca o marfă, datorită valorii sale de piaţă şi a interşanjabilităţii stabilite de etalonul universal dat de preţ.

Individul n-ar putea însă fi vândut şi cumpărat – cu alte cuvinte, n-ar avea valoare de piaţă – dacă nu s-ar reflecta într-o imagine. De pildă, vedetele mediatice sunt fantoşe interşanjabile, fiecare dintre ele are un preţ de piaţă şi se întrupează într-o imagine publică individualizantă – imaginea este cea care îi dă vedetei concreteţe şi tot imaginea îi măreşte sau diminuează valoarea pe piaţă. Circulaţia imaginilor formează astfel o pseudorealitate care dublează şi, totdeodată, ascunde circulaţia monetară (cu cât tranzacţiile financiare devin mai abstracte, cu atât circulaţia spectaculară a imaginilor tinde să devină mai concretă).

În cadrul revoluţiei conexioniste, circulaţia monetară şi cea a imaginilor sunt prevalente, dar nu au o valoare absolută, aşa cum afirmă unii analişti de stânga („mişcarea imaginilor se lansează din economia materială care o precede", scrie Jean Marie Apostolides). Între realitate şi spectacol[4], ban şi imagine nu există o relaţie directă, ci una creată sau mediată de Reţea.

Experienţa fostelor state comuniste dovedeşte cu prisosinţă că acumularea primitivă de capital s-a produs sub forma ingineriilor financiare. Ce legi economice inexorabile l-au transformat peste noapte pe Vântu în multimilionar? A adunat capital doar individul conectat la reţelele potrivite, de obicei fostul securist, baronul local sau băieţii de mingi ai mafiilor şi corporaţiilor transnaţionale.

4 Noţiunea de „spectacol" folosită în acest eseu desemnează pseudorealitatea creată de lumea imaginilor. Guy Debord atribuie „spectacolului" o putere de mediere care nu-i aparţine. Relaţiile socioeconomice şi cele interpersonale devin „spectaculare" doar prin intervenţia Reţelei.

Să nu uităm că moneda însăşi nu mai are nimic în comun cu *solidus*-ul de pe vremea Imperiului bizantin, care nu şi-a schimbat valoarea timp de secole, sau cu dolarul de odinioară. În economia globală, Reţeaua băncilor centrale produce *fiat money*, bani din nimic.

În spaţiul cultural, revoluţia conexionistă a produs un „limbaj de sinteză" menit să redea, alături de imaginile prefabricate, pseudorealitatea unei lumi permanent remodelate. Precum reţelele informatice, limbajul de sinteză este un circuit închis. Conexioniştii au stabilit un sistem explicativ în oglinzi paralele. Aceleaşi semnificaţii goale se reflectă una în alta, rotindu-se redundant în interiorul Reţelei. Nici un alt adevăr din afară nu este acceptat. Complet devalorizat, „prostituat în semn" (Cioran), cuvântul nu mai este ancorat într-un sol ontologic. Îi lipseşte probitatea de a spune adevărul; precum *fiat money*, vorbele goale circulă fără acoperire[5].

În prezent, limba română este manelizată, prin incultură, schingiuită, prin jargonul managerial, redusă la nivel de stimul pavlovian, prin publicitate şi bombardament mediatic. Aceste procese devastatoare, provocate sau înlesnite de revoluţia conexionistă, însoţesc îndeaproape pauperizarea discursului intelectual.

5 Iată cum se bagatelizează discursul intelectual în cadrul convivialităţii conexioniste. (Din relatarea studentului A.M. care a asistat la dezbaterea „Anticomunismul ca obligaţie morală") „Îmi amintesc de o altă dezbatere, de la I.C.R., de acum vreun an, numită 'Anticomunismul ca obligaţie morală'. Erau tot Patapievici, Mihăilescu, Tismăneanu, Mihăieş şi Avramescu. Am mers acolo, fiind sigur ca o să asist la un act de cruntă înfierare a comunismului, la un act asumat cu toate încruntările şi înverşunările – credeam eu, inerente – dar un act victorios, o operaţie reuşită, începutul unui tratament... Şi când am ajuns, am împietrit. Tismăneanu morfolea plictisit, obosit şi ininteligibil istoricale, într-o poziţie indecentă, Patapievici „modera" (adică l-a lăsat, de dragul dialogului, pe un biet moşneag sărit să ne spună, ca in Ilf şi Petrov, vreme de 10 minute – pe ceas! – despre cele trei principii ale universului: energia, lumina şi nu mai ştiu care, după care l-a întrerupt delicat...), Avramescu patina cu graţie pe gheaţa nimicului doct cu Mihăieş de mână, singurul care ar fi putut sa ia atitudine, D.C.M. a dat-o pe bancuri..."

Autorii conectați la Rețea sunt interșanjabili, molfăie neîncetat ditirambi închinați „societății deschise", „globalizării", „Europei comunitare"; vădesc aceeași fermitate pe frontul luptei împotriva „naționalismului, rasismului, fascismului, xeno/homofobiei". Când Biserica Ortodoxă își apără tradițiile, unii dintre ei simt o pornire perversă să-i administreze lovituri sub centură.

Diferențele dintre conexioniști sunt minime; de obicei, „menșevicii" revoluției se arată indignați de *Political correctness*-ul din Occident, fără să observe PC-ul din propriile lor rânduri; „bolșevicii" se scandalizează din cauza prezenței icoanelor în școli; „menșevicii" îi citesc pe Popper și Leo Strauss, „bolșevicii" pe Marx și Lacan.

Ingineria lor culturală urmărește să modifice modul în care individul percepe realitatea. Atâta timp cât imaginile rămân deconectate și haotice, spectacolul rezultat este o mască sau mascaradă a realității care nu se confundă cu realitatea însăși. Nici o forță (*mass media*, instituțiile statului) nu are capacitatea de a unifica spectacolul așa încât universul său fictiv să dobândească statut de realitate coerentă. Doar Rețeaua, în calitatea ei de instrument unificator, îi oferă „orientarea generală" menită să-l legitimeze definitiv în ochii spectatorilor.

Cum să nu observăm în fluxul românesc de texte, intertexte și pretexte ilustrații divers colorate ale gândirii unice? Nu tinde mulțimea lor pestriță să se contopească în Marele Hipertext în care se scrie izbânda revoluției conexioniste? „Internetul anunță și realizează unificarea tuturor textelor într-un singur hipertext, fuziunea tuturor autorilor într-un singur autor colectiv, multiplu și contradictoriu. Nu mai există decât un singur text, textul uman."[6]

Tot ceea ce se inginerește în regim de rețea nu mai are nevoie de justificări. Dacă Rețeaua declară România „o țară obiectiv ajunsă în cel mai pozitiv moment al istoriei sale din ultimii 500 de ani", texte fără replică răsar peste noapte pentru a oferi ficțiunii statut de realitate. Mistificarea adevărului

6 Pierre Lévy, *Becoming Virtual. Reality in the Digital Age*, New York: Plenum P, 1998, p. 154.

istoric și a situației „de pe teren" este însoțită de discreditarea celui ce simte, înțelege și crede altfel: românul „repliat tactic prin bodegile capitalei", unul dintre „elevii debili ce aruncă din spatele clasei cu avioane de hârtie, scuipă pe jos coji de semințe si râgâie amplu, pretinzând că tocmai a făcut o glumă bună"[7]. Acest element inasimilabil, scăpat prin ochiurile Rețelei, nu poate atinge înălțimile amețitoare ale „amelioratei noastre condiții geostrategice". Este incapabil să se desprindă de o grobiană problematică: ce-mi aduce mie *summit*-ul NATO? Un carton de ouă? O pungă de făină? O palincă? Când, mediatizată, problematica „copilului debil" ajunge să stârnească interesul național, Rețeaua intră în alertă. Ca o plăcintă hegeliană, hipertextul ei începe să se desfășoare pe sine; dojenind în dreapta, în stânga, readuce poporul pe făgașul cel bun.

Revoluția conexionistă și criza hipercomplexității

Prin revoluția conexionistă actuală, Rețeaua încearcă să rezolve criza provocată de hipercomplexitatea sistemului tehnoglobalist. Întrucât sistemul este cumulativ, tot adaugă părți, funcții și specializări interdependente – și utilizează un volum uriaș de informații, dezvoltarea sa cere eforturi majore de integrare. (Integrarea este esența tehnologiei moderne.) La început, un sistem socioeconomic complex, perfect integrat, este deosebit de avantajos (de exemplu, Uniunea Europeană restrânsă dinainte de căderea comunismului). Cu timpul, însă, alocarea unor resurse din ce în ce mai mari procesului de integrare și instituțiilor care-l susțin (birocrații specializate, sisteme organizatorice redundante, activități propagandistice de legitimare) diminuează drastic avantajele hipecomplexității integrate. De pildă, Uniunea Europeană, Statele Unite ale Americii sunt obligate să cheltuiască din ce în ce mai mult pentru a menține în viață statul managerial care administrează hipercomplexitatea. Creșterea exponențială a costurilor legate de controlul sociopolitic, de menținerea unui aparat costisitor

7 „Dilema Veche", 13 aprilie 2008.

de sănătate și asistență socială, cercetare științifică și apărare etc. sunt necesare pentru a asigura autoperpetuarea gigantismului economic. S-a ajuns însă la punctul în care creșterea investițiilor în hipercomplexitatea integrată este din ce în ce mai puțin profitabilă. Scăpând de sub control, procesul de complexificare nu mai poate fi însă oprit.

În faza marxistă a revoluției, integrarea s-a efectuat prin asimilarea materialului indigest sau refractar. Alteritatea, contradicția, tensiunea și antagonismul fuseseră transformate în „contradicții neantagoniste" prin lichidarea fizică a oponenților îndărătnici, reeducarea celor „recuperabili", cooptarea oportuniștilor și mobilizarea tuturor celorlalți.

În România, complexitatea de tip comunist, manifestată prin industrializarea galopantă și socializarea forțată a lichidat elitele interbelice, a schilodit natura și a ticăloșit omul. N-a reușit totuși să elimine firescul și simplitatea din societate (considerate de comuniști „rezistențe reziduale"): țărănimea autarhică, o credință ortodoxă vie, ancorată în tradiții trăite, nemuzeificate, și individualismul personalist ce alimentează solidaritatea spontană din cadrul comunităților organice. Odată eliminată sau slăbită presiunea polițienească, exista riscul ca lucrurile să se întoarcă în matca lor originară (dinaintea epocii totalitare). Iată de ce procesul fizic de nivelare, întreprins de comuniști, a fost continuat după 1989 printr-o alchimie economică și culturală.

După căderea comunismului în țările din blocul răsăritean, Rețeaua a acreditat ideea că România trebuie să devină, dintr-o societate complexă închisă, de tip totalitar, o societate hipercomplexă „deschisă", de tip managerial. Cu alte cuvinte, comunismul să fie înlocuit de globalizare, economia planificată de o economie de piață controlată prin pârghiile capitalismului corporatist-financiar. Primit cu brațele deschise de elitele noastre, sistemul importat s-a înfrățit cu neaoșul „capitalism de cumetrie" pe care, în loc să-l elimine prin competiție cinstită, așa cum sperau unii naivi, și l-a făcut părtaș sau chiar frate de sânge. Din coabitarea lor promiscuă a rezultat hipercomplexitatea regională de tip carpato-dunărean, păgubitoare

atât pentru România ca națiune, cât și pentru cetățeanul de rând.

*

Personalități lucide din Occident prevăzuseră joncțiunea, sub zodia globalismului, dintre comunismul din Est și democrațiile occidentale. Pe data de 15 decembrie 1987, senatorul Jesse Helms, fost președinte al importantei comisii pentru relații externe din cadrul Senatului american, denunțase înțelegerile de culise dintre „stăpânii de la Kremlin" și unele rețele mondialiste din Occident: „O examinare atentă a ceea ce se petrece în spatele ușilor închise arată că grupuri de interese de pe lângă Departamentul de Stat, Departamentul de Comerț, marile centre bancare, marile rețele *mass media*, universități, industria filmului, mari fundații non-profit acționează împreună cu stăpânii de la Kremlin în slujba a ceea ce unii numesc Noua Ordine Mondială. Organizații private precum Council on Foreign Affairs, The Royal Institute of International Affairs, The Trilateral Commission, The Darmouth Conference, The Aspen Institute for Humanistic Studies, The Atlantic Institute și grupul Bilderberger sunt puse să răspândească și să coordoneze planurile în vederea realizării așa-numitei Noi Ordini Mondiale în marea finanță, marile centre de afaceri, cercurile universitare și guvernamentale. [...] Astăzi ideologia acestor grupuri se numește globalism. [...] Din punctul de vedere globalist, statele și granițele naționale nu mai contează. Filosofiile și principiile politice par să devină o chestiune relativă. Chiar și constituțiile devin irelevante în exercitarea puterii. Libertatea și tirania nu mai sunt privite ca fiind în mod necesar rele sau bune, și în nici un caz nu sunt o componentă a politicii. Globalismul consideră că activitățile forțelor financiare și industriale trebuie să fie orientate spre transpunerea în viață a proiectului unei singure societăți globale. Aceasta se va realiza în principal prin convergența sistemelor american și sovietic. Singurul lucru care contează cu adevărat pentru aceste grupuri este obținerea de profituri maxime, profituri rezultate dintr-o practică pe care eu o numesc

capitalism financiar, un sistem bazat pe doi piloni: îndatorarea țărilor și politica de monopol. Acesta nu este capitalismul real, este drumul spre concentrarea monopolistă a activității economice și spre sclavie politică".

Joncțiunea dintre cele două sisteme a fost înfăptuită în România printr-o revoluție conexionistă bazată pe secret, provocare, diversiune, eliminarea criticii autentice și organizarea imposturii generalizate. De pildă, dacă nu avem lustrație în România și nici o transparență mai mare în domeniul afacerilor, aceasta se datorește, în mare parte, relațiilor conexioniste dintre „anumiți politicieni din Vest" și KGB. O afirmă reputatul istoric englez Denis Deletant: „Ar fi cu siguranță incomod pentru Occident dacă ar ieși la lumină mai mult 'adevăr' din dosare. Îmi aduc aminte că atunci când Elțân a vrut să deschidă mai multe arhive ale KGB-ului ca să dea în vileag legăturile pe care le aveau anumiți politicieni din Vest cu KGB-ul, Occidentul a reacționat foarte prompt, în sensul unui refuz ferm"[8].

Nu mai reacționăm la faptul că mafioți conexioniști finanțează reviste de cultură cu pretenții. Ne-am obișnuit cu gândul că directorii de management cultural promovează, pe banii statului, ROMANIA fără Românie, o țară de *slide show* intercultural.

Noua ortodoxie s-a anexat și ea, înduhovnicindu-se englezește: *the Orthodox Way*. În funcție de instituția furnizoare de avantaje lumești, ortodocsiștii de viță nouă, școliți la Paris, Londra și-n lumea afacerilor sunt, după caz, ecumeniști, catolicizanți, neoprotestanți, new-agiști, pro-Daniel.

Avem deja intelectuali ultramaleabili care, urmărind atent semnalele recepționate de la Rețea, se „schimbă la față" periodic. (Pe unii, chiar anticiparea vreunui nou semnal îi transfigurează.) Nu mai surprinde pe nimeni că stângiștii devin liberali, liberalii, libertarieni iar cu toții se declară „conservatori".

8 Denis Deletant, *Occidentul ar fi deranjat de mai mult 'adevăr' din dosare*, „Cotidianul", 14 aprilie 2008.

Promiscuitatea conexionistă se autojustifică prin evidența pe care ne-o oferă simpla ei prezență[9].

Cu cât circulația reticulară modifică mai brutal rosturile realității, cu atât Rețeaua propovăduiește mai vârtos moderația, dialogul și măsura „aristotelică". Cu cât omul abstract disloca mai mult persoana, cu atât hipertextul conexionist se pronunță împotriva colectivismului și uniformizării, proclamă dreptul la diferența integrată. Fii gay, consumist, liber-schimbist! Rețeaua cultivă programatic eclectismul, asimilează punctele de vedere opuse. Nu-i pasă de unde provin ideile și

9 Mi se pare fariseică văicăreala din Vinerea Mare a scriitorului Mircea Cărtărescu pe marginea soartei mizere a intelectualului român (*Un intelectual bun este un intelectual mort*, „Evenimentul Zilei", 25 aprilie 2008) În binecunoscutul stil conexionist, care alătură termeni incompatibili prin juxtapuneri „obscene", M.C. o pune pe Monica Lovinescu în aceeași oală cu Gabriela Adameșteanu, activistă a francizei „Societatea deschisă", și cu Vladimir Tismăneanu, odraslă de activist comunist de calibru greu. Mircea Cărtărescu dă dovadă de „obscenitate", juxtapunând autosuficiența actualului N. Manolescu, funcționar UNESCO și gazetar sportiv cu priză la microbiști, peste mizeria materială și existențială în care se zbat în prezent unii mari scriitori, pictori și muzicieni. În zadar tună și fulgeră distinsul nostru scriitor împotriva maselor iubitoare de circ și pâine, în zadar invocă manelizarea societății, dispariția modelelor și colapsul educației pentru a justifica scăderea indicelui de popularitate a elitelor conexioniste. Nu masele manelizate sunt cele care au depus capital de încredere la banca „Tismăneanu & Co.", ci acel segment al populației iubitor de cultură. Acești oameni se simt acum dezamăgiți sau înșelați. Ei sunt cei care îi depunctează pe conexioniști în sondajele de opinie, cei care au bifat „Nu" în dreptul emisiunii lui Liiceanu și Pleșu (fosta emisiune „Altfel" de la Realitatea TV). Urmând logica juxtapunerilor obscene, Mircea Cărtărescu interpretează scăderea ratingului conexionist drept un semn al cretinizării întregii populații. După aceeași logică, „moartea" intelectualului anexat este echivalentă morții intelectualității române în general. Și, ca o încununare a obscenității generale a textului, Hristos răstignit în Vinerea Mare este implicit comparat cu spectaculara „crucificare" a intelectualității cooptate. Este dovada finală a depărtării infinite de Adevăr. (Am folosit termenii „obscenitate", „obscen" în sensul lui Baudrillard: „totală promiscuitate a lucrurilor", o învălmășeală ontologică care nu-ți mai permite să iei distanța necesară elaborării judecății critice, nici nu-ți oferă răstimpul de a gândi și elabora altceva.)

persoanele care o servesc. Nu contravine spiritului reticular ca un fost activist de partid să joace rolul de Webmaster capitalist pentru „zona România". Sau ca un multimiliardar să subvenționeze postcomunismul cu față corporată.

Odată adoptate de Rețea, ideile, conceptele, luările de poziție sunt modificate conform protocolului circulației reticulare. De pildă, creștinismul nu mai este o religie revelată trăită aici și acum prin întruparea lui Hristos. Ies din circulație Viața, taina întrupării Logosului, sabia ce separă și tot ce ține de dimensiunea verticală. În schimb, se globalizează creștinismul de platou adaptat timpurilor, „parcursul spiritual și moral", religia pietistă, iubitoare de Umanitate și drepturile omului.

Clasica formulă „laissez-faire" este tradusă de Rețea prin „lăsați-ne să vă facem la buzunar și la creier", inginerie financiară dublată de o revoluție culturală a cărei formă vizibilă, „corectitudinea politică", este doar vârful icebergului.

Termenul *subsidiaritate* este interpretat reticular prin *subvenționalitate* mafiotă și corporatistă, iar conceptul *small government* este citit *big government* – stat terapeutic, deficite bugetare enorme și hipercomplexitate tehnologică.

Democrația este înlocuită de escrocheria orizontalității prin care este relativizată Valoarea și dezamorsat Refuzul.

Teoretic, rolul Rețelei este administrativ: de coordonare. Practic, coordonarea necesită ajustări, șlefuiri, cizelări ale materialului administrat, astfel încât incompatibilul să devină compatibil, iar disonantul, consonant. Modificările trebuie să fie suple, să pară rezonabile. Dacă situația o cere, ele pot fi retrase temporar, așa cum un produs defect, pentru a fi remediat, este scos de pe piață pentru o vreme. Departe de spiritul Rețelei dorința de a elimina incompatibilul și refractarul prin violență fățișă! Ideile și doctrinele opozanților nu sunt suprimate, nici aruncate la coș. Conservatorismul, curățat de idiosincrasii identitare, localism vetust și tradiții ridicole, poate lucra în avantajul Rețelei[10]. La fel și personalismul. Dacă individul nu se cramponează de o imaginară „ireductibilitate",

10 Unul dintre scopurile principale ale revoluției conexioniste în România a fost acela de a bloca apariția unei mișcări de dreapta autentice. În acest scop s-a

se adaptează funcției tehnice (producător-consumator), pe care, oricum, TREBUIE să o îndeplinească, abia atunci putem vorbi de demnitatea persoanei, de „omul cel mai prețios capital", cum îl numea odinioară Iosif Visarionovici Stalin[11].

De la sclavul fericit la omul reticular

În cercurile elitelor conexioniste se discută în vechii termeni „capitalism", „comunism", „democrație", „economie de piață". De pildă, cei ce-și spun neoconservatori postulează armonia naturală a intereselor într-o economie de piață în care fiecare participant este un individ rațional și responsabil. O astfel de armonie mai era încă posibilă pe vremea lui Adam Smith, într-o piață dominată de competiția dintre entități economice mici și de puteri relativ egale iar burghezul tradițional acționa ca un om responsabil, cu frică de Dumnezeu. Ce „armonie naturală" mai există oare astăzi într-o economie globală dominată de marile monopoluri? Ce egalitate a schimburilor oferă piața românească micului producător și comer-

recurs la o mie de subterfugii, de la cele mai grosolane până la cele mai subtile. Dacă, în plan politic, nici un român cât de cât informat nu s-a lăsat păcălit de „conservatorismul" unor *nouveaux riches* dubioși, în plan intelectual, impostura „neoconservatorismului" a trecut neobservată. Importat din SUA, unde este profesat de așa-numiții „neoconi", neoconservatorismul a devenit *trendy* printre mulți „telectuali" români considerați de dreapta. Acești *fine gentlemen* ai vieții noastre culturale au folosit discursul de tip „neocon" pentru a împiedica apariția dușmanului său de temut: o dreaptă înrădăcinată în solul românesc și racordată la valorile tradiționale ale conservatorismului occidental.

11 A venit timpul, la 18 ani de la căderea Zidului Berlinului, ca opțiunile intelectuale și politice să fie clarificate. Dacă vrei să rămâi cinstit față de tine însuți, nu poți să slujești la mai mulți stăpâni: să fii și conservator și simbriaș al capitalismului oligarhic transnațional, stângist dar cu „sensibilități de dreapta", ortodox ecumenist cu „simpatii catolice", și, în plus, adept al economiei de piață după modelul „Occidentului protestant". Dacă ești capabil să încorporezi cu seninătate sau cinism atâtea calități incompatibile, înseamnă că ai năclăit deja ideile, ai bălmăjit doctrinele și ai relativizat adevărurile. Este semn că aparții Rețelei sau gravitezi în jurul ei.

ciant care intră în competiție cu sucursalele transnaționalei și firmele fostului securist ajuns miliardar?

Din vechiul capitalism, Rețeaua a reținut retorica și a aruncat peste bord conținutul cu balastul lui etic și „handicapul" vechilor contradicții. Au dispărut proletarii noduroși, supuși exploatării, și au apărut sclavii din fața computerelor, resursele umane fericite să fie mereu „exploatabile". Au dispărut capitaliștii care au construit Micul Paris: burtoșii din caricaturile stângii, cu picioare subțiri, trabucul în gură și punga cu semnul $ în mână. În locul lor, s-a instalat avangarda revoluției conexioniste, masoneria postmodernă a tehnicienilor-tehnocrați și a mafioților afaceriști.

Vajnica lume nouă se construiește pe tipar comunist. La bază, mulțimea sclavilor, la vârf – avangarda elitelor conexioniste.

Omul reticular este acel sclav fericit care, complet angrenat, are misiunea să perpetueze hipercomplexitatea conexionistă. Proletarul avea posibilitatea să se răzvrătească. Sclavul fericit al postmodernității este privat de opțiunea răzvrătirii, îi rămâne însă deschis accesul la un spațiu permisiv compensatoriu: „societatea spectacolului" (Internet, *mass media*, consumism, spectacolul fotbalistic, cultura „populară", pseudocritica socială, etc.). Deși nu oferă o reală „ieșire din sistem", spațiul permisiv produce măcar iluzii cu efecte terapeutice.

Omul reticular nu-și mai permite nici revolta, nici iluziile. El este doar o funcție în rețea, o însumare de subspecializări, un automat „multi-task" incapabil să mai întrevadă, măcar, întregul. Viața sa oscilează între activitatea intensă și inactivitatea totală. Când muncește pe brânci, când adoarme în fața televizorului. Rețeaua îl separă de semenii săi și de el însuși în numele „eficienței". În biroul-cușcă, Vasile este doar un mecanism programat să ducă la îndeplinire „proiecte"; acasă devine un robot domestic, viața sa particulară fiind prinsă în păienjenișul altor câteva zeci de rețele. Fiecare rețea îl „feliază", nu-i mai permite să se adune într-o persoană. Spațiul lui permisiv este servitutea voluntară și „corectitudinea politică".

Sclavul fericit rămâne doar un produs de tranziție[12]. Hedonismul său îl integrează în sistemul tehnoglobalist dar, în anumite condiții, riscă să devină factor perturbator. Plăcerile și dorințele nesatisfăcute pot deveni subversive, există chiar posibilitatea convertirii lor în revoltă.

Scopul final al revoluției conexioniste este să transforme sclavii fericiți în robi reticulari. Individul prins în rețea nu mai este frământat de vreun conflict interior. În cazul său, hedonismul este o categorie antropologică depășită. La fel, „setea de putere". Sclavul fericit mai avea încă timpul și dispoziția sufletească să se bucure de nimicurile oferite de „societatea spectacolului". Se lăsa sedus de vedetele TV, urmărea extaziat meciurile de fotbal, se relaxa într-un concediu prin „insule" doar ca să crape de invidie vecinul.

Nimic din aceste porniri deșarte la omul reticular! Complet angrenat, a eliminat din spațiul său arta, divertismentul, pasiunile care, oricât de frivole ar fi fost, mai aminteau încă de existența unei realități concrete din afara Rețelei. Munca imbecilizantă i-a răpit timpul de reflecție, iar propaganda conexionistă îl împiedică să înțeleagă ce se întâmplă cu el însuși și cu lumea din jur. „Corectitudinea politică", disciplinele universitare la modă (*women studies, gay and lesbian studies, postcolonial studies*) legitimează integrarea sa în universul imbricat al rețelelor echivalente. Abandonând atât realitatea cât și transcendentul, incoerente din punct de vedere conexionist fiindcă trimit la „altceva din afară" – omul reticular este înlănțuit în ghetoul hiperspecializărilor profesionale și identitare.

Există o continuitate structurală între managerul dintr-o companie transnațională și homosexualul de la GayFest 2008: ambii sunt branșați la Rețea în virtutea funcției specializate pe care fiecare o îndeplinește în subrețeaua sa specifică[13]. Deco-

12 Revoluția conexionistă a produs în România mai ales sclavi fericiți. Ingineria culturală actuală implementată prin mass media și instituțiile de învățământ superior încearcă să creeze un om reticular.

13 Este hilară pretenția activiștilor homosexuali că practica *gay & lesbian* este o subminare parodică a Puterii. Când controlează în mare parte aparatul propa-

nectați, s-ar prăbuși ca o marionetă abandonată de păpușarul ei. Funcția de manager implică denaționalizare, delocalizare și deseori absența vieții de familie, ceea ce caracterizează și condiția homosexuală, după cum remarcă Michael Warner: „Noțiunea de comunitate rămâne problematică [...] întrucât o bună parte a istoriei *gay & lesbian* este cea a unei absențe de comunitate, și întrucât dispersia mai degrabă decât localizarea continuă să fie determinante pentru conștiința de sine *queer*"[14].

Oamenii reticulari, oricare ar fi ei, manageri superangrenați, homosexuali exhibiționiști, stângiști de texte, mafioți cooptați și *tutti quanti*, respectă protocolul utopiei conexioniste, sunt adaptații societății hipercomplexe globale. Cu lumea de aici și acum, n-au nici în clin, nici în mânecă.

Rețeaua, încotro?

Revoluția conexionistă mondială este în plină desfășurare. Rețeaua, prin elitele reticulare, a infiltrat instituțiile statului-națiune. Controlează deja educația, *mass media* și mare parte a judecătorilor Curților Supreme. Așa-numita „societate civilă" nu e nimic altceva decât un păienjeniș de organizații conexioniste. Hipercomplexitatea economică supraviețuiește datorită alchimiilor, bazate pe *fiat money* și speculații ale capitalismului financiar, a cărui funcționare este în întregime reticulară. Tehnologia informațională, un *network* prin excelență. Chiar și mafioții nu mai acționează decât în rețea. Oricare ar fi diferențele dintre subrețele, ele funcționează în

gandistic al tehnoglobalismului (de pildă, trei pătrimi din cei care țin prima pagină la „The New York Times" sunt homosexuali), când Justiția transformă într-o parodie legile ca să le dea câștig de cauză (vezi decizia celor trei judecători ai Curții Supreme din California care au legalizat căsătoriile homosexuale deși în toate statele americane, inclusiv California, propunerea a fost respinsă prin vot popular), când exhibiționismul lor public este apărat de mii și mii de oameni ai legii – mă întreb: există oare în lumea postmodernă o vacă mai sacră decât treimea *gay, lesbian & transexual*?

14 Michael Warner, „Gay and Lesbian Quaterly", 1999, vol.5, no 2.

mod asemănător iar obiectivul final, o societate hipercomplexă planetară, este același.

Cei care cred că fundamentalismul religios se opune în vreun fel revoluției conexioniste și globalizării se înșeală amarnic. Fundamentaliștii, ecumeniștii și globaliștii merg mână în mână. Promovează cu toții ideea unei religii deteritorializate, epurate de particularități culturale și naționale. Talibanii s-au năpustit cu furie împotriva obiceiurilor populare afgane, de la muzica tradițională până la luptele de cocoși; în mod similar, „noua ortodoxie" românească, născută la Londra și Paris, ar vrea să scape de popii colivari, babele superstițioase și parastase. Tariq Ramadan este de părere că Islamul poate fi practicat într-o formă mai „adevărată" în Occident decât în țările musulmane, în care religia a fost pervertită de naționalism și ipocrizie[15]. În viziunea fundamentalistă, religia pură poate fi practicată doar în sistem de rețea, în comunități voluntare constituite în afara practicii sociale, pe bază de valori și dogme religioase neîntinate. Ingineriei culturale, practicate de globaliștii seculari, i se răspunde astfel cu o inginerie religioasă. Omul reconstruit economic și darwinist se intersectează cu cel remodelat de fundamentaliști în termenii „religiei adevărate".

*

Noi, cei neconectați, de vrem să nu putrezim în peștera globalizării, să acționăm rapid! Iată planul. La început, ne strecurăm printre ochiurile Rețelei ca și când am fi Nimeni. Stăm cuminți și avem răbdare. La momentul oportun, țâșnim afară din ascunzătoare. Cu ascuțimea ideilor, îl orbim pe Polifem și devenim liberi.

15 Olivier Roy, *Globalized Islam. The Search for a New Ummah*, Columbia University Press, 2004.

Hipercomplexitatea păguboasă

Astăzi se discută enorm despre societatea globală. În labirintul informațional se pierde însăși conștiința clară a *globalității* fenomenelor actuale. „Global" a devenit o etichetă, un brand sau un produs de sinteză – înseamnă totul și nimic.

În acest eseu voi încerca sa surprind acele elemente care dau unicitate civilizației mondializate. O privire lucidă asupra societăților postmoderne observă, în primul rând, caracterul lor excepțional în raport cu oricare altă formă de organizare socială din istorie.

Trăim în *societățile hipercomplexe* ale civilizației industriale. Hipercomplexitatea – iată ce ne separă de oamenii din trecut. Mondializarea nu este un fenomen nou. Toate marile imperii au tins să se globalizeze dar nici unul nu a atins stadiul unei societăți hipercomplexe. Nici măcar tehnologismul nu este o noutate absolută. Anglia secolului al XIX-lea era o societate industrializată dar nu o putem califica drept „hipercomplexă".

Hipercomplexitatea este nivelul de dezvoltare al unei civilizații industriale în care tehnologismul, transformat într-un sistem mondial, strict integrat, a devenit o investiție păguboasă pentru omenire. Complexitatea, profitabilă[1] la început,

1 Societățile moderne hipercomplexe, prin raționalizarea mijloacelor de producție și centralizarea deciziilor sunt eficiente în alocarea și administrarea resurselor și organizarea forței de muncă. Pentru a funcționa, ele au însă nevoie de imense cantități de energie, resurse materiale și umane, așa încât investițiile în hipercomplexitate duc în final la pierderi dezastruoase. Societățile complexe din istorie, deși nu au avut de înfruntat probleme de o asemenea magnitudine, au colapsat. Se presupune că Imperiului Roman și Imperiul

sfârșește prin a fi o grea povară odată atins stadiul ei „hiper". Nimeni nu a făcut socoteala cât costă *per capita* tehnologizarea întregii omeniri. Întreținerea unui *sclav fericit*[2], branșat la rețelele planetare, este cu mult mai scumpă decât cea a unui țăran dintr-o comunitate autarhică. Birocrația neoimperială a Europei comunitare cheltuiește mai multe resurse decât guvernul oricărui stat național. Inițial, informatizarea societății este profitabilă, întrucât sporește eficiența economică. Atins însă punctul de saturație informațională, beneficiile scad vertiginos. Informația devine redundantă și insignifiantă, în schimb cresc exponențial costurile de dezvoltare și administrare a giganticelor rețele de computere. În SUA un inginer de sistem își găsește cu greu o slujbă, în ciuda faptului că serviciile sale sunt căutate. Cauza? A devenit „prea scump".

Din moment ce hipercomplexitatea are un caracter sistemic, diferitele ei componente trebuie să fie perfect integrate. Dar integrarea este, la rândul ei, un proces extrem de costisitor. Are nevoie de instituții birocratice și de armate de specialiști, de noi resurse materiale și umane. Esența integrării: controlul și specializarea.

Ne aflăm în etapa în care hipercomplexitatea, în loc să aducă beneficii omenirii, o mână grabnic spre colapsul final. S-a intrat într-un cerc vicios. Pentru a-și menține confortul, sclavii fericiți investesc din ce în ce mai mult în marile sisteme tehnologice. Acestea, dezvoltându-se în rețea, măresc exponențial complexitatea întregii civilizații tehnologice, al cărei *status quo* poate fi menținut doar prin secătuirea naturii și sleirea întregii omeniri.

Civilizația[3] bazată pe tehnologism și hipercomplexitate este o anomalie a istoriei. Niciodată nu a existat o civilizație

Maya s-au prăbușit când nu au mai putut finanța costurile exorbitante ale unei supercivilizații (cf. Joseph A. Tainter, *The Collapse of Complex Societies*, Cambridge University Press, 1988).

2 „Sclavul fericit" este omul postmodern dominat de mentalitatea confortului. Vezi *Sclavii fericiți* de Ovidiu Hurduzeu (Editura Timpul, Iași, 2005).

3 Există multe definiții ale termenului „civilizație". Majoritatea iau în considerație factorii cultural-religioși, cadrul politic și economic. În civilizațiile

hipercomplexă de dimensiuni planetare, niciodată atâtea subsisteme sociale şi economice n-au fost integrate într-un unic angrenaj economic, niciodată rolurile sociale n-au cunoscut o asemenea specializare şi niciodată preţul plătit (pentru a menţine funcţional un mastodont civilizaţional) nu a fost sacrificarea vieţii pe pământ!

Timp de *milioane* de ani omenirea a trăit în mici comunităţi autonome, de o diversitate uimitoare, în care dominante erau tradiţia şi relaţia personală între membrii lor. „Într-o asemenea societate, poţi să cunoşti pe fiecare în parte, ai posibilitatea să-l descrii în funcţie de poziţia sa într-o reţea de rudenie" (*Service*, 1962). Robert Carneiro, citat de Joseph Tainter în *Collapse of Complex Societies*, estimează că 99,8% din istoria umană a fost dominată de aceste comunităţi autonome. Doar în ultimii 6000 de ani au apărut primele societăţi „complexe": statele interdependente, organizate ierarhic. Prima societate organizată după model tehnocratic, Egiptul antic, este de dată şi mai recentă[4].

Civilizaţia românească populară s-a dezvoltat în cadrul satului tradiţional. Nu-i aşadar de mirare că a respins cu înverşunare „megamaşina comunistă". Aglutinarea oamenilor într-un „corp mecanizat" pentru a servi „vastei opere de industrializare socialistă" a fost văzută de români ca *un rău suprem.*

familiare nouă (egipteană, romană) complexitatea, având un caracter sistemic, funcţionează ca liant dintre diferitele subsisteme. În momentul în care o societate complexă se dezintegrează, se prăbuşesc şi subsistemele sale economice, politice şi culturale, ale căror componente sunt preluate, măcar în parte, de o nouă civilizaţie. Diferenţa dintre o societate complexă (Imperiul Roman, Imperiul Maya) şi societatea hipercomplexă de astăzi nu este doar una cantitativă. Tehnologiile moderne măresc complexitatea vieţii omului într-o asemenea măsură încât acesta sau „va capota", fizic şi psihic, sau, cel mai probabil, va ceda în mare parte puterea decizională unor entităţi non-umane. Este greu de calculat preţul pe care îl va avea de plătit omenirea pentru a acoperi costurile impuse de hipercomplexitatea unei societăţi care şi-a depăşit dimensiunea umană.

4 Vezi Ovidiu Hurduzeu, *Unabomber, profetul ucigaş* (Editura Logos, 2007), capitolul „Totalitarismul tehnologic".

Nici societatea hipercomplexă, cu mall-urile şi „office building"-urile ei impersonale, cu invazia milioanelor de automobile şi nevoia de a cheltui miliarde de euro pentru „modernizare" şi „integrare" – nici ea nu are darul să-i încânte. În lipsa altor alternative, o consideră *un rău (încă) tolerabil.*

Înainte de a secătui resursele naturale şi de energie, înainte de a deşertifica planeta, sclavii fericiţi vor fi fost ei înşişi complet *epuizaţi.* Fiinţa omenească nu este croită să muncească 10 ore pe zi închisă într-o cuşcă (faimosul „cubicle"), branşată permanent la computer, un robot „multi task", împlinitor de „proiecte" şi „obiective" trasate de o organizaţie impersonală; nici nu a fost „programată" de Dumnezeu să petreacă ore întregi pe autostradă; nici să plătească facturi sau să-şi rezolve, în câteva „ferestre" sau după „program", zecile de „probleme personale" cauzate de viaţa civilizată. Cu fiecare ultim model de automobil, cu fiecare „gigabyte" adăugat, cu fiecare nouă funcţie a telefonului celular şi „facilitate" oferită de bănci şi companiile de asigurări, existenţa omului se complică în mod inutil.

Aşa cum societatea hipercomplexă este o aberaţie a istoriei, tot la fel existenţa supercomplicată a individului este contra naturii sale umane. În „întunecatul ev mediu", când viaţa societăţii era rânduită de Biserică şi de aristocraţie, un ţăran nu muncea mai mult de opt ore, potrivit afirmaţiilor profesorului James E. Thorold Rogers, de la Oxford University[5]. Muncitorii englezi din secolul al XIX-lea, revendicând ziua de muncă de opt ore, nu făceau decât „să recupereze ceea ce străbunii lor avuseseră deja, cu patru sau cinci secole în urmă". Intensitatea muncii era şi ea cu mult sub normele moderne. Nu se inventase tehnologia corporatistă cu ritmurile ei infernale, economia medievală era „dominată de ritmurile agrare, fără grabă, nepăsătoare faţă de precizie şi productivitate – iar societatea, creată în imaginea acestei economii, era simplă şi cumpătată, fără pofte enorme şi mari pretenţii, incapabilă de eforturi

5 Citat de Juliet B. Schor, *The Unexpected Decline of Leisure*, Basic Books, New York, 1993.

cantitative"[6]. O familie de țărani englezi din secolul al XIV-lea nu muncea mai mult de 150 de zile pe an. „Vechiul regim" din Franța garanta 52 de sâmbete nelucrătoare, 90 de zile de odihnă și 38 de sărbătoare.

Mi se va reproșa că idealizez trecutul și trec sub tăcere marile beneficii oferite de societățile supercomplexe: hrană din belșug, medicamente, încălzire, apă curentă, acces rapid la informație, câte și mai câte. Odinioară, de toate acestea se bucurau doar elitele, astăzi societatea le distribuie în mod „democratic".

Aparent, astfel de reproșuri par îndreptățite. Ele reflectă totuși o gândire de sclav postmodern care nu reacționează decât în fața faptelor imediate. În România, el nu vede decât gropile din asfalt, corupția politicianului și șpaga funcționarului din spatele ghișeului, mitocănia semenilor săi (dar nu și pe a lui însuși). În mintea sa toate ar trebui să funcționeze ca-n Elveția, dar habar nu are cât l-ar costa o Elveție românească. Nici sclavii fericiți ai Americii nu văd mai departe de vârful nasului: îl înjură pe Bush pentru prețul ridicat al benzinei, dar continuă fiecare să meargă la birou într-un SUV de cinci tone. Se arată vag îngrijorați de „global warming", dar sunt speriați de-a binelea că fabricile se închid, țara se dezindustrializează iar viitorul se mută în China și India. Enorma aglomerare de mijloace redundante, proliferarea superfluului și a insignifianței, epuizarea realului prin secătuirea resurselor naturale și deșertificarea ordinii simbolice, prin virtualizare, viteza paroxistică imprimată fiecărei activități umane însoțită de imobilitatea gândirii critice – într-un cuvânt, hipercomplexitatea, acționează prin mii și mii de cauze tangențiale și interpuse. E greu să le deslușești din habitaclul automobilului. În plus, să nu uităm că societatea hipercomplexă elimină cu grijă situațiile inacceptabile, orice formă de negativitate care ar putea duce la ruperea vălului de pe ochi și la manifestări de revoltă. Sclavii fericiți trăiesc într-un habitat igienizat, securizat, o „societate a spectacolului" în care hipercomplexitatea este

6 Jacques le Goff, *Time, Work and Culture in the Middle Ages*, Chicago, Chicago University Press, 1980, p. 44.

prezentată drept progres social și economic, iar nu ca o stare entropică.

Hipercomplexitatea de astăzi este o însumare de zerouri, epuizează, modifică și raționalizează ceea ce este deja prezent, nu adaugă nimic *realului concret*. S-ar mai fi dezvoltat vreodată capitalismul modern dacă descoperirea Americii ar fi îmbogățit Lumea Veche doar cu un „cyberspace"? Dacă pionierul din Vestul sălbatic ar fi avut acces la „free Internet" în loc de aur, blănuri, materii prime și sute de acri de teren? Nu există nici o asemănare între „Marea Frontieră" americană din secolul al XIX-lea și Frontiera digitală de astăzi. Prima a furnizat mai mult spațiu, mai multe materii prime și a îmbogățit imaginarul omului occidental. A doua, prin *mass media*, realitatea virtuală a jocurilor video și industria publicitară, a secătuit imaginația și viața spirituală. Tehnologiile moderne n-au făcut decât să intensifice ritmul de distrugere a pădurilor și de exploatare a resurselor minerale. Ultima Frontieră? Probabil prăbușirea civilizației.

Cât timp va mai putea fi planeta exploatată ca un continent virgin? Cât timp gadget-urile electronice vor înlocui libertatea pierdută și omul din om? Cei care împing omenirea către catastrofă ne conving că nu există alternativă reală. Doar un refugiu gnostic în discurs, amuzament și *cyberspace*.

*

Hipercomplexitatea a epuizat posibilul prin aglomerare și masificare, crezând că astfel îl va desființa pe Dumnezeu. Deși se vrea atotputernică, este fragilă, obsesia securitară îi trădează neliniștile. Cum nu-i croită pe sufletul omului și nici nu stă în firea lucrurilor, civilizația hipercomplexă simte mereu nevoia sa se autojustifice. Drept urmare, vaste resurse materiale și propagandistice sunt alocate pentru *legitimarea* ei în ochii mulțimilor. Vajnica Lume Nouă cheltuie enorm pentru a-și întări puterea simbolică. „Dușmanul de clasă" actual este cetățeanul de rând, a cărei *structură mentală* trebuie schimbată din temelii. Drumul de la „baciul muntean și cel moldovean" la omul global, *via* europeanul comunitar se asfaltează

cu bani grei. Deși costă mai mult decât oricare altă autostradă, rezultatele sunt îndoielnice. Există totdeauna riscul ca, în plan simbolic, hipercomplexitatea să se desfacă în unități mici, (semi)autonome, care să revoce gigantismul, dictatul cantitativului și al abstractizărilor deșănțate.

Mulți se împotrivesc deja marșului forțat spre anihilare mentală. Ei consideră că jocurile nu sunt încă făcute (chiar dacă zarurile au fost măsluite). Propun alternative. Un *Altceva* despre care noi vom tot scrie. *Stay tuned!* Fiți pe fază!

Gândirea dezîntrupată și tentația gnostică

Postcomunismul din România, printre multe alte mode, a lansat-o si pe cea a doctoratelor și masteratelor „făcute" prin străinătățuri. O armată de bursieri români au luat cu asalt bibliotecile universitare din Occident, ferm hotărâți să devină membrii iluminați ai noii „meritocrații globale". Prea puțin contează dacă tinerii noștri cărturari s-au aciuat în Occident sau au revenit în țară. Oricum, relația lor cu „Românica" este secundară sau chiar de-a dreptul enervantă; ei se consideră deja „cetățeni ai lumii" și ai „patriei multinaționale (Uniunea Europeană, n.a.) care-n viitorul mediu se va omogeniza etnic și cultural ca și Statele Unite" (Mircea Cărtărescu). Acestor tineri li se alătură cei care s-au implantat ca Zidul Chinezesc în instituțiile și viața culturală românească: „telectuali" vârstnici, ajunși în pragul pensionării, foști „rezistenți prin cultură" și *yesmeni* ai timpurilor noi. În ciuda unor neglijabile divergențe „doctrinare" și a unor frecușuri, generate de lupta pentru câștigarea/păstrarea legitimității, în plan simbolic, și a puterii în plan instituțional, tinerii „experți" și bătrânii „rezistenți" conlucrează de minune. Ceea ce-i unește este dorința comună de a se „desprinde" din anacronicul context „local" și „național", de a-și construi un „habitat" intelectual „numai al lor", separat de România reală, această „lume de vulgaritate, prost gust și violență".

Ce-ar mai putea să aibă în comun Domnul Trandafir dintr-un sat vasluian și tânărul culegător de masterate, doctorate și „post-doc"-uri? Ce-l doare pe bătrânul „telectual" branșat la rețeaua ong-urilor și instituțiilor mondialiste de nevoile țăranilor din munții Vrancei? S-a dus vremea în care elitele și

omul de rând împărtășeau o viziune asemănătoare asupra lumii. Elitele s-au săturat să tot fie judecate după rânduielile și standardele neamului de opincari. În funcție de conjunctura politică și afilierea de grup, intelectualul de elită trebuie să-și dovedească sieși, dar mai ales celor din jur, că-i bun „neocon", „ecumenist" evlavios, adept de nădejde al „societății deschise" sau, cel puțin, un neprihănit „stângist de texte". El se adresează unei autorități fantasmatice, dialoghează cu un interlocutor imaginar ce ia chipul unui Podhoretz, al unei Andrea Dworkin, al unui Havel, al unui Deleuze sau chiar înfățișarea severă a Papei de la Roma, niciodată însă chipul posomorât al pensionarului din Buzău.

În mod firesc, deteritorializarea voluntară a intelectualului român a condus la descărnarea ideilor sale. Accesul la bibliotecă și multiplele avantaje create de o societate deschisă n-au impulsionat gândirea vie. Dimpotrivă. Puține sunt astăzi ideile originale și îndrăznețe. Discursul abstract, ideologizat și tehnicizat le-a golit de orice semnificație majoră. În momentul în care intelectualul nostru s-a separat de situația umană concretă, ideile lui s-au depersonalizat. S-a pierdut astfel unitatea dintre persoană și cuvânt, faptă și gând, care constituia odinioară trăsătura fundamentală a spiritualității românești. Eminescu, Cioran, Noica, Nae Ionescu, Steinhard, Țuțea au impus un mod personal de existență în cultura noastră. Cu alte cuvinte, s-au *dedicat* trup și suflet ideilor pe care le profesau, așa încât scrisul lor a devenit un eveniment personal de comuniune, *mereu reînnoită* cu semenii lor. Oricât s-ar strădui revizioniștii de azi să-i doboare pe greii tradiției noastre culturale, nu au mari șanse de reușită. În mentalul încă personalist al românilor, ideile trebuie să mărturisească despre zămislirea lor de către „cineva", să trădeze într-un fel sau altul calitățile *personale* ale creatorului. La rândul lui, creatorul are obligația să fie „autentic"; să nu depună mărturie mincinoasă, să-și susțină ideile, nu prin discurs abstract, ci, pur și simplu, întrupându-se în ele prin actul jertfelnic al dăruirii de sine.

Prin natura lor, cuvintele pot exprima înțelesuri încâlcite sau viclene. Doar întrupate într-o persoană, înțelesurile încep

să se limpezească. Față către față, persoana nu poate să fie „ambiguă" ca o operă de ficțiune. Ori minte, ori formulează clar, fără abureli, ceea ce are de spus.

Intelectualul dezîntrupat are oare *ceva* de transmis *cuiva*? Mai este în stare să transforme monologul său (discursul academic steril sau șueta salonardă) într-un veritabil schimb de idei? Poate să ne transmită un mesaj esențial? Să ne cutremure cu o profeție? Să spună, în sfârșit, adevărul? El, cel care a castrat ideile, a domesticit gândurile îndărătnice, a amendat opțiunile politic incorecte? Îndemnul său la „moderație" și „probitate profesională" nu-i decât un mod elegant de a neutraliza veritabila gândire critică.

Vidate de idei esențiale, cuvintele se mișcă anemic printr-un spațiu eteric, paralizant. Nu mai au vlaga să ridice sabia pentru a tăia nodul gordian (în gândirea descărnată tăierea nodului gordian primește o conotație negativă, este catalogată drept „metaforă militară").

Cui servește oare gândirea dezîntrupată? Cine are nevoie de o ortodoxie angelică, fără babe și parastase; de o mișcare intelectuală de dreapta, „neoconizată" în manieră dâmbovițeană de foști sorosiști și gedesiști convertiți în neoconservatori; de o stângă de laborator, constituită din activiști ai „drepturilor omului", din multiculturaliști și feministe? *Mass media* corecte politic care filtrează orice idee de substanță? Mai ales, cui folosește o rezistență de tip „ca și cum" – să luptăm „împotriva stăpânitorilor acestui veac" retrăgându-ne în lumea noastră imaginară, ca și cum răul concret, *localizat*, n-ar exista?

Gândirea dezîntrupată, străină de modul natural de cugetare al românilor, își are sămânța în *tehnoza postmodernă*. Astăzi, spiritualitatea religioasă, mișcările seculare de idei și tehnologia au un numitor comun: viziunea gnostică asupra lumii.

Larvatus prodeo

Deși s-a scris enorm despre gnosticism, ca fenomen istorico-religios ce a înflorit în primele patru secole de creștinism,

cunoașterea sa rămâne astăzi apanajul specialiștilor. Sfântul Augustin, Kant, Goethe sunt nume care spun „ceva" oricărui cititor cu preocupări intelectuale. Cine a auzit însă de Basilides, Valentinus sau Marcion? Disecătorii postmodernității, Baudrillard sau Derrida, sunt cunoscuți de publicul larg, în timp ce numele lui Hans Jonas, cel care a scris un studiu fundamental asupra gnosticismului, este vehiculat doar în cercurile academice. Ioan Petru Culianu este un nume de referință printre cercetătorii gnosticismului. Deși cărțile lui au apărut în România, Culianu nu a devenit în țara sa de baștină o valoare de patrimoniu, un nou Mircea Eliade. De regulă, gnosticismul nu face parte din bagajul de cunoștințe al unui om instruit. Necunoașterea fenomenului de către publicul larg este invers proporțională cu enorma sa influență asupra „elitelor". Viziunea gnostică merge mână în mână cu conceptele la modă: deteritorializare, dematerializare, globalizare, relativizarea valorilor, sincretism. Putem afirma, fără teama de a greși, că tipologia omului postmodern este gnostică prin excelență.

În cazul gnosticismului, abordarea tipologică pare a fi singura capabilă să ne ofere o imagine asupra legăturii esențiale dintre gnosticii de ieri și cei de astăzi. Delimitarea unui „tip ideal" trebuie să pornească însă de la fenomenul istoric real dacă nu vrea să se piardă în generalizări abstracte și arbitrare.

Materialul istoric, oferit de scrierile Sfinților părinți ai Bisericii și documentele gnostice descoperite în secolul trecut la Nag Hammadi, indică existența unei gândiri și practici gnostice larg răspândite în cadrul creștinismului primar. Sfântul Irineu de Lyon (130-200) se plângea că „o mulțime de gnostici au apărut ca ciupercile din pământ", ceea ce constituia o amenințare serioasă la adresa credinței creștine. Amenințarea era cu atât mai gravă cu cât gnosticii erau în marea lor majoritate membri ai Bisericii. „N-ai fi întâlnit pe nimeni în Corint să-ți indice o biserică gnostică: este mai mult decât probabil ca o astfel de biserică să nu fi existat", afirmă Arthur Darby Noch într-un important studiu publicat în 1964. Au

existat secte gnostice, valentinienii, marcioniții și mai târziu maniheenii, dar „gnosticul tipic era un membru al Bisericii, adesea un stâlp al parohiei locale".

Cercetătorii nu au ajuns la un consens asupra originii și cauzelor proliferării gnosticismului în perioada antichității târzii. Inițial, gnosticismul era privit drept un „platonism care a luat-o razna" (A.D. Nock) sau o „acută secularizare sau elenizare a creștinismului"; după descoperirea documentelor de la Nag Hammadi, teoria elenizării a pierdut teren în fața ipotezei originii iudaice. Este vorba însă de un „iudaism ocult, heterodox" (Hans Jonas), legăturile dintre gnosticism și începuturile *Cabalei* fiind de presupus.

S-a spus despre gnosticism că ar fi sincretic. A amalgamat, scrie Hans Jonas, „mituri orientale, doctrine astrologice, teologie iraniană, elemente ale tradiției evreiești, fie biblică, rabinică sau ocultă, eshatologia mântuirii creștine, termeni și concepte platonice. Sincretismul a atins în această perioadă maxima sa eficacitate". Pentru Culianu, termenul „sincretism" aplicat gnosticismului este caduc, întrucât „miturile gnostice nu sunt niște structuri compozite, ci niște unități sintagmatice indisolubile proprii numai gnosticismului și nici unui alt sistem științific religios, etc."[1]. Gnosticii nu încearcă să amalgameze diverse doctrine, ci le *deturnează* de la înțelesul lor originar. Apelează la personaje celebre, cum ar fi apostolii, cărora le atribuie texte fabricate de autori gnostici anonimi. Printre textele cele mai cunoscute se numără *Evanghelia lui Toma*. La o primă lectură, scrierea pare perfect ortodoxă. Citind mai atent, observăm cum autorul pune în gura lui Iisus preceptele doctrinei gnostice: „Orice femeie care va fi făcută bărbat va intra în împărăția lui Dumnezeu", „Cel care are urechi de auzit, să audă" etc.

Deturnarea este larg folosită de postmodernitate. Unii stângiști saizecișioptiști – mă refer la Guy Debord și Internaționala Situaționistă – au transformat-o în strategie revoluționară, *détournement abusif*: „deturnarea unui element semnifi-

1 Ioan Petru Culianu, *Gnozele dualiste ale Occidentului*, Editura Polirom, Iași, 2002, p. 76.

cant intrinsec care primește o nouă semnificație într-un nou context". Deturnarea gnostică este și unul dintre procedeele preferate ale „romanului postuman" din Franța. În *Successeur de Pierre* de Truong, Hristos vestește nici mai mult nici mai puțin decât împărăția postumanului!

Sfinții Părinți ai Bisericii au dus o luptă înverșunată împotriva gnosticilor. Vehemența opoziției lor era neobișnuită. Iisus însuși propovăduise toleranța: „cine nu este împotriva noastră, este pentru noi", iar Sfinții Părinți nu erau niște „fundamentaliști" intransigenți (în sensul modern al cuvântului). De pildă, Sfântul Irineu i-a criticat dur pe gnostici, în vreme ce s-a arătat deosebit de îngăduitor cu ereticii montaniști. Ce elemente ale viziunii gnostice i-au determinat pe Sfinții Părinți să o respingă în termeni fără echivoc? Cât de toxic s-a dovedit a fi gnosticismul în istoria ulterioară a creștinismului încât Biserica l-a considerat inamicul său numărul unu? O abordare tipologică atrage atenția asupra perenității pericolului gnostic. Aceeași „tumoare din sânul Bisericii" (Étienne Couvert), împotriva căreia aceasta a luptat de-a lungul veacurilor, se manifestă astăzi sub forme seculare și spiritualiste dintre cele mai diverse. Îndrăznesc să afirm că tumora s-a generalizat, atingând gradul de metastază culturală. Doar o degnosticizare radicală ar mai putea salva cultura iudeo-creștină de la moartea clinică spre care se îndreaptă inexorabil.

Mitologia gnostică

Pentru gnosticii din vechime, Absolutul sau Ființa supremă este un abis originar, complet transcendent, nepătruns și insondabil, fără început și fără cauză, care „se desfășoară" pe sine însuși într-o succesiune de stări din ce în ce mai „degradate". Creația lumii se confundă cu „istoria universală" a Ființei supreme – o viziune emanaționistă în care evoluția este de fapt o „devoluție" (Hans Jonas). Spre deosebire de emanaționismul neoplatonic al antichității târzii, devoluția gnostică este *o catastrofă* produsă de o criză în sânul Ființei supreme, criză care continuă sub forma „unei drame a căderii și alienării" (Hans Jonas). Stările cele mai apropiate de Ființa supremă

cunosc gradul cel mai înalt de perfecțiune, în vreme ce lumea noastră corporală este ultima fază a declinului. Dacă la neoplatonicul Plotin, un principiu impersonal – o necesitate interioară a Ființei supreme (Copleston, Jonas), spontană în sensul că nu admite constrângeri exterioare (Rist) – declanșează devoluția în sânul Ființei supreme, la gnostici, devoluția nu are la bază un principiu impersonal, „filozofic", ci figuri mitologice.

Printr-un proces de autodiferențiere, Unul originar (Propator, Tatăl nepătruns) descris ca pură negativitate, tăcere absolută, își dă o primă determinare, Intelectul (Nous) din care emană primul său Gând (Epinoia), Unul care se gândește pe sine însuși. Prin acest prim act de autoreflecție, Absolutul își pierde deja integritatea originară, se transformă în Unul divizat. Androginul Nous/Epinoia este și primul eon care se multiplică zămislind ceilalți eoni ai Pleromei.

În viziunea gnostică, Pleroma este ordinea divină, eternă care înconjoară Ființa supremă. Locuitorii ei sunt eonii eterni, „aspecte parțiale ale perfecțiunii Sale, ipostaze ale unor ființe cvasi-personale purtând nume abstracte, formând împreună ierarhia tărâmului divin" (Jonas). Ordinea Pleromei este neomogenă, doar Nous, emanând direct din Propator, are privilegiul să-l cunoască. Toți ceilalți eoni sălășluiesc în Tatăl fără să-l cunoască deși în adâncul lor tânjesc în secret *să știe mai mult*, să abolească distanța care-i separă de Absolut.

Sophia, cel mai tânăr dintre eoni, încearcă în mod necugetat să se apropie de Propator spre a-l cunoaște. Ea este oprită de Horos, limita care-i desparte pe eonii superiori de restul Pleromei (Sofia, „ultima născută", locuiește în zonele inferioare ale Pleromei). Prin intervenția Limitei, Sofia este purificată de Intenția și Patima ei, redată soțului ei, Theletos, și reintegrată astfel în Pleromă. Intenția și patima Sofiei rămân însă în afara sferei divine, obiectivate fiind într-o entitate personală, un avorton fără formă, pe nume Ahamot. În zadar încearcă Ahamot, supranumit Sofia de Jos, să ajungă înapoi în Pleromă. Spre deosebire de mama ei, reintegrată în Pleromă, Sofiei inferioare îi este interzis accesul la sfera divină. Oprită

de Limită, se întristează adânc, cade pradă suferinței, fiind cuprinsă de durere, spaimă, confuzie, ignoranță. Aceste patru emoții negative devin și ele parte a avortonului fără formă. De remarcat că, în afara Pleromei, emoțiile primesc statut ontologic, devin substanțe materiale, fiind stări „solidificate" ale spiritului divin. Trebuie adăugat că Sofia de jos nutrește însă și o emoție pozitivă, „conversiune" transformată în substanță psihică, mijlocitoare între materie și spirit.

După cum a observat Hans Jonas, mișcarea devolutivă este însoțită de o contramișcare care încearcă să-i anuleze sau, cel puțin, să-i diminueze efectele. În speculația valentiniană, la rugămintea eonilor, Tatăl emană pe Hristos și Duhul Sfânt, care îi dau avortonului Ahamot o formă. Lucrarea lui Hristos trezește în Sofia de Jos tânjirea după sfera divină, a cărei cunoaștere însă îi lipsește. După reîntoarcerea lui Hristos în Pleromă, Sofia suferă de dorul luminii Sale. Iată de ce eonii din întreaga Pleromă îl emană pe Iisus. Noul eon o separă de emoțiile ei care, externalizate, devin substanțe independente. Purificată, Sofia este capabilă să „primească" lumina Mântuitorului din care zămislește elementul pneumatic al lumii de jos. „Pe scurt, trei esențe rezultă din experiențele Sofiei", scrie Hans Jonas. „Din patima sa, materia, din 'conversie', sufletul, din primirea luminii Mântuitorului după purificare, pneuma. Această din urmă esență fiind din aceeași natură cu ea însăși, nu a putut s-o modeleze. Iată de ce a ales să șlefuiască esența psihică rezultată din 'conversia' sa."

Până în acest moment am urmărit istoria intradivină a creării lumilor superioare și criza ce a perturbat echilibrul etern al Pleromei. Ieșită din repaosul ei, divinitatea se desfășoară într-o serie de stări spirituale, obiectivate în realități exterioare pe măsură ce se tot îndepărtează de Absolut. Cu cât spiritul se separă mai mult de origine, cu atât se „substanțializează", fiecare episod al acestei devoluții universale marcând un alt pas „înainte" spre catastrofa finală: crearea lumii de jos.

În viziunea gnostică, adevărata tragedie universală începe odată cu transformarea genealogiei metafizice în cosmogonie.

Demiurgul, primul arhonte ivit din întunericul emanat de Sofia, zămislește o lume strâmbă, copie ilicită a celei divine. Nici nu ar putea clădi ceva mai bun, din moment ce el însuși este rezultatul căderii Sofiei. Majoritatea textelor gnostice îl descriu pe Demiurg drept un creator ignorant și lăudăros, o caricatură a Dumnezeului din Vechiul Testament.

La rândul lui, Demiurgul emană alți arhonți ce apar ca „umbrele unor entități pneumatice; ei se ceartă mereu pentru putere, pentru că fiecare, având reminiscența confuză a îndepărtatei și nobilei lui origini, este convins de superioritatea lui asupra celorlalți" (Culianu, p. 117). Arhonții sunt cei care-l plăsmuiesc pe Om după o reflexie în apă a imaginii Tatălui. Precum celelalte lucrări arhontice, și Omul este o contrafacere, „o făptură târâtoare" ce abia se poate ține în viață. Acestei creaturi jalnice, Tatăl divin îi implantează însă o scânteie pneumatică, așa încât omul devine *cosubstanțial* cu divinitatea și *superior* Demiurgului, zămislit de Sofia doar din substanță psihică.

Consecințele sunt enorme. Datorită scânteii divine din adâncul său, omul împarte aceeași esență cu Dumnezeu. Îl separă doar lumea materială, creată de Demiurg și puterile arhontice. Omul se poate mântui reintegrându-se în Ființa supremă, cu condiția să se smulgă din „închisoarea" realităților existente în timp și spațiu, să se dezîntrupeze din corpul său carnal.

În viziunea gnostică, eliberarea din închisoarea concretului nu poate fi obținută decât prin gnoză. Pentru gnosticii din vechime, gnoza nu însemna „cunoaștere" în general, ci adevărul privitor la originea divină a omului, starea sa de exil în lume și posibilitatea de a se „elibera" în momentul în care secretul condiției sale îi va fi fost pe deplin revelat. Scânteia pneumatică este ținută de puterile arhontice într-o stare „dormantă" de ignoranță. Doar o revelație divină, sau „chemare" îl trezește pe omul spiritual, descoperindu-l pe Tatăl în adâncul propriei sale persoane.

A te desprinde de lume înseamnă în fapt a te afunda în subiectivitatea eului. Gnosticii operează o identificare ontolo-

gică între căutarea lui Dumnezeu și explorarea dimensiunilor interioare. Consecința directă este umflarea narcisistă a eului[2]. Împotriva gnosticilor infiltrați în biserica creștină și în propria lui mișcare filozofică, Plotin se plângea că „fiecare se consideră un 'fiu al lui Dumnezeu', superior chiar cerurilor, și fără vreun efort personal, fiecare poate să înțeleagă universul în mod inteligibil..."

Gnosticism și triumful subiectivității

„Triumful subiectivității", marea realizare a epocii postmoderne, este de natură gnostică. Eul postmodern se postulează pe el însuși în chip de individualitate pură în afara oricăror determinări. Devenit propriul său Dumnezeu, nu-și dorește nimic din afara sa. Orice atașament exterior i-ar limita libertatea, care nu e altceva decât independența totală față de realitățile exterioare.

Eul nu-și poate afirma identitatea dacă nu le înlătură pe cele „impuse" din exterior. Deconstrucția lui Derrida dizolvă vechile distincții ierarhice dintre filozofie și literatură, femeie și bărbat, dialog liber/dialog „constrâns" etc. și nu pune nimic în loc, întrucât nu vrea să obstrucționeze libertatea absolută a

2 Spiritualitatea de tip „new age", o variantă modernă a narcisismului gnostic, este amplu exploatată în scopuri comerciale. Un exemplu graitor ni l-a furnizat o reclamă recentă a celebrei firme Louis Vuitton. Reclama, cu titlul sugestiv *The Journey* (Peregrinarea) dematerializează banala „călătorie". „What is a journey? A journey is not a trip. Not a vacation. It's a process. A discovery. It's a process of self-discovery. A journey brings face to face with ourselves. Did the person create the journey or the journey create the person?" (Ce este peregrinarea? Peregrinarea nu este o călătorie. Nu este o vacanță. Este un proces. O descoperire. Un proces de descoperire a propriului eu. Peregrinarea ne pune față în față cu noi înșine. Persoana a creat peregrinarea sau peregrinarea a creat persoana?). Cu alte cuvinte, Louis Vuitton nu mai vinde gențile și valizele sale de lux unor oameni obișnuiți, aflați în concediu, și călătorind prin lumea exterioară. Reclama se adreseaza unor dezîntrupați aflați în peregrinare interioară. Vacanța și călătoria, ce pot fi plănuite cu nevasta în bucătărie, devin pura introspecție. Nu mai călătorești ca să descoperi lumea, un „altceva" care să te scoată din tine. Dimpotrivă, călătorești placut și oniric, prin propria monadă tapetată cu oglinzi.

eului. Dacă am stabili ierarhii, ar însemna că lumea nu ne este indiferentă, o considerăm valoroasă prin ea însăși și, drept urmare, ne „atașăm" de unele dintre aspectele ei. Din punct de vedere gnostic-postmodern, o astfel de atitudine este inacceptabilă. Orice „loialitate" față de lumea exterioară diminuează libertatea individuală. Iată de ce deconstrucția nu propune nimic în afara libertății, golite de conținut, a unei subiectivități descărnate.

Postmodernismul descrie subiectivitatea descărnată în termeni de „autenticitate" – „oamenii autentici" ar corespunde vechilor *gnostikoi*, posesori ai „spiritului" (pneuma), singurii capabili să se autodefinească, întrucât nu au o esență, o „natură" care să-i lege de ordinea obiectivă a lumii de aici. Într-un interviu din aprilie 1983[3], Foucault constata o opoziție radicală între „actuala noastră cultură a eului" și „cultul californian" în care „suntem chemați să ne descoperim adevăratul eu, să-l separăm de ceea ce poate să-l întunece sau să-l alieneze, să-i descifrăm adevărul grație psihologiei sau științei psihanalitice, care sunt menite să ne spună care este adevăratul nostru eu". Opoziția ne duce imediat cu gândul la diferențierea operată de gnostici între „oamenii psihici", ignoranți și înrobiți „naturii" lor „căzute" și „oamenii pneumatici", posesori ai gnozei și situați în afara determinărilor lumii fizice. În ultimele sale lucrări, Foucault trasează proiectul unei „istorii a subiectului" în care stabilește două registre ale subiectivității, asemănătoare separării gnostice dintre *psyche* și *pneuma*. Subiectivitatea „bună" (pneumatică, în termeni gnostici) se situează în afara oricăror relații de dependență. Este atemporală și anistorică, definită autarhic în raportare cu ea însăși. Cea „rea" este supusă „diferitelor forme de subjugare" (puteri arhontice) care o țintuiesc într-o identitate fixă, alienantă. Ca mai toți stângiștii postmoderni, Foucault joacă la două capete. Dacă subiectul se atașează de vechea sa identitate – să zicem, creștin, familist, mic burghez – conștiința de sine nu mai este o

3 Michel Foucault, *On the Genealogy of Ethics: An Overview of Work in Progress*, în Dreyfus and Rabinow, *Michael Foucault: Beyond Structuralism and Hermeneutics*, University of Chicago Press, 1983. pp. 229-52.

gnoză eliberatoare, ci o ignoranță alienantă. Dacă este însă un hipiot, practicant al cultului californian al eului, „trăiește autentic", conștiința de sine îi relevă scânteia divină din el. Eul își dă propriul său nomos. Nu contează că legea sa se numește drog, guru sau tehnici „spirituale"!

Am afirmat că în gnosticism libertatea, obținută prin afirmarea de sine, este văzută ca o marcă a divinității. Autarhia personală cere în mod necesar „dezîntruparea" eului, aruncarea peste bord a determinărilor de tot felul. Eliberat din constrângerile lumii exterioare, eul se reduce la dorința tautologică de-a se construi pe sine însuși.

În postmodernism, dorințele transformă proiectul afirmării de sine (valorificarea „potențialului interior") într-o acțiune permanentă în care eul își trasează mereu „obiective" artificiale. Nu contează „obiectivul" în sine – odată atins, dorința își alege imediat un altul dintr-o serie infinită. Contează în primul rând sentimentul că exiști pe care ți-l dă permanenta alergare pentru punerea în valoare a propriei persoane.

Eul dezîntrupat nu se poate realiza într-un vid, dar nici într-o lume fizică. Mediul lui ideal de manifestare este *habitatul* sau cadrul „descărnat": biroul transnaționalei, mall-ul, spațiul virtual, spectacolul media și discursul ideologizant.

Din perspectiva „dezîntrupării" nu există incompatibilitate între *workalcholic*-ul care nu se mai dă dus de la muncă, cumpărătorul dependent, intelectualul/politicianul omniprezent „pe sticlă", stângistul încarnat în discurs, navigatorul prin spațiul virtual. Într-un fel sau altul, cu toții se consideră *gnostikoi* ai zilelor noastre. (Doar unii dintre ei devin însă membri ai *castei cooptate*.)

Gnostikoi nu sunt persoane în carne și oase, ci „experți", „think tank-uri", „imagini publice", „formatori de opinie". Nu înfruntă lumea în realitatea ei, doar stabilesc în scrieri alambicate și *workshop*-uri ceea ce *trebuie* să fie real. Totul este o construcție – construcția *lor*.

În România se consideră în exil întrucât au oroare de materia rudimentară a particularului. Gropile din asfalt, arșița verii, politica „dâmbovițeană", orice îmbracă culorile mediului lor natural și miroase a „autohtonism", de la tradiții până la năravurile naționale, le blochează drumul spre integrarea în pleroma planetară. Pentru ei, ceilalți români, *hoi polloi* și *christiani rudes*, suferă de o deficiență ontologică iar România, prin transgresarea permanentă a normelor comunitare, este o dezordine în cadrul UE. Plasarea României în zonele inferioare ale acestui tărâm divin, admonestarea ei permanentă de către eonii emanați de Bruxelles îi întăresc în convingerea că trăiesc într-o lume inferioară, un tărâm aflat încă sub influența puterilor arhontice.

Tehnoza

De la bun început, gnosticismul a avut un caracter instrumental. Ca să se reîntoarcă în Pleromă, „eul pneumatic" trebuia să utilizeze o anumită informație și tehnică, să cunoască „secretele Căii" de urmat. Cu alte cuvinte, „informația secretă" îi oferea gnosticului un mod practic de a-și reaminti de originea sa divină și de sarcina ce-i revenea: întoarcerea în Pleromă. Era o „tehnică" de navigație prin haosul cosmosului creat de arhonții cei răi. Transformat într-o mașină informațională, gnosticul aspira să cunoască, prin propriile sale puteri magice, ceea ce Dumnezeu însuși ascundea în infinitatea sa divină. „Gnosticismul a fost și este un fel de teorie a informației", scrie Harold Bloom în *Religia Americană*, „materia și energia sunt respinse, sau cel puțin plasate sub semnul negației. Informația devine emblematică pentru mântuire; falsa Creație-Cădere ține de materie și energie, dar Pleroma, sau Plinătatea, abisul originar este în întregime informație."

Mașina informațională a gnosticismului a fost preluată de nomazii cibernetici ai Internetului. Când în 1996 puterile arhontice (guvernele unor țări) au încercat să impună unele restricții asupra Internetului, o mână de *electi gnostici* ai universului digital, în frunte cu John Perry Barlow (cel care compunea versuri la melodiile faimosului grup rock Grateful Dead), au replicat printr-o superbă mostră de gândire dezîntrupată, *Declarația de Independență a Cyberspace-ului*: „Guverne ale Lumii Industrializate, voi, giganți istoviți din

carne și oțel, noi venim din *Cyberspace*, noua casă a Minții (Mind). În numele viitorului, vă cer vouă, care țineți de trecut, să ne lăsați în pace. Nu sunteți bineveniți printre noi. Nu sunteți suzerani acolo unde noi ne întâlnim.

Nu avem guvern ales și nici nu credem că vom avea vreodată, așa că vă vorbim cu autoritatea libertății însăși. Declarăm spațiul social pe care-l construim a fi independent de tiraniile pe care încercați să ni le impuneți... *Cyberspace*-ul nu-i cuprins în limitele granițelor voastre. Să nu credeți că puteți să-l construiți ca și când ar fi un proiect edilitar public. Nu puteți. (*Cyberspace*-ul) este un act al naturii și crește prin acțiunile noastre colective. *Cyberspace*-ul constă din tranzacții, relații și gândirea însăși, desfășurându-se ca niște unde în rețeaua comunicării noastre. Lumea noastră-i peste tot, dar nu-i acolo unde trăiesc trupurile... Conceptele voastre legale de proprietate, dreptul de exprimare, identitate, mișcare și context nu ni se aplică. Ele sunt bazate pe materie. Aici nu există o materie".

În *cyberspace*, trupul este absent, casă își construiește doar mintea; artificialul devine „natural"; libertatea este echivalată cu dematerializarea și procesele de deteritorializare; relațiile dintre oameni se preschimbă în tranzacții (schimb de informații); economia fizică aparține trecutului, viitorul este în totalitate „metafizic". Sau, în termenii lui Stephan Hoeller, un episcop al unei biserici gnostice din Los Angeles: „Resursele cerute pe o piață dominată de înaltele tehnologii nu privesc atât materia, cât mintea. Sub impactul *high-tech*-ului lumea se mută din ce în ce mai mult de la o economie fizică la una metafizică. Suntem în curs de a recunoaște că gândirea mai degrabă decât materiile prime și resursele fizice constituie bogăția". Și mai clar, o spune futurologul George Gilder: „Evenimentul central al secolului XX este detronarea materiei... Peste tot forța brută a lucrurilor este în regres în fața puterilor minții".

Cât de mult a regresat forța brută a lucrurilor, o simțim pe pielea noastră: prețurile la benzină și alimente o iau razna, poluarea din orașe face aerul irespirabil, mizeria materială ne trimite cu milioanele la cerșit prin lume. Aceasta, în timp ce

grupurile de *electi gnostici* continuă să viseze fiecare la Pleroma lui.

Libertarienii cibernetici visează la o economie de piață complet liberă, ieșită de sub controlul structurilor politice și economice osificate („Ființele omenești nu trăiesc pe pământ să fie cetățeni, sau plătitori de impozite, sau pionii ingineriilor sociale efectuate asupra lor de alte ființe umane; ei au venit pe lume să crească, să se transforme și să devină propriul lor eu autentic" – Hoeller); **finanța mondială** este fixată asupra fluxurilor de capital transnațional, așa încât cu un click să poată accesa Pleroma câștigurilor stratosferice; **stângistul,** eliberat din chingile proletariatului, și-a recâștigat puritatea și, în chip de „Leftist Reloaded", s-a proiectat în Pleroma bibliotecii, a devenit „stângist de texte"; **New Agist-ul** propovăduiește Realizarea Sinelui, transformând ingineria socială în autoinginerie personală. (Tu însuți ești chemat să-ți deconstruiești „eul reificat" și să te reprogramezi în chip de „natură nesubstanțială"). Există și multe alte categorii intermediare care mizează pe dezîntrupare (mișcările ecumenice, globalismul economic).

Comitem greșeala să privim aceste aspecte drept o însăilare de piese disparate. Uităm că scopurile dezîntrupaților sunt convergente, miza lor finală fiind „salvarea" unei omeniri abstracte. „Autentic" se dovedește în final doar eul, care sfârșește prin a se contopi în „conștiința globală".

Mi se va reproșa că o asemenea abstracțiune nu există, că eu însumi apelez la un discurs metafizic pentru a inventa o fantasmă. Ceea ce numim *dezîntrupare* n-ar fi decât un mod pragmatic prin care omenirea își satisface nevoi concrete.

Oare? Să-i lăsăm pe *electi gnostici* autorizați să ne explice cum stau de fapt lucrurile. Un William Greider, de pildă: „Călătorind în jurul lumii, între momentele mele de extaz și spaimă, am început să percep cum se naște o nouă ideologie – noua conștiință globală pe care am auzit-o exprimându-se când și când, în fragmente disparate; ea este încă prea slabă și nedefinită ca să poarte un nume. Nu poți s-o numești pe drept cuvânt socialistă, dar această nouă gândire împărtășește multe

dintre ideile originare ale socialismului. Viitorul global este prea divers și complex ca să fie definit de conflictul de clasă, aflat la originile socialismului european, sau de schemele economice falimentare derivate din învățătura lui Marx. Etica ecologistă reprezintă o perspectivă centrală a acestei ideologii născânde, dar nici ea nu o definește în mod adecvat. Vocea prezentă a ecologismului este prea limitată și fragilă pentru a vorbi în numele realității sociale globale.

Din ideile feministe de dreptate socială emană energie revoluționară întrucât femeile sunt cea mai exploatată clasă a sistemului industrial global, dar diferențe vaste privitoare la gradul de cultură și bunăstare constituie un handicap pentru susținătorii lor. Sindicatele exprimă valori universale care se adresează condiției globale, totuși instituțiile lor sunt încă împovărate de parohialismul identității naționale. Și religiile ar putea să-și aducă o contribuție, furnizând elemente importante acestui nou fel de a gândi. Din păcate, teologiile lor încă mai reflectă tribalismul care-și exaltă credincioșii zeloși și-i demonizează pe necredincioși.

Ceea ce vreau să sugerez este că aceste curente de idei sunt compatibile și că perspectivele lor ar trebui cumva să conveargă într-o nouă structură de înțelegere a noii lumi... înlăturând vechile spaime și acceptând că umanitatea este acum o lucrare comună, iată, poate cea mai dificilă provocare creată de sistemul global.

Și totuși, gândirea multor oameni, inclusiv mulți manageri, ingineri și analiști financiari răspândiți prin diferite puncte ale pieței globale, a reușit să facă un pas înainte (leap of conscience). Dacă business-ul poate vedea lumea ca un întreg unificat, atunci cu siguranță societățile pot proceda la fel. Când analiștii sociali și cetățenii în general vor învăța să depășească limitările modului lor de a gândi și vor ști să sintetizeze o înțelegere concretă a ceea ce lumea ar trebui să fie, atunci s-ar putea naște o nouă și puternică ideologie. În lipsa unui nume mai bun, am putea-o numi umanism global".

William Greider ne reamintește un lucru pe care-l uităm mereu. Nici socialismul, nici feminismul, nici ecologismul

sau globalizarea economică nu sunt scopul final spre care tinde omenirea. Sunt doar etape intermediare, impure, mânjite încă de conflictele și tensiunile istoriei arhontice. Iată de ce un Soros face declarații împotriva globalizării liberale, iar stânga mondialistă toarnă și fulgeră împotriva marilor corporații. Orbiți de realitățile lumești, soldații de rând ai globalizării neglijează uneori obiectivul final: *One world, one accord.*

Electi gnostici însă veghează. Ne ceartă când cădem în vechile metehne și ne uităm „misiunea", ne încurajează când ne menținem pe drumul gnosticește corect[4].

Spre marea lor întristare, noi, cei care ne considerăm *holoi polloi* și *christiani rudes*, ne asumăm bucuroși „limitările modului nostru de a gândi". Nu recunoaștem Pleroma, fuziunea planetară („one world, one accord"), aglutinarea omenirii sub faldurile „umanismului global". Nici nu acceptăm „moartea Tatălui" (Memoria, Dumnezeul încarnat) pentru a proclama grăbiți matriarhatul totalitar de astăzi. Rămânem ceea ce suntem: vechiul om întrupat în Istorie, înrăit în arhaismele noastre identitare și religioase. Suntem irealizatul, carnea fremătând între dorință și Lege, distanța care inaugurează libertatea și conștiința critică, iubirea acționând prin separare și diferențiere. Suntem fisura, *the crack in the wall,* evenimentul, întrupat aici și acum. Suntem cel ce pune piciorul în prag. Ultimul „Nu!".

4 Un preferat al elitelor dezîntrupate este Dalai Lama, laureat Nobel pentru Pace. În *Etica pentru un nou mileniu*, carte tradusă și publicată rapid în România, chiar în anul apariției ei (1999), Prea Sfântul ne sfătuiește să abandonăm conceptul de stat național, renunțând la armatele care îl apără și să acceptăm o forță de poliție sub administrație globală („globally administred force"). Vom fi conduși de „un grup de persoane din mai multe domenii" care vor constitui „conștiința lumii". Cu treizeci de ani în urmă, în 1969, Saharov, alt laureat al Premiului Nobel pentru Pace, recomanda spre binele omenirii „o conducere mondială de un înalt nivel intelectual", „un guvern mondial".

Ideologia „umanismului" secularizat

„Omenirea nu se va fi eliberat până când ultimul rege nu va fi spânzurat cu măruntaiele celui din urmă popă."

Diderot

În toamna anului 2006 s-a petrecut în România un fapt fără precedent. La presiunile reprezentanților și simpatizanților ong-ului „Solidaritatea pentru libertatea de conștiință", „Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării" (CNCD), instituție de stat „autonomă", a recomandat Ministerului Educației și Cercetării elaborarea și implementarea unor norme interne prin care să fie eliminate icoanele și simbolurile religioase din școlile publice, cu excepția orelor de religie.

Cum era de așteptat, decizia CNCD a provocat oprobriul public. Din orice perspectivă ai privi lucrurile, să ceri eliminarea icoanelor din școlile publice, într-o țară profund creștină, în care religia a fost pusă la zid timp de patruzeci de ani, denotă un tupeu nemaipomenit. Grupul de interese care a orchestrat întreaga afacere a încercat din răsputeri să dea evenimentului o conotație „istorică" și proporțiile unei bătălii majore între iconoduli și iconoclaști. Cu cât mai mare scandalul, cu atât mai „asediați", mai victimizați au apărut, în ochii opiniei publice, bravii iconoclaști, și cu atât mai mișelească riposta majorității ortodoxe. Un observator naiv ar fi avut impresia unui război religios între români.

Mulți au remarcat, dar puțini au avut curajul să o declare public: grupul iconoclaștilor (Moise, G. Andreescu & Co.)

reprezintă interesele „Solidarității pentru libertatea de conștiință", membru asociat al IHEU (International Humanist and Ethical Union). IHEU, cu sediul la Londra, nu este un ONG oarecare, ci faimoasa uniune mondială a organizațiilor umaniste (World Union of Humanist Organization). Această organizație umbrelă are „statut consultativ special" pe lângă ONU, „statut consultativ general" pe lângă UNICEF și Consiliul Europei și menține „relații operaționale" cu UNESCO (vezi www.iheu.org).

Spune-mi cu cine te aduni, ca să-ți spun cine ești. În mentalul românesc, UNICEF și UNESCO sunt foruri unanim respectate, care trudesc dezinteresat pentru binele omenirii. De pildă, a lucra pentru/la UNESCO este un vis și un El Dorado pentru elitele noastre intelectuale (a se vedea cazul Nicolae Manolescu), tot un ideal trandafiriu rămâne UNICEF pentru starul mediatizat Andreea Marin. Uităm că regimul ceaușist, nicidecum „BBC"-ul sau „Europa liberă", a fost cel care a popularizat printre români imaginea unui UNESCO neprihănit. (Prin ordin de la Comitetul Central, Editura Politică era obligată să traducă și să publice în regim de urgență cărțile și broșurile propagandistice scrise de șefii UNESCO.) Din perspectiva multor americani, UNESCO este și a fost întotdeauna o emblemă a birocrației ONU, a antisemitismului, antiamericanismului, tiermondismului și socialismului globalizat. Este bine să reamintim că în iulie 1987, sub Administrația Reagan, SUA s-au retras din UNESCO, revenind după 18 ani, printr-o decizie controversată a președintelui George Bush.

Să plecăm totuși de la premisa că IHEU nu s-a molipsit de bolile UNESCO în cursul „relațiilor sale operaționale" cu forul mondial. Să n-o judecăm după prieteni, ci după ideile și obiectivele sale.

Farul călăuzitor al „International Humanist and Ethical Union" sunt cele trei „Manifeste umaniste". Redactate în perioade diferite (1933, 1973 și 2003), ele stau la baza umanismului secular. Este ideologia în numele căreia s-a dat „atacul la icoane".

Manifestul din 1933, „produsul mai multor minți" (treizeci și cinci de creiere luminate) vădea ambiții mari, pe care autorii nu le ascundeau după degete. Pur și simplu, își propunea să făurească *o nouă religie* – „vitală, fără de frică și directă" care s-o rupă definitiv cu trecutul.

Manifestul asimilează religia unei tehnici (cult) de adaptare la mediu (*environing situation*) „capabilă să furnizeze obiective sociale adecvate și satisfacții personale". Orice religie depinde de alinierea celor trei factori: *tehnica* religioasă, *mediul* „înconjurător" și *necesitățile* (obiectivele) sociale și personale. „O schimbare a unuia, oricare, din acești factori conduce la modificarea formelor exterioare ale religiei." Cu alte cuvinte, o religie este *un produs* creat de *animalul social numit om* printr-o tehnică religioasă în conformitate cu nevoile „culturii" sale („cultură" în sensul american al cuvântului)[1]. Pentru alinierea deplină a celor trei factori, este nevoie ca animalul să se împlinească – nevoile sale personale nu sunt o componentă minoră, ci cheia însăși a eficienței religioase. Plecând de la o definiție determinist utilitară, „umanismul" se vrea a fi noua tehnică religioasă „făurită după nevoile acestei epoci".

Deși unii au numit-o „satanism", eu consider religia „umanistă" o *tehno-spiritualitate* dominată de logica instrumentală. „Religia" – declară primul Manifest Umanist – „trebuie să-și formuleze speranțele și planurile în lumina spiritului și metodei științifice." Prin tehnica religioasă, furnizată de „umanism", animalul social învață să se *adapteze* la noua „cultură". Întrucât „individul născut într-o anumită cultură este în mare parte modelat de acea cultură", el este incapabil să adopte o atitudine de revoltă. Pentru a trăi satisfăcut, la nivel senzorial,

1 În spațiul intelectual nord-american, cuvântul *culture* denumește totalitatea miturilor, simbolurilor, stereotipurilor și stilurilor de viață ale unui grup de oameni. În științele sociale americane este larg răspândită ideea că psihologia unui individ este „plăsmuită" de „cultură". Într-o manieră similară, iconoclaștii români consideră icoanele un simbol care-l „condiționează" pe copil. În opinia lor, eliminarea icoanelor din școli ar schimba automat comportamentul religios al copilului.

trebuie să devină un conformist, perfect adaptat la mediu. Abilitatea de adaptare „fără durere" la ambientul tehnologic înlocuiește calitățile indispensabile ale creștinului: libertatea și responsabilitatea individuală. Omul liber al creștinismului este înlocuit cu sclavul fericit al umanismului secularizat.

„Nu vă potriviți chipului veacului acestuia, ci să vă prefaceți prin înnoirea minții voastre", îi îndemna Apostolul Pavel pe primii creștini. Pentru cel care crede în Hristos, adaptarea la „chipul veacului acestuia" – la „nevoile acestei epoci", în lexiconul Manifestului – este un păcat suprem. Nu degeaba „adaptarea la împrejurări se cheamă conformism și conformistul se deosebește de ploșniță doar prin aceea că ea n-are rațiune" (Petre Țuțea). În doctrina morală a bisericii creștine, persoana liberă și responsabilă este cea care adaptează mediul la nevoile sale. Creștinul nu se poate supune „nevoilor acestei epoci" întrucât lumea păcătoasă nu-i încă așa cum ar trebui să fie. Creștinul este creat să se autodepășească, crescând în Dumnezeul personal, în vreme ce „umanistul" este lipsit de orice transcendență. Acesta din urmă nu se poate desprinde nici de natură, nici de structurile sociale și economice care îl „plămădesc" ca pe o bucată de plastilină. Incapabil să acționeze în chip de agent al schimbărilor sociale și personale, „umanistul" se mulțumește să se adapteze la situațiile date.

Manifestul Umanist I îndeplinește un scop propagandistic. „Religia" sa era menită să-l integreze pe omul de la începutul secolului XX într-o societate masificată și în curs de secularizare. O privire aruncată asupra pedagogiei celebrului semnatar al Manifestului, filozoful John Dewey, ne va aduce noi clarificări.

Umanismul secularizat nu face decât să transpună în plan religios câteva dintre principiile „părintelui educației americane". În ochii lui Dewey, scopul educației este o „adaptare mai bună" (*better adjustment*) a copilului la mediul înconjurător. Ca și „religia" umanistă, educația era interesată de „socializarea" animalul uman. În Statele Unite, ideile lui Dewey au reușit în mare parte să transforme educația într-un laborator de îndoctrinare în masă (școlile publice) aflat la

dispoziția pedagogilor stângiști. Încă din 1916, un observator lucid remarca: „În sistemul social conceput de Dewey nu este loc pentru nici un individ care dorește să-și trăiască viața în sfera privată a propriei sale conștiințe. Sfera privată este privită ca un lux păcătos. Indivizii trebuie să ia aminte că, la urma urmei, nu sunt decât 'agenți pentru revizuirea și transformarea unor credințe învechite'. În concluzie, suntem înclinați să credem că, în ciuda faptului că domnul Dewey apără cu argumente sofisticate individualismul, idealul său moral este cel al 'unui bun amestec'".

Manifestul Umanist II a fost redactat în 1973 de Paul Kurtz și Edwin H. Wilson, ca o versiune augmentată și actualizată a Manifestului din 1933. Actualizarea ia forma unui ghiveci de idealuri angelice, principii „politic corecte" și măsuri de bun simț, un „de toate pentru toți" scris în limba de lemn, deja instituționalizată, a broșurilor pentru „apărarea drepturilor omului". Pentru a nu-i aliena, editorii Manifestului II le reamintesc cititorilor că „nu-i necesar să aprobe documentul în fiecare detaliu", doar „viziunea sa largă". (Din 1973 încoace, IHEU tot colectează semnături, iar lista rămâne deschisă.)

De data aceasta, obiectivul nu mai este o nouă „religie". Umaniștii enunță „un set de principii comune care să servească drept bază pentru o acțiune unitară". Scopul? Nici mai mult, nici mai puțin decât făurirea unei „societăți seculare de dimensiuni planetare".

De data aceasta ne aflăm în plină utopie mondialistă, cu retorica ei obișnuită: atacuri împotriva statului național, propuneri pentru un „guvern federal transnațional", măsuri populiste de orientare socialistă (eradicarea sărăciei, pace universală, reducerea cheltuielilor militare), drepturile omului, profetism tehnologic. Manifestul II nu este nici primul, nici ultimul proiect de „federație mondială"[2]. Ceea ce-l caracterizează este INTOLERANȚA totală față de creștinism ca religie revelată. Toți vor fi *integrați* în cetatea globală – de la homosexuali până la libertarieni, cu excepția creștinilor. Deși Manifestul II se referă la „religiile tradiționale", cea vizată este fără îndoială religia creștină.

2 Vezi Ovidiu Hurduzeu, *Sclavii fericiți*, capitolul *Utopia mileniului trei: Noua Ordine Mondială.*

Iată motivele pentru care creștinismul este un obstacol în calea „progresului" și „face un deserviciu rasei umane": „Credința într-un Dumnezeu care îți ascultă rugăciunile... este o credință demodată"; „Promisiunea vieții veșnice sau teama de chinurile iadului sunt și iluzorii și dăunătoare"; Creaționismul este o invenție întrucât „știința afirmă că specia umană este produsul forțelor evoluționiste naturale"; „Dogmele și miturile religiilor tradiționale nu trec testul evidenței științifice"; „Personalitatea totală (a individului) este o funcție a organismului biologic tranzacționând într-un context social și cultural".

Concluzia? Religiile tradiționale nu pot fi „reinterpretate" și adaptate „situației curente": „Astfel de reinterpretări deseori perpetuează stările de dependență și fuga de realitate; ele devin cu ușurință obscurantiste, împiedicând libera folosire a intelectului. În schimb, avem nevoie de obiective și scopuri complet noi".

Ce li s-ar întâmpla oare creștinilor într-un stat mondial condus de „umaniști"? Care vor fi atunci „obiectivele și scopurile complet noi" ale guvernanților? Te trec fiorii când te gândești; în mod obscurantist, scuipi în sân și te închini la icoană...

Nu vrem să irosim spațiul tipografic, riscând totodată să-l plictisim pe cititor cu descrierea ultimului Manifest – acesta nu-i decât o scurtă anexă, plină de banalități, a Manifestului II. Mai important este să găsim un numitor comun al *dogmelor* prezentate în cele trei documente.

În primul rând, umanismul secular are toate ingredientele unei *ideologii*:

1) prezintă un set de dogme pe care suntem invitați să le luăm drept adevăruri de necontestat. De pildă, postulatele darwinismului antropologic sunt considerate probe indiscutabile, universal valabile;

2) nu face nici o referire la originea sau valoarea ideilor și principiilor enunțate;

3) dogmele sunt actualizate din necesități ideologice (o ideologie nu este eficientă decât în măsura in care conținutul ei se referă la situații prezente). De aici necesitatea unor manifeste reînnoite periodic;

4) ca orice ideologie, este o doctrină-fundament care urmărește să declanșeze acțiunea unor mari mase de oameni;

5) servește unor scopuri propagandistice. Propaganda în favoarea statului mondial, a secularismului, a excluderii creștinismului din spațiile publice etc. se bazează, printre altele, pe ideologia umanismului secularizat. Ca să fie propagate în mod eficient, cele trei Manifeste au un conținut flexibil și fluid (orice propagandă trebuie să fie „oportunistă", să țină seamă de realitățile pe care vrea să le influențeze). Prin propagandă, „umaniștii" secularizați încearcă să-și transforme treptat ideologia într-o realitate socială și dogmele în mituri. Aceasta implică instituționalizarea „umanismului" și formarea unei birocrații care să-l impună.

În al doilea rând, „umanismul" secularizat ridică *raționalismul utilitar* la nivel de principiu metafizic. O religie este „corectă" atâta timp cât îndeplinește indicatorii de eficiență ai satisfacerii necesităților sociale și individuale; „etica este autonomă și situațională", „binele" sau „răul" fiind judecate după criterii contingente și circumstanțiale; icoanele din școli sunt „rele" în timp ce „multiplele varietăți de explorare sexuală nu sunt considerate prin ele însele un 'rău'" (MU II).

În al treilea rând, „umanismul" secularizat promovează *pluralismul antisocial* al grupurilor autarhice. În România, prin „atacul la icoane", „umaniștii" au divizat în mod artificial o comunitate organică în două grupări antagonice, iconoclaștii și iconodulii. Fiecare grup își cere dreptul la „autodeterminare", folosind propria sa logică. În final, disputa a fost rezolvată prin intervenția statului managerial și a rațiunii sale utilitare.

În al patrulea rând, „umanismul" secular este *o ideologie a fericirii*, precum comunismul. Dogmele sale sunt înfeudate mitului Progresului, Științei, Păcii universale și Fericirii viitoare. „Umanismul" vrea să schimbe realitatea pe baza unei

motivații raționalist-pragmatice, dar în final ajunge, ca și comunismul, la o negare a realității de dragul iluziilor proclamate.

În al cincilea rând, umanismul secular *eludează complet problema ontologică*. Chestiunile privitoare la cauza și scopul existenței sunt înlocuite de „investigația științifică" și de gândirea utilitarist-empirică. „Cunoașterea lumii este bazată pe observare, experiment și analiză rațională. Umaniștii găsesc că știința este metoda cea mai bună pentru a înfăptui această cunoaștere, ca și pentru rezolvarea problemelor și dezvoltarea tehnologiilor benefice" (MU III).

Să vedem în final cum ajung „umaniștii" seculari să-și atingă scopurile. Deocamdată, obiectivul lor este să convingă populația să accepte, mai mult sau mai puțin voluntar, ideea secularizării și a mondialismului. De asemeni, își propun să izgonească creștinismul din spațiul public: „separarea bisericii de stat și separarea ideologiei de stat sunt imperative" (MU II) (statul TREBUIE să adopte însă religia și ideologia umanistă dacă nu vrea să fie declarat naționalist, fascist, totalitar). Gândirea individului trebuie transformată treptat. (Comuniștii s-au precipitat, graba le-a stricat treaba.) Dogmele secularizării și mondializării trebuie să apară în lumina rațională a democrației, a drepturilor omului, a unor idei de bun simț, nicicum în adevărul lor extremist și totalitar. Precum (neo)comuniștii gramscieni și maoiștii, „umaniștii" se concentrează pe factorul „conștiință". Lupta lor pentru transformarea societății și a individului o poartă *în sânul societății civile*, pe câmpul artei, literaturii, în *mass media*, școli și universități.

„Umaniștii" seculari ar fi dispărut demult „din memoria calculatorului" dacă nu și-ar fi găsit un sponsor de nădejde: capitalismul corporatist și financiar.

„Trebuie să lărgim comunicarea și transportul transfrontalier. Restricțiile de călătorie să înceteze. Lumea trebuie să fie deschisă diferitelor puncte de vedere politice, ideologice și morale, să dezvolte un sistem mondial de televiziune și radio pentru informare și educație"; „În actuala perioadă istorică, a fi devotați întregii omeniri este devotamentul cel mai înalt de

care putem să dăm dovadă; el transcende îngustele noastre loialități față de biserică, stat, partid, clasă sau rasă și ne deschide drumul spre o viziune mai largă asupra dezvoltării potențialului uman. Ce scop mai îndrăzneț pentru omenire decât ca fiecare persoană să devină, în teorie și în practică, un cetățean al lumii" (MU II).

Cetățeni al lumii... lărgirea comunicării și transportul transfrontalier... abolirea loialităților meschine față de biserică și statul național... ce să-și dorească mai mult liderii marilor corporații transnaționale, mahării imperiilor financiare?

E greu să mori pentru o omenire abstractă. Mult mai ușor este să-ți manifești devotamentul pentru reprezentanții ei din teritoriu. Cine n-ar uita și de casă și de masă dacă ar fi să lucreze pentru Microsoft-ul lui Bill Gates? Când la București, când la Londra, când la Seattle... Să-ți bei cafeaua „Starbucks" în timp ce conduci mașina pe autostrada transcontinentală... Să te închipui dimineața femeie, la prânz bărbat, și seara să te culci în *cyberspace* cu amante de sex incert. Să dormi visându-te hibrid, un post-om... Dimineața, să te întrebi cum vei reacționa când, peste câțiva ani, fiul tău te va anunța: „Tată, eu n-am timp dar te poți adresa inteligenței artificiale din mine"[3].

*

Omul nou, cetățeanul lumii nu poate să se nască atâta timp cât icoanele rămân în sala de clasă. Icoana de pe perete – nimic altceva decât un copil crescut în satul său, în locul copilului crescut de *global village*. Dăm jos icoana, îl separăm pe copil de familie, de sat și de neam – îl aruncăm să înfrunte direct o societate masificată, mondializată. În mijlocul „alor săi", încadrat de structuri locale, copilul era protejat de influențele propagandei „umaniste".

Grupurile organice au tradiții, o viață emoțională și spirituală puternică și bine structurată. E greu să le penetrezi.

3 Vezi interviul cu futurologul Ray Kurzweil, publicat în „Hemispheres", noiembrie 2006: „Prin anii 2035 cu greu vei găsi un om care să nu aibă încorporată inteligență artificială într-o manieră substanțială. Acești oameni vor fi hibrizii".

Odată ce grupul organic este dezmembrat – tata pleacă la cules de căpșuni în Spania, mama cântă într-un bar din Italia, copilul rămâne cu rudele din satul vecin – individul devine un dezrădăcinat, un izolat în mijlocul masei. În acest moment intervine propaganda „umanistă". Începe să-l proslăvească: Tu ești măsura tuturor lucrurilor, Dumnezeul Dumnezeilor! Individul nu are nici o protecție... Unele voci îi șoptesc: Ești cel mai frumos! Altele: Ești cel mai bun! Tot mai șovăie... Propaganda „umanistă" îi arată însă drumul integrării. Poate deveni cetățean al lumii dacă se reintegrează într-un nou grup. Un grup constituit artificial: o echipă de muncă, un grup de interese, un partid, o comunitate de homosexuali. În noul grup, individul este în același timp un „individualist" absolut, o monadă perfectă și o ființă complet masificată. Odată integrată în UE, România trebuie să furnizeze „cetățeni ai lumii". Iată de ce, prin diverse mijloace, economice și legislative, statul și unele ong-uri „iluminate" trebuie să „spargă" grupurile organice legate prin „loialități înguste". Același lucru l-a încercat și Ceaușescu, dar cu succes limitat. (China comunistă, care a utilizat masiv violența și propria propagandă „umanistă", a reușit pe deplin. Astăzi oferă marilor corporații forță de muncă ieftină, docilă și perfect integrabilă.)

Intelectualii responsabili din țara noastră ar trebui să reflecteze pe marginea falsului război dintre iconoclaști și iconoduli. Marea bătălie nu se dă pe tărâm legislativ, nici măcar în planul ideilor. Se dă în sufletele noastre.

Oameni buni, luptăm să definim ce mai înseamnă să fii „român" în lumea de astăzi!

România la ora consumismului

În România se scrie mult despre „valorile occidentale": drepturile omului, societatea civilă, multiculturalism. Europa unită, pe porțile căreia tocmai am intrat, ne apare ca o catedrală a democrației, a legalității și a marii culturi; cel ce pășește în sfântul spațiu „comunitar" este pătruns de lumina celor mai înalte principii și valori pe care le-a creat umanitatea. Mulți presupun că românii își vor regăsi, în sfârșit, „vocația europeană" odată cu admiterea în UE. Puțini remarcă o realitate de necontestat: în lumea contemporană vocația europeană se confundă din ce în mai mult cu vocația consumistă. Europenii și românii se regăsesc într-o comuniune consumistă, celebra *commodity communion*, care va elimina treptat celelalte forme de interacțiune umană. În cele din urmă, noi și celelalte neamuri vom uita cu totul de „acest continent mirabil" (M. Șora) iar „nostalgia (vechii) Europe" n-o vom simți nicicum.

*

De la bun început, aparatul represiv al comunismului a avut grijă să înăbușe pulsiunile consumiste ale populației. Era interzis să-ți procuri marfă occidentală de la „shop" sau din „pachet". Sistemul avea grijă să înlăture orice stimuli externi (reclame occidentale, călătorii în străinătate, „relațiile cu străinii") care ar fi exacerbat apetitul românilor pentru produsele de consum. Din motive propagandistice – pentru a demonstra superioritatea sistemului – și sociale – asigurarea liniștii și ordinii publice – comunismul a privilegiat dintotdeauna „producția de dragul producției". Economia comunistă funcționa

într-un singur scop: să ofere tuturor o slujbă. Individul era considerat o simplă unealtă de muncă. În România, proiectele faraonice (Canalul Dunăre-Marea Neagră), dezvoltarea monstruoasă a petrochimiei, siderurgiei și a industriei „constructoare de mașini", menținerea în activitate a termocentralelor și minelor ineficiente aveau menirea să producă în mod artificial locuri de muncă. Sfidând cele mai elementare legi economice, comunismul a creat o societate a penuriei permanente în care întreaga populație (cu excepția nomenclaturii comuniste) trăia la limita subzistenței biologice.

Incapabil să producă mărfuri de calitate, în cantități suficiente, comunismul a trecut la controlul polițienesc al dorințelor și plăcerilor. Se scrie mult despre controlul totalitar la care era supusă conștiința individuală în comunism. Mult mai puțin analizat este modul în care comuniștii reprimau dorințele stringente ale individului. Pentru „organele de partid și de stat", a jindui la ceva din afara sistemului era ilegal. Tot ceea ce ținea de domeniul „plăcerii" – sexul, muzica, arta, sportul, bunurile de consum din import – ascundea un potențial subversiv.

Prăbușirea comunismului în Europa de Est a fost urmată de o adevărată revoluție consumistă. Eliberați din cușca totalitarismului, esticii au echivalat libertatea cu libertatea consumatorului de a-și alege marfa pe care și-o dorește; democrația cu nivelul de trai la „standarde occidentale"; drepturile omului cu dreptul de-a munci, pe „bani buni", oriunde în Occident. Din Gulagul comunist, memoria colectivă a reținut mai ales aspectele legate de privațiunile materiale, lipsa de confort, restrângerea drastică a posibilităților de relaxare și „agrement".

Când își amintește de comunism, românul evocă cozile la alimente și benzină, frigul din locuințele de la „bloc", emisiunile propagandistice, „parțial color", ale televiziunii, imposibilitatea de a călători în Occident. În ochii multora, ateismul, încălcarea drepturilor și libertăților civice, dezastrul ecologic, distrugerea simțului comunitar, disprețul față de valorile adevărate, crearea „omului nou", cinic și iresponsabil trec pe planul al doilea; marea crimă a comunismului rămâne impo-

sibilitatea de a satisface nevoile materiale ale populației. Altfel spus, restrângerea la maxim a consumului.

La începutul anilor '90, am asistat la eliberarea explozivă a dorinței de a consuma. Cum s-au deschis granițele țării, românii au năvălit în Turcia, la cumpărat blugi, haine de piele, spray-uri si alte nimicuri sclipicioase din bazarurile Istambulului. Comerțul cu marfă ieftină și proastă, de proveniență orientală, a umplut orașele României cu tarabe și „buticuri". Revoluția consumistă a început cu micul comerț stradal, importul de rable poluante și telenove latino-americane. Occidentul și-a făcut simțită prezența mai ales prin produsele-vedetă, hamburgerul de la McDonald, Coca-Cola, Michael Jackson în concert la București, filmele americane.

Descătușarea libidoului consumist a măturat constrângerile impuse de vechea „producție". Munca a devenit facultativă, întreaga țară intrând în vacanță. Proletariatul, aflat în șomaj tehnic, a inaugurat chermeza protestelor. Salariile compensatorii oferite minerilor disponibilizați au luat calea unui consum aberant (băutură, produse electrocasnice). Puțini au fost cei care au investit într-o afacere.

După 1989, prăbușirea producției interne, corupția și măsurile de austeritate impuse României de către Fondul Monetar Internațional au creat un climat de sărăcie generalizată. În mod paradoxal, pauperizarea populației a intensificat febra consumistă. Românii s-au lansat într-o căutare frenetică de satisfacții materiale; îmbogățirea rapidă, prin orice mijloace, a devenit o obsesie națională. În societățile postindustriale dezvoltate, consumul este o forță productivă. Creșterea consumului stimulează producția; mărindu-se producția, scade șomajul, iar veniturile populației cresc în mod real.

În România, consumul nu este susținut de creșterea economică. În loc să învigoreze producția internă, avântul consumist a stimulat practici antisociale (delapidarea, corupția) și a determinat creșterea excesivă a importurilor. Mulți au crezut în mod naiv că românul, eliberat de vechile prejudecăți și constrângeri, legate de îmbogățire și „îmburghezire", va fi motivat să pună osul la muncă, acumulând capital pentru

investiții profitabile. S-a presupus că celebra teorie a lui Adam Smith din *The Wealth of Nations* – indivizii, acționând în interesul propriu, contribuie în final la bunăstarea generală a unei societăți – va funcționa și pe plaiurile carpatine. A fost uitat un aspect esențial: pentru filozoful scoțian, interesul egoist al fiecăruia poate fi benefic pentru societate doar acolo unde există un climat de reală competiție și un puternic sistem judiciar. Fără ochiul vigilent al competiției și legii, urmărirea strictă a interesului propriu (*self-interest*) degenerează în avariție, rapacitate, necinste, fraudă, abuz de putere.

„Tunul", „mita", „țeapa", „caritasul", „ingineria financiară" nu sunt bolile „copilăriei capitalismului", fenomene inerente tranziției spre capitalism. „'Setea de a dobândi bunuri', 'dorința de profit' și bani, cât mai mulți bani, prin ele însele, nu sunt legate prin nimic de capitalism... Dorința avidă de a câștiga nelimitat nu implică în nici un fel capitalismul, cu atât mai puțin 'spiritul' său. Capitalismul se identifică mai degrabă cu moderarea rațională a acestei impulsiuni iraționale" afirmă clar și răspicat Max Weber în *Etica protestantă și spiritul capitalismului*.

În Occident, frugalitatea, înfrânarea și disciplinarea poftelor, ascetismul puritan au stat la baza capitalismului tradițional. Tendințele consumiste erau considerate un adevărat pericol social. În 1898, într-un studiu devenit între timp clasic, *The Theory of the Leisure Class*, Thorstein Veblen critica apetitul consumist al bogaților. Neînfrânarea celor cu dare de mână este emulată de nevoiași, producând inegalitate și nemulțumire socială. În *Revolta maselor* (1932), José Ortega y Gasset avertiza că o „lume prea plină de posibilități produce malformații". Una dintre „malformații" este „omul de masă", un „animal mulțumit de sine însuși", incult și lipsit de simțul responsabilității. La începutul secolului, în SUA, noii imigranți erau adesea criticați pentru consumul de alcool, iar femeile pentru irosirea banilor pe vestimentația la modă. Acordarea de credite era descurajată. Întâi munceai din greu, economiseai, apoi cumpărai. Chiar un mare capitalist american, Andrew Carnegie, era „un om în același timp dominat și

dezgustat de tendințele sale pecuniare" (David Shi, *The Simple Life*).

În societățile postindustriale avansate, dezvoltarea imperioasă a tehnologiei a permis producerea în surplus și la prețuri accesibile a bunurilor de consum. Ceea ce ieri era considerat obiect de lux, a devenit astăzi obiect de „primă necesitate", la îndemâna maselor de consumatori. (În economiile dezvoltate este mai ușor să produci un obiect, decât să-l vinzi.) Privilegierea consumului a schimbat radical paradigma socio-culturală. „Societatea de consum" postmodernă a reușit o ispravă unică în istorie. Energii (pulsiuni, dorințe) și valori umane, considerate odinioară potențial distructive – neînfrânarea, hedonismul, libertatea sexuală, experimentul ludic – au fost asimilate, raționalizate, în final, transformate în stimuli economici.

Începând cu anii '60, în Occident ia naștere o cultură a iraționalității bine temperate menită să promoveze ethosul consumist. Nu există nici o contradicție între hedonismul din sfera consumului și etica instrumentală, ascetică de la baza proceselor de producție. (Daniel Bell, în *The Cultural Contradictions of Capitalism* susține teza contrară.) Să nu uităm un aspect esențial: hedonismul și pulsiunile iraționale nu există în mod independent, în afara circuitului producție/consum. Ele sunt mediate, manipulate și cenzurate de trei structuri intermediare: banul, tehnologia și cadrul juridic.

Unii autori (Baudrillard, Douglas și Isherwood) au remarcat funcția semiotică a bunurilor de consum. Precum cuvintele pe care le rostim, bunurile (pe care le consumăm) ne pun în raport cu cei din jur. Consumând, abordăm o atitudine, dăm un anumit sens existenței noastre, ne plasăm într-o anumită poziție socială. În prezent, limbajul mărfii tinde să devină limbaj universal și sistem unic de schimb, impunând logica sa celorlalte forme de interacțiune umană. Este un limbaj de semne plate și echivalente, supuse unei circulații permanente. Domenii, odinioară sustrase controlului economiei de piață – religia, cultura, învățământul, relațiile de familie, sexualitatea – sunt în prezent contaminate de consumism. Individul își definește

identitatea prin adoptarea unui „fel de viață", *lifestyle*, bazat pe materialismul societății de consum. De pildă, inginerul român emigrează în Canada în căutarea unui trai mai bun; îl interesează prea puțin cultura sau drepturile și libertățile civice din acea țară. În ochii românilor, o țară precum Canada apare ca un imens *mall* în care, odată intrat, renaști în postura de consumator.

Încet, dar sigur, valorile și idealurile societății civile sunt înlocuite de cele ale societății de consum. Concomitent, „comunitățile de consumatori" tind să înlocuiască comunitățile umane tradiționale. „Clasa socială", „națiunea", „familia" devin structuri din ce în ce mai slabe, incapabile să-l încadreze pe individ. „Băieții de cartier" din România, care ascultă „gagsta rap" și imită starurile MTV în gesturi și îmbrăcăminte, se simt mai aproape de tinerii „cool" din „State", decât de conaționalii lor.

Adeseori, integrarea în economia de piață mondializată se realizează prin intermediul „grupurilor" (etnice, minorități sexuale) formate pe tiparul comunității de consumatori. „Victima" este individul care odinioară fusese exclus, mai mult sau mai puțin, din sfera consumului (femeile, minoritățile etnice, handicapații, homosexualii, copiii). Prin afilierea la un grup de victime instituționalizate, individul obține avantaje materiale (compensații) care îi permit să devină consumator. Odată integrată în sistem, „victima" va fi îmboldită să consume din ce în ce mai mult. Consumul depinde însă de puterea de cumpărare a fiecăruia. Iată de ce, victima, pentru a-și satisface necesitățile, reale sau false, are obligația să devină un producător conștiincios. (Observăm cum mecanismele „victimizării" operează în mod selectiv. „Victime" nu sunt africanii din Mali, excluși din circuitele economice ale mondializării; „victime" sunt femeile occidentale, negrii și mexicanii din SUA, arabii din Franța. Conectarea lor la circuitul producție/consum este necesară pentru crearea noilor piețe de desfacere.)

România are toate șansele să devină în următoarele decenii o societate de consum, cu avantajele și dezavantajele pe care le implică aceasta. Hipermarketurile vor împânzi țara, oferind

spre vânzare, aproape exclusiv, produse din import. În sistemul financiar monopolist al tehnoglobalismului, rolul României va fi să înghită o parte din supraproducția statelor avansate, nicidecum să devină un producător competitiv. Banii pentru consum vor fi asigurați din împrumuturi – atât populația cât și statul se vor îndatora la sânge – munca „la negru" în străinătate și o industrie de „asamblare". Forța de muncă ieftină va fi singurul avantaj real al economiei românești.

Pe plan social-economic vor avea loc schimbări masive. În primul rând, în agricultură. Transformarea agriculturii românești într-un „agro-business", ce va utiliza doar 10% din forța de muncă a țării, implică pauperizarea a milioane de țărani. Importul nestăvilit de produse alimentare și agro-business-urile vor ruina micile gospodării țărănești. Drept urmare, tinerii de la sate vor lua drumul străinătății și al marilor orașe unde vor deveni șomeri, delicvenți sau, în cel mai bun caz, prestatori mărunți de servicii. Prea puțini vor fi țăranii care vor avea inițiativa și capitalul necesar să pună pe roate afaceri prospere. Mi se pare utopică imaginea unei Românii în care fiecare gospodărie țărănească este transformată în pensiune rurală sau fermă de produse biologice. Transformarea unei agriculturi de subzistență într-una de tip industrial nu poate fi decât traumatică. Din păcate, se pare că tragedia satului românesc, începută în comunism, nu se va sfârși prea curând.

Marile orașe se vor schimba radical. Bucureștiul este deja un Bangkok al Balcanilor, nicidecum mult visatul „Mic Paris". Traficul, poluarea, speculațiile imobiliare au transformat orașul într-o metropolă haotică, dominată de contraste frapante. Mizeria „asiatică" din cartierele-mahala (Pantelimon) stă alături de luxul ostentativ al „noilor" zone rezidențiale; „occidentalismul" impersonal al mall-urilor și „centrelor financiare" însoțește sărăcia românească de pe străzile lăturalnice. Zona verde a orașului, cu parcurile și restaurantele-grădină, s-a restrâns considerabil, „verdeața" a devenit obiect de lux, destinat consumului celor bogați. Săraci și bogați, tineri și bătrâni se preocupă doar de partea materială a vieții. Banul a devenit etalonul universal, criteriul de valoare suprem, alfa și

omega unei societăți în care idealismul se reduce la „cum să devii milionar în euro". Individul se definește pe sine prin acumularea și consumul de produse. Tradiția, istoria națională, cu întreaga ei mitologie legată de eroii neamului, religia ortodoxă au început deja să îndeplinească un rol decorativ în formarea personalității individuale. Fiecare se raportează la cum și ce consumă; confortul material devine idealul unei vieți „împlinite".

În viitor, consumismul ca factor fundamental în șlefuirea identității individuale va avea însă un alt înțeles. „Șmecherul", „țeparul", „baronul local" – toți acești urmași ai bișnițarilor și securiștilor neciopliți din comunism – sunt figuri umane asociate unui capitalism primitiv, dominat de relații sociale de tip tradițional. „Baronul local" consumă în mod sfidător, sub ochii celor care crapă de foame, ca „să-l vadă satul", „să moară vecinii/dușmanii de ciudă". Bogăția este o chestiune de prestigiu și putere. Însemnele banului (vile, mașini de lux, amante, prieteni sus-puși) trebuie afișate în public. Transformându-și bogăția într-un spectacol, „șmecherul" și „baronul" doresc totuși să-și creeze o „imagine" pozitivă, jinduiesc după statutul de „burghezi respectabili". Iată de ce își cumpără popularitatea prin sponsorizarea evenimentelor culturale și sportive, finanțarea unor chermeze populare etc. Deși invidiat pentru puterea sa de cumpărare, „șmecherul" zilelor noastre rămâne un tip ridicol, supus oprobriului public.

Încet, dar sigur, consumatorul ideal al Tranziției, încarnat în „șmecherul" grobian, îmbogățit prin încălcarea legilor, va fi înlocuit de „specialistul" occidentalizat, cu ochii în laptop și celularul la ureche. Tânăr, „băiat fin", educat prin străinătăți, „specialistul" va ști să „funcționeze" într-o economie de piață mondializată. Precum „baronul local", va echivala democrația cu prosperitatea materială a unei „elite". Spre deosebire însă de îmbogățiții tranziției, „specialistul" înțelege că vaca (economia) trebuie hrănită pentru a fi mulsă: nu poți consuma mereu fără să produci. Ca să consumi trebuie să fii în primul rând un „hiperprofesionist", să posezi „competențe tehnice". Consumismul merge mână în mână cu munca disci-

plinată, de tip birocratic-corporatist (din bănci, corporații multinaționale, organismele transnaționale – NATO, UE), necesară finanțării unui „stil de viață" personalizat. Mai mult. „specialistul" crede într-o singură realitatea: totul, absolut totul, este supus mecanismelor pieței. „Șmecherul" consuma obiecte-simbol, încercând să imite bogații de pe alte meleaguri (vedetele de cinema, marii oameni de afaceri). Prin consum, își dorea să îmbrace o identitate de împrumut, să-și facă o imagine publică, să impresioneze o audiență. Pentru „specialist", consumul devine o afacere privată. Dacă „șmecherul" își petrece vacanța în Tahiti, ca să-și „dea gata" vecinii și prietenii, „specialistul" vede în Tahiti o „marfă" care-l ajută să-și „construiască" un stil de viață „adecvat". A consuma se dovedește a fi un praxis, o experiență personală. Spune-mi ce mănânci, cum te îmbraci, unde îți petreci vacanțele, ca să-ți spun cine ești! Subiectivitate goală, „specialistul" consumator nu are o personalitate bine definită, doar un stil de viață diferit de cel al „mulțimii".

Asimilarea identității personale cu „stilul de viață" va avea consecințe majore pe plan cultural. În societățile tradiționale, personalitatea individului era determinată de factori sociali și economici bine definiți precum apartenența națională, clasa socială, educația primită în familie și în școală. Acest „capital cultural" (Bourdieu) determina rolul individului în societate. „Stilul de viață" este o construcție subiectivă, schimbătoare, strâns legată de gusturile și preferințele individuale. În societatea de consum postmodernă individul este liber să-și construiască o lume după gustul său. Nici politicienii, nici familia, nici opinia publică nu-l împiedică să-și definească personalitatea prin intermediul obiectelor și imaginilor de consum. Dacă n-are o lețcaie în buzunar intră într-un magazin „Hugo Boss" și-și construiește o identitate potențială prin consumul de imagini frumoase. Dacă e bogat, își permite să-și făurească o identitate autonomă, într-un univers alternativ, care să-l izoleze de problemele lumii reale. Granița dintre eu și lumea hipnotică a consumismului dispare; „omul recent" consumă

pentru a-și manifesta „anticonformismul" și autonomia individuală. „Consum, deci exist!"

*

Va fi românul consumator un om cu adevărat liber? Îi va oferi consumismul o autonomie economică reală? Cât de împlinită rămâne o viață „personală" „construită" din obiecte, imagini și simboluri „prefabricate", în afara Celuilalt, fie el prieten sau dușman? Cum se va simți românul când căruciorul plin de cumpărături va fi singura sa legătură cu lumea și cu sine însuși?

Sunt întrebări la care vom fi nevoiti să dăm un răspuns cât de curând. Din păcate, în România nu există o critică serioasă a „delirului achizitoriu". Dimpotrivă. Cei care te-ai fi așteptat să se arate îngrijorați, „elitele intelectuale" s-au lansat într-o adevărată apologetică a consumismului și aranjamentelor financiar-monopoliste care-l susțin. Dacă ditirambii românești dedicați consumului deșănțat și economismului în general ar pătrunde pe „piața de idei" occidentală, ar produce mai mult decât un „inconfort moral". Orice intelectual cinstit din Vest, fie el de dreapta sau de stânga, s-ar arăta indignat și dezgustat în fața unei asemenea atitudini. Este întristător să constați că cei mai înfocați apologeți ai cangrenei consumiste s-au plasat strategic sub semnul crucii, se pretind „de dreapta", citând *ad nauseam* surse liberale si neoconservatoare pentru a-și justifica opiniile. Mai mult. Ca să preîntâmpine orice tresărire dizidentă, Mihail Neamțu, un „intelectual public" pretins evlavios, a încercat chiar o „critică a criticii consumismului" de pe pozitiile celui care este „pentru consum, intens, permanent chiar". Într-un stupefiant „exercițiu de imaginație" publicat în „Dilema veche"[1], Mihail Neamțu are viziunea unui Ioan Gură de Aur catalizator al comerțului cu biblii și al pelerinajelor religioase! Odată ce sfântul va fi coborât „din Ierusalimul ceresc în lumea noastră desfrânată", fantazează Mihail Neamțu, „comerțul cu Scripturile s-ar intensifica, în timp ce

1 *Economia nu trebuie să facă economie de idei*, „Dilema veche", Anul V, nr. 231.

sex-shop-urile ar da faliment. Industria pelerinajelor la locurile sfinte din Siria, Palestina și Asia Mica ar prospera, în deficitul voiajelor pornografice pe ruta Hamburg-Bangkok. Clienții prostituatelor ar înceta să îngrașe PIB-ul național, în timp ce numărul slujitorilor la altare (și, astfel, al comenzilor de icoane, iconostase, candele) ar crește vertiginos. Consumul n-ar scădea, deși tranzacțiile comerciale ar fi probabil investite cu un plus de sacralitate (și fățărnicie). Pe scurt, capitaliștii adevărați nu se pot teme de un levantin superior ca Ioan Gură de Aur, așa cum nici acesta din urmă n-a ignorat în veacul său (secolul al V-lea d.Hr.) potențialul pieței". Sub „exercițiul de strictă imaginație", Mihail Neamțu ne prezintă, de fapt, esența doctrinei neoconservatoare potrivit căreia nu există incompatibilitate între economia mântuirii și economia globală. Când susțin o asemenea aberație, neoconservatorii, liberalii și alți apologeți ai „pieței libere" trec sub tăcere legea fundamentală a comerțului: ca să circule, mărfurile trebuie să fie echivalente. Din moment ce pui Biblia în vânzare, ea devine o marfă comparabilă cu marfa din sex-shop. Nici o lege economică nu-l împiedică pe un negustor să aibă un sex-shop în Hamburg și o afacere cu biblii în Palestina. Coborârea sfântului Ioan Gură de Aur pe pământ i-ar putea diminua temporar profiturile obținute din afacerea cu prostituate, pierderea ar fi însă acoperită din afacerea cu biblii, devenită între timp înfloritoare. Regimul de echivalențe, stabilit printr-un etalon unic (banul) stă în firea comerțului, dar este incompatibil cu întruparea Logosului care pune în circulație o „economie a dăruirii", a „circulației" persoanelor unice și a lucrurilor diferențiate. Relația „privilegiată" cu Hristos transformă „schimbul" în „comuniune personală", situație inacceptabilă din punct de vedere comercial. Transferând legile circulației mărfurilor în afara zonei economice, aplicându-le întregii realități umane, particularitatea concretă este supusă unui regim al echivalențelor universale. Tot ce există, „râul, ramul", devine echivalent prin raportare la o abstracțiune (banul). Persoana însăși se transformă într-o entitate abstractă și interșanjabilă, pusă în „circulație" în virtutea relației sale „privilegiate" cu etalonul universal. Iată de ce tranzacția comercială îl „dezîntrupează" pe om. Supus legilor comerțului, nu te mai raportezi la realitatea concretă a persoanelor și obiectelor, timpului și spațiului, ci la realitatea universală (abstractă) a banului. Tu însuți devii o abstracțiune. Consumismul este și el o dezîntrupare. Consumatorul postmodern întreține o relație „privilegiată" cu Banul, nicidecum cu obiectul de consum, cum crede cu naivitate Mihail Neamțu. „Consum, deci exist!" – dorința nestăvilită de a consuma merge mână în mână cu o indiferență profundă față de obiectele interșanjabile. Marfa, ca realitate de sine stătătoare, nu contează. Nu ne „atașăm" de obiectele consumate. Ceea ce contează este doar procesul de consum și dorințele subiective ale consumatorului monadic, pe care banul le satisface prin intermediul mărfurilor. Iată de ce „eul" alege, nu înghite orice. Proslăvindu-se prin consum, „eul" narcisist al postmodernității își dorește mărfuri apetisante, care să-i ofere plăceri instant, fără efort. „Oferta religioasă" a sfântului Ioan Gură de Aur nu poate rezista concurenței sex-shopului dacă nu devine imediat atractivă. Ca să crească vertiginos comenzile de icoane, iconostase și candele, Sfântul ar trebui să accepte condițiile „pieței" globale (de pildă, să stabilească prin cercetări de marketing cărui segment din piața religioasă se adresează) dar, mai ales, să se plieze după dorințele clienților. Într-o lume de consumatori, o minune cerească este un bun eveniment promoțional, dar nu suficient.

Să ne mirăm oare că preoții capitalismului dâmbovițean, șmecherul, fâța și șmenarul, au ajuns să blagoslovească tot ce mișcă în România?

Din mijlocul imensului *mall* numit America mă simt dator să trag un semnal de alarmă.

Mircea Cărtărescu

sau sindromul stângist al scârbei de țară

Una dintre trăsăturile caracteristice ale stângiștilor postmoderni (Noua stângă) este denigrarea propriului popor. Rar întâlnești un stângist postșaizecișioptist[1] care, într-un fel sau altul, să nu-și fi ponegrit semenii, să nu fi relativizat valorile și arhetipurile culturale ale neamului său. Este greu de închipuit ura multiculturaliștilor americani față de tot ceea ce reprezintă simbolurile puterii Statelor Unite. În ultimele decenii acest sindrom a atins proporțiile unei adevărate patologii culturale. Nu se mai dă vina doar pe Ștefan Cel Mare și regii Franței ci, pur și simplu, pe creștinism și pe civilizația occidentală a „Bărbatului Alb".

Să nu credem că scârba de America și sila față de eroii săi legendari o resimt fermierul din Texas sau imigrantul mexican. Este o boală care roade doar rărunchii elitelor: vedetele de la Hollywood, multiculturaliștii și persoanele politic corecte din marile universități, superbogații de orientare stângistă.

Pentru a fi acceptate în „lumea bună" de „dincolo", autointitulatele „elite" românești neagă voalat sau tranșant „specificul național". „N-am crezut niciodată în specificul național, în 'sentimentul românesc al ființei', în tot ceea ce filozofii culturii și psihologii maselor ne-au atribuit ca să ne distingă de alte

1 Din francezul *soixantehuitard*, stângist contestatar care a luat parte la revoltele studențești din mai 1968, în Franța. Stângistul șaizecișioptist își are un corespondent ideologic în stângistul *baby-boomer* din SUA. Stânga postmodernă, născută în acei ani, este cea care animă idealurile și comportamentele „elitelor" stângiste din România contemporană. Această stângă antistalinistă și (parțial) antimarxistă a introdus în România ideologiile „corectitudinii politice".

popoare", afirma Mircea Cărtărescu într-unul din editorialele sale din „Jurnalul național". Dacă mai există totuși „ceva specific românesc", continuă M.C., este zloata din noi: „cercul vicios al isteriei provocate de stres și al stresului provocat de isterie", „mitocănia agresivă". România, țara în care s-a pripășit acest popor de mitocani, nu-i decât „o lume de vulgaritate, de prost gust și de violență"[2].

Orice scriitor, cât de cât cunoscător al sufletului omenesc, știe că o *persoană* nu poate fi *doar* un mitocan agresiv. Chiar și mitocanului i-a dat Dumnezeu sclipiri de frumusețe sufletească. Chiar și un criminal se bucură și suferă, iubește și urăște. Cum să caracterizăm atunci o întreagă țară drept „o lume de vulgaritate, de prost gust și de violență"?

Este justificat, cred eu, să ne mai întrebăm: în baza căror principii morale îi judecă M.C. pe români? Există un formidabil *Weltanschauung* cărtărescian care ar legitima asemenea afirmații? Când Cioran „blestema" poporul român, în *Schimbarea la față a României*, o făcea de pe o platformă metafizică, de la înălțimea abisală a unor exigențe absolute. Baudelaire nu se mai sătura „să insulte Franța", dar o făcea cu revolta și geniul unui *poète maudit*. În *Manifestul Unabomber*, Ted Kaczynski aruncă anatema asupra întregii civilizații tehnologice din perspectiva „naturii sălbatice", un principiu pe care profetul ucigaș l-a încarnat în ideile și faptele sale. Deși fac afirmații „teribile", Cioran, Baudelaire sau teroristul Unabomber „sună" credibil întrucât nu există contradicție între ceea ce au trăit (simțit) și ceea ce au profesat în scrierile lor.

Precum stângiștii de astăzi din Occident, M.C. nu crede în nici un principiu de substanță. Chiar și literatura sa vădește absența unei conștiințe morale, așa cum bine a remarcat Alex Ștefănescu în *Istoria literaturii române*: „Ceea ce lipsește din roman (*Orbitor*) este dimensiunea morală a întregii reprezentări. O justificare ar putea fi următoarea: din perspectiva filozofică adoptată, moralitatea nu se vede, dispare ca problemă, devine o tresărire lipsită de semnificație a unora dintre

2 Mircea Cărtărescu, interviu acordat Corinei Pavel, publicat inițial în „Formula AS" și preluat de „Courrier International", 14 februarie 2007.

miliardele de viermi care formează mocirla biologică de pe una din miliardele de planete din Univers. Totuși, cel care descrie și povestește este și el un vierme, iar solidaritatea cu semenii săi, sentimentul angajării ar fi făcut reprezentarea mai autentică și mai susceptibilă să se propage (în condițiile în care mediul de propagare îl constituie conștiințele oamenilor și nu eterul cosmic). În plus, i-ar fi asigurat o mai mare *susținere* (subliniere A.Ș.), atrăgând adeziunea spontană, fie doar și virtuală, a oricărui cititor de pe planetă".

Nu cred că pe M.C. îl interesează prea mult să-l susțină viermii de pe planetă, cu atât mai puțin românii. (Nu sunt acești mitocani agresivi cei mai viermi dintre viermi?) Mult mai atractiv și benefic este să câștige „adeziunea spontană" a elitelor de stânga, ele deținând în prezent monopolul cultural în Occident.

Sincronizat la sensibilitatea stângistă de tip *baby-boomer*, M.C. se ancorează ferm în orizontul de așteptări al postmodernității instituționalizate. Cum ne-ar vrea oare Europa de astăzi, sau mai corect spus, nomenclatura sa culturală? Exact așa cum ne-ar vrea și M.C: poeți, visători, relaxați. Cu alte cuvinte, inofensivi. Dacă tot suntem obligați să muncim în Europa ca negrișorii pe plantație – oare de ce? M.C. n-o spune – atunci s-o facem ca niște sclavi fericiți și cumsecade. Cocoșați de muncă, sărăcie și umilințe, să rămânem, totuși, precum Cărtărescu, un *puer eternus* (copilul etern) animat de emoțiile civilizate ale noii „orizontalități fraterne".

Mi se par relevante în acest sens opiniile poetului american Rodney Koeneke, un bun cunoscător al scenei culturale românești. Comentând impresiile lui Cărtărescu despre SUA din *America mea*, apărute în „Jurnalul național", 4 iunie 2004, poetul american se întreba „dacă nu cumva Cărtărescu a devenit atât de popular (în Europa occidentală, nota mea) întrucât așa vrea Europa să fie românul: ființă poetică visătoare, inofensivă, lipsită de simț practic dar înzestrată cu o deosebită înclinație spre absurd. Forrest Gump-ul Europei. Aceasta îmi amintește de felul în care englezii i-au patronat pe irlandezi, sau americanii pe negri – fericiți, artiști, dar lipsiți de capacitatea de a se conduce singuri. Cărtărescu întreține respectivul stereotip într-o manieră mult prea confortabilă"[3]. În epoca actuală, „elitele" stângiste îndeplinesc un dublu rol. Pe de o parte, au sarcina de a implanta în mentalul colectiv imaginile și simbolurile unei noi utopii, construită după modelul tehnoglobalist de reorganizare a lumii. Pe bătrânul continent, Noua Stângă legitimează în plan cultural construcția artificială a „Europei comunitare", o societate aplatizată, fără diferențieri majore între popoare, state, religii sau culturi. O societate salubrizată, transformată într-o corporație multinațională. În plan simbolic, utopiei tehnoglobaliste îi corespunde cultura victimizării.

Pe de altă parte, „elitelor" le revine importanta sarcină de a lichida în mod sistematic, în planul mentalităților și comportamentelor umane, conflictul și negativitatea. Drept urmare, nu scapă nici o ocazie să-l demaște pe ultimul reprezentant al „vechiului regim": rasistul. Acesta este o figură imaginară, opusul perfect al Victimei – un fel de „dușman de clasă" ce încarnează pulsiunile agresive și negativitatea, interzise în spațiul igienizat al noii utopii. Rasistul, în multiplele sale variante – șovinul, antisemitul, legionarul (varianta românească a rasistului) – poate fi oricine nu se înregimentează, cu gândul și fapta, în societatea „comunitară".

Într-un articol, „scris special" pentru revista italiană „Internazionale" cu ocazia uciderii unei italience de un țigan din România, M.C. ne oferă un eșantion perfect al gândirii de tip nou. L-aș considera un adevărat „studiu de caz".

Abordând un ton involuntar melodramatic, M.C. preia asupra sa, într-o manieră „fantasmatică", vina ucigașului și culpa „forțelor de represiune". În cultura victimizării, promovată de

3 Vezi Ovidiu Hurduzeu, *Sclavii fericiți*, p. 64. În originalul englez: „I wonder if Cărtărescu's so popular because this is how Europe wants its Romanians to be – dreamy, harmless, poetic creatures without much practical sense but a large capacity for absurdity. The Forrest Gump of Europe. It reminds me of the way the English patronized the Irish, or Americans the blacks – happy and artistic but lacking the equipment for self-rule. Cărtărescu plays up to this stereotype all too comfortably".

Noua Stângă, este obligatoriu ca persoanele politic corecte aparținând tagmei „bărbaților albi" să se căiască public pentru păcatele prezente și trecute ale semenilor lor. În situația în care un stângist este un bărbat alb, el trebuie să ia asupra sa păcatele călăului sau opresorului, care nu poate fi decât un alt bărbat alb. Scenariul standard cere ca victima să fie întotdeauna un reprezentant al unei minorități recunoscute oficial, iar călăul, un reprezentant sau o instituție a „vechii" ordini patriarhale (de obicei, poliția, armata, politicienii de dreapta etc.). Problema se complică atunci când realitatea nu ține cont de schemele stângiste iar călăul este un minoritar get-beget, precum țiganul nostru.

Țigănimea este, teoretic, o minoritate protejată, și prin definiție inocentă. Ar fi politic incorect să te plângi de năravurile ei și să ți le asumi. Iată de ce M.C., bărbat alb, nu are voie să stabilească o identificare în plan simbolic cu țiganul Mailat. (Asta ar însemna că-i recunoaște vinovăția.) O afirmație de genul „parcă eu, M.C. aș fi vinovat pentru crima țiganului ticălos" este inacceptabilă. Este însă perfect admis, chiar obligatoriu, să afirmi: „Parcă eu aș fi atât românul ticălos și ucigaș, cât și italianul șovin și rasist". Printr-o operațiune ilicită (moral) de culpabilizare a națiunii române, M.C. pune în cârca neamului nostru năravurile țiganilor, așa cum o face orice italian needucat. Se confirmă și de data asta constatarea făcută de poetul american: Mircea Cărtărescu întreține sistematic, prin opera sa literară și publicistică, stereotipurile occidentale privitoare la români.

„Parcă eu însumi aș fi vinovat atât pentru crimă, cât și pentru represiune. Parcă eu aș fi atât românul ticălos, cât și italianul șovin și rasist. Mi-e jenă că există așa ceva pe pământ. Mi-e uneori teribil de jenă că sunt om."

Din punctul de vedere a tehnicii narative, discursul lui M.C., în loc să impresioneze prin tragism, creează un efect burlesc prin grandilocvența teatrală. (Sunt surprinzătoare, la un scriitor de talia lui Cărtărescu, aceste efecte de umor involuntar.) Juxtapunerea de termeni incompatibili nu este însă defel inocentă, ci o tehnică stângistă de retușare a realității mergând până la fals. Dacă n-ai ști ce s-a întâmplat cu adevărat, ai zice că un rău abominabil a fost comis de români și italieni. Mailat, făptașul și etnia sa s-au evaporat pur și simplu din text!

Cu țiganul „out of the picture", M.C. încearcă imediat să se deculpabilizeze, să-și acorde circumstanțe atenuante. Eu, Mircea Cărtărescu, mă găsesc de partea călăului, dar într-un mod pasiv; mă leagă de el doar „stigmatul de a fi român", acel blestem al istoriei, al epocii națiunilor care a produs România, și care mă împiedică să călătoresc liber, să creez, să mă bucur de Vajnica Lume Nouă, care m-ar primi ca o mamă bună dacă... Dacă n-ar fi fost „compatrioții mei... cu gunoiul lor, cu cerșetorii lor hidoși, cu bandele lor de spărgători, cu rețelele lor de prostituate, cu lăutarii lor famelici". Nu cumva aceștia sunt țigani? ne întrebăm noi. Nu, români, ne asigură M.C. „Întreaga viață am fost chinuit de conaționalii mei, cum sunt și azi. În fiecare zi a vieții mă confrunt cu proasta creștere, cu mitocănia și agresivitatea celor în mijlocul cărora trăiesc, aici, în București, unul dintre cele mai poluate fizic și moral locuri din România... Veți spune: este vina voastră pentru situația asta. Poate că este vina noastră. Dar nu este și vina mea."

„Poate că este vina noastră. Dar nu este și vina mea." *Not in my name!* Formula tipică a narcisismului stângist. Nu este un slogan politic în favoarea unei anumite cauze. Este formula gnostică a dezangajării personale si a postulării cinice a propriei inocențe, formulă pe care au abordat-o și stângiștii americani care au manifestat împotriva războiului din Irak.

Lacrimile de crocodil și autoflagelarea creează premisele victimizării spectaculare. Prezentându-se el însuși în chip de victimă, M.C. se identifică în mod simbolic cu italianca ucisă. Este o altă strategie tipic „șaizecișioptistă". În timpul revoltelor studențești din Franța (mai 1968), tinerii contestatari se identificau în mod fantezist cu victimele exemplare, evreii uciși în timpul Holocaustului, pentru a deveni ei înșiși niște eroi *à rebours*. (Stângiștii postmoderni, promovând cultul victimei, resping „cultura eroilor", apanajul „omului alb".) Identificându-se cu italianca ucisă de țiganul din România,

M.C. își trage peste trup, ca pe o plapumă, sacralitatea în care se scaldă victima reală, plasându-se într-o poziție de inocență absolută. „Inocentizarea" sa în ochii italienilor nu se face însă prin jertfă, ci prin imagine. M.C. pozează în fața nomenclaturii culturale a Europei – care trebuie să-i acorde o notă – în chip de Hristos, ducându-și în spate crucea condiției sale de român. Este demn de remarcat că M.C. ține cu tot dinadinsul să apară în fața italienilor ca o victimă abuzată (chinuită) de românii grobieni, în genul antieroului fragil si vulnerabil al contraculturii americane. Numai că poza nu i se potrivește. *The Best of Mircea Cărtărescu* nu este revolta, doar... conformismul.

M.C. este un conformist chiar și atunci când dovedește curajul să demaște „represiunea" italienilor. În opera lor de construcție a identității europene (care de fapt n-are nimic „european", este doar „identitatea globală" cu un iz antiamerican), elitele de stânga trebuie să reprime orice ieșire din front, etichetând-o grabnic drept „șovinism" și rasism. Iată de ce M.C. se simte obligat să-l demaște pe „italianul șovin și rasist" și legile „șovine" date de parlamentul italian. Și ca articolul să primească nota zece, M.C. include și o formulă antiamericană: Auschwitz = Guantanamo, atât de îndrăgită de stânga europeană.

Pe ici, pe colo, M.C. mai îndulcește tonul și constată totuși că „România a avut întotdeauna o zonă civilizată și europeană". Care să fie oare această misterioasă zonă în România de azi a „vulgarității, violenței și prostului gust"? Civilizația sătească românească? Arhipelagul monastic? Sau elitele românești europenizate corect?

Este dureros să vezi cum se repetă istoria ploconirilor noastre în fața mai marilor zilei.

Ceva și cineva

Schiță de antropologie creștină

Om fragmentat, sclavul fericit nu știe încotro s-o apuce. Dorințe, tentații, pasiuni, idei dintre cele mai felurite trag de el în toate direcțiile. Se aruncă în dreapta, se aruncă în stânga, începe un „proiect" doar ca să-l abandoneze pentru un altul. Inima îl sfătuiește să urmeze o cale, mintea îl călăuzește în direcția opusă. Se agită mereu, din vânzoleala lui nu se închegă însă mare lucru. Își dorește o slujbă, o casă, o mașină, o prietenă, nevastă, „ceva" sau „nu știu ce". Alege mereu, dar nimic nu-l satisface. Trăiește în incoerență.

Suverane, dorințele sale se realizează în „ceva" care nu ține cont nici de calitățile intrinseci ale obiectului dorit, nici de contextul existențial al eului. Un BMW nu ar avea ce căuta pe niște drumuri desfundate. Nici nu-i menit să stea parcat pe trotuar în fața unui bloc din Ferentari. Sclavul fericit își dorește BMW-ul, nu pentru că Siegriefid ar fi cea mai desăvârșită mașină, ci, pur și simplu, din „așa vreau eu!" Jinduirile sclavilor fericiți sunt decontextualizate, bazate pe porniri impulsive sau deliberări abstracte care sfidează coerența situației reale.

Pe plan intelectual, sclavii fericiți se metamorfozează în robii gândirii dezîntrupate. Incoerența din dorințe contaminează ideile și principiile. Malaxorul confuzionist amestecă reflexia cu reflexele pavloviene, cultura cu demagogia culturală, ierarhia valorilor cu promiscuitatea relativismului, insignifiantul cu esența problemelor. Mixtura rezultată mânjește orice discurs critic situat în afara mediocrității conexioniste.

Dorința de BMW material sau spiritual exprimă, de fapt, năzuința de a fi „cineva" *prin* „ceva". „Cineva" ești doar

atunci când ai un centru de greutate în jurul căruia se echilibrează jinduirile și convingerile tale. Centrul trebuie să fie precum o sferă de oțel înghiocată în catifea. Vigoare în foi de molcomire. Dacă ești cu adevărat „cineva", centrul tău îți oferă un echilibru dinamic și o zonă de amplitudine maximă. Dacă ești „ceva", n-ai nici un centru. Decontractat, reacționezi cu indiferență și dezinteres. Sau, dimpotrivă, umbli bezmetic prin insignifiant și divergent. Când „ceva" îți oferă totuși un centru, de obicei e o masă informă ce acționează ca un magnet imens, aspiră orice oscilație, vibrație și nuanță, reduce totul la verticala rigidă a zidului.

„Cineva" se îndoiește în fermitatea sa, ezită înainte de a da verdicte. Iubește nuanța. „Ceva", ori n-are nici o părere, ori vorbește bălmăjit, ori scoate din mânecă răspunsuri prefabricate și, prin simplificări instrumentale, reduce realitatea la câțiva parametri utilitari („economia de piață", „drepturile omului", „toleranță", „contract social"). „Ceva" se situează în planul omogenității, „cineva" în cel al consecvenței. „Ceva" distruge antinomiile, le transformă prin diverse „inginerii" în soluții convergente. „Cineva" păstrează vie unitatea contrariilor (*concordia discors*). „Ceva" este norma impusă, „cineva", normalitatea trăită. „Ceva" se pliază după funcții și roluri, se ascunde în spatele unor măști, „cineva" se depliază într-o *persoană*.

Persoana, omul decis

Nu te naști persoană. Devii persoană în momentul în care te-ai echilibrat în jurul centrului tău de gravitație. Spre deosebire de individ, persoana are câteva convingeri de oțel care-i oferă o imagine clară despre rostul ei și al lumii. „Nu putem trăi omenește fără idei. De ele depinde ceea ce facem. A trăi nu-i nici mai mult, nici mai puțin decât să faci un lucru și nu altul"[1].

Persoana, omul decis. „A fi decis", condiție ontologică, stare de echilibru dinamic între „a decide ceva" și a „acționa".

1 Ortega Y Gasset, citat de E. F. Schumacher în *Small is Beautiful*, Harper Perenial, London, 1973.

Viața, energiile vitale nu se mai scurg haotic sau canalizate de forțe și norme exterioare. Mintea, inima și coloana vertebrală *lucrează* împreună convingeri. Mintea le făurește într-un glob incandescent, inima le îmbracă în velur, șira spinării transformă substanța ideatică în energie spirituală, distribuind-o prin organele interne, țesuturi, ligamente, oase și mușchi. Dispar astfel abstracțiunile reducționiste ale gândirii dezîntrupate: „trupul spiritual", „corpul fenomenal", „corpul fără organe". Persoana nu înmagazinează convingerile în chip de pulbere explozivă sau exces de vitalitate. Nu le categorisește kantian, nici nu le poartă, precum stoicii sau postmodernii[2], deasupra lucrurilor lumii în chip de „efecte incorporate". Gândirea personalistă este încarnată, *ideile ei sunt vii*, substanță și energie tensionată.

Convingerile noastre fundamentale sunt de natură ontologică, trimit la rădăcina ultimă a lucrurilor. Ni se va explica savant că orice convingere de oțel nu poate fi decât „metafizică", o ficțiune sau convenție arbitrară, reală și naturală fiind doar evidența empirică, manifestată astăzi prin utilitarismul „excesului de realitate": hipercomplexitate, superabundență informațională, carambolul evenimentelor manipulate mediatic, relativism.

Sub semnul Satanei

Acuzele vin de la sclavul amăgit de Satană. Cea mai mare realizare a Necuratului a fost să se facă pierdut. Să amăgească pretinzând că, de fapt, el nu există. Oricine îi pomenește azi numele într-o discuție intelectuală, chiar și una teologică, riscă să stârnească hohote de râs.

Precum primii creștini și Părinții Bisericii, omul decis crede că „Satana nu este un simplu concept negativ ci, dimpotrivă, o adevărată putere. Are liber arbitru, 'planuri' și 'uneltiri', o forță personală capabilă să perceapă, încă dinainte de Înviere, că Hristos este Fiul lui Dumnezeu. Stau sub comanda sa legiuni întregi de demoni și puteri invizibile, și unele dintre

2 De exemplu, Chrysip și Deleuze.

ele sunt mai rele decât celelalte. Diavolul și armata lui de draci au aceleași învățături. Astfel există o 'înțelepciune diavolească', 'înțelepciunea fruntașilor veacului acestuia'"[3].

Diavolul s-a impus ca „stăpânitorul lumii acesteia"[4] întrucât este „cel ce are puterea morții". Moartea nu vine de la Dumnezeu, care a creat o lume „foarte bună". Diavolul l-a împins pe om să greșească, iar prin păcat omul s-a separat de divinitate, ceea ce i-a adus în mod fatal moartea. „Dumnezeu este viața; pierderea vieții este moarte. Astfel, Adam și-a pregătit moartea prin separarea sa de Dumnezeu", spune Sfântul Irineu[5]. În mod indirect, prin păcat, Diavolul introduce în creație moartea, întrucât „plata păcatului este moartea"[6].

Energiile demonice acționează ca o forță parazitară, stricătoare ale rostului omului și a firii, o agitație anormală prin care lucrurile sunt mișcate contra direcției lor naturale – prin „natural" înțelegându-se ceea ce există conform milei lui Dumnezeu[7]. Diavolul se dovedește astfel a fi principala cauză a păcatului, iar omul, atât victima, cât și complicele său. Doar învierea morților și schimbarea la față a întregii creații prin harul lui Dumnezeu vor avea darul să-l înfrângă pentru totdeauna pe „cel ce are puterea morții" (doar vremelnic!).

Fiul lui Dumnezeu nu s-a întrupat ca să ne predice drepturile omului și pacea universală, ci „s-a arătat ca să nimicească lucrările diavolului"[8] și „să izbăvească pe toți aceia, cari prin frica morții erau supuși robiei toată viața lor"[9]. „Între Dumnezeu și Satana nu există compromis. Din contră, un mare război este în curs de desfășurare"[10].

3 John S. Romanides, *The Ancestral Sin*, Zephyr, Ridgewood, 2002, p. 76.
4 Ioan, 12:31.
5 Citat de Romanides, *The Acestral Sin*, nota de subsol, p. 80.
6 Romani, 6:23.
7 Romanides, p. 82.
8 Ioan, 3:8.
9 Evrei, 2:14.
10 Romanides, p. 84.

Războiul are loc în lume, nicidecum în afara ei[11], și se va termina în veacul veacului, „vrăjmașul cel din urmă care va fi nimicit va fi moartea"[12]. Pentru noi, creștinii, în această bătălie nu există cale de mijloc. Ori creștem și devenim persoane, oameni deciși – latinescul *decidere* înseamnă „a separa, a tranșa" –, luptăm pentru viața întru Duhul Sfânt, ori rămânem sclavi fericiți supuși robiei. Nu putem să dezertăm platonic din lume și materie. Trebuie să rămânem pe frontul real, acolo unde se dă bătălia adevărată împotriva Satanei. (Celor neîmbărbătați în duh, Cel viclean le dă iluzia luptei, îi atrage în bătălii imaginare.) Doar înfruntând rezistența Necuratului ne reechilibrăm în Hristos. Doar lupta întru Adevăr este mântuirea noastră.

*

În Paradis, prin puterea Duhului Sfânt, omul se simțea întărit în nemurire. Era un copil pe calea desăvârșirii întru Sfânta Treime, cum îl definește Sfântul Irineu. (Creație a lui Dumnezeu, dar distinctă de El prin esență, omul este, prin fire, „foarte bun", dar nu nemuritor și „incoruptibil".) Nedesăvârșit, „necopt" încă la minte, el cedează în fața atacurilor diavolești și astfel păcatul îl pătrunde ca o infecție printr-o rană deschisă. De acum înainte viața sa va sta sub spectrul morții, iar păcatul îi va fi legea supremă. Separat de lumina lui Dumnezeu, va orbecăi prin întunericul unei lumi ieșită din țâțâni, roasă și ea de păcat. Grija sa cea mare: să supraviețuiască în mediul vrăjmaș. Panica, spaima și invidia îi vor ține simțurile încordate. Va ucide pentru a nu fi ucis. Va minți pentru a nu fi mințit. Va iubi doar pe cei care-l vor iubi. Urii îi va răspunde cu ură. Frica de moarte îl va face meschin și hain, laș și umil. Destinul său originar – de-a se dărui în deplină libertate lui Dumnezeu și aproapelui său – va lua o direcție contrară, dragostea jertfelnică preschimbând-o în iubire de sine. Ca să-și învingă nesiguranța și dezechilibrul ontologic, va încerca să se reechilibreze în planul demonic al plăcerilor

11 Cf. Ioan, 17:15: „Nu te rog să-i iei din lume, ci să-i păzești de cel rău".
12 Corinteni, 15:26.

oferite de putere și de spectacolul ei: bogăție, glorie, desfrâu, violență. (Mai toți „eroii civilizatori" din *illo tempore* sunt răzbunători, însetați de sânge, de orgii sexuale, se laudă cu leii căsăpiți și cu originea lor divină, simt o nevoie permanentă de a fi adulați.)

Posedat de moarte, omul căzut nu va reuși să-și găsească echilibrul pierdut. Va trăi într-o stare de permanentă confuzie, oscilând bezmetic între necrofobie și necrofilie. Pe de-o parte, va depune eforturi disperate ca să nege realitățile inexorabile ale morții. O va face apelând însă la uneltele ei letale: în loc s-o subjuge, moartea va fi cea care-l va purta în robie. Pe de altă parte, Necuratul îi va insufla o dragoste pătimașă: Omul căzut va iubi doar mortul ce-i poartă propriul său chip.

Grecul antic nu a celebrat viața în diversitatea formelor ei concrete. Hedonismul său intelectual, exprimat prin *eudeamonia* – împlinirea de sine prin contemplarea Unului împietrit în perfecțiunea sa – este necrofilică. Și tot necrofilice par a fi concepțiile sale estetice. În cosmologiile presocraticilor, contemplarea frumuseții, prezentă în nemișcarea arhetipurilor, este un mijloc de eliberare din închisoarea vieții întrupate. La Platon, frumusețea este echivalentă cu simetria și cu armoniile pitagoreene și orice schimbare este o perturbare a ordinii eterne. (Doar în *Phaidros* Platon se referă la dragoste ca legătură între ființe în carne și oase din *această* viață[13]).

În civilizația tehnocratică a Imperiului Roman, moartea și violența erau o măsură a vieții. Moartea ca spectacol o găsim omniprezentă în Colosseum, sacrificiul în război pentru binele „eternei" Rome servea drept ideologie oficială, iar sinuciderea era formă de protest împotriva corupției. La nivel „tehnic", legiunile, sistemul juridic și democrația asigurau funcționarea impecabilă a mașinăriei imperiale. Societatea romană nu avea însă un centru de gravitație, îi lipsea sfera de oțel a convingerilor fundamentale. O lume necrozantă, de idoli falși, aparențe, excese și iraționalitate se ascundea în spatele pragmatismului roman. Începând cu secolul I î.H. „bogații se scufundă într-o imoralitate totală, la fel și clasele de jos, prin intermediul sclavilor. Lamentările lui Cato și judecățile severe ale lui Pliniu și Tacit nu vin de la niște persoane dezamăgite, ci reflectă starea generală a moravurilor din acea vreme. Întâlnim cruzime față de sclavi, o risipă fabuloasă de bani și bunuri, corupție politică, escrocherii, poligamie, concubinaj cu sclavii, o creștere impresionantă a ratei divorțurilor prin consimțământ individual (femeile având dreptul să-și repudieze soții), prostituție în masă, homosexualitate și pederastie care, potrivit lui Suetoniu, sunt duse până la limite de nedescris. Și lista poate continua; totul era permis în lumea romană[14]).

13 Grace M. Jantzen, *Foundations of Violence. Death and the Displacement of Beauty*: Volume 1; London and New York, Routledge Taylor & Francis Group, 2004.

„Eul găurit"

Permis, fiindcă vechiul om era construit pe o lipsă, pe o „coloană absentă", precum acel „je troué" (eu găurit) al poetului Henri Michaux. Nu avea consistență proprie. Pentru a-și acoperi deficiența ontologică se hrănea mereu cu ceva care-i oferea iluzia unui fundament al ființei sale. În lumea antică, determinările sau obiectivările, injectate pentru a umple golul, acționau ca un ecran în spatele căruia prezent era doar neantul.

Într-o astfel de lume, totul este catatonic sau agitat de o energie entropică. Perfecțiunea (nemurirea) platonică implică ideea de închidere și omogenitate. („Moartea singură este perfectă" afirmă Cioran.) Ideea de desăvârșire în sensul de libertate – Dumnezeul creștin este perfect întrucât își exercită suveranitatea în mod absolut – nimic mai străin de mentalitatea antică. Mișcarea, frenetică uneori, se desfășoară într-un plan omogen. (Doar tensiunea între planuri diferite creează diferența de potențial prin care țâșnește evenimentul creator.) Călătoriile lui Ulise sunt pline de peripeții și metamorfoze, dar, în fond, totul nu-i decât un voiaj imobil printr-o lume supusă necesității. Ulise, eroul rațional, supraviețuiește prin adaptare la circumstanțe.

14 Jacques Ellul, *The Subversion of Christianity*, William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, Michigan, 1986, p. 84.

Pentru antici, diversitatea realităţii concrete era o iluzie. „Realitate" însemna „obiectivare", copie sau „exteriorizare" – „construcţie", i-ar spune postmodernii – a unei abstracţiuni. Trebuie insistat, credem, pe ideea multiplicării *aparenţelor cu statut de realitate* în lumea antică. Imperiul Roman a creat un gigantic mecanism de iluzionare pentru a transforma cuvintele şi imaginile în ficţiuni „substanţiale". Atotprezent pe monezi şi efigii, clădiri şi altare, chipul Cezarului era un idol, o imagine goală cu pretenţia de a avea consistenţă ontologică. Cezarul mânuia aparenţele – era stăpân al semnificantului (imaginea, forma), un domeniu care-i aparţinea în exclusivitate. Multiplicate la infinit, imaginile sale se transformau în normă abstractă, repetiţie, permutare vastă de elemente echivalente.

Cum să demontezi giganticul mecanism de iluzionare al lumii căzute? Cum să-i distrugi forţa de seducţie, splendoarea supraumană? Cum să reciclezi în dragoste dezinteresată „principiul plăcerii, să înfrânezi desfrânarea? Cum să calci moartea cu viaţa?

Nici o idee din lume n-ar fi putut reînnoi lumea.

Realitate prin aderare

Iisus este Adevărul, Evenimentul în persoană, Persoana-eveniment. Credem în cuvântul lui Dumnezeu fiindcă avem încredere în Iisus care l-a rostit. Fără persoana Lui, creştinismul este o colecţie de dogme moarte sau o simplă terapie sufletească. Prin persoana Lui, cuvântul e viu.

Energia evenimentului este dragostea care personalizează – reînnoieşte, diferenţiază şi unicizează o situaţie dată. Când iubesc un loc sau o fiinţă dragă se creează un eveniment, o zonă de coerenţă energetică între mine şi celălalt. Nu este o situaţie „anormală", un exces, cum crede Alain Badiou. Dimpotrivă. Evenimentul se naşte în urma unui act de asceză[15].

15 Asceza, ca dragoste dezinteresată sau jerfelnică, nu este o luptă împotriva naturii individuale sau a nevoilor naturale biologice ale omului, cum consideră Yannaras. Este o luptă împotriva patimilor care urâţesc omul şi-l separă de Dumnezeu, de semenii săi şi chiar de sine însuşi. Urâţenia este o pervertire a naturii, un dezechilibru pe care asceza încearcă să-l înlăture.

Tot ceea ce există în această zonă delimitată de energiile iubirii este restaurat în plinătatea sa originară şi refigurat pe un plan superior. Numesc acest plan „persoana-eveniment" sau „zona personalist-evenimenţială".

Diavolul desfigurează (în greacă, *Diabolos* înseamnă „cel ce separă, dezbină".) Provoacă accidente şi haos. Sau configurează mecanic unităţi şi pseudoevenimente, aglomerând fragmente disparate pe baza unor principii abstracte. Atât accidentul cât şi „perfecţiunea" împietrită sunt stări şi procese morbide care desfigurează omul, îi amputează plinătatea ontologică.

Diavolul este creator de „realitate prin aderare"[16]. O iluzie la care aderi se substituie realităţii concrete. Pentru sclavul fericit, real este doar ceea ce el percepe a fi în avantajul lui egoist, iar ireal, dragostea ascetică şi libertatea. În viaţa de zi cu zi nu aderi la realitate, căci te loveşti de probleme divergente, păreri contradictorii, impresii fragmentare şi confuze. Divergenţa aspectelor, percepută ca un obstacol, nu-i plăcută, oboseşte, cere eforturi permanente de reechilibrare. Eşti ca un căpitan la timonă ce trebuie să menţină vasul pe linia de plutire în vreme de furtună. Dacă vasul nu are centrul de greutate bine echilibrat, iar echipajului îi lipseşte experienţa *personală* a navigaţiei pe furtună, vor sfârşi cu toţii pe fundul oceanului. Nu poţi înfrunta apele dezlănţuite cu ochii pe manualul de navigaţie. Un marinar experimentat ştie că soluţiile convergente din manual, generalizări pe baza unui proces de reducere abstractă, nu există în realitate. Există doar deciziile personale, capacitatea omului de-a se aduna în jurul centrului său de greutate care, la rândul lui, poate fi menţinut doar prin relaţia ascetică cu ceilalţi. Când uiţi de tine, de interesul tău înfeudat instinctului de supravieţuire, abia atunci te recalibrezi în cadrul echilibrului general. Concentrat pe propria persoană, tragi greu la cântar, eşti un balast. Dacă marinarii s-ar „fixa" în ei înşişi pe timp de vijelie, ar fi ca nişte bolovani mişcători prin cala vaporului. În loc să stea la cârmă, căpitanul

16 Expresia îi apartine poetului Henri Michaux. Vezi Henri Michaux, *L'infini turbulent*, Gallimard, 1964.

ar trebui să aranjeze bolovanii, în funcţie de greutatea fiecăruia, pentru a restabili echilibrul vasului. (Iată de ce democraţiile bazate pe *self-interest* şi nu pe o relaţie personală sunt greoaie, au nevoie să fie reechilibrate din afară pe baze juridice sau economice. De obicei, sfârşesc în totalitarism sau în managerialism. Este un mit al democraţiei că bolovanii s-ar aranja „de la sine".)

Cum Necuratul cunoaşte slăbiciunile omeneşti, înlocuieşte realitatea complexă cu o inginerie drăcească în care, brusc, totul „se potriveşte la fix", se echilibrează confortabil, fără efort. Halucinaţia tehnoglobalistă s-a impus drept „realitatea timpurilor postmoderne" prin adecvarea ei la aspiraţiile, temerile şi imaginea de sine a sclavului fericit. (De aici religiile terapeutice care-i satisfac dorinţa de „a fi în regulă cu sacrul".) Visul este mai real decât realitatea întrucât aderi necondiţionat la imaginile sale convergente. În vis nu iei distanţă, pentru a evalua ceea ce ţi se întâmplă. Aceeaşi constatare este valabilă pentru utopie. Nu-i opui rezistenţă atâta timp cât nu te desprinzi din imaginile ei. Dacă accepţi cu seninătate monstruosul şi absurdul, ba încă le găseşti „normale", aceasta se datoreşte *raţionalităţii incoerenţei*[17], caracteristică stării demonice şi echivalentelor ei în plan psihopatologic şi moral (alcoolism, droguri, nebunie, desfrâu). Promiscuitatea conexionistă, totalitarismul orizontalei şi alte fenomene postmoderne par deja naturale întrucât te fascinează, îţi fixează privirile exclusiv asupra lor, aşa încât nu le mai pui sub semnul întrebării. Nu te întrebi, de pildă, cum s-a reuşit ca fragmentul să fie în acelaşi timp viziune de ansamblu, sinteză, deconstrucţie, stânga intelectuală să-i aduleze pe Heidegger şi Nietzsche, iar dreapta să promoveze conservatorismul prin globalizare şi „revoluţia permanentă" (vezi credoul neoconservatorilor). Nu

17 Sintagma folosită şi de Annie Le Brun în *Du trop de réalité*. Autoarea franceză o aplică realităţii postmoderne, fără să sesizeze caracterul de construcţie fantasmagorică (demonică), de „real prin adeziune" a „raţionalităţii incoerenţei". „Realul prin adeziune" nu este un „trop de réalité". Este o iluzie. Spre deosebire de realitatea concretă care conţine totdeauna şi alte realităţi (sacrul, imaginarul), realul prin adeziune este omogen şi totalitar.

te mai întrebi fiindcă stai strâns lipit de *pseudopersoanele* care administrează pseudorealitatea. Romanii le numeau larve, „cadavre astrale". Fiind goale pe dinăuntru, le-au asemuit cu „măştile astrale", vampiri impersonali care se fixează pe faţa celor vii, împrumutându-le chipul lor palid[18].

Larva şi persoana

În vechime, larva ţi se aciua *în* suflet. Te rodea pe dinăuntru, îţi distrugea identitatea prin substituţie. În locul tău, vorbea demonul din tine, chipul tău era înlocuit de mască, figura ta demonic desfigurată. Pseudopersoana, larva de astăzi, trăieşte *alături* de tine, într-o proximitate sufocantă care nu-ţi mai permite să ai un „acasă". Se aşază în fotoliul tău, îţi citeşte cărţile din bibliotecă, îţi culege trandafirii din curte, îţi bea paharul de lapte pe care ţi l-ai pregătit pentru seară. Nu o zăreşti nicăieri, dar efectele trecerii ei le întâlneşti la tot pasul. (Când te uiţi în oglindă, parcă în spatele tău s-ar afla totuşi o siluetă nedesluşită.) Îi simţi răsuflarea rece în ceafă. Adormi. Se apleacă asupra ta, cu gura ei glacială îţi atinge buzele şi începe să-ţi tragă afară viaţa, cum ai trage vinul dintr-un butoi.

18 „Este remarcabil cum diferite tradiţii au folosit aceiaşi termeni pentru a exprima falsa realitate a măştii astrale; în *Cabala* este numită *klipot* (coajă), în timp ce în Teozofie termenul este *carcasă*. Şi mai remarcabil este faptul că găunoşenia falsei realităţi, acest miez al carcasei, este legată în înţelepciunea populară de calitatea sau atributul de a fi 'impur' sau 'rău'. Astfel, atât în basmele germane cât şi în cele ruseşti, spiritul răului este gol pe dinăuntru ca un trup fără şira spinării (drept urmare, lipsit de baza fizică a forţei trupeşti), un trup fals care este în consecinţă o falsă entitate. De asemeni, în tradiţia populară egipteană avem zeul care imită realitatea şi binele. Este vorba de Osiris descris în hieroglifa Dzedu al carei înţeles ideogramic înseamnă „şira spinării". Spiritelor rele sau impure, lipsindu-le şira spinării, le lipseşte substanţa; spiritele bune, posedând şira spinării, au însă baza ontologică... Gândirea medievală îl numea pe diavol „maimuţa lui Dumnezeu" deoarece prima tentaţie satanică a fost să „fie precum zeii" – altfel spus, să fie un dumnezeu nu în substanţă, ci prin asemănare înşelătoare. Este cu totul îndreptăţit să nu ne referim la o maimuţă ci la păcat, la mască, la asemănarea iluzorie, golită de orice esenţă şi putere (Pavel Florensky, *Iconostasis*, St. Vladimir Seminary Press, Crestwood, NY, 1996, pp. 53-55).

Deschizi ochii. În paharul de lapte gol, pe care l-a lăsat pe podea, auzi cum se preling ultimele picături din tine...

Bântuind prin apropriere, prin casa și rostul tău, diavolul caută să-ți distrugă reperele fundamentale. În limbaj postmodern, asta înseamnă abolirea principiului identității. Poți să distrugi o biserică cu buldozerul, așa cum au făcut comuniștii. Sau poți s-o zdruncini din temelii, implantând la zece metri de ea un colos din sticlă și beton. Te dezechilibrezi – altfel spus, îți pierzi identitatea – nu numai prin distrugerea convingerilor de oțel, ci și prin simpla lor zdruncinare. Nu-i nevoie de o lovitură în moalele capului. O piedică pusă dibaci are puterea să te arunce în prăpastie. Omul împleticit nu mai judecă la rece. Se prinde de orice punct care pare salvator.

Războiul dintre Dumnezeu și Diavol, văzut și nevăzut, s-a desfășurat întotdeauna în și prin istorie. A luat forme concrete. Azi Diavolul se zbate să acapareze proximitatea, zona personală și potențial evenimențială a omului.

Dar ce este omul? Întrebarea „ce este omul“ și-o puneau grecii antici. Pentru ei, omul *este ceva*, parte dintr-o substanță eternă, imuabilă – la Platon, „omul ideal“, la Aristotel, „natura umană“ (specia). „Ceva“ trimite la un *Weltanschauung* substanțialist sau idealist în care particularitatea este derivată dintr-o generalitate abstractă (idee, formă). Întreaga istorie a gândirii occidentale, de la scolastică la gândirea postmodernă, este roasă de erezia substanțialistă și esențialistă[19].

Din punct de vedere creștin, întrebarea „ce este omul“ nu are sens. Lumea a fost creată din nimic prin voința lui Dumnezeu, un „Cineva“ perfect autonom („Eu sunt Cel ce sunt“[20]). Lumea nu este o „emanație“, copie sau prelungire a unui „ceva“ considerat principiu etern, imuabil. Dându-i libertatea de a sta „pe propriile-i picioare“, Dumnezeu a vrut ca lumea să fie „foarte bună“ – vie, concretă, de o infinită varietate. Lumea și-ar fi pierdut atât concretețea cât și varietatea – cele două

19 Vezi excelentul studiu al lui Colin Gunton, *The One, The Three and the Many. God, Creation and the Culture of Modernity*, Cambridge University Press, 1993.

20 Exodul, 3:14.

fiind indisolubil legate – dacă Dumnezeu ar fi rupt creația din coasta sa sau ar fi sufocat-o cu dragostea. Este nevoie de un „spațiu“ între Dumnezeu și creație pentru ca aceasta din urmă să rămână ea însăși. Atotputernicul nu controlează panteist lumea, ci o susține în existență prin energiile necreate care umplu „spațiul“ dintre om, semenii săi și divinitate[21]. (Lipsa acestui „spațiu“ dă naștere la consecințe catastrofale, nu numai în planul religiei, ci și în plan social. Colectivismul și individualismul ar fi unele dintre ele.)

A fi o persoană înseamnă să fi fost creat după chipul și asemănarea lui Dumnezeu. *Imago dei* nu este un „ceva“ divin, sălășluitor în interioritatea noastră (rațiune, conștiință, suflet). Chipul lui Dumnezeu se manifestă în noi ca o comuniune personală: participarea noastră la viața întru Hristos prin puterea Duhului Sfânt. Altfel spus, suntem persoane întrucât ne aflăm într-o relație iubitoare cu Hristos și cu semenii noștri.

Dacă ne plasăm în afara comuniunii personale, întruchipată de Biserica lui Hristos, chipul lui Dumnezeu se încețoșează iar energiile dătătoare de viață ale Duhului Sfânt nu mai acționează asupra noastră. Depinde de *calitatea relației noastre* cu Dumnezeu și cu aproapele nostru dacă rămânem un *trup necrozat și dezechilibrat*, răvășit de păcat, sau ne desăvârșim întru Hristos, reechilibrându-ne în Biserică, în chip de *trup personal*, așa încât, în final, să putem atinge stadiul *trupului duhovnicesc* transfigurat. Pe plan social, evoluția ar fi de la

21 Cei care văd în „umplerea“ spațiului dintre om și divinitate un panteism deghizat nu se pot desprinde de gândirea gnostic esențialistă. Energiile nu topesc ființa umană în Dumnezeu și nici nu înglobează Dumnezeul personal în sufletul dilatat la infinit al Omului Universal. Energiile necreate, numite și „puterea harului“, îi unesc pe oameni fără să-i confunde. Chiar dacă energiile necreate le copleșesc pe cele create (ale omului), cum se întâmplă în starea de extaz, persoana continuă să-și mențină vie identitatea, Dumnezeu îi respectă „spațiul“ personal-relațional: „Extaz asta înseamnă, să ieși din tine, să ieși în Hristos, ca persoană deosebită; trăiești și prin Hristos ca persoană deosebită, pentru că altfel n-ai mai trăi iubirea, și ești și una cu El“ (citat dintr-o convorbire a Părintelui Dumitru Staniloaie cu Sorin Dumitrescu. Vezi *Șapte dimineți cu Părintele Stăniloaie*, Anastasia, 2002, p. 149).

sclavul fericit (pseudopersoana, fragmentul robit de „ceva") la *persoană* (omul decis) şi, în cele din urmă, la *persoana-eveniment* (omul înnoit); de la anarho-tirania[22] de azi, devastată de corupţie şi/sau managerialism la o ordine personalist-conservatoare stabilă, fondată pe respect faţă de unicitatea aproapelui şi a spaţiului său personal (proprietate, familie, tradiţie, neam). În final, scopul comun al unei societăţi personalist-conservatoare ar fi să încurajeze o existenţă evenimenţială în care, prin dragoste, fiecare persoană să devină un Eveniment, persoană pentru persoană, faţă către faţă. Nu facem nici un secret din faptul că persoana-eveniment, ca *role model* social, este radical diferită de individul monadic, omul de grup, expertul sau starul care promovează idealurile civilizaţiei conexioniste[23].

Gândirea analogică

Nu avem intenţia să transpunem în plan cultural sau social categoria teologică a persoanei. În mod sigur triadologia patristică greacă a secolului al IV-lea, pe baza căreia Yannaras şi Zizioulas au ridicat fundamentele personalismului ortodox contemporan, nu avea în vedere politici identitare sau justificarea unor practici ecumeniste. Pe Părinţii greci nu îi interesa să construiască un model personalist de identitate umană pe

22 „Anarho-tirania", termen lansat de eseistul american Samuel Francis. Denumeşte o ordine socială în care cei care respectă legile sunt penalizaţi de către stat sau atacaţi de elemente criminale, în vreme ce instituţiile statului îi fac scăpaţi pe adevăraţii criminali. Drept exemplu tipic, Francis citează imigraţia ilegală din SUA. Deşi ar trebui pedepsită conform legilor, statul ezită să o facă – graniţele nu sunt controlate, imigranţii ilegali nu sunt prinşi – o situaţie caracteristică unei stări de anarhie. Laxitatea statului faţă de imigraţia ilegală se răsfrânge „tiranic" asupra cetăţenilor cinstiţi, care trebuie să suporte efectele negative ale prezenţei imigranţilor ilegali în mijlocul lor (criminalitate înaltă, creşterea cheltuielilor sociale etc.). În condiţiile României, statul creează o stare de anarhie tolerând activitatea mafiilor economice şi politice. Cetăţeanul de rând resimte această condiţie ca pe o „tiranie", fiind nevoit la tot pasul să suporte consecinţele minciunii, delapidărilor şi agresiunilor nesancţionate de organele statului.

23 Despre „civilizaţia conexionistă", vezi *Reţeaua* în prezentul volum.

tipar trinitar. Doreau doar să argumenteze cu tărie afirmarea în Dumnezeu a unităţii şi trinităţii în faţa renaşterii politeismului elenic, reprezentat de arianism, şi a monoteismului iudaic îngust, reprezentat de sebelianism[24]. Dezbaterile teologice actuale din jurul personalismului fie neagă implicaţiile personaliste ale triadologiei patristice (Ioannis Panagopoulus), fie amestecă categoria teologică (ontologică) cu conceptul persoanei vehiculat de personalismele seculare (Mounier), obiectivist-tomiste (Maritain, personalismul catolic) sau mistic-spiritualiste (Berdiaev).

O ontologie a persoanei, indiferent pe ce baze biblice este creată, nu poate fi transplantată în plan social. Ţinând însă seama că persoana este în acelaşi timp o realitate eshatologică şi una istorică putem stabili un *model analogic* al persoanei, operant la nivel socio-cultural.

Logica analogică este discreditată în discursul intelectual actual. Ştiinţele umaniste nu-i acordă un loc privilegiat, considerând-o apanajul imaginaţiei artistice. Noua scolastică ortodoxă scrie teze de doctorat despre „taină" şi „credinţa vie" servindu-se de o gândire instrumentală moartă. Ecrane ideologice şi intelectualiste filtrează Cuvântul lui Dumnezeu, încearcă să „obiectiveze" dogma, s-o despartă de puterea Duhului ei însufleţitor.

Persoana funcţionează într-un dublu registru şi orice încercare de a uni planurile printr-un principiu de identitate abstract este menită eşecului. În opinia noastră, doar un limbaj şi o gândire analogice ar putea „transcrie" termenii din registrul ontologic în cel al persoanei ca praxis social. *Personalismul evenimenţial* îşi are rădăcinile în sol ontologic – „metafizic", în limbaj secularizat – dar încearcă să ofere răspunsuri la probleme concrete. Răspunsurile nu vor fi însă convergente, nu vor anihila antinomiile. Soluţiile nu vor oferi dogme convenabile.

Personalismul nu-i pentru cei care vor să găsească un mod mai eficient de a-şi satisface dorinţele. Dacă sistemul econo-

24 Ioan I. Ica, *Persoană sau/şi ontologie în gândirea ortodoxă contemporană*, în *Persoană şi comuniune*, Editura Arhiepiscopiei ortodoxe Sibiu, 1993, p. 369.

mic actual îți oferă o prostituată, personalismul îți propune o nevastă drăgăstoasă; în loc de un hamburger, înfulecat la volanul mașinii, o friptură într-o grădină de vară, la un pahar de vorbă; în loc de mall-ul impersonal, magazinul din colț, unde vânzătorul îți spune pe nume; în loc de o filozofie abstractă, un om întreg care-ți vorbește; în loc de revoluții, utopii și experimente, născute din haos și plictiseală, evenimente desfășurate în rânduială.

Inconfortul intelectualilor confortabili

Trăiesc confortabil, deci exist!

Am ajuns să considerăm reală, în firea lucrurilor, viața noastră de sclavi fericiți. Suntem atât de angrenați în sistem, atât de fragmentați, sfârtecați, catalogați, formatați încât nu ne mai dăm seama că trăim un coșmar. Discutăm inutil despre „drepturile omului" atâta timp cât omul nu-i decât o îngrămădire de funcții utile. Ceea ce numim „existența noastră": o masă vâscoasă, informă, un bloc gelatinos care împiedică viața să ia forme armonioase, să se desfășoare în ritmuri organice. Să privim în jur. Totul a devenit excesiv, obez, proliferant – de la plodul îndopat cu E-uri până la securistul supraponderal, de la viloaiele construite fără nici o noimă la bolizii de oțel gonind pe șoselele desfundate care duc... unde? Nimic nu-și mai are ritmul și rostul. Nimic nu mai este viu, natural.

Jinduim după normalitate, dar „normal" a devenit doar ceea ce s-a adaptat la o lume întoarsă pe dos. Intrăm în „normalitate" dacă acceptăm să coabităm cu artificialul, informul, excesivul, patologicul, vicleanul, hoțul și tâlharul. În ziua de azi normal este să te sincronizezi cu anormalul, să te faci frate cu dracul. Firesc este ca vicleanul să te amăgească, hoțul să te fure, tâlharul să te tâlhărească iar tu „să-ți vezi de treabă", ca un „cetățean responsabil": să muncești din zori și până în noapte, să te uiți la televizor, să mergi la vot, să consumi. Mai ales, „normal" este să nu te amesteci în mașinăria socială, să lași elitele, experții și grupurile de interese să „dezbată" pentru tine, să gândească în numele tău.

Accepți normalitatea anormalului, absurdului și incoerentului întrucât nu ai alt ideal decât CONFORTUL.

Confortul este ideologia mediocrității și filistinismului, delăsării și facilității prin care singur îți pui cătușele la mâini și-ți legi ghiuleaua de picioare. Omul capitulează în fața „meciului de fotbal" și a ideilor preambalate. Aici sfârșește creștinismul și începe servitudinea voluntară.

Iubim confortul întrucât ne economisește eforturile. Viața noastră devine mai ușoară când totul „merge șnur". Nu există confort fără adaptabilitate – Petre Țuțea ar zice „de ploșniță" – la scheme abstracte și drumuri bătătorite. Confortabil este echivalentul lui convenabil, „ceva" este redus la forma sa instrumental-utilitară. Nu mai este confortabil să fii creștin ortodox. Posturi peste posturi, slujbe lungi la ore nepotrivite, rugăciuni, viață de familie. Prea complicat, faci o donație și ți-ai rezolvat problemele de conștiință. Nu mai este convenabil să ai un copil acum, când ai devenit manager și în joc este cariera profesională. Avortezi.

O viață cu adevărat confortabilă are cel perfect adaptat la o lume de forme și imagini prestabilite, „raționalizate". Este mult mai confortabil să emigrezi în Elveția decât să-ți câștigi existența în România: Țara Cantoanelor îți cere doar să te adaptezi la structurile ei eficiente. Acolo, funcționezi ca într-o baie de ulei, în timp ce în România, dacă vrei să trăiești cu adevărat, ar trebui să lupți, să înfrunți asaltul realității concrete. Imigrant în Elveția, vei deveni probabil un sclav fericit; în România, ai încă șansa să rămâi om liber. Cu o condiție: să te dedici unei cauze serioase, să iubești și să reziști pe baricade.

Confortul îți oferă iluzia certitudinii și a siguranței. Dacă ești adaptat la sistem, nu-i nevoie să ai un centru de greutate pentru a-ți găsi echilibrul existențial. Ești calibrat din afară prin tot felul de inginerii economice și sociale. Funcționezi pe pilot automat.

Nu poți să te împotrivești angrenajului diabolic întrucât *utilul agreabil a devenit un idol.* Corespunde perfect așteptărilor „omului recent", acest enorm stomac ce digeră perpetuu.

Pe creștin, nu-l poate mulțumi confortul, căci îi cere să se supună „veacului acestuia" (adaptarea este o supunere deghizată). Persoană divino-umană, creștinul este stârnit mereu de nevoia autodepășirii, a trăirii exigente într-o realitate transfigurată. Dacă sclavul fericit își dorește cât mai mult confort, creștinul jinduiește să trăiască într-un lux desăvârșit: în iubire.

Intelectualul confortabil

În numărul pe luna ianuarie 2008 al revistei „Idei în dialog", Horia Roman Patapievici și-a început comentariul despre manifestul *A Treia Forță* exprimându-și... inconfortul: „Citind și recitind acest 'manifest la două mâini' (cum l-au numit autorii lui), nu m-am putut împiedica să nu resimt o tenace senzație de inconfort moral, în ciuda confortului intelectual pe care mi-l procură anumite teme și diagnostice ale autorilor. Neîndoielnic, sursa inconfortului moral venea din împrejurarea că, deși puteam consimți la detaliul anumitor analize, simțeam că, în ansamblu și pe fond, trebuia să resping întregul propunerilor făcute"[1].

Judecarea unor idei radicale, care își propun să schimbe o paradigmă culturală, din prisma senzației de confort/inconfort este simptomatică pentru modul de a reacționa al *intelectualului confortabil* din România. După 1989, în locul mult așteptatului discurs critic, „elitele" românești au instituționalizat conformismul și retorica autojustificării, trecând la implementarea noilor ideologii „democratice". Conștiente fiind că manipulează un discurs diversionist, „elitele" au tremurat permanent la gândul că dușmanul de moarte al ideilor și atitudinilor confortabile, *intelectualul critic tradițional*, s-ar putea să revină acasă. Am putea compara teama lor în fața tradiției critice cu frica de monarhie a clasei politice.

De ce, oare, în ochii „elitelor" intelectualul critic tradițional pare o figură nesuferită? Motivele ar fi multe, dar ne mărginim să enunțăm doar câteva.

1 Horia Roman Patapievici, *Radicalism și critică paușală*, în „Idei în dialog", nr. 2/2008, p. 55.

În primul rând, intelectualul critic este o persoană autonomă care nu depinde de o rețea. Autoritatea sa nu derivă dintr-un statut instituțional sau mediatic, ci se bazează strict pe prestanța ideilor profesate. Neinteresat să fie recunoscut, recompensat și promovat de rețele, este greu de redus la tăcere. Și mai greu de cooptat.

În al doilea rând, intelectualul critic nu face politică de partid sau culturală, doar „politica adevărului" (C. Wright Mills). Pentru intelectualul confortabil, să gândești mânat de adevăr este un anacronism întrucât adevărul este o „construcție" relativă care nu poate să se erijeze într-o autoritate.

Un al treilea aspect inacceptabil: intelectualul critic nu numai că discută idei serioase în lumina adevărului, dar are și ambiția ca ideile sale să câștige publicul încă independent în gândire. La polul opus, „confortabilul" traduce în limbaj savant realitățile *status quo*-ului. Se adresează unei mase docile și conformiste: masteranzi formatați de „studiile culturale", carieriști universitari și din *mass media*, teologi ecumenici, stângiști de bibliotecă, neoconservatori „în pat" cu transnaționalele și mafioții locali, „iubitori de cultură" fără cultură, pensionari abonați pe vremuri la „România literară", specialiști în management cultural, clienții sucursalelor din străinătate ale Institutului Cultural Român etc.

Un alt aspect ce-i creează „elitei" un sentiment profund de „inconfort": intelectualii critici sunt coerenți cu ei înșiși. Leagă semnificatul de semnificant, gândirea de faptă. Este o practică străină „confortabililor" proteici care mizează pe *coerența incoerenței.*

În jurul ideilor confortabile[2] și al confortului material se organizează întregul sistem de (non)valori al „elitelor" românești. Ideile, grupate în tematici politic corecte, „se dezbat" la *workshop*-uri, în cadrul programelor de schimburi culturale, prin sălile de conferințe ale fundațiilor. Confortul este cel care le personalizează și pune în circulație. Confortabile, ideile devin apetisante, au gust de cremșnit, cornulețe sau euroi. A gândi pe cont propriu, pe banii tăi, pe timpul tău e un *hobby*. Iar dacă mai vrei să schimbi și lumea e nebunie curată. Oare...?

2 Prin „idei confortabile" înțelegem ideile domesticite care nu se opun dogmelor ideologice în vigoare. Sunt idei care moderează, răstălmăcesc, falsifică sau discreditează adevărurile privitoare la realitatea concretă și situația trăită de persoana în carne și oase. Confortul intelectual nu suprimă conștiința critică, o reformează însă în sensul maleabilității și adaptabilității la vremurile prezente. Individului reformat pe tiparele confortului intelectual și material îi lipsește POTENȚIALUL DE REFUZ și REACȚIE al omului viu.

Filistinismul competenței

Nu trece zi lăsată de la Dumnezeu în care așa-zisele elite românești să nu predice pe toate canalele mediatice „nevoia de competență". De douăzeci de ani, discursul mafioto-securist îi spune cetățeanului român „ești un nimeni, nu faci bani!", la care cel elitist-managerial adaugă: „Ești un nimeni, nu ai competențe!". Cele două discursuri se completează de minune la nivelul „pieței unice" monopoliste.

Ideile, înainte de a intra în dialog, trec prin birourile diferiților sponsori. Sunt invitate în sala de conferințe, unde experți în managementul cultural le explică în *power point* câteva principii ale economiei actuale: 1) Precum banii, ideile trebuie să circule, să nu aibă miros și o origine clară. 2) Precum mărfurile, să posede valoare de schimb.

Cum circulația impune competența și nu viceversa – sau, marxist vorbind, valoarea de schimb primează în fața celei de uz – ideea-marfă va înlătura de pe piață atât „neprofesionista" idee cinstită cât și ideea „tare" dar fără ambalaj politic protector. În noua societate conexionistă, tezaurizarea ideilor este o etapă depășită a istoriei. Acum se trăiește pe credit. Mai ales în cultură. Cine posedă idei proprii devine suspect. Conceptele și doctrinele se împrumută de la băncile de idei acreditate, de obicei Neocon Bank of America și Banca della Sapienza Sinistra. Ideile împrumutate se investesc în mici biznisuri – un articolaș într-una din revistele „elitelor", un interviu la România Cultural. Oricum, nu contează, e o simplă „dezbatere".

„Purtătorii de mesaj" din România sunt supărați că publicul îndărătnic nu răspunde pavlovian la stimulii lor ideatici, nici

nu se năpusteşte să cumpere părerile oamenilor „validaţi într-un circuit internaţional"[3]. Le place să creadă că imobilismul consumatorilor de cultură s-ar datora birocraţiei. Sau ignoranţei. Sau schimbării anotimpurilor. Atât de vârtos au interiorizat lumina suficienţei de sine încât nu realizează că piaţa liberă de idei – dacă o asemenea potemkiadă ar exista cu adevărat – le-ar aduce pieirea.

De la „omul de cultură" la „intelectualul de elită"

În timpul comunismului, Cuvântul lui Dumnezeu fusese interzis în spaţiul public şi izgonit din sufletele oamenilor. Cum nevoia de Dumnezeu nu poate fi eradicată, ea a fost satisfăcută pidosnic printr-un *ersatz* religios. „Omul de cultură" l-a înlocuit pe preot şi duhovnic, ba chiar a pozat în martir.

Din coasta „omului de cultură", „spiritualitatea românească" aflată sub oblăduirea partidului a fabricat criticul literar. În absenţa filozofului şi preotului, criticul literar fusese învestit cu o nemeritată autoritate, risipită în mare parte pentru satisfacerea unor nevoi personale şi orgolii mărunte. Remarcându-se prin cameleonism şi slugărnicie în relaţiile cu regimul, prin judecăţi de valoare după cum „vroiau muşchii lui", criticul literar a fost, cu foarte puţine excepţii, pseudopersonalitatea prin excelenţă a culturii române sub comunism. În loc de o conştiinţă, un parazit umflat deopotrivă de puterea comunistă, adulaţiile servile ale scriitorilor şi fascinaţia exercitată asupra unui public cititor „captiv", privat de Memorie şi de accesul la informaţie[4].

3 Expresia îi aparţine lui Mihail Neamţu. Vezi *Despre elite*, un dialog între Cristina Lazurca şi Mihail Neamţu în http://grupareaaproape.wordpress.com/2008/06/11/despre-elite.

4 De obicei, criticii literari au trecut de la o poziţie proletcultistă (critica literară în chip de „ştiinţă socială") la una de fetişizare a „valorii estetice". Privind literatura dintr-o perspectivă seculară, au fost incapabili să stabilească standarde coerente de judecată intelectuală. Critica literară de calitate este dogmatică în sensul pe care îl atribuie „dogmei" Allen Tate (vezi eseul său *The Function of the Critical Quarterly*): „dogma în critica literară este o necesitate permanentă: valoarea dogmei va fi determinată de calitatea minţii angajate în construcţia ei. Căci dogma este gândire coerentă călăuzită de principii. Dacă un critic s-a ridicat la nivelul principiilor şi refuză să emită pre-judecăţi, atunci el va oferi o enormă varietate diverselor arte, fără să cedeze în faţa relativităţii critice. Trebuie să ne amintim că pre-judecata nu este dogmă şi cele două nu se tolerează reciproc". Sub comunism, critica literară românească a fost un almanah de pre-judecăţi, opinii personale incoerente care au eludat esenţa însăşi a literaturii: un limbaj viu, „încarnat" prin care „metafizicul" ţâşneşte din solul experienţei noastre concrete de muritori căutători ai Adevărului. Atâta timp cât critica literară românească nu a avut drept principiu călăuzitor adevărul absolut, şi nici nu a recunoscut că ordinea adevărului este cea pe care se construieşte literatura însăşi, judecăţile sale de valoare s-au sprijinit pe o „coloană absentă", au rămas la nivelul opiniilor personale şi al schemelor abstracte.

Criticul literar formatat de sensibilitatea comunistă a introdus în cultura română moda intelectualului dezîntrupat[5] animat de o aroganţă gnostică faţă de realitatea „vulgară". Estetismul şi apologia „competenţei intelectuale", cultivate din raţiuni politice[6], i-au permis să eludeze responsabilitatea morală şi să-şi ascundă incapacitatea de a înfrunta adevărul în trupul realului însuşi.

După 1989, „oamenii de cultură" în loc să se căiască, au continuat să nărăvească sub o nouă formulă. Când, în jurul lor, au început să foiască Merţane şi BMW-uri încărcate cu analfabeţi iubitori de manele, „oamenii de cultură" au simţit cum le fuge pământul de sub picioare. Amantele i-au abandonat, portofelul li s-a golit, autoritatea lor pe plan social a tins spre cota zero. Ca să nu rămână de căruţă în noua societate, s-au reinventat. Au abandonat vechea denumire („oameni de cultură") şi s-au declarat „elite". Astfel a apărut clubul „elitelor validate internaţional", unde se fac tranzacţii cu idei-marfă importate prin reţeaua dealerilor de idei autorizate.

Istoria va consemna marea diviziune a muncii din epoca prelungit comunistă. Mafia economică a monopolizat „econo-

5 Prototipul intelectualului dezîntrupat din timpul comunismului a fost criticul literar Nicolae Manolescu.

6 „Omul de cultură" a folosit intelectualismul ca strategie politică pentru a-şi asigura un anumit spaţiu de mişcare şi a smulge privilegii şi avantaje de la autorităţile comuniste.

mia de piață", iar cartelul cultural, „piața ideilor". Sub privirile paternalist-dojenitoare ale EUrabiei[7], cele două structuri monopoliste au construit „cealaltă Românie": România globală a securiștilor miliardari, a culturii transformate în mahala mediatizată și inginerie stângist internaționalistă. „Cealaltă Românie" – tentaculară, burtoasă, nesimțită în prosperitatea ei parazită – stă alături de România reală, înghesuind-o, încercând s-o scoată afară din rostul ei milenar.

Autointitulatele „elite" românești suferă de autarhie mentală și sentimentală. Nu „simt" România fiindcă n-au stat niciodată față în față cu Viața. Au perceput-o indirect, prin abstracțiuni exterioare, în loc s-o perceapă concret, din interiorul Bisericii vii. Iată de ce nu-și înțeleg nici aproapele și nici neamul, și tot mută discuția pe terenul abstract al „omului" cu drepturile lui universale, al „națiunii", al „imperiului" și al altor construcții asemănătoare.

Întrucât Dumnezeu creează prin Cuvânt, vorbele omenești au „greutate" și „putere". Dar ele nu pot fi separate de cel care vorbește, așa cum cuvintele lui Hristos nu pot fi separate de Persoana sa. „Cine spune" nu poate fi dezlipit de „ce spune". Declarația de condamnare a comunismului în România își pierde credibilitatea din moment ce în spatele ei se află Vladimir Tismăneanu, un intelectual cunoscut pentru conexiunile

7 Eurabia este Uniunea Europeană în chip de realitate concretă și proiect de viitor. Celor care se mai îndoiesc că Uniunea Europeană ar fi fost gândită altfel decât ca un proiect mondialist, de „dezeuropenizare" a bătrânului continent, le amintim câteva dintre planurile „globaliste" vehiculate în prezent: ideea „Uniunii Mediteraneene" a președintelui Nicolas Sarkozy, integrarea Turciei in UE, abordarea partenerială (*co-ownership*) a relațiilor Nord-Sud, Universitatea euro-mediteraneană, proiecte majore de infrastructură dintre UE și unele țări arabe. Diplomația românească, prin vocea ambasadorului nostru la Paris, Teodor Baconsky, pare încântată de „Uniunea pentru Mediterana" (UPM) întrucât „interesul nostru de fond e ca Politica Europeană de Vecinătate să se structureze accelerat grație UPM, prinzând în această nouă dinamică și dimensiunea estică" (Teodor Baconsky, *Paris-Bosfor-București*, „Cotidianul", 17 iulie 2008). Ne întrebăm când și în ce mod și-au exprimat cetățenii români „interesul de fond" pentru UPM.

sale cominterniste. Cine a scris cartea *Despre idei și blocaje*? Horia-Roman Patapievici, persoana care sprijină circulația liberă a ideilor sau Horia-Roman Patapievici, directorul unor instituții care blochează sau filtrează opiniile politic incorecte? „Cineva" viu sau „ceva" necrozant îl mărturisește pe distinsul nostru intelectual?

Depărtându-se de Dumnezeu, „elitele" rostesc un discurs lipsit de conținut, greutate și coerență. Un discurs autistic, pentru uzul administratorilor de rețea, dumnezeii externi și interni care dau „elitelor" calificative de bună purtare. În aceste condiții, cum să mai creadă „masele iubitoare de cultură" cuvântul scris și vorba-imagine? Când totul a devenit o „imensă acumulare de spectacole" (Debord)[8] și „o uriașă îngrămădire de mărfuri" (Marx), când tot ceea ce era trăit direct s-a depărtat într-o reprezentare vicleană, cum evităm soluțiile diavolești: revoluția și apatia? Oricât am vrea să-l scoatem pe Marx din ecuație, el va reveni pe ușa din dos atâta timp cât nu vom mai accepta Viu, printre noi, Cuvântul lui Dumnezeu.

Acest Cuvânt l-au căutat tinerii când au luat cu asalt sala „Rapsodia" pentru *a trăi* spectacolele lui Dan Puric. În timp ce „figurile atinse de nimbul excelenței" se plâng că vocea lor nu este ascultată în România, Dan Puric reușește de unul singur să demareze o adevărată renaștere culturală. Cum de-a reușit un actor acolo unde elitele au eșuat?

Actorul sau întoarcerea la viață

În existența cotidiană, sclavul fericit sălășluiește doar în confortul rutinei, în experiența sa imediată care-i oferă certitudinea evidenței. Rutina nu este o ancorare în real, ci un *raport de adecvare* dintre sclav și imaginile plăcute în care își oglindește, narcisist, chipul. Gol pe dinăuntru, nu posedă o consis-

8 Conceptul de „spectacol" folosit de Guy Debord desemnează totalitatea formelor de mediere (imagini, instituții, experți etc.) care guvernează atât relațiile interpersonale cât și pe cele dintre subiect și mediul înconjurător. „Spectacolele", în sensul lui Debord, trimit la imagini moarte, reprezentări. A nu se confunda cu teatrul, care este o dramatizare a vieții.

tență proprie; „substanța" sa derivă din imaginile-obiect care-l reprezintă. El însă nu are nici o putere asupra acestor imagini, fericirea sa depinde de instanța care manipulează oglinda. Dacă spargi oglinda, sclavul fericit se prăbușește ca o marionetă abandonată de păpușar. Sau se eliberează din închisoarea certitudinilor mincinoase; revenit cu picioarele pe pământ, purcede la recuperarea sa pe un sol ontologic stabil.

Actorul adevărat distruge echilibrul facil al rutinei, destramă perspectivele călduțe și autosatisfacția. Pe scenă, situațiile statice și chipurile înghețate ale „realității prin adaptare" sunt supuse unor perturbări creatoare. Actorul „deformează", „disloca", „desincronizează" și în final transfigurează imaginile-obiect care alcătuiesc înșelătorul univers cotidian. Jocul său eliberează energiile vitale pe care sclavii fericiți, înconjurați de imagini-obiect, nu le mai simt (imaginile-obiect sunt necrozante și energofage, absorb energia în loc s-o degaje). Pe scenă are loc o „întoarcere la viață" în sensul în care o sămânță înghețată învie. Scopul actorului nu este să elibereze energii haotice. Pe scenă, *energeia* se manifestă ca „putere" (vechiul ei sens aristotelic), în vreme ce sclavul fericit n-o cunoaște decât sub forma risipitoare a activității frenetice și a comportamentului violent.

Chiar dacă actorul rămâne nemișcat și tăcut, simți cum pulsează în el viața. Energiile sale vitale nu circulă însă printr-un corp lipsit de organe, ele sunt încarnate, devin „putere", *prezență* scenică.

În lumea sclavilor fericiți, construită pe o „coloană absentă", prezența este o ficțiune. Nu poți fi „prezent" decât în și printr-o „re-prezentare". Într-un univers mortificat, ești „cineva" (o prezență) când reprezinți „ceva". Un obiect printre obiecte. Actorul redă prezenței demnitatea și taina ei originară, transformând-o într-un eveniment.

Evenimentul nu este un *happening* spontan. Pe scenă, actorul nu discută idei, ci le dramatizează, încarnează în gesturile sale. Ideile nu mai sunt ficțiuni sau reprezentări, precum în gândirea postmodernă – ele sunt „evenimente" care „semnifică", acțiuni îndreptate spre un anumit scop. Deși improvizează adeseori, jocul său este bazat pe un „meșteșug", face parte dintr-un sistem riguros articulat. Haotic, dezlânat poate fi doar accidentul, energia care explodează haotic. Evenimentul, ca joc al actorului, se desfășoară în chip de „dilatare strunită". Înfruntă rezistențele întâlnite în cale și echilibrează mereu tensiuni contrare, pe un plan superior. Jocul actorului este atât denotativ cât și conotativ, unește semnificatul cu semnificantul, conceptul (ideea) cu gestul, sufletul cu corpul. O uniune tensionată, nicidecum o fuziune.

La baza evenimentului scenic se află „meșteșugul". Pe scenă, actorul, meșter dibaci, curăță mișcările sale de amănunte superflue, le imprimă ritm și stabilitate, ca într-un dans. Evenimentul ia naștere când artistul îl transportă pe spectator de la un plan la altul, de la o perspectivă nouă la o perspectivă total neașteptată, printr-o deplasare ritmică a centrului său de gravitație. Dansatorul se mișcă mereu, dar nu-și pierde niciodată „stabilitatea". Actorul nu fascinează spectatorul printr-o prezență spectrală, de idol, ci prin capacitatea sa de a elimina rutina vieții din habitatul postmodern. În locul rutinei și al realității prin adaptare, actorul introduce ritmul viu, dansul, mișcarea îndreptată spre un „altceva". Spectacolul ca eveniment nu este însă un carnaval revoluționar, în care spectatorii și actorii se amestecă „obscen" unul cu altul. Jocul unui mare actor, prezența sa scenică urmărește atât manifestarea, cât și tăinuirea adevărurilor esențiale (a se compara cu *reality show*-ul după care se dau în vânt sclavii fericiți). În teatru, adevărul se trăiește ca prezență totală. Trebuie să te lepezi însă de ochelarii de cal prin care vezi doar fragmentul și neesențialul.

Dan Puric a dinamitat convențiile „societății spectacolului" prin dogmele teatrului veritabil. Doar un actor ar fi putut să înțeleagă că „viața societăților în care domnesc condițiile moderne de producție se prezintă ca o imensă acumulare de spectacole"[9]. Nimeni altul n-ar fi înțeles mai bine primejdiile și scopurile procesului de teatralizare a societății românești.

9 Debord, *Societatea spectacolului*, EST, București, 2001, p. 39.

„În lumea *realmente răsturnată*, adevărul este un moment al falsului“[10]. Iată de ce Dan Puric purcede la repunerea lumii pe făgașul ei originar. Obiectivul său imediat: să-i redea societății românești „organicitatea“ ei originară. Nu este nici reacționar, nici fundamentalist ortodox. În *Teatrul cruzimii*, Antonin Artaud reacționează împotriva fosilizării teatrului, a transformării lui într-un mijloc de amuzament. Dan Puric reacționează împotriva unui fenomen mult mai grav. Transformarea unei țări întregi într-un circ roman, cu privilegiați la tribune și fiare sălbatice devorând oameni cinstiți în arenă.

Poate mai important este faptul că Dan Puric își obișnuiește publicul cu un nou mod de percepere a realității. El nu discută idei confortabile, ci dramatizează idei colțuroase. Vorbele sale au greutatea și coerența pe care gesturile actorului le au pe scenă. Vorbind în picioare, pe masă, în fața unei săli pline de studenți, stabilește un *mod personal-evenimențial* de comunicare; ideile sunt percepute concomitent ca o putere fizică, literalmente reală, și una spirituală.

Succesul de care se bucură spectacolele și conferințele lui Dan Puric indică un fenomen cu implicații sociale și culturale profunde. Pentru prima dată observăm cristalizarea unei mișcări dezinhibate de contestare a *status quo*-ului din România (în special) și a tehnoglobalismului (în general). Pentru prima dată este „spart“ monopolul discursului intelectual pe care-l dețin în prezent „elitele“. Indiferent de culoarea politică adoptată la un moment dat, „elitele“ post-decembriste sunt de sensibilitate stângistă pe linia „globalismului cu față umană“ trasat de Andrei Saharov încă din 1968[11]. Rolul lor a fost și rămâne să legitimeze în plan conceptual și simbolic convergența dintre comunism și capitalism într-un sistem mondial totalitar – totalitar în sensul că urmărește să „fondeze *o sferă generală totală* care să se constituie într-un nou absolut“

10 Debord, *idem*, p. 42.

11 Vezi Andrei Dmitrievich Sakharov, *Progress, Coexistence, and Intellectual Freedom* (traducere în engleză The New York Times), New York, Norton, 1968.

(Apostolidès, sublinierea autorului)[12]. Apartenența la „elită“ a unui intelectual român nu este dictată de „competență“ sau de „moralitate“, ci de capacitatea sa de a interioriza gândirea unică, de a se adapta confortabil la modelele politic corecte ale momentului actual.

Deși discursul intelectual al elitelor este falimentar, el nu a putut fi contestat până acum din lipsa unor puncte de vedere coerente situate *în exteriorul sistemului*. Doar o privire „din afară“ ar fi putut cristaliza o conștiință contestatară, lucidă și dezinhibată. Până recent, orice punct de vedere „politic incorect“ strecurat în *mainstream*-ul cultural căuta să conveargă într-un fel sau altul cu cel „elitist“ (oficial). Puținii critici urmăreau „să joace în teren“, ceea ce le oferea „elitelor“ un enorm avantaj; plasate pe post de arbitri și de *facilitator*, administratori ai „dialogului, „elitele“ puteau să dicteze oricând eliminarea unui jucător indisciplinat[13]. Rebelii erau reduși la tăcere, nu atât prin cenzură, cât pe plan simbolic, fiind plasați într-o poziție de „încarnatori“ ai negativității absolute. Etichetele „legionar“, „fundamentalist“, „ultranaționalist“, „antioccidental“ sunt variantele carpato-dunărene ale „rasistului“ sau „*dead white man*“ prin care stânga occidentală îi rade pe oponenții Vajnicii Lumi Noi.

Dan Puric a acționat împotriva „sistemului ticăloșit“ de pe poziția unei duble exteriorități, cea a artistului și a creștinului ortodox. Nu atât critica sistemului a strâns rândurile unei mișcări contestatare în jurul lui Dan Puric, cât promovarea

12 Jean-Marie Apostolidès, *Héroïsme et victimisation. Une histoire de la sensibilité*, Paris, Exils, 2003, p. 370.

13 Sorin Lavric, prin cartea sa despre Noica, reușește să impună în *mainstream* puncte de vedere diferite de cele oficiale. Recenzia sa (*Mogâldeața,* apărută în „România literară“) la cartea lui Dan Puric *Cine suntem?* marchează un moment de cotitură. Acea parte din intelectualitatea română de dreapta care încerca încă o conviețuire cu „elita“, trece de partea cealaltă a baricadei. Amenințările cu eliminarea din teren nu mai țin. „Să dea Dumnezeu să ne compromitem cu toții ca Țuțea“ scrie profetic Sorin Lavric, adăugând: „Trunchiul meu de malac se înclină în fața umbrei tale de mogâldeață“ (Mogâldeața este Dan Puric).

unui model de socialitate personalist-evenimenţială. Oamenii au simţit că Dan Puric nu-i mai consideră nişte sclavi fericiţi, li se adresează în chip de persoane care luptă să devină evenimente. Dintr-o lovitură, a căzut întregul edificiu elitist al intermedierilor abstracte.

*

Dumnezeu, creând lumea prin Cuvânt, pune la temelia tuturor vorbelor omeneşti relaţia. A grăi înseamnă a te afla într-o relaţie personală cu Dumnezeu şi cu semenii tăi. Cuvântul ca relaţie presupune apropierea de adevărul celuilalt prin dragoste ascetică. Te întrebi: cine este X? Ca să răspunzi la întrebare trebuie să-l cunoşti pe X în integritatea sa vie. Iubindu-l, reuşeşti să treci dincolo de carapacea proprietăţilor sale inesenţiale şi necrozante, dincolo de acel „ceva" care roade „cineva"-ul din el şi-i menţine fiinţa într-o permanentă stare de dezechilibru ontologic. Dar ca să-l cunosc pe X, nu-i suficientă doar dragostea mea. Faţă către faţă, îi adresez o chemare, îl îndemn să iasă din el pentru a mă cunoaşte în plinătatea mea existenţială. Îl invit să-mi descopere chipul de om decis şi integru. X este liber să vină la întâlnire sau să rămână în carapacea sa. Dacă răspunde chemării, amândoi vom reuşi să transformăm individualitatea noastră autarhică într-un eveniment existenţial. Nu mai există „eu" şi „tu" separaţi, ci eu, persoana-eveniment în unire fără contopire cu „tu", persoana-eveniment din faţa mea. Nu formăm un spaţiu comun, o „casă europeană" în care amândoi ne pierdem identitatea. Nu! Te-am primit în casa mea pentru că, şi tu, m-ai primit în inima ta. Relaţia dintre noi nu este narcisistă, nu suntem unul oglinda celuilalt. Am creat un eveniment întrucât amândoi am răspuns la chemarea unui al Treilea: Duhul Sfânt. Rămân în casa mea, în ograda mea, în rostul meu dar, prin lucrarea Duhului Sfânt, te simt cu mine, diferit dar alături de mine, la bine şi la greu. Singur, risc să-mi pierd centrul de greutate; trăind iubit şi iubitor reuşesc să-mi pun gospodăria în ordine, mă concentrez pe ceea ce este cu adevărat esenţial. Pătrunsă de Duh, rostul meu, proximitatea mea, odinioară

agresată, jinduită, încălcată, se transfigurează, devine spaţiu evenimenţial, ţâşnire a vieţii în mijlocul morţii, a libertăţii în robie.

Într-o societate personalistă, Cuvântul se va adresa deopotrivă inimii, inteligenţei şi voinţei. Omul decis şi integru Îl va primi pe scena existenţei sale în ***spectacolul transfigurat*** al vieţii trăite sub har.

Este însă posibil ca relaţia personalist-evenimenţială, experimentată cu succes de Dan Puric pe scenă şi în săli de conferinţe, să fie extinsă în plan social ? Ce şanse ar avea în ziua de astăzi o Românie personalist-conservatoare? Cum s-ar încadra ea în mişcarea generală a globalizării?

Tinerețea întru eveniment

Atât de răspândită este alienarea tinerilor în societatea de astăzi, încât aproape că n-o mai băgăm în seamă. Obsedați de creșterea PIB-ului, integrarea în UE sau scandalurile amplu mediatizate ale clasei politice, trecem prea ușor cu vederea deriva existențială a unui tineret abandonat la răscrucea unor drumuri care nu duc nicăieri. Ne surprinde faptul că tineri de douăzeci de ani își revendică „dreptul la diferență" prin abordarea unui comunism virtual de blog adolescentin. Suntem oripilați de depravarea, superficialitatea, lipsa de respect și atașament a tineretului față de societatea românească tradițională. Ca și când am trăi încă în spatele Cortinei de fier, singura dorință „eshatologică" a tânărului român este „Plecarea din țară" – obsesie națională tradusă în termenii unui ideal personal absolut. Dacă simptomele alienării sunt cunoscute, cauzele ei rămân un subiect controversat.

La prima vedere, s-ar crede că tinerii sunt atrași de necunoscut și aventură, o viață de hoinar postmodern prin „satul planetar". În realitate, tinerii pleacă din România ca să se „înrădăcineze" pe alte meleaguri, ca să-și găsească stabilitatea unui „aici" și „acum" printre străini. Chiar și cei care „rămân", văd în „Românica" un loc „temporar", un fel de sală de așteptare pentru autobuzele cu destinația Spania sau Italia, un aeroport pentru avioanele care decolează spre Canada sau Australia. Din ce în ce mai mult, „patria" se dovedește a fi comunitatea, recreată artificial, a românilor de aiurea, iar „român" e o identitate etnică oarecare dintr-un bazar global. Aceasta este realitatea dureroasă...

Și alta percepția ei. Tinerilor „rămași" în țară, spațiul românesc li se pare o provincie deteritorializată, fără început și fără

sfârșit, loc al spectacolului social[1] și al bâlciului politic. În *local city* tânărul român nu vede o comunitate organică, pentru el realitatea urbană de acasă se reduce la maidanele cu gunoaie și aglomerația de imposturi particulare. *Local village* este deja un teritoriu vid, evacuat pentru a face loc „pseodoțărănimii tehnologice" (Debord) și emigranților asiatici care vor lucra în curând ogoarele abandonate.

Deșertificarea României nu se reduce doar la fenomene naturale. Deșertul constituie însăși esența deteritorializării țării și a sufletului românesc. Acolo unde odinioară exista un echilibru ecologic, social și sufletesc – un loc frumos – astăzi nu-i decât un platou arid în care viața este menținută în mod artificial, prin intervenții dinafară. România s-ar prăbuși dacă nu ar fi „irigată" de banii căpșunarilor, creditele externe, intrările de fonduri speculative și apartenența la UE. La rândul ei, „România culturală" trăiește în mare parte din idei și sensibilități împrumutate dinafară sau din valori produse doar pentru export.

Tânărul român de astăzi trăiește cu sentimentul deșertificării întregii sale vieți. Simte cum devine pe zi ce trece un „corp fără organe populat de multiplicități" (Deleuze). Aceste „multiplicități", în fond, nenumăratele manifestări ale triadei „Bani, Tehnologie, Confort", sunt emanații înșelătoare ale deșertului. Deși fantasme, par atât de consistente încât tânărul le personalizează.

„Nici o slugă nu poate sluji la doi stăpâni; căci sau va urî pe unul și va iubi pe celălalt, sau va ține numai la unul și va nesocoti pe celălalt. Nu puteți sluji lui Dumnezeu si lui Mamona" (Luca 16:13).

De obicei, Iisus nu folosește personificări[2] („Mamona" înseamnă în aramaică „bani, avere"). Dacă le conferă banilor statutul unei divinități, o face pentru a sublinia caracterul lor idolatru, de pseudopersoană. În opinia noastră, același statut

1 În maniera lui Guy Debord prin „spectacol" înțelegem totalitatea formelor de mediere – imagini, instituții, experți etc. – care guvernează atât relațiile interpersonale, cât și pe cele dintre individ și mediul înconjurător.

2 Jacques Ellul, *Money and Power*, Inter-Varsity Press, 1984, p. 75.

„divin" trebuie să-l acordăm astăzi Tehnologiei şi Confortului. Banii acţionează în lume prin cele două tentacule ale lor, Tehnologia şi Confortul – toate trei, pseudopersoane, se opun Dumnezeului personal al creştinismului.

Pentru tânărul *cool* din România computerul, automobilul, telefonul mobil şi alte gadgeturi ale tehnologiei nu sunt obiecte neutre, ci idoli. Între tânăr şi tehnologie se stabileşte o relaţie personală, de la sclav la stăpân (aceeaşi relaţie de dependenţă există între tânăr şi celelalte „persoane" ale triadei). Tehnologia nu este un ansamblu de maşini, tot astfel cum averea nu reprezintă o simplă acumulare de capital. Banii şi Tehnologia mijlocesc raporturile interpersonale, păstorite odinioară de Biserica lui Iisus.

Triada „Bani, Tehnologie, Confort" a ajuns să domine relaţiile interpersonale, arogându-şi o realitate de sine stătătoare, o valoare intrinsecă şi mai ales o putere autonomă. Demonismul ei derivă din faptul că pretinde a fi ceea ce nu este. Cu naivitate, tânărul „recent" crede că se foloseşte de Bani şi de Tehnologie, în realitate cele două pseudopersoane îl manipulează, transformându-l într-un obiect.

Nici Banii, nici Tehnologia nu sunt „rele" sau „imorale". Doar înşelătoare şi totalitare. Ele se conduc după propriile lor legi, pe care le consideră universale. Banii transformă relaţiile interumane în tranzacţii comerciale, iar Tehnologia într-un raport tehnic bazat pe eficienţă şi raţionalizare. În ambele cazuri omul integru este divizat într-o sumă de roluri specializate, supuse unor standarde normative[3].

3 Integrarea individului într-o societate tehnologică începe prin „spargerea" unităţii sale organice. „Persoana", cu toate conotaţiile pe care le implică, este tranşată în secţiuni utilitare iar fiecare secţiune este angrenată într-un anumit tip de reţea economică. Aşa cum am arătat în *Sclavii fericiţi*, pe măsură ce te branşezi la tot mai multe reţele, pierzi capacitatea „să te aduni", să-ţi angajezi întreaga fiinţă, să-ţi recâştigi integritatea. Totalitatea acestor reţele formează ceea ce numim „Angrenajul". Odată integraţi în Angrenaj, urmăm logica industrială care guvernează uneltele: putem fi detaşaţi, separaţi unii de alţii, chiar de noi înşine, combinaţi sau recombinaţi în funcţie de necesităţile Angrenajului. Multora „branşarea la reţea" le aduce avantaje întrucât îi ajută

Pentru a fi el însuşi, tânărul trebuie să se identifice cu rolurile sale. Cu alte cuvinte, este nevoit să devină alt „ceva" decât el însuşi. Devenind unul şi acelaşi cu rolurile sale economice, tânărul are iluzia unui fundament ontologic. Acumulând bunuri materiale şi funcţii – sau, într-un limbaj de lemn care a pătruns şi-n România, „crescând odată cu firma" – tânărul crede că „există" cu adevărat. De fapt, tânărul „este" rolul său, unde „este" reprezintă un fals raport existenţial aflat sub egida Banilor, Tehnologiei, şi Confortului. În sine, junele de azi se simte un nimeni. Câţi bani „face" şi câte aptitudini tehnice posedă – iată criteriile care stabilesc „cine" şi „ce" este. Dacă vrea să aibă o identitate, să conteze ca persoană în societatea de astăzi, tânărul trebuie să devină o „resursă umană" supusă necondiţionat legilor comerciale şi tehnice. Interiorizându-le, se identifică cu rolurile sale. Dacă raportul de identitate este cumva zdruncinat – de pildă, legile comerciale şi imperativele tehnice sunt diluate prin amendamente culturale sau religioase – tânărul „cool" îşi iese din rol, riscând să-şi piardă însăşi raţiunea existenţei sale.

Omul a îndeplinit întotdeauna funcţii sociale şi economice. Aceste funcţii vizau însă omul „total" (organic), trăitor într-o comunitate umană, în strânsă legătură cu natura şi cu Dumnezeu. Raportul dintre „eu" şi rolurile sale nu era de identificare perfectă, era doar un raport de adecvare. În prezent, omul este obligat să adopte modul de funcţionare al mărfii şi al maşinii, să se adapteze la un mediu artificial, inuman. A sluji pe Dumnezeu nu este posibil, întrucât Tehnologia şi Mamona recuză orice intervenţie divină sau umană. Banul şi maşina au pro-

să-şi atingă în mod eficient scopurile imediate (bani, „poziţie socială", satisfacerea plăcerilor). După aceeaşi logică funcţionează şi grupul „feminist", „multiculturalist". O femeie este „dezangrenată" din fiinţa sa concretă şi integrată într-un *gender group* în care contează doar „esenţa" ei feminină. În România acest tip de integrare pare greu de înţeles, fiind practicat cu precădere în statele economic avansate unde ÎNTREAGA societate, şi nu numai sistemul economic, este de natură tehnologică. Oricâte *mall*-uri şi parcuri industriale ar avea, România rămâne încă o societate tradiţională în care tehnologia se mai supune năravurilor „persoanei".

priile lor legi și orice intervenție dinafară le-ar diminua eficiența. Acolo unde triada „Bani, Tehnologie, Confort" domină, prezența omului și a lui Dumnezeu este doar tolerată.

Dacă Banii și Tehnologia funcționează după legi inumane, dacă ele îl transformă pe om într-un obiect vandabil și într-o simplă rotiță a unui angrenaj tehnologic-financiar, cum explicăm faptul că tânărul este deseori... un sclav fericit?

Aici intervine cea de-a treia „persoană": Confortul.

Într-o societate tehnologică sau mimetic tehnologică (precum societatea românească), Confortul are o dublă funcție: unifică și individualizează. El este cel care personalizează Tehnologia și Banii, le transformă într-un stil de viață personal. Confortul material și spiritual este apanajul unei societăți tehnologice eficiente. Doar o astfel de societate înțelege funcția sa tehnică: să mențină iluzia libertății și a dreptului de a alege, să alimenteze mereu amăgirile privitoare la unicitatea individuală. Doar o societate tehnologică avansată își dă seama că abundența materială nu este un lux, ci o metodă tehnică eficientă de a-l integra pe individ, cu trup și suflet, în sistem.

Violența totalitară asigura o integrare formală a individului. Cu toate acestea, comunismul a adoptat-o, neglijând cu totul consumismul. La nivelul primitiv de dezvoltare tehnologică a comunismului, era suficientă chiar și o integrare formală. Dacă muncitorul oțelar își făcea treaba conștiincios și nu înjura partidul, „sistemul" îl lăsa în pace. Comportamentul lui de acasă nu afecta tehnologiile învechite de producere a oțelului[4]. Un tânăr tehnician I.T. din zilele noastre nu-și mai permite să separe existența sa personală de viața computerului. Ca să acumuleze abilități tehnice trebuie să se „branșeze" la rețea de mic copil, să se „updateze" mereu și să iubească

4 În ciuda aparențelor, comunismul era prea puțin afectat dacă indivizii nu erau integrați din punct de vedere mental în sistemul totalitar. Campaniile de reeducare vizau o înfrângere a rezistențelor psihice și o umilire a persoanei – sistemul voia în primul rând să inspire teamă. Doar maoismul a folosit consecvent propaganda de integrare, care rămâne însă apanajul statelor democratice avansate.

Tehnologia. Este de neconceput ca un informatician să nu adore computerele.

Devenit „personal", computerul nu mai amintește de Big Brother. Dimpotrivă, îi ajută pe tineri să-și afirme individualitatea în modalități inedite. În ciuda unor avantaje practice de necontestat, computerul personal este un instrument extrem de eficient de integrare a tânărului în universul tehnologic. Îi oferă informație imediată și iluzia libertății (orice tânăr își poate construi un blog, ca să-și verse năduful împotriva „sistemului"). Nimeni nu se mai gândește la efectele negative ale unei vieți petrecute online. Nici la consecințele branșării permanente la rețea. Ca totdeauna, ni se spune că avantajele triadei „Bani, Tehnologie, Confort" depășesc cu mult dezavantajele.

Uităm un amănunt esențial: cele trei „persoane" acționează coordonat întru transformarea întregii societăți într-un mediu tehnoeconomic. Impunând un totalitarism „soft" și noi idoli, reducând relațiile interpersonale „față către față" la cele mediate tehnologic (de computere, telefoane mobile, *mass media*), triada „Bani, Tehnologie, Confort" are un caracter demonic. Primele ei victime sunt tinerii.

Astăzi, doar Biserica are puterea să i se opună. Triada „Bani, Tehnologie, Confort" îi oferă tânărului o robie deghizată, în vreme ce Dumnezeu-Cel-în Treime este libertatea autentică. Cum se manifestă practic această libertate?

Pentru Biserica Ortodoxă, modul cu adevărat personal de existență înseamnă trăirea în orizontul dătător de speranță al vieții fără de sfârșit. Tânărul este chemat să devină părtaș al Eternității vii. Dar viața eternă nu este un dat imuabil, ci un eveniment suprem, iar stadiul de Om-Eveniment (cel ce se va fi ridicat la viața veșnică în Dumnezeu) nu va fi atins decât la sfârșitul timpurilor. Deocamdată, omul rămâne supus morții și slăbiciunilor naturii sale umane. Plasat sub orizontul eternității – pe care nu-l poate găsi în afară și rupt de trupul Bisericii – tânărul are bucuria de a descoperi o perspectivă și un mod de existență evenimențial.

Este bine cunoscut că tradiţia noastră religioasă şi culturală acordă prioritate absolută persoanei. Când ne referim la „persoană" subliniem aspectul ei dialogal, dar îl neglijăm în mare parte pe cel evenimenţial. Când absolutizăm relaţia, împreună cu John Zizioulas şi Colin Gunton[5], fără să subliniem, în acelaşi timp, caracterul evenimenţial al raporturilor personale, creăm impresia falsă de comunitarism deghizat. Pentru a scoate la lumină înţelesul profund al cuvântului „persoană", „relaţia" nu poate fi tratată separat de „eveniment". Personalizarea nu are efecte durabile dacă nu este evenimenţială.

Ce înseamnă pentru un tânăr să trăiască evenimenţial? În primul rând, un mod radical diferit de a interacţiona cu cei din jurul său. Modelul este dat de „cina euharistică în care se schimbă modul de existenţă al omului şi felul său de a dialoga cu lumea şi cu semenii săi"[6]. Fiinţarea evenimenţială presupune un ideal de o exigenţă „excesivă". Evenimentul ţine de domeniul excepţionalului, săvârşindu-se ca un răspuns la chemarea Dumnezeului-cel-în-Treime.

De la bun început trebuie precizat că evenimentul se opune oricărui ideal static sau model abstract, oricărei „esenţe" platonizante. Degajă însă energia necesară transformării cantitativului în calitativ, banalului în remarcabil, minciunii în adevăr. În zona evenimentului dispare „fluxul", dar şi imobilitatea perenă. Totul arde la temperaturi înalte şi se transfigurează. (N-ar fi oare normal să-i găsim pe tineri în apropierea acestei zone incandescene care topeşte mediocritatea şi indiferenţa?)

Odată ce te-ai întemeiat într-un mod de existenţă personalist evenimenţial, nu-ţi mai vine să turui vrute si nevrute, să stai la o distanţă confortabilă de realitate; nu mai poţi trăi oricum. Relaţia personală pe care ai stabilit-o cu Dumnezeu, prin trupul Bisericii, constituie un „test de calitate". Supui mereu „testului" viziunea ta asupra lumii şi raporturile cu

5 Christoph Schwobel & Colin E. Gunton (eds), *Persons, Divine and Human.* King's College Essays in Theological Anthropolgy, T&T Clark, Edinburgh, 2000.

6 Christos Yannaras, *Ortodoxie şi Occident*, Editura Bizantină, 1995, p. 74.

fiecare dintre semeni. Să nu uităm că Biserica este trupul lui Hristos atâta timp cât această condiţie rămâne un eveniment personal (în sens ortodox) şi nu se anchilozează în vechi năravuri instituţionale. Tinerii creştini vor o Biserică vie şi „tânără" precum viu şi tânăr este trupul Lui.

Departe de mine ideea unui „facelift" instituţional şi dogmatic, a unui „aggiornamento" ortodox, aşa cum propovăduiesc unii. Dimpotrivă. Mai mult ca oricând, Biserica de azi nu trebuie să se supună timpurilor! Din păcate, mulţi dintre slujitorii Bisericii uită aspectul esenţial: Iisus este Adevărul încarnat, Evenimentul însuşi. Niciodată nu s-a făcut, poate, atâta caz de religie ca în ultimii optsprezece ani: Iisus, Sfinţii Părinţi, martirii, însuşi spiritul viu al ortodoxiei au fost trase pe crucea lucrărilor de doctorat, a dezbaterilor intelectuale şi a populismului politicianist. În domeniul culturii, a apărut chiar şi o nouă „personalitate": expertul în ortodoxie. Tehnician religios, şcolit la Paris si Londra în subtilităţile patristicii, îşi construieşte „legitimitatea" pe buchiseală pravoslavnică şi credinţă ecumenică, ambele subvenţionate în „euroi" – credinţa mărturisită cu dragoste şi umilinţă nu-i domeniul lui de specializare. Acest tânăr – nimeni altul decât reflexul în oglindă al bursierului „multicultural" – este incapabil să se erijeze în model pentru tânăra generaţie. Nu va şti niciodată să le arate tinerilor puterea evenimenţială a Cuvântului încarnat.

Accidentul (catastrofa) aruncă realitatea în haos şi confuzie, întâmplarea, în relativism şi indiferenţă, norma şi rutina îi nivelează contradicţiile – într-un fel sau altul, toate privează realitatea de substanţă ontologică. Doar evenimentul îi dă plinătate, coerenţă, un sens şi o direcţie. Dacă accidentul este o stare de dezechilibru, evenimentul creează un echilibru tensionat între cât mai multe antinomii (printre altele: între general şi particular, văzute şi nevăzute, Adevărul etern şi actualizarea lui temporară, babele evlavioase şi sfinţi). Accidentul elimină, separă şi parcelează în numele „diferenţei" (un accident deghizat). Un eveniment nu poate fi parţial, separat sau autonom. Spre disperarea postmodernităţii, nu poate fi nici deconstruit, nici dezintegrat. O situaţie devine evenimenţială

atunci când, sub efectul unei chemări la perfecțiune, se produce un efect de personalizare: ceva nou și neașteptat (alteritate) este introdus acolo unde o situație părea definitiv anchilozată; sau, dimpotrivă, personalizarea oferă coerență acolo unde există un „nou" care tinde să devină haotic.

Dacă Biserica vrea să-i țină la sânul ei pe tineri, nu are decât să le arate calea Persoanei și a Evenimentului. Priviți dintr-o perspectivă evenimențială, idolii pe care i-am enumerat la început, Banii, Tehnologia și Confortul vor apărea sub adevărata lor înfățișare: pseudopersoane și pseudoevenimente. Branduri ale accidentului sau, dimpotrivă, împărății normative. Seamănă confuzie și haos, cinism și indiferență. Când tânărul va reuși să personalizeze evenimențial ceea ce i se întâmplă, el va deveni un om integru. În acel moment, idolii vor cădea de pe soclu.

„Nu vă potriviți chipului veacului acestuia, ci să vă prefaceți prin înnoirea minții voastre", îi îndeamnă apostolul Pavel pe creștini. Nu fiți conformiști! ar trebui să le spună tinerilor Biserica noastră. Nu vă potriviți „chipului" veacului, gândirii de turmă, imaginilor înșelătoare, „la ordinea zilei"! Deveniți persoane-eveniment adoptând noi perspective; cu o minte înnoită, veți depăși „chipurile", „figurile", „formele" moarte. Noile perspective nu se încadrează în tiparele existente, ele trimit la trupul viu, văzut și nevăzut al Bisericii, la o viață trăită în lumina Veșniciei, Dragostei (ieșirea din sine) și Diferenței autentice (Adevărul revelat).

Biserica Ortodoxă trebuie să privească realitatea în față: în societatea românească „persoanele-eveniment" pot fi numărate pe degete. Peste tot întâlnești însă mafioți șarmanți, clănțăi atotcunoscători, „experți" iluzioniști și politicieni mânjiți. Galeria de pseudopersoane este produsă de o cultură idolatră și de o economie în care Banii și Tehnologia se concentrează în mâna unui număr limitat de indivizi. În loc să încurajeze nașterea a cât mai multor „persoane-eveniment" – aceasta ar fi menirea unei adevărate democrații românești – „democrația" noastră produce un număr crescând de clienți. În spațiul social-economic, legăturile personalist-evenimențiale degenerează în legături de dependență și protecție de tip clandestin. Mulți dintre cei pe care românii îi consideră „evenimente mediatice" sunt, de fapt, clienți ai diferitelor mafii și ai unor rețele oculte („client" în sensul antic al cuvântului, plebeu fără drepturi depline, dependent de un patrician și protejat de acesta). Pentru tânărul de astăzi, „clientul" a devenit „modelul" de urmat.

Se discută mult despre „gândirea social-politică a Bisericii". Subsidiaritatea și principiile proximității sunt considerate soluțiile creștine la criza care macină civilizația românească. Din păcate, cădem în capcana determinismului: mutând oamenii dintr-un mediu global alienant într-o comunitate locală idilică, credem că-i facem fericiți. Modificăm „habitatul", schimbăm natura și soarta individului, de parcă omul ar fi câinele lui Pavlov.

Din perspectiva Bisericii, „globalizarea" sau subsidiaritatea contează prea puțin. Creștinismul nu este „religie socială". Biserica nu oferă „soluții". O doctrină economică ortodoxă bazată pe „proximitate" nu poate fi decât o schemă abstractă, un sistem obiectivat, pe placul Uniunii Europene (devenită între timp și campioana subsidiarității, nu numai a globalismului).

Proximitatea rămâne un stâlp al Bisericii doar atunci când se dovedește a fi o comunitate vie de persoane unite prin dragoste. Numesc „dragoste" energia evenimentului.

Prin dragoste, tânărul se desprinde din ființa sa obiectivată – iese din rolurile (măștile) pe care Banii, Tehnologia și Confortul i le oferă pe scena lumii – și se dăruie Celuilalt. La rândul său, Celălalt se „dezobiectivează" pentru a-i putea primi darul. Dăruirea și primirea sunt două câmpuri energetice care se intersectează pe un tărâm al libertății, o zonă personalizată, vie și concretă[7]. Tânărul s-a eliberat de roluri, străine de

7 Zona din filmul *Călăuza* (regia Andrei Tarkovski) este un spațiu de natură evenimențială. În „ zonă ", lucrurile se fac remarcate prin armonii tensionate: sunete misterioase, rafale de vânt, ivite ca din senin, schimbări cromatice și de ritm, intensități sonore și tactile. Imaginile se depliază cu o lentoare exasperantă – ritmul monoton al drezinei, de exemplu – întrerupte de „accele-

esența sa – esența omului fiind imaginea lui Dumnezeu; Celălalt, aproapele său, îl iubește pentru, și nu în ciuda „alterității" sale, iar el își iubește aproapele pentru un „ceva împotrivă" unic și incalificabil[8].

Ca să te transformi din persoană în persoană-eveniment este totuși nevoie de o un Al Treilea, acționând ca excedent ontologic. De pildă: Mergeți spre Mizil, tu și ea, în Loganul cumpărat de curând. Vă iubiți, totul în jurul vostru este unic, personalizat. La radio, muzică de Bach. Energiile personale ale marelui compozitor vă pătrund. Bach vă cheamă, răspundeți chemării. Se creează un mic eveniment. Săptămâna următoare, ascultați aceeași muzică într-o sală de concert. Sunete clocotitoare, cresc, se încarnează în voi. Tu, ea și Bach, un eveniment remarcabil. Luna de miere, plimbare prin Viena. Ea, lângă tine, într-o catedrală. Orga cântă sonate de Bach. Dragostea Dumnezeului-în-Treime se prelinge prin vitralii, săvârșindu-se într-o îmbrățișare: „Veniți!" Cu o opinteală, smulgeți din temelii catedrala, o puneți pe umeri, începeți urcușul spre cer...

rări" bruște. Este o lume vie, a neschimbării mereu schimbătoare, perfect eterogenă, fără itinerarii prestabilite. Imensa ei energie creatoare își are originea în relația evenimențială pe care „zona" o stabilește cu vizitatorii ei. Ca fabulă politică, *Călăuza* opune spațiul evenimențial-personalizat de sorginte creștină al „Zonei" – unic, tainic, creator – universului totalitar al „extensivului" omogenizant al comunismului. Este de remarcat viziunea ontologică a lui Tarkovski. „Zona" nu este o imagine, o proiecție subiectivă a vizitatorilor ei, cum ar fi într-o posibilă interpretare vestică, ci o realitate obiectivă transfigurată prin puterea credinței, a căutării și a reînnoirii sufletești.

8 O spune în mod asemănător poeta Angela Marinescu: „Ceva ce nu are 'împotrivă' este ceva insuficient, plictisitor, ratat, în afara drumului erotic". A se vedea de asemeni capitolele *Eul tehnologic, Larva și evenimentul, Individualismul românesc* din *Sclavii fericiți*, Editura Timpul, Iași, 2005.

O societate personalist-conservatoare

„Le postulat du refus de l'être concret demeure inscrit au cœur de nos sociétés. Nos comportements puisent aux sources de cette protestation contre la réalité."

Chantal Delsol, *Éloge de la singularité*

„Club Bamboo" și odraslele Mamonei

Societatea românească este personalistă. „Atomul" de la baza organismului social este persoana care garantează coerența organică a neamului nostru, în ciuda tuturor rupturilor perturbatoare. Sub presiunea globalizării și a unor procese corozive interne, societatea românească este pe cale de a se transforma într-o masă aglutinantă de indivizi nediferențiați, monadici, fiecare mânat de propriile sale interese. Dintr-un neam așezat, riscăm să devenim o adunătură de unități incoerente ținute laolaltă prin procese mecanice: inginerii sociale și culturale, relații juridice de tip contractualist, stimulente economice venite de aiurea, proiecte de integrare în unități statale transnaționale.

Cauza acestui proces de dezintegrare a organismului social rezidă în degradarea constantă a raporturilor personale pe care românul le întreține cu Dumnezeu, semenii lui și mediul natural. Orice încercare de „renaștere culturală" sau „schimbare politică" este menită eșecului atâta timp cât în existența de zi cu zi relația personală va continua să subziste într-o formă pervertită.

Ce înseamnă o relație personală pervertită? Orice raport dintre mine și celălalt (a doua persoană) este mijlocit de o a

treia persoană, un „superadresant" ce îndeplinește rolul unei autorități sau referințe superioare[1]. În contextul românesc actual, acest „superadresant" este Mamona, Banul transformat în idol, un dumnezeu personal, care se manifestă sub forma unei puteri autonome. Banul, în chip de pseudopersoană, concentrează asupra sa privirile înșelate, unifică falsele conștiințe și generează un comportament hipnotic generalizat. Banul îl seduce pe român, oferindu-i o transfigurare iluzionistă a lumii în care trăiește. Mult visata schimbare la față a României s-a produs pe tărâmul aparențelor. Șmecherul, șmenarul, fâța, băiatul de băiat, VIP-ul, „figura eclezială de tip modern"[2] și „intelectualul de elită" sunt odraslele Mamonei, reprezentanții unei lumi realmente răsturnate. Aceste ființe larvare – din latinescul *larva*, însemnând „mască", iar prin extensie „strigoi" – se prezintă drept contrariul persoanei.

1 M.M. Bakhtin, *Speech genres and other late essays*, Austin, Texas, University of Texas Press, 1986, p. 126. În eseul *Problemele textului*, Bahtin afirmă că relația dialogală conține o a treia persoană, un ascultător ideal a cărui „abilitate de a înțelege complet ceea ce spun este garantul suprem al semnificației spuselor mele". În funcție de contextul istoric și cultural, acest superadresant dotat cu o capacitate comprehensivă ideală a îmbrăcat diferite expresii (Dumnezeu, adevărul absolut, poporul, „judecata istoriei", știință, etc.).

2 Ioan I. Ică, jr. *Globalizarea – mutații și provocări*, în volumul *Gândirea socială a Bisericii*, realizat și prezentat de Ioan I. Ică jr. și Germano Marani (Deisis, Sibiu, 2002, p. 492). Este întristător să descoperi în discursul unui teolog ortodox de valoarea lui Ioan I. Ică, jr., stereotipurile și acuzele la adresa Bisericii Ortodoxe omniprezente la reprezentanții așa-zisei „societăți civile": „Biserica ortodoxă se prezintă însă – trebuie recunoscut acest fapt – cu o figură socială și intelectuală moștenită din trecut și inadaptată la dimensiunile și gravitățile considerabile ale provocărilor actuale: o figură izolată de destinul social și cultural al omului modern, bântuită de fantasmele trecutului, de nostalgii paseiste, bizantino-rurale și reverii sentimentale lipsite de o reflecție autentică și un veritabil suflu social și intelectual inspirațional". „În loc de a opune anistoric sufletului rupt de cer și dezrădăcinat de pământ al omului postistoric al modernității târzii un corp tradițional ierarhico-rural, trebuie oferit sufletului creștin un corp social și o figură eclezială de tip modern."

Deși toată lumea știe că ele nu sunt ceea ce sunt, „larvele" continuă să funcționeze ca model de identificare (*role model*) în virtutea relației privilegiate cu „superadresantul" (Mamona) și a puterii lor „mistice" de a întrona un fundamentalism al vidului.

Ce au în comun „șmecherul", „figura eclezială de tip modern" și „intelectualul de elită"? Răspunsul este unul singur: dezîntruparea. Noua pătură socială nu mai trăiește în România reală, ci în habitatul abstract al obiectelor și ideilor-marfă. Metafora acestui paradis iluzoriu este Clubul bucureștean Bamboo. Iată cum îl descrie un site turistic englezesc: „Possibly the hardest club to get into in Bucharest; bring at least one supermodel under each arm to get your foot in the door. Should you succeed, you'll find you've entered a world devoid of any sense of reality. Incredibly rich Romanians come here to flex their egos, show-off last year's laughable Italian fashion and impose their self-importance over whatever may be happening around them" (Este, poate, clubul din București unde se pătrunde cel mai greu; prezintă-te la ușă cu cel puțin două supermodele agățate de fiecare braț, dacă vrei să fii admis. Dacă ai reușit să pătrunzi, vei găsi o lume lipsită de orice sens al realității. Români incredibil de bogați vin aici să-și flexeze ego-ul, să-și etaleze îmbrăcămintea, croită după o ridicolă modă italiană de anul trecut, și să se dea importanți față de orice se întâmplă în jurul lor.)

„Bambooizarea" este versiunea românească a transcendenței gnostice practicate pe scară planetară de odraslele Mamonei. „Șmecherul" și „intelectualul de elită" nu mai au nici o treabă cu România concretă. Prezentul și viitorul lor „aparțin" Uniunii Europene și economiei globale. Primul vorbește limba euroilor, dar se bâlbâie în românește. Sistemul său de referință este ochelarul Ray Ban și BMW-ul X6. Nod al „rețelei", profită de pe urma unor tranzacții comerciale promiscue. Cel de-al doilea folosește limbajul de lemn al workshop-ului intercultural, se consideră deja „cetățean al lumii", visează să ajungă în topul celor 100.000 de intelectuali publici

globali[3]; beneficiază de promiscuitatea schimburilor de idei[4], datorează și el totul unei „rețele" – în cazul său, încrengătura instituțiilor culturale ce susțin globalizarea.

O altă odraslă dragă Mamonei: creștinul politic corect, „figura eclezială de tip modern". Este prezent în România în mai multe variante, de la tipul Corneanu la intelectualul ortodox *made in EU*[5], „baconskyzat" sau „bădilizat". Pe lângă ecumenismul obligatoriu, mulți creștini politic corecți propovăduiesc un spiritualism de tip gnostic: sufletul etern acționează asupra trupului (natura), care îi este exterior, fără ca puritatea sa să se contamineze în vreun fel sau altul. Un fel de inginerie religioasă în care „transcendența spiritului" rămâne intactă[6]. În locul tensiunii creatoare dintre spirit și materie, puterea spiritului (intelect și voință) domină în mod absolut materia circumscrisă. Tradus în plan politic, spiritualismul gnostic se referă la impunerea de proiecte și modele globale „superioare" asupra realităților lui *hic et nunc*, considerate ontologic deficiente. „Noul creștinism", atât de drag globalismului, își trădează vocația intelectualistă și instrumentală. Nu

3 Aluzie la clasamentul celor 20 de „intelectuali publici globali" apărut în revista americana „Foreign Policy".

4 Ideile devin promiscue (imbricate) atunci când circulă în chip de semne goale.

5 Ne referim la Teodor Baconsky și Cristian Bădiliță, primul, diplomat și teolog, cel de-al doilea, filolog cu un doctorat în patristică la Sorbona. Ambii confundă religia ortodoxă cu opțiunile și strategiile politice ale României. A se vedea luările lor de poziție în „cazul Corneanu".

6 Exemplul concludent ni-l oferă catolicii „progresiști". În ultimii cincizeci de ani s-a dezvoltat în sânul bisericii catolice un curent „progresist" și tehnofil care, în numele „spiritualizării materiei", se arată favorabili suprimării alterității lumii reale. Precum globaliștii, catolicii progresiști sunt în favoarea unei subjugări definitive a realității fizice de către spirit în diversele sale manifestări. De pildă, iezuitul Teilhard de Chardin (1881-1955), unul dintre pionierii „planetarizării", saluta explozia bombei atomice asupra Hiroșimei ca o manifestare a expansiunii divinului în materie. (Vezi Daniel Cérézuelle, *La technique et la chair*, în antologia *Jacques Ellul, penseur sans frontières*, L'Esprit du Temps, 2005).

este departe de rațiunea tehnicistă și utilitară a vremurilor postmoderne.

*

Întrebare către cititor: greșim oare afirmând că în România gândirea unică[7] este imaginea în oglindă a mafiei comerciale?

*

România bambooizată a părăsit realul, s-a retras din istorie și din social. Țara „șmecherilor" și a „elitelor" și-a pierdut nu numai suveranitatea, dar și identitatea. În lume, nu existăm ca imperiu, nici nu aparținem „națiunilor comerciale" – cândva am fost o putere agrară, dar nu mai suntem! Măcar de-am fi o „victimă a istoriei"! Ne străduim fără folos să devenim un pricăjit *brand* turistic. Globalizarea și Mamona n-au dezîntrupat țara doar simbolic, i-au amputat în mod real mădularele, trimițând în afara granițelor milioane de români. În timp ce mafia economică și financiară prosperă, economia reală geme de lipsa forței de muncă.

„Elitele" tună și fulgeră împotriva lichelismului și țin discursuri despre „responsabilitatea personală". Cum să fie responsabil un om care trăiește în hiperrealitatea unui „Bamboo Club" economic și intelectual? Cum să-ți pese de semenii tăi când ai pierdut legătura fizică, palpabilă, imediată cu vecinătatea?

Vom fi acuzați că vorbim de pe pozițiile „localismului vetust", ale „parohialismului ortodox", ale „ultranaționalismului". În dorința lor de a justifica globalismul și domnia Mamonei (eufemistic numită „economie de piață"), „elitele" agită spectrul valorilor universale: democrație, drepturile

7 Ignacio Ramonet, editor al „Le monde diplomatique", definea „gândirea unică" drept „traducerea în termeni ideologici, cu pretenții universaliste, a intereselor unui set de forțe economice, în particular cele ale capitalului internațional", și identifica sursele sale majore ca fiind marile instituții economice și monetare: Banca Mondială, Fondul Monetar Internațional, OECD, GATT, Comisia europeană (Ignacio Ramonet, *La pensée unique*, în „Le monde diplomatique", 490, ianuarie 1995, p. 1).

omului, cultură, libertate. Uită că, înainte de a lichida particularul, globalismul a lichidat universalul Modernității[8]. „Universalul însuși este globalizat: democrația, drepturile omului circulă ca orice produs global, precum petrolul sau capitalul", constată Jean Baudrillard. În ciuda păcatelor sale istorice, universalismul epocii moderne a avut o mare calitate. A acționat ca o structură de mediere între concret și abstract, general și particular. A creat o cultură universală a diferenței. Atâta timp cât valorile universale s-au afirmat ca valori de mediere, ele au fost capabile (mai mult sau mai puțin) să integreze particularitățile în chip de diferențe, într-o cultură a diferenței. Nu o mai pot face însă, din moment ce globalizarea triumfătoare mătură toate diferențele și valorile, dând naștere unei (in)culturi in-diferente. Și odată ce universalul a dispărut, odată ce universalul a ieșit din ecuație, tot ceea ce rămâne este această atotputernică tehnostructură globală care se opune particularităților care s-au reîntors la starea lor sălbatică și au fost obligate să recurgă la propriile lor mijloace... În golul lăsat de universal, miza jocului s-a mărit, și nu este sigur că globalizarea va fi învingătoare. În fața forței sale omogenizatoare, dizolvante, observăm țâșnind pretutindeni forțe eterogene, forțe care nu sunt numai diferite, ci și antagoniste și ireductibile"[9].

Baudrillard nu întrevede nici o posibilitate ca universalul să renască în termenii unui sistem de valori. Consideră că omenirea globalizată nu mai poate reveni în istorie, în real sau social „ca un satelit rătăcit prin spațiu ce a reintrat în atmosfera terestră".

Gânditorul francez aduce propriile sale argumente pentru a-și justifica pesimismul funciar. Din punctul nostru de vedere, există încă soluții.

8 Vezi în acest sens excelentul comentariu al lui Jean Baudrillard dintr-un interviu acordat lui Philippe Petit (Jean Baudrillard, *Selected Writings*, Second Edition, Stanford University Press, 2001, pp. 281-282).

9 *Idem*, pp. 282-283.

Criza individualismului occidental.

Una câte una, forțele care au încercat să se opună globalizării sau s-o îmblânzească au eșuat lamentabil. Mișcările seculare antiglobalizare au fost repede cooptate. Religia ca instituție nu mai opune nici o rezistență. Mai mult: religiile dezîntrupate tradiționale (budismul) și cele de tip *new-age* sunt vârful de lance ale viitoarei spiritualități planetare. Unii dintre reprezentanții lor – Dalai Lama, de pildă – sunt promotori activi ai statului mondial. (În *Etica pentru un nou mileniu*, carte apărută în 1999, editată imediat într-o versiune românească, Dalai Lama sfătuiește popoarele să renunțe la conceptul de stat național, să accepte o forță polițienească sub administrație globală și un Consiliu Mondial care va constitui „conștiința omenirii".) Dintre cele trei religii revelate, catolicismul a devenit în ultimul timp axa spirituală a globalizării corporate. În vizita sa în China, din mai 2008, Papa le-a vorbit chinezilor despre limba universală a muzicii în loc să pomenească puterea universală a Logosului încarnat: „Muzica este o limbă universală care poate să unească oamenii de religii și culturi diferite care locuiesc în țări diferite". În ciuda aparențelor, fundamentalismul islamic nu se opune globalizării. Dimpotrivă. „Mișcându-se între Bosnia și Afganistan, Cecenia și Irak, *Jihad*-ul, în loc să consolideze aceste teritorii într-o singură geografie musulmană, le tratează cu o indiferență suverană. Sfârșește prin a deteritorializa complet Islamul, întrucât nu contează o țară sau alta, ci Islamul ca entitate globală"[10]. Globalizat, Islamul poate conviețui cu un creștinism politic corect. Faptul că șeful bisericii anglicane și-a dat consimțământul la adoptarea unor părți din legea islamică (Sharia) în Marea Britanie intră deja în logica lumii răsturnate.

Singularitatea, particularul concret a abandonat deocamdată lupta. Realitatea s-a retras în *underground*, lăsând CNN-ul să construiască o perversă realitate de sinteză. Războiul însă nu s-a terminat. El abia începe.

10 Faisal Devji, *Landscapes of the Jihad. Militancy, Morality, Modernity*, Cornell University Press, Ithaca, New York, 2005., pp. 27-28.

Dacă România vrea să-și abandoneze condiția de „obiect" al manipulărilor economice și culturale, interne și globale, dacă intenționează să-și asume rolul de „subiect", actor responsabil ce făurește istoria, ea trebuie să curețe maidanul cu dărâmături acumulate prin prăbușirea universalului. Odată degajat terenul de moloz, vom construi o nouă casă.

Nu se pune problema reconstrucției artificiale a universalului. Locul său va fi preluat de ceea ce noi numim „structuri de mediere personalist-conservatoare".

Universalul Modernității a fost absorbit în indistincția globalistă întrucât „individul", unitatea sa de bază, a fost de la bun început mai mult o „construcție" gnostică decât o realitate organică. Individul a suferit de o deficiență ontologică, fiind clădit pe o „coloană absentă". De la Sfântul Augustin încoace, cu rare excepții, Occidentul a dezvoltat o antropologie în termeni neoplatonici, privilegiind „dezîntruparea" (generalul, abstractul, rațiunea, voința, sufletul, dimensiunea interioară a omului, etc.) în dauna „întrupării" (istoria concretă, materia, trupul, particularul, experiența concretă). Individualismul occidental presupune o persoană descărnată dominând materia prin rațiune și voință, pe tiparul instrumental al demiurgului. Acest model antropologic este în prezent epuizat. (Ca simbol cultural, teroristul Unabomber ne apare drept ultima întruchipare a individualismului epocii moderne[11].)

Pe de-o parte, convertirea neproblematică a individualismului în *alter ego*-ul său, colectivism (comunism, fascism,

11 Vezi scrisoarea adresată de Ovidiu Hurduzeu lui Theodore John Kaczynski, alias Unabomber, publicată în *Unabomber, Profetul ucigaș*, Editura Logos, București, 2007. „Ca simbol cultural, Unabomber este o ultimă și perfectă întruchipare a 'individului rațional și autonom din epoca modernă', cea care se întinde (aproximativ) de la revoluția franceză (1789) până în anii '60 ai secolului XX. Prin individul rațional și autonom, Modernitatea înțelegea o monadă construită pe un principiu tautologic (Eu = EU). A fi un eu și nimic altceva, în sensul 'eu sunt ceea ce sunt', 'individul rațional și autonom' trebuia să devină sursa și principiul întemeietor al realității. Afirmarea de sine se dovedește criteriul suprem de evaluare a ființei sale. Unabomber duce la ultimele consecințe această logică" (p. 418).

naționalism, multiculturalism) și tehnologism, care presupun dominația conceptelor abstracte și a grupărilor artificiale (proletariatul, grupul rasial sau victimizat, experți etc.) asupra particularității concrete și ființei umane în carne și oase, l-au delegitimat ca model viabil de practică socială. Pentru individualism/colectivism nu ești „real" prin persoana ta, cu defectele și calitățile ei, prin prezența ta concretă într-un loc și o istorie, ci prin faptul că ești purtătorul unei esențe abstracte. Dacă n-ai aceste caracteristici generale – nu ai „sânge albastru", nu ești „comunist", nu posezi calitatea de victimă protejată – particularitatea ta devine irelevantă. Oricând poți fi suprimat prin camera de gazare sau asimilat într-o abstracțiune „superioară".

Pe de altă parte, „individul" este incapabil să stabilească relații adecvate cu aproapele său. Recunoaște necesitatea unor relații impuse sau contractuale dar neagă sau diminuează prezența personală a Celuilalt.

Gândirea postmodernă, departe de a înlătura deficiențele individualismului și universalismului occidental, le-a exacerbat. Rezultatul este globalismul, un mănunchi de teorii și practici gnostice al căror punct comun este un principiu „transcendent ideal" (economia de piață globală), care se impune dictatorial în fața realităților concrete.

Confruntată cu eșecul gândirii occidentale, România este chemată să-și regrupeze resursele intelectuale și spirituale pentru a elabora propriile sale alternative. Suntem încredințați că, pe solul ortodoxiei și al tradițiilor noastre intelectuale, vom reuși să ieșim din criza în care ne-au aruncat globalizarea și propriile noastre lașități.

Încarnarea valorilor

Fundamentul noii case va fi hristologic și trinitar. Nici un perete nu va sta în picioare atâta timp cât îl vom înălța pe vechile temelii ale instrumentalismului tehnicist și pe tradiția speculativă moștenită de la grecii antici. Autodivinizarea omului prin descărnarea spiritului poate să-i indice românului calea spre ocultism, „postuman" și „transuman" dar nu-i va

spune cum să trăiască în lumea reală de aici și acum. Libertatea obținută prin „dezlegarea" din constrângerile locului, timpului și istoriei sale este o iluzie periculoasă.

O iluzie pe care doar încarnarea Logosului poate s-o risipească. Întruparea lui Hristos este scandaloasă din punctul de vedere al filozofiei antice grecești. Rămâne un scandal și pentru globaliștii de astăzi. Logosul nu s-a încarnat pentru a spiritualiza materia în manieră *new age*-istă, nici pentru a impune materiei informe o ordine „rațională". Luând trup și față omenească, Fiul lui Dumnezeu a reabilitat existența concretă. Lucrarea lui Hristos se adresează unor oameni în carne și oase, liberi să accepte sau să respingă mesajul și faptele Lui. Duhul Adevărului nu impune ceva precum rațiunea instrumentală.

„Voi fiți dar desăvârșiți, după cum și Tatăl vostru cel ceresc este desăvârșit."[12] Perfecțiunea nu mai este echivalentă cu „eliberarea" gnostică din constrângerile realității, ci se confundă cu transformarea calitativă a materiei întru Hristos. Imperativul spiritual este personalizat întrucât se referă la încarnarea Adevărului în existența de zi cu zi a fiecărei ființe umane. Spre deosebire de „individul" dezîntrupat, persoana dă un conținut concret valorilor sale. Hristos ne cheamă să-i urmăm exemplul și să personalizăm la fiecare pas valorile spirituale și morale pe care le profesăm. Ce înseamnă să personalizezi? Nimic altceva decât să încarnezi imperativul spiritual, să-l pui în practică, cu întreaga ta ființă, într-o lume indiferentă sau ostilă ce aparține „veacului acestuia". Persoana este locul de întâlnire dintre concret și abstract, materie și spirit, eu și celălalt. Spre deosebire de „individ", care vrea la fiecare pas să-și impună voința, să se „elibereze" din constrângeri, persoana depășește prin dragoste determinările naturale, sociale și psihologice. A personaliza înseamnă să iubești concret, să-l privești pe celălalt în lumina lui Dumnezeu, ca „subiect" aparte, orientat către Viața eternă. Înseamnă să te dăruiești.

12 Matei 5:48.

Descărnații trăiesc nepăsători sau vor să-și impună peste tot voința. Persoanele, fiind „în trup" dar purtând în ele lucrarea Sfântului Duh, nu pot rămâne indiferente în fața lumii materiale. Grija lor față de existența concretă îmbracă însă un aspect spiritual și moral, nu se manifestă printr-o voință dezîntrupată de putere (în acest context, „dezîntrupat" înseamnă „necontrolat, dictatorial"); la rândul lor, aspectele spirituale și morale se desăvârșesc doar înfruntând rezistența concretului cu toate pervertirile sale demonice.

Ni se va reproșa că facem apologia particularului. Înainte de a răspunde acuzelor, să reamintim că particularul a luat-o razna doar sub domnia globalismului primitiv (fascism, comunism) și a celui postmodern. Astăzi, în Occidentul multicultural s-a ajuns la situația în care societatea a devenit atât de fragmentată încât mulții se definesc drept o „minoritate" cu propria lor limbă și cultură. Să nu uităm că etnicismul și separatismul basc, corsican, canadian (Quebec) sau maghiar sunt încurajate de multiculturalism. În Marea Britanie, extrema dreaptă (the British National Party) își promovează agenda rasistă sub acoperirea „diversității culturale"[13]. În Franța, Le Pen și partidul lui se prezintă ca „un grup nedreptățit căruia i se neagă dreptul la diferența etnică de care se bucură celelalte grupuri din țara sa"[14]. Pe plaiurile carpato-danubiene, formula glocalistă „think globally, act locally" a cimentat relațiile mafiote dintre baronii locali și clasa politică de la București stipendiată de Uniunea Europeană. În numele euroregiunilor artificiale, capitala și provincia bambooizate au devalizat comunitățile locale, au pus pe butuci mica industrie și agricultura de subzistență.

„Baronul local" nu este o persoană, ci o funcție, „ceva" într-o rețea mai largă. Se situează în afara unei comunități organice. Precum fostul activist de partid, are comportamentul unei brute care se consideră dumnezeu. Nu se supune legilor

13 Patrick West, *The Poverty of Multiculturalism*, Civitas: Institute for the Study of Civil Society, London, 2005, p. 41.

14 Paul Edward Gottfried, *Mass Democracy in the Managerial State*, Princeton University Press, 1999, p. 114.

realității, pe care o disprețuiește și o maltratează. „Baronul local“ defrișează pădurile și sfidează instituțiile statului întrucât este legat printr-un cordon ombilical de grupuri care îi asigură protecția. Pe baza codurilor de protecție, impune unei comunități particulare propriile sale dorințe și le declară „valori etice“. El și „rețeaua“ sa sunt cei care stabilesc în ultimă instanță ce este realitatea.

Într-o societate personalistă, rețelele mafiote ale „baronilor locali“ vor fi desființate prin acțiunea „gospodarilor hotărâți“. „Gospodarul“ este o persoană integră care refuză să fie un instrument docil al unei forțe depersonalizante, fie ea socială, economică sau spirituală (patimă, viciu). „Gospodarul“ participă la viața unei comunități concrete în virtutea faptului că persoana sa „nu este parte a unui întreg, ci într-un anumit fel conține în mod virtual întregul“[15]. Integritatea sa ontologică și morală îi conferă „gospodarului“ calitatea de univers personal ireductibil.

„Univers“, nicidecum „monadă“! Universul personal al „gospodarului“ este întreținut de o economie a dăruirii. „Gospodarul“ are conștiința că sporirea darului său specific ajută comunitatea și, în același timp, îl îmbogățește pe el însuși, dezvoltându-i personalitatea.

„Nu faceți nimic din duh de ceartă sau de slavă deșartă; ci în smerenie fiecare să privească pe altul mai sus de el însuși. Fiecare din voi să se uite nu la foloasele lui, ci și la foloasele altora. Să aveți în voi gândul acesta, care era și în Iisus Hristos. El măcar că avea chipul lui Dumnezeu, totuși n-a crezut ca un lucru de apucat să fie deopotrivă cu Dumnezeu, ci S-a dezbrăcat pe sine însuși și a luat un chip de rob făcându-se asemenea oamenilor. La înfățișare a fost găsit ca un om, S-a smerit și s-a făcut ascultător până la moarte, și încă moarte de cruce. De aceea și Dumnezeu L-a înălțat nespus de mult și i-a dat Numele, care este mai presus de orice nume“[16].

15 Vladimir Lossky, *In the Image and Likeness of God*, St Vladimir's Seminary Press, Crestwood, New York, 1985, p. 189.

16 Filipeni 2:3-9.

Apostolul Pavel afirmă în mod răspicat că persoana se împlinește prin dăruirea de sine. Prin aceste „daruri care se intercondiționează“, scrie Părintele Stăniloaie în *Sfântul Duh și sobornicitatea Bisericii*, nici un membru al Bisericii nu rămâne necondiționat de ceilalți[17].

În ultimele două decenii, atât „elitele“ intelectuale cât și „șmecherii“ îmbogățiți au considerat că totul este de apucat, de la idei până la domeniul public. Delapidarea și impostura le-au numit „comerț“ și „economie de piață“. Elitele ne-au injectat în creier ideea că „nu există alternativă la economia de piață“ (decât comunismul), că „mâna invizibilă“ a lui Adam Smith creează armonie socială chiar atunci când în țară se fură ca în codru. Ni s-a spus răspicat: oamenii sunt prin natura lor negustori și nimic mai mult; acolo unde domnesc „legile naturale“ ale pieței, „normal“ este ca fostul securist să aștepte „pe listă“ la BMW Autobavaria ultimul model de Siegfried, iar pensionarul, să stea la coadă la cantina Ajutorului Social.

Într-o societate personalistă dăruirea și generozitatea sunt valorile care vor crea legăturile sociale, nicidecum narcisismul, tâlhăria, egoismul și cupiditatea. „Șmecherul“ și „intelectualul de elită“ neagă orice proiect politic și economic bazat pe dăruire. Pentru ei morala generozității este fie angelică – prea dezinteresată, prea fraternă – fie cinică, motivată de un interes bine definit dar ascuns.

În viziunea economistă, marea dorință a omului este de natură utilitară: să-și sporească la maximum plăcerile derivate din confortul material și acumularea de bunuri. Pentru a-și satisface o asemenea plăcere, oamenii au fost nevoiți să schimbe între ei bunuri – așa s-a inventat trocul; cum trocul s-a dovedit nepractic, a fost înlocuit de monedă. Tehnicile de schimb care au apărut ulterior – creditul, marea finanță, bursa

17 Vezi studiul ieromonahului Calinic Berger, *Face Euharistia Biserica? O comparație între ecleziologiile părintelui Dumitru Stăniloaie și Mitropolitului Ioannis Zizioulas*, subcapitolul *Duhul Sfânt ca integralitate și ca principiu personal al lumii*, Revista Tabor, Anul 1, Numărul 7, Octombrie 2007, p. 22.

– n-au fost decât consecințele logice ale acestei prime invenții[18].

Nu insist asupra stupidității unei asemenea perspective simplificatoare asupra „plăcerii" omenești. Dacă „șmecherul" de astăzi derivă „plăcere" doar din delapidare și acumulare de bunuri, acest sentiment pervers nu este o tendință umană universală. Dimpotrivă. Primul instinct al omului, ca ființă socială, a fost să dăruie (din varii motive, de la cele mai egoiste până la sacrificiul de sine). Studii serioase de antropologie și arheologie au demonstrat că în societățile omenești arhaice a existat o economie, dar nicidecum una bazată (exclusiv) pe troc. Obiectele au circulat în primul rând ca „daruri". Marcel Mauss, în celebrul său studiu, *Essai sur le don* a demonstrat în mod concludent că societățile arhaice au funcționat pe baza unui ethos al reciprocității darurilor.

Reducționismul psihologic, caracteristic doctrinelor marxiste, neoliberale și neoconservatoare, sărăcește bogăția relațiilor umane. Persoana devine o schemă utilitară ce funcționează pe modelul fiziologic al ingestiei/digestiei. Fiecare individ – pentru doctrinele economice nu există persoane, doar indivizi – se află într-o permanentă circulație în dubla sa postură de consumator și de obiect consumat. Economismul pleacă de la premisa că totul se poate consuma, totul este dedicat consumului iar consumul poate satisface orice necesitate. Prin aceasta se produce o sărăcire a vieții umane. Energiile individului sunt canalizate către un singur scop: acumularea de produse „digerabile" și crearea premiselor necesare pentru ca aceste produse să fie consumate în totalitate.

Procesul de ingestie/digestie este energofag. Sfera economică absoarbe o mare parte din energia vitală a individului și o trece în sfera producerii de „obiecte-aliment". Energia care îi mai rămâne individului nu este sustrasă sferei economice. În timpul său liber, individului îi revine responsabilitatea de a-și investi energia rămasă în procesul de consum. Când Apostolul Pavel îi îndemna pe creștini „Bucurați-vă totdeauna în Domnul! Iarăși zic: Bucurați-vă!"[19], nu se referea la plăcerile fiziologice ale ingestiei/digestiei/copulației, ci la marile satisfacții pe care doar o persoană aspirând la un alt plan, superior acestuia, le poate resimți. Faptul că o viziune asupra lumii, ce privește în exclusivitate mărfurile și obiectele, a ajuns să subjuge în totalitate sfera relațiilor personale, constituie marele dezastru al omenirii de azi.

18 David Graeber, *Give it Away*, In These Times, 21 august 2001.

O societate personalistă va repune în drepturi „economia dăruirii" . Nu este o utopie, ci o nouă paradigmă cu străvechi rădăcini. Calculul egoist și strategiile sale sunt de dată recentă; generozitatea este însă o aspirație universal umană întrucât plăcerile și avantajele ei sunt infinit mai mari decât cele derivate din cupiditate și exercitarea puterii de dragul puterii. A dărui este mai plăcut și mai sănătos decât a da țeapă. Coeziunea socială este cea care creează o economie modernă (vezi cazul Japoniei și al altor „tigri asiatici"). „Piața" funcționează normal când acel care îți adresează întrebarea: „ce pot să fac pentru dumneavoastră?" chiar se gândește la tine, nu numai la propriul buzunar. Capitalismul financiar și monopolist, modelul României de astăzi, ar vrea să construiască la scară mondială o societate fondată pe cupiditate, diviziune și puterea statului birocratic. În opinia avizată a celebrului senator american Jesse Helms, „acesta nu este capitalismul real. Este drumul spre concentrarea monopolistă a activității economice și spre sclavie politică". În vreme ce bancherii și alți iluminați ai lumii clădesc încă potemekiade, cu rezultate dezastruoase (vezi criza economică din SUA produsă de speculațiile cu credite ipotecare), o mare parte din economia globală funcționează pe baza unor strategii și principii generatoare de justiție și concordie socială. Iluminatele noastre elite nu suflă însă o vorbă despre alternativele economice viabile la capitalismul oligarhic global. Au popularizat *mass media* românești doctrina economică de inspirație catolic-personalistă a distributismului? Nu. „Sclavilor fericiți" trebuie să li se ascundă un adevăr de bun simț, care este și esența doctrinei distributiste:

19 Filipeni, 4:4.

proprietatea aparține celor mulți, nicidecum câtorva oligarhi. Dacă în România postdecembristă privatizările s-ar fi făcut după principiile distributismului, în prezent am fi avut o societate de mici proprietari, o administrație de stat condusă pe principiile subsidiarității, o țărănime așezată la locul ei și un loc demn printre statele lumii[20].

Doar o strategie personalist-conservatoare de lungă durată ar putea opri bambooizarea României, readucând-o pe făgașul natural al istoriei sale. Aderarea României la Uniunea Europeană nu schimbă lucrurile atâta timp cât *status quo*-ul economic, moral și politic se menține. Miliardele de euro, în loc să ajute la propășirea țării, adâncesc atmosfera generală de delapidare. Este o realitate: în șase luni, un neamț venit să facă afaceri în România se nărăvește și el la șpagă.

Într-o economie personalistă, schimburile de bunuri și servicii sunt creatoare de relații sociale. Totul este personalizat, chiar și proprietatea. Nu există „economie" în sensul de domeniu autonom al cărui scop este doar crearea și distribuirea de mărfuri. Autonomia[21] „sferei financiare" și a tehnologiei, cele două motoare de propulsare ale „pieței", duce la depersonalizare și determinism economic, la transformarea oricărui „subiect" într-un obiect, o „resursă umană".

20 „Distributiștii cred că răspândirea largă a proprietății este singura pavăză pe care democrația o are împotriva dominației centralismului statal sau a capitalismului monopolist neînfrânat. Distributismul sprijină guvernarea locală, tradițiile stabile și comunitățile permanente, autarhice unite împotriva servitudinii și alienării" (htt://www,chesterton.org). Dacă „distributismul" pare o idee utopică, aducem la cunoștința cititorilor succesul Cooperativelor Mondragon din Spania. Înființate de preotul Don José Arizmendiarrieta în 1956, în regiunea bască, Cooperativele Mondragon s-au dezvoltat pe baze distributiste. În prezent sunt cel mai mare grup de afaceri din regiunea bască (160 de cooperative în diverse domenii de activitate) și un competitor major pe piața europeană și globală. În favoarea distributismului, considerat o a treia cale, între socialism și capitalism, au scris personalități marcante ale secolului XX: G. K. Chesterton, Dorothy Day, Hillaire Beloc, E. F. Schumacher.

21 Aici. termenul „autonom" desemnează „separat de persoana umană reală".

O altă putere autonomă, care depersonalizează omul modern, este statul-dădacă (numit de unii autori „stat managerial"). În loc să-l slăbească, capitalismul financiar și monopolist l-a întărit exponențial. În ciuda aparențelor, obiectivele lor sunt comune. Ingineria economică și financiară practicată de „globalism" este însoțită de o inginerie socială promovată de structurile birocratice ale statului și marilor corporații. Acțiunea lor conjugată este menită să distrugă particularitățile persoanei în vederea „construirii" unei ființe standardizate, ușor de manipulat, adaptată „habitatului" tehnologic și consumist al lumii de astăzi.

Nici o forță politică nu a fost capabilă să se opună lucrativului parteneriat dintre corporatismul monopolist și statul managerial multicultural. Noua stângă depinde în totalitate de statul managerial, care-i apără privilegiile și-o ajută să-și concretizeze agenda „politic corectă". De pildă, paradele homosexualilor sunt protejate de polițiști înarmați iar căsătoriile între băieți consfințite de legislațiile „democratice"[22]. Dreapta secularizată (neoconservatorii) este „schizofrenică". Se plânge de dispariția valorilor culturale tradiționale, în timp ce face apologia „economiei de piață", se entuziasmează în fața progresului tehnologic și promovează relațiile contractuale (juridice) dintre oameni. Dreapta bigotă (din SUA) nu se împotrivește statului managerial. Vrea doar ca acesta să nu mai implementeze agenda stângii multiculturaliste, ci să impună pe cale legislativă „valorile familiei" și unele percepte morale.

Ce constatăm? Doctrinele enumerate mai sus nu se adresează omului viu, concret, persoanei în carne și oase. „Clien-

22 Democrația de astăzi are prea puțin în comun cu valorile democratice tradiționale. Termenul cel mai potrivit ni se pare a fi cel de „democrație de masă", folosit de Paul Edward Gottfried în cartea sa *After Liberalism*. Este vorba de o democrație „de consum" decontextualizată, formulată în termenii statului managerial, ce se adresează unui cetățean pasiv și lipsit de cultură politică. Democrația de masă șterge granița dintre consensul popular și controlul birocratic prin promovarea unei retorici a grijii față de cetățean. De multe ori această grijă este o încercare deghizată de a reglementa viața persoanei în cele mai mici amănunte.

tul" lor este o abstracțiune, nicidecum o ființă a cărei totalitate nu poate fi fragmentată. Întrucât nu se adresează persoanei integre, proiectele lor politice separă mijloacele de scopuri, gândirea de acțiune și de efectele ei. Nu poți să protejezi instituția familiei pe cale legislativă și în același timp să-i distrugi mediul economic și cultural în care se dezvoltă. Nu te opui colectivismului statului, cum o fac neoconservatorii, ignorând uriașa concentrare de putere în mâinile „parteneriatelor" de tip public/privat și „asociațiilor voluntare", de la corporațiile transnaționale la „grupurile de interese" și influentele ong-uri ale societății civile. „Realismul" „noii drepte" dispare subit confruntat cu lumea politică și economică reală, unde banul și influența rețelelor au o pondere covârșitoare.

Încarnarea Logosului a demonstrat că nu există scopuri drepte obținute prin mijloace strâmbe[23]. Actele noastre trebuie să încarneze valorile pe care le profesăm. Trebuie să acționăm așa cum gândim și să gândim temeinic ceea ce înfăptuim. Nu putem să trăim creștinește „întru Hristos" fără să întrupăm exigențele Adevărului în gândurile, acțiunile și gesturile noastre de zi cu zi. Majoritatea structurilor economice și politice ale „veacului acestuia" încearcă să ne depersonalizeze pentru a ne transforma în apendicele unei abstracțiuni – un „dușman de clasă", un *homo oeconomicus*, o „victimă" sau orice altă entitate care ar „valorifica" o anumită porțiune din noi, aruncând la gunoi restul. Odată spartă coeziunea persoanei noastre, suntem parcelați în unități eficiente și reintegrați într-o unitate artificială în baza unor inginerii economice sau sociale. Eficiența nu este un scop în sine. Dacă eficiența unei instituții sau tehnici depersonalizează omul, îi răpește autonomia și capacitatea de a se bucura de plenitudinea unei vieți trăite în mijlocul unei comunități reale – cum ar putea fi ea moral justificată?

23 Cf. Jacques Ellul, *Présence au monde*, Genève, Roulet, 1948: „Dans l'oeuvre de Dieu la fin et les moyens sont identifiés [...] Jesus-Christ dans son incarnation apparaît comme le moyen de Dieu, pour le salut de l'homme, et pour l'établissement du Royaume de Dieu. Mais la où est Jésus-Christ là est aussi ce salut et ce royaume" (p. 104).

*

Personalismul încearcă să oprească fenomenul depersonalizării existenței omenești și să înlăture consecințele lui (dezîntrupare din istorie, dezrădăcinare, descreștinare etc.). Concomitent, dezvăluie natura mincinoasă (demonică, în termeni religioși) a tuturor „încarnărilor perverse" care oferă o pseudoautonomie individului instrumentalizat și statut de realitate unor entități anti- sau impersonale[24] (ideologii, instituții).

Restaurația personalist-conservatoare din România va fi un proces lung și anevoios. Va începe ca o orientare spirituală și morală menită să consolideze stilul de viață personal și relațiile personalizante din „România profundă". Odată ce „România profundă" va ieși la suprafață, restaurația personalist-conservatoare va continua ca un proiect politic, social și economic al cărui obiectiv final va fi transfigurarea la față a țării. Prin „transfigurarea la față" înțelegem transformarea țării într-un eveniment. Dacă „elitele intelectuale" și clasa politică actuală plănuiesc viitorul României în chip de țară anexată și brand turistic, personaliștii și conservatorii români veritabili îl gândesc în termeni evenimențiali. Dacă România personalistă va deveni vreodată o țară-eveniment, depinde de gradul în care ea va continua să crească într-o „Biserică" – o simfonie pluripersonală în care fiecare persoană interpretează partitura sa, totul fiind coordonat, dirijat și unificat sub conducerea lui Hristos, fiecare aducându-și contribuția concretă și fiecare profitând în mod reciproc de toți ceilalți"[25].

Personalismul românesc nu promovează în mod mecanic o anumită formă de guvernământ. Oricare ar fi aceasta, ea va trebui să țină seama că neamul nostru, încarnat într-o istorie,

24 Problema „descărnării istorice a gândirii" a fost dezbătută în cercurile personaliste încă din anii '30. Vezi Denis de Rougemont (*Penser avec les mains*, 1936).

25 Dumitru Stăniloaie, *Autoritatea bisericii*, p. 187, citat de Calinic Berger în *Face Euharistia Biserica?*

un loc și o prezență reală, are nevoie de modul său specific de existență personală.

Prin natura sa, personalismul este o deschidere. Tinzând mereu să devină un eveniment, persoana nu se închide niciodată într-o cochilie, ci își dorește să se depășească pe sine prin dăruire. Cu o mențiune. Nici „depășirea de sine" și nici „dăruirea" nu înseamnă deschidere spre orice, permeabilitate totală. Când o persoană iese din sine, se revarsă prin unde evenimențiale – așa cum o face un duhovnic – are loc mai întâi un efect de separație; adevărul se desprinde de minciună, grâul de pleavă. Doar pe un teren degajat de elementele anti- sau impersonale se produce șocul drăgăstos al transfigurării, iau naștere zonele personalist-evenimențiale.

Deocamdată, cu toată smerenia, să trecem la degajarea terenului...

Antiglobalism fără vadimism

În ultimul timp, în *mass media* din România s-a scris despre „intelectualul public global" și evoluția sa pe plaiurile dâmbovițene. Invitați să ne exprimăm opinia în această privință de către revista „Foreign Policy Romania", am încercat să clarificăm nu numai rolul „intelectualului global" în lumea contemporană, ci și a opusului său: „intelectualul public anti-global".

În linii generale, „intelectualul public global" întruchipează „monstruoasa coaliție" dintre globalism și stângism care s-a cimentat în ultimele decenii în vederea construirii Vajnicei Lumi Noi. Astăzi „intelectualul global" este chemat să legitimeze în ochii opiniei publice o inginerie (în sensul termenului englezesc *engineering*) economică, socială, culturală și religioasă de proporții planetare, nemaiîntâlnită în istoria umanității. Pentru oamenii lucizi care înțeleg mecanismele de funcționare ale globalismului și resorturile lui ideologice, se pune întrebarea următoare: cum ar putea un „intelectual public" dintr-o țară oarecare să-și facă auzită vocea pe plan internațional atunci când el se opune celor cinci ipostaze ale „globalului": corporatismul economic (ipostaza economic-financiară), statul managerial (ipostaza socială), multiculturalism (culturală), ecumenism (religioasă) și utopism (utopia statului mondial în chip de ipostază „ocult"-politică)? O altă întrebare, la fel de importantă: Cum s-ar putea dezbate public, atât la nivel local cât și internațional, problemele reale ale societăților umane, în locul problematicii ideologice, deseori diversioniste, impuse pe toate canalele media de corifeii planetarizării?

Precum comunismul – pe care noi îl numim „globalism primitiv" – globalismul este construcția artificială a unor elite economice și financiare. Globalismul a reușit să se impună la nivel planetar prin manipularea noilor tehnici de comunicare în masă și o retorică stângist umanitaristă. Fiind antidemocratic și antinațional, globalismul are mereu nevoie de justificări, vrea în permanență să apară „legitim" în ochii opiniei publice. Și-ar dori sa fie perceput drept „natural", „în firea lucrurilor", nicidecum echivalentul unei ideologii.

România nu duce lipsă de „intelectuali publici globali". De la căderea comunismului și până în prezent, autointitulata noastră „elită intelectuală" s-a erijat în goarna spartă a globalismului. Cei foarte puțini care s-au opus acestei tendințe au fost marginalizați și etichetați drept „ultranaționaliști", „legionari", „antioccidentali" etc. Intelectualilor români „globali" li s-au acordat burse de studiu în străinătate, au fost plimbați, deseori pe banii „statului național și unitar", prin tot felul de workshop-uri mondialiste, li s-au oferit funcții în universități și instituții de cercetare din țară și străinătate; presa românească le-a deschis larg porțile. În vreme ce un intelectual „antiglobalist" își face cunoscute opiniile pe bloguri, „intelectualul public global" scrie editoriale gras platite în presa centrală, apare la televizor, are „un cuvânt greu" de spus în dezbaterile publice. În vreme ce „antiglobalistul" este portretizat în *mass media* din România ca un troglodit, ce nu înțelege „marile provocări ale globalizării", „intelectualul public global" apare mereu într-o lumină serafică, de „aristocrat al spiritului".

Practic, în România de astăzi nu ai posibilitatea să devii „intelectual public" dacă nu ești în favoarea 1) economiei de piață, dominată de marile corporații; 2) relativismului cultural și noii stângi „politic corecte"; 3) creștinismului ecumenic. Și, nu în ultimă instanță, trebuie să intri în grațiile unor instituții semilegitime, mai mult sau mai puțin „oculte", care urmăresc slăbirea statelor naționale, promovarea unor unități suprastatale gen Uniunea Europeană și creearea în viitor a statului

mondial. Dacă ai îndeplinit aceste condiții, sau cea mai mare parte din ele, ai șansa să avansezi spre topul „Celor 20[1]".

Mi se va reproșa că exagerez. Acuzele de „extremism", „ultranaționalism" sau „conspiraționism" se aplică tuturor celor care sunt percepuți drept intelectuali și politicieni antimondialiști. Chiar foști candidați la președentia SUA, conservatorul tradiționalist Pat Buchanan, conservatorul libertarian Ron Paul și stângistul anticorporatist Ralph Nader au fost anatemizați în *mass media* corporatiste fiindcă s-au opus într-un fel sau altul globalizării galopante.

Astăzi opțiunile unui intelectual trebuie evaluate în funcție de raportarea sa la cele cinci ipostaze ale „globalului" pe care le-am enumerat mai sus. De pildă, în România nu se știe sau se trece sub tăcere istoria neoconservatorilor americani (foști extremiști de stânga, troțkiști, care au „globalizat" conservatorismul american tradițional). Când stângiștii români de viță nouă îi atacă pe „neoconservatorii" români (Patapievici, Tismăneanu ș.a.), de fapt asistăm la o ceartă în familie. Nici stângiștii, nici neoconservatorii nu au analizat critic procesele globalizării și consecințele lor negative asupra României. Reacția lor consecventă a fost să împiedice apariția în țara noastră a unei mișcări intelectuale de orientare cu adevărat conservatoare, ca nu cumva cei „cinci piloni" ai globalizării să fie supuși unei serioase analize critice.

O altă confuzie întreținută de „intelectualii globali" este echivalarea „antiamericanismului" cu „antiglobalismul". Noam Chomsky este un stângist instituționalizat cu vederi antiamericane dar favorabil globalizării. Tariq Ramadan și Amr Khaled, intelectuali islamici, adulați de noua stângă occidentală, sunt proglobalizare dar cu vederi ascuns sau fățiș antiamericane. În general, în SUA are loc în prezent o luptă ideologică și politică între forțele globalismului și cele care se opun lui. Rezistența antiglobalizare din SUA este în primul rând o mișcare *grassroot*. Nu-i o mișcare extremistă, ci o

1 Aluzie la clasamentul celor 20 de „intelectuali publici globali" apărut în revista americană „Foreign Policy", mai/iunie 2008.

revoltă populară născută din tradițiile patriotice și conservatoare încă vii ale americanului de rând; o mișcare politică și intelectuală hotărâtă să înlăture atât efectele negative ale „revoluției neoconservatoare“ cât și dezastrul „corectitudinii politice“ promovate de stânga universitară și de aparatul birocratic al statului managerial.

În România, retorica „antiglobalizare“ a fost adoptată de grupurile „ultranaționaliste“ al căror „nucleu greu“ este dat de foștii securiști. Manipulând un discurs conspiraționist, xenofob și antisemit, apelând mereu la demagogia populistă, „ultranaționaliștii“ antiglobalizare au dat apă la moară stângiștilor și „neoconservatorilor“ români. În prezent, nici un intelectual de dreapta din România – inclusiv autorii acestei cărți – nu poate să deschidă gura fără a fi trimis în tabăra lui Vadim sau Artur Silvestri. Existența unor fosile „ultranaționaliste“ convine de minune „elitei“ de stânga, ca și celei de (pseudo) dreapta care își justifică astfel indolența, neputința și lupta cu morile de vânt.

Lucrurile însă încep să se schimbe. Apariția în peisajul cultural românesc a unei noi mișcări de idei – mă refer la mișcarea personalist-conservatoare „A Treia Forță“ – a făcut să se audă clar și răspicat vocile unor intelectuali români antiglobaliști.

Rămâne de văzut dacă aceste voci, radical critice, vor reuși să se impună în *mainstream*-ul românesc. Dacă vor reuși, ele se vor alătura cu siguranță altora asemănătoare pe plan internațional. Pentru ca această joncțiune să nu aibă loc, o uriașă mașinărie stă la pândă, gata să le înghită.

Ce-a mai rămas de apărat

Mircea Platon

„– Stai! Sus mâinile!

Setu nu a ridicat mâinile, ci a continuat să înainteze spre Codrescu:

– Cine sunteti voi, mă?

– Cei din pădure!"

(Schimb de replici între Stan Codrescu, membru al grupului lui Oliviu Beldeanu care a luat cu asalt legația României comuniste la Berna, în 1955, și securistul Aurel Setu, șoferul legației.

Din Nicolae Stroescu Stânișoară, *Acum 50 de ani la Berna*, „Rost", martie-aprilie 2005)

Dedicăm această carte celor „din pădure"

Ce se întâmplă cu noi

Rezultatul alegerilor locale din primăvara lui 2008 a zgribulit rândurile „dreptei“ românești. Ideologi de toate calibrele, de la Mircea Mihăieș la Sever Voinescu, s-au împleticit spre colțul rezervat lor în paginile ziarelor pentru a denunța, spectral sau răzbubuitor, noua victorie a lui Ion Iliescu. Diabolicul, tenebrosul, giganticul păpușar, „elefantul alb“ Ion Iliescu a câștigat din nou. Stânga domină România, ne anunță dreapta.

Din punctul meu de vedere, e adevărat, stânga domină România, dar nu din cauza lui Ion Iliescu, ci din cauza unei drepte – să o numim „neoconservatoare“ sau „civic-liberale“ – care a trăit, vreme de două decenii, în fericită simbioză cu Ion Iliescu. Dacă Ion Iliescu nu ar fi existat, dreapta civică românească ar fi trebuit să-l inventeze. Când spun „dreapta“ nu mă refer la dreapta politică, inexistentă atâta vreme cât e reprezentată de partide de centru-stânga și de tehnocrați cu *pedigree* iliescian. Când spun „dreapta“ mă refer la coteriile debordând de puritate morală ale „dreptei“ intelectuale.

Și asta pentru că, de două decenii încoace, bătălia dintre stânga și dreapta a fost, cu excepția scurtei și regretabilei guvernări Ciorbea, una dintre „intelectuali puri“ și politicieni „machiavelici“ de tip Ion Iliescu sau Adrian Năstase. Nu a fost așadar bătălia dintre două forțe politice, ci dintre o mașinărie politică eficientă, cea a stângii, și un discurs, uneori demn, uneori penibil, aproape întotdeauna contrafăcut, al dreptei civice. Situația a stat astfel tocmai pentru că stânga iliesciană și dreapta intelectuală au avut un scop comun: împiedicarea apariției unei autentice forțe politice de dreapta.

Victoriile stângii în Romania nu se datoresc în principal stângismului românilor, ci mai degrabă modului în care atât stânga cât și dreapta au formulat, au decupat programatic realitatea românească. De fapt, și stânga și dreapta s-au concentrat, în practica lor politică sau în discursul lor ideologic, pe un singur lucru: pe defectele românilor. Stânga lui Iliescu a flatat și a folosit aceste defecte. Iliescu a înțeles că, după patruzeci și cinci de ani de comunism, de programare genetică si ideologică a românilor, tot ce are de făcut pentru a ne menține în sfera de influență sovietică e să se folosească de instinctele și patimile „omului nou". Construită pe corupție, frică, dispreț pentru viața omului, manele, baroni locali și șovinism de tip „România Mare", „România" lui Ion Iliescu are vitalitatea unei pustule.

De cealaltă parte a baricadei, dreapta s-a concentrat tot pe defectele românilor. Discursul dreptei civice românești postdecembriste e plin de înjurături, la propriu, la adresa „mârlăniei", „stupidității", „primitivismului", „trogloditismului", „pășunismului", și „violenței" poporului român. Denunțând aceste trăsături, folosite cu success de Ion Iliescu în edificarea sistemului politico-economic pe care îl conduce, dreapta nu a reușit nimic altceva decat să se autolegitimeze ca „elită". O elită bazată doar pe dezgust.

Având de ales între demagogia avunculară a lui Ion Iliescu, care le îngăduie și flatează patimile și micimile sufletești antrenate de comuniști special pentru a ține România în lesă, și dezgustul elitelor de dreapta, pentru care tot ce e românesc e o insultă la adresa umanității, românii au mers mai mereu pe mâna stângii.

În mod normal, dreapta ar fi trebuit să aibă în vedere nu doar denunțarea defectelor reale sau închipuite ale românilor, ci folosirea calităților lor, atâtea câte sunt. Dar se pare că nici stânga și nici dreapta nu ne vor întregi, nu ne vor noi înșine. Stânga ne vrea căzuți, corupți și ușor manipulabili. Dreapta nu se poate folosi de calitățile noastre deoarece ne vrea străini. Stânga ne vrea iobagi, dreapta ne vrea slujbași de corporație, „europeni", nu romani, „toleranți", nu normali, calvini sau

catolici sau eurosocialiști, nu ortodocși, „globalizați", nu „pășuniști" legați de locul nașterii, de familie, de strămoși. Nici stânga, nici dreapta nu au ce face cu virtuțile, istoria și identitatea noastră.

În bătălia dintre o stângă pentru care toate viciile noastre sunt virtuți și o dreaptă pentru care toate virtuțile noastre sunt vicii, sufletul nedescătușat încă al României constituie o veritabilă a treia forță. Adevărata dreaptă românească e cea care se va ridica în numele unei schimbări la față a României, în numele restaurării și învierii în trup și suflet a românilor. Până atunci, Iliescu și ai lui, cu rădăcini în realitatea mucegaiului românesc, vor continua să câștige la urne în fața unei drepte care ne vrea altceva decât suntem.

Noul marxism

Marxismul, ca filosofie a istoriei al cărei dinam îl constituie „lupta de clasă" și idealul marii revoluții proletare care ar aduce după sine o societate bazată pe naționalizarea „mijloacelor de producție", a dispărut. A fost înlocuit de socializarea omului prin intermediul noii poliții ideologice și a noilor tehnici de inginerie socială. E un marxism „soft", o tastatură, nu un baros. În mod paradoxal, după cum liberalismul absorbise ceva din matricea Europei aristocratice în care s-a format, de exemplu responsabilitatea care face posibilă libertatea, marxismul a împrumutat ceva din matricea Europei burgheze a secolului al XIX-lea, un anume simț al epicului, al istoriei, și o anume virilitate manifestă în cultul proletarului. Sau în barba profetică a lui Marx, mai patriarhală decât țăcălia conțopistă a lui Lenin. Începând cu epoca postbelică, sub influența Școlii de la Frankfurt, marxismul și-a lepădat caracterul pozitivist, moștenire a secolului al XIX-lea, și a rămas doar un impuls „umanist" antiburghez, anticreștin, antipatriarhal. Teoreticienii marxiști au abandonat electoratul muncitoresc (prea patriarhal) și au trecut la edificarea unei noi majorități alcătuite din „minorități" de tot soiul, de la feministe la imigranți musulmani, de la activiști multiculturaliști la militanți pentru *gay rights*. Sesizând metamorfoza marxismului din doctrină economico-politică populist-proletară în infuzie estetico-minoritară administrată populației albe, creștine și masculine de către statul-terapeut, Tony Kushner vorbea entuziast de un „socialism al pielii" pe care Ian Fleming îl taxa drept „homintern".

Sub atacul noului marxism se află nu o clasă socială sau un sistem economic, ci orice lucru normal, întreaga țesătură so-

cio-culturală a Europei tradiționale, de la familie la literatura clasică sau religie, de la sărbători sau obiceiuri tradiționale la educație. Tot ce e normal e, pentru noul marxism, „criptofascist", adică opresiv, misogin, xenofob, rasist și, în ultimă instanță, patologic. Noii marxiști nu mai vor cucerirea revoluționară a puterii, ci rescrierea realității în folosul lor, nu mai vor exproprierea imobilelor, ci a normalității. Ca front global împotriva „fascismului burghez-creștin-heterosexual" – asortat perfect indiferenței marilor corporații transnaționale (în rândul cărora includ și U.E.) la specificul cultural, la etica responsabilității și la educația discernământului –, marxismul e înfloritor și stafia marxistă e din ce în ce mai asemănătoare angelilor: de sex incert.

Cât despre România, nu mă miră că avem și noi marxiștii noștri. La urma urmelor, Proudhon definea comunismul drept „conspirația escrocilor împotriva oamenilor cinstiți". Singura problemă e că, în starea de ticăloșie generalizată în care ne aflăm, în curând nu vor mai exista oameni cinstiți împotriva cărora să conspire escrocii, mânați astfel să conspire unii împotriva altora. Poate că marxismul a apărut în secolul al XIX-lea din cauză că acel secol mic-burghez a produs destui oameni cinstiți cât să îngăduie unei mișcări subversive să trăiască de pe urma lor. Din această cauză, nu cred totuși că marxismul va reveni în forță în mediile intelectuale românești. De ingineria socială se ocupă acum U.E., nu P.C.U.S. Sprijinită politic de foști sau actuali marxist-leninist/troțkiști precum Durao Barroso, Joschka Fischer sau Walter Veltroni, intelighenția europeană (și deci și românească) e prea bine instalată în deliciile „eurosocialismului" pentru a se mai întoarce la virilul Marx. „Stânga românească nu mai poate fi anticapitalistă", ne anunța recent domnul Alexandru Matei. E un discurs. O „barbă", dar nu a lui Marx, ci a „liberalismului social luminat"[1].

1 Formula îi aparține Magdei Cârneci, care scrie în numărul din martie 2008 al revistei „Idei în dialog" că nu dorește să fie considerată stângistă, „etichetă infamantă azi în România", și că preferă „un liberalism social luminat pe care îl regăsesc sub unele semnături din paginile revistei ID". Care semnături?

Micul întreprinzător

În ultimele două decenii, România a trăit sub zodia falselor opțiuni, a tensiunilor care se rezolvă în stază. Intensitatea cu care Dreapta și Stânga reclamă guvernarea e invers proporțională cu substanța lor, care e nulă. Am avut și avem o „dreaptă" de stânga (liberalii) și una de foști comuniști nereformați (Vadim, Voiculescu & comp.). Avem „stângiști" de salon finanțați de miliardari occidentali. Avem o „economie de piață" în care marii magnați de extracție comunistă au pus mâna pe monopolurile statului și sufocă micul întreprinzător. Suntem „integrați în Europa" mai ales prin românii care, între o crimă sau un proiect de cercetare, reușesc să trimită bani acasă și să subvenționeze astfel și „economia" care nu produce nimic, și „piața", adică mega-super-gigamarketurile franțuzești și germane în care rudele rămase la vatră ale românilor plecați „afară" se integrează regulat pentru a achiziționa spre consum domestic bucățele de Europa „made in China".

Încercările de a atrage atenția asupra acestei stări de lucruri sunt fie denunțate ca varii fobii (xeno, homo, euro, ruso), fie adormite de ispita amânării roditoare, a spiritului de sistem pentru care orice luare de poziție acum compromite gestația tratatului de mai târziu. Dar conservatorul nu e nevoit să fie creator de sistem, el urmărește să apere nu o ideologie sau o stare de fapt conjuncturală, ci realitatea. Și realitatea nu e decât perpetuarea tradiției, e subînțelesul vorbelor și faptelor noastre. Conservatorul nu are a duplica sau substitui ideologic realitatea, nu o ia niciodată de la zero și deci nu are a merge niciodată la infinit. Rămâne între Alfa și Omega, practicând eseul și rugăciunea pentru tămăduirea neajunsurilor veacului și iertarea păcatelor proprii.

Realitatea poate fi deconstruită sistematic, precum în atacul la Logos al sofiștilor sau al deconstructiviștilor, sau parazitată instituțional. În acest ultim caz, realității i se creează clone și treptat libertatea realității e înlocuită de determinările „sistemului"-copie. Instituțiile sunt realități duplicitare și logica birocratică e o logică servilă. Și atunci suntem din nou puși în fața unei false alternative, precum e cazul, în România ultimelor două decenii, al alegerii între „comunism" și „capitalism". Orice critică adusă „capitalismului" e considerată un afront adus Dreptei, o probă de comunism și chiar o inepție. Dogma „pieței libere" e enunțată cu același aplomb ca și, acum un deceniu, cea a „societății deschise". Mă întreb dacă nu cumva pentru că amândouă sunt înrudite dogmei, mai vechi, a „revoluției mondiale"; o revoluție, o răsturnare a ordinii permanente, operată acum nu pe cale revoluționar armată, ci pe cale corporatist-mediatică[1]. Are deci România de ales între economia de stat și cea de piață? Da, dar critica etatismului și capitalismului corporat poate fi făcută de pe poziții perfect conservatoare. Cum? Pornind de la om, de la persoană.

Încercând să rezolvăm severele ecuații ale economiei politice uităm că la baza „capitalismului" (ca și a comunismului) stă o anumită concepție despre om. Liberalismul e produsul creștinismului sub ambele lui aspecte, și politic, și economic. Una din principalele surse ale proiectului liberal-capitalist e augustinianismul, în combinație epicurean-catolică sau în lectură calvin-jansenistă (Pierre Nicole și Jean Domat), care postulează că, din moment ce omul e căzut, păcătos, societatea trebuie construită nu pe virtuțile omului, ci tocmai pe egoismul lui, pe acceptarea și încorporarea păcatului în construcția social-politică și în procesul economic. Egoismul luminat

1 În cele ce urmează voi folosi termenul „corporație" atât în sensul lui premodern, de grup de persoane unite pentru o cauză comună, având personalitate juridică și dreptul de a se aduna, de a-și alege conducerea, de a avea un patrimoniu; cât și în sensul actual, de „big business". Corporațiile pot fi și acum mici, după cum puteau fi și în trecut mari. Dar nici corporațiile mari ale trecutului (orașe, universități, biserici) și nici cele mici de acum nu fac obiectul criticii acestui articol din pricini pe care cititorul le va desluși pe parcurs.

(„amour-propre éclairé") e așadar soluția „precapitalistă" pe care au oferit-o și protestanții, și janseniștii, și care mai apoi s-a regăsit în paginile clasice ale lui Adam Smith[2]. Liberalismul și capitalismul premoderne erau forme de responsabilizare, politică și economică, a omului. Politica de mase și capitalismul corporatist multinațional nu responsabilizează omul, ci îl anihilează, îl transformă în unealtă sau în nonentitate, în acord neprevăzut poate cu predestinaționismul protestantizat.

Ceea ce îmi propun aici nu e dezvoltarea unui sistem de economie politică, ci schițarea unei antropologii economice. Nu voi vorbi deci despre economie decât în raport cu tipul de om pe care se bazează, pe care îl perpetuează sau formează. Capitalismul globalist creează pirați planetari și mase anonime, care se identifică prin ceea ce consumă. Treptat, oamenii nu mai dezvoltă decât competențe și virtuți funcționărești. Și nu e nici o deosebire între birocratul de corporație multinațională și funcționarul de stat: ambii organizează, supraveghează, selectează și concediază materialul uman rulant. După cum a arătat recenta criză a corporațiilor financiare globale, departe de a ne responsabiliza, capitalismul globalizant nu face decât să amplifice corupția. Globalismul duce direct la socialism, deoarece globalismul e un sistem economic hibrid în care câștigurile sunt privatizate, în vreme ce pierderile sunt socializate. A dispărut precauțiunea meșterului, chibzuiala burghezului – cetățean al burgului său și membru al breslei sale, nu cetățean al lumii și spirit mercenar – și a rămas dorința de profit a *maverick*-ului.

A enunța posibilitatea de a te îmbogăți „dacă vrei cu adevărat" drept premisa majoră a vieții sociale înseamnă a încuraja dorința de a te inventa, bazată pe pofte și trufie, care e apanajul stângii polimorfe identitar[3]. În societatea premodernă, cu prelungiri până la primul război mondial și după, odată cu banii și privilegiile rangului moșteneai și îndatoririle. Averea era un destin, nu o alegere. Și bogăția și sărăcia trebuiau duse ca încercări, precum Iov sau eroii tragici hotărârile Cerului. În cazul în care te îmbogățeai subit nu era numai de prost gust, dar imoral pentru că smintitor, să altoiești maniere subalterne pe o avere princiară. Tulburelul nu se putea da drept coniac. Maturația presupunea asceză, răgazul necesar pentru a arăta că, deși a lucrat pentru profit, spița ta e capabilă și de jertfă.

După cum nota istoricul Yves Durand, împărțirea societății în clase, după modelul marxist, implică o ierarhie bazată pe poziția „oamenilor în procesul de producție a bunurilor materiale", acolo unde societatea premodernă era organizată pe baza unei ordini bazate pe „onoare", nu pe disponibilitatea de a te vinde[4]. Prin urmare, meseriile care urmăreau câștigul declasau. Unitatea unui regat era posibilă datorită ordinii lui, ordine organică, bazată pe ierarhiile firești și suprafirești, pe tradiție. Corporația (bresle, universități, teatre sau orașe) era legată de ideea de ordine pentru că o corporație era întruparea

2 Vezi, mai nou, Pet Grenewegen, *Eighteenth Century Economics*, Londra, Routlege, 2002.

3 Despre modul în care „minoritățile" funcționează ca redute ale sistemului, am scris deja. Ce trebuie subliniat e că și din punct de vedere economic, consumismul e bazat pe multiculturalism și „diversitate". Guy Garcia, un entuziast susținător al multiculturalismului, scria că: „Diversitatea și dolarii au devenit simbiotice și intrinsec dependente. Noua culoare a banilor e neagră, maro, roșie, galbenă, și albă, bărbat și femeie, homosexual sau heterosexual. Când amestecul e perfect, câștigăm cu toții (...) Într-un cuvânt, diversitatea produce bani (Diversity breeds money)". De aceea, continua el, bancnota de un dolar e documentul fundamental al „noului mainstream" alcătuit din „minorități". „Minoritățile", mai arată el, sunt perfect servite de *advertising*: „Reclamele contribuie la prăbușirea stereotipurilor depășite și promovează toleranța din cauză că pentru a-și vinde produsele o marcă trebuie să proiecteze o imagine pozitivă, iar imaginile pozitive pe care le proiectează o marcă contribuie la transformarea în *mainstream* a grupurilor minoritare, ceea ce le ajută pe acestea să cumpere mai multe produse". Așadar marile corporații și „minoritățile" (studiile citate de Garcia arată că minoritățile consumă mai mult decât populația WASP americană, iar homosexualii consumă mai mult decât familiile heterosexuale) se alimentează reciproc într-o economie bazată pe consum. Vezi Guy Garcia, *The New Mainstream: How the Multicultural Consumer Is Transforming American Business*, New York, Rayo, 2004, p. 28.

4 Yves Durand, *L'ordre du monde*, Paris, SEDES, 2001, p. 220.

unei verigi a ordinii, și privilegiile unei corporații ilustrau libertatea persoanei.

Corporația era deci în ordinea naturii, nu împotriva ordinii naturii, ca astăzi, când spoliază solul, subsolul, conștiințe, sate, biserici, tradiții. Fiind împotriva ordinii Firii, corporația actuală e și împotriva persoanei, fiindcă persoana există tot în ordinea Firii. După cum omul e trup și suflet luate împreună, e trupul ordonat de suflet și sufletul manifestat de trup, tot astfel persoana există prin și în ordinea Firii. Distrugând Firea, corporatismul distruge și libertatea noastră posibilă numai în ordinea Firii. Mașinile, scria MacLuhan, reprezintă extensii ale membrelor noastre, pe care le amplifică dar le și suplinesc, atrofiindu-le.

Există deci un anumit tip de libertate care abolește libertatea. E libertatea de a face lucruri mecanice, libertatea de a te mișca în „sistem". După cum scria Friedrich George Jünger în 1939, „omul devine organizabil în măsura în care practică activități mecanice". Libertatea de a te plimba te face mai liber decât libertatea de a circula cu mașina. Și multă din libertatea și plăcerea noastră de a ne plimba e îngrădită de libertatea altora de a merge cu mașina. Libertatea e înlocuită cu utilitarismul sau cu evaziunea.

„Boierul trădător" sau arivistul lumii premoderne nu erau răsplătiți numai cu bani, ci mai ales cu domenii, adică erau învestiți în realitate, nu sustrași acesteia. Banii nu obligă la nimic. Bogăția monetară nu are anotimpuri, e sintetic-constantă. E un microclimat care îl ferește pe posesor de realitate. Rostul ocupațiilor vechi era să-ți ocupi locul în lume, în „marele lanț al ființei", să te adâncești în realitatea practicării unei meserii, administrării unei moșii, sau perfecționării unei arte. Și scopul stăpânirii nu era de a legifera, ci de a împărți dreptatea, nu de a face inginerie socială, ci de a păstra rânduiala în care fiecare își lua locul. Scopul tehnocrațiilor actuale e să te asiste în revolta împotriva realității percepută ca limită, să te ajute să te eliberezi de religia, neamul, sexul, înfățișarea care ți-au fost hărăzite și să te inventezi: ca brand. E o evaziune a realității, nu o împlinire a ei. De aceea epoca

statului dădacă e și epoca experimentelor psihotropice, a capitalismului multinațional și a artei iconoclaste, a omului poster, fără adâncime, care în loc de părtaș al absolutului a devenit un manechin al nimicului.

În lumea premodernă, se avansa social lucrând pentru binele comun al corporației – breaslă, universitate etc. –, scopul final fiind religios-moral, pe când atomismul individualist actual percepe totul sub cheia „dreptului la fericire individuală" și a satisfacerii nevoilor și chefurilor materiale[5]. Preocupați de păstrarea și ilustrarea tradiției, conservatorii nu au cum să ignore faptul că Aristotel, Platon, Cicero, Sf. Ioan Hrisostom sau Sf. Toma d'Aquino s-au pronunțat împotriva speculațiilor financiare și societății comerciale, pe care au acuzat-o că favorizează slava deșartă, ambiția, lăcomia și marile inegalități sociale. După cum arată Charles Carrière într-un studiu despre negustorii marseillezi din secolul al XVIII-lea, negustorii Franței prerevoluționare încercau să lucreze cu fonduri proprii, evitând împrumuturile la bancă. Era un capitalism antibancar, spre deosebire de economia bazată pe credite și pe deficite publice și private a zilelor noastre, pe „consum" și pofte neostoite. Negustorii creștini, burghezii, erau judecați de biserică și de breslele lor după un cod moral tributar neostoicismului creștin, care includea: ponderația, acceptarea stării hărăzite de Dumnezeu, lectura cărților religioase sau ale moraliștilor clasici, participarea la liturghie, acceptarea tuturor copiilor pe care ți-i dă Dumnezeu – învățătură în totală contradicție cu exigențele muncii corporate de astăzi, al cărei impact asupra vieții familiale, prin absorbția femeilor în „câmpul muncii", a fost devastator – și, mai ales: „Dacă se poate, să nu te plângi niciodată"[6].

Capitalismul clasic era vocațional, răsplătea libertatea omului de a crea, capitalismul corporat e focusat pe uniformitatea mecanică a rețetei de succes, pe conformism, nu pe

5 Vezi Louis Dumont, *Homo aequalis*, Paris, 1977.

6 Am citat din memoriile lui Jean Maillefer (1611-1684) – negustor din Reims, fiu de negustor de mătase – publicate de Henri Jadart, ed., *Mémoires de Jean Maillefer, marchand bourgeois de Reims*, Paris, 1890.

creativitate. Capitalismul nou țintește „maximizarea profitului". Produsul e secundar, de vreme ce nu se vinde produsul, ci imaginea lui. Capitalismul produsului care te ține o viață și capitalismul profitului crescând neîncetat, ca o proiecție financiară a Spiritului hegelian, nu pot avea deci foarte multe în comun, și fetișizarea profitului nu poate avea nimic în comun cu dreapta conservatoare. Într-o societate motivată de averi care se fac și se pierd zilnic, banul devine principiu de individuație și omul o anexă a banilor, o fantezie egolatră pe tema contului din bancă sau a Rolexului de la încheietură.

A studia mecanica economică fără a ține cont de om e ca și cum ai conduce un război fără a ține cont de prețul uman, ca și cum ai dizolva totul în geometrii pure. În momentul în care, după ce am abandonat abstracțiunea clasei, forțăm persoana să se adapteze unei abstracțiuni numite „piață liberă", conservatorii trebuie să apere persoana. Și asta pentru că „piața liberă" de astăzi nu e întâlnirea de la piață dintre un țăran care vinde ardei grași și o gospodină care vrea să cumpere legume pentru o salată de roșii, ci o economie bazată pe *advertising* și jaf corporat. Vechea economie se baza pe produs, nu pe faptul că hipnotiza „consumatorii" să cumpere un obiect inutil sau prost, cu obsolescență programată, proiectat să se strice.

O interpretare a „corporației" actuale ca ilustrare economică a sobornicității bisericii, sau ca „mare familie", a făcut neoconservatorul Michael Novak, într-o serie de lucrări inițiate prin *Toward a Theology of the Corporation* (1981). Dar ceea ce unea breslele vechi sau corporațiile negustorești: patriotismul local, hramurile corporației, ucenicia făcută la maeștri și tradiția asimilată cu această ocazie, nu mai are nimic în comun cu modul tehnologic-utilitar în care corporația folosește oamenii doar ca piese de schimb, depersonalizându-i prin ethosul corporat al corectitudinii politice. Corporația nu mai e o persoană morală, e doar o persoană juridică, contează în societate doar la nivelul capitalului și rare mai sunt corporațiile care au „caracter", care mai păstrează ceva din personalitatea întemeietorului sau a locului de origine (de genul companiei de filme Batjac, întemeiată de John Wayne și condusă mai apoi de fiii lui în spirit conservator).

Cum pot conservatorii să combată revoluția universală dar să apere economia universală? Cum se poate apăra conservator o economie care nu e construită la scară umană? Alianța dintre neoconservatori și „piața liberă" e necinstită. Și „lupta de clasă" marxistă și „piața liberă" neoconservatoare sunt abstracțiuni. „Piața liberă" e dreapta geometrică de-a lungul căreia consumăm lumea. „Clasa socială" e punctul geometric cu ajutorul căruia răsturnăm ordinea socială.

Ceea ce trebuie salvat e rostul din oameni și din locuri, rost pe care matematica profitului tinde să îl neglijeze. Viața economică poate fi organizată nu pe axa păcatului nostru reflectat în egoism, ci în jurul talantului nostru, care nu trebuie îngropat. Trebuie răsplătită vocația[7], nu dorința de a face bani. În România trebuie încurajate firmele mici și meseriile, expresiile personale ale talentului, nu conformismul corporat și fabricile de funcționari. Ne trebuie o economie care să mărturisească tradiția, ceea ce Occidentul numește acum „industriile de lux", precum croitor, ceaprazar, bijutier etc., o economie care să fie bazată pe ucenicie, pe rotunjimea artelor și meseriilor, pe creativitatea care actualizează personal realitatea. Economia corporată, cu stilul ei fordist de transformare a omului, din creator, în piesă a sistemului care poate fi înlocuită oricând, neagă valoarea intrinsecă a omului. Reduce persoana cu însușirile ei la rangul de tehnologie umană, de android util.

România dinaintea comunismului era România micilor întreprinzători. Aceasta a și fost, cooperativizată, partea de Românie precomunistă care, împreună cu România boierească a străzilor și parcurilor vechi, a mai supraviețuit umil până pe la începutul anilor '80-'90 pentru a face viața suportabilă. La nivel personal, trăiam în comunism relațiile de școală-ser-

7 Tânărul și strălucitul eseist conservator Vlad Mureșan definea vocația drept: „Chemare dincolo de propriul nostru minorat narcisiac, pe care cu toții îl purtăm în noi. Vocația nu este un apel exterior posibil, ci o chemare interioară reală" („Verso", nr. 33 / 1-15 martie 2008, la romaniaculturala.ro).

viciu, dar era încă multă „mic-burghezie" în noi, și umilința comunistă a cozilor la rație era compensată de o vizită la bătrânul croitor, prieten cu bunicul, care îți lua măsura pentru un palton din stofă bună. România își va fi revenit când va avea nu cinci miliardari, ci 30.000 de croitori buni, nu când va avea cinci baroni ai impexurilor agricole, ci doar când va avea o economie țărănească prosperă și 200 de soiuri de vin bun. Aceasta e România pe care a căutat să o distrugă comunismul, și a reușit în cea mai mare măsură, și aceasta e România pe care nu am observat să încerce să o reînvie nici o guvernare postdecembristă (Președintele Băsescu a menționat ceva asemănător, dar se pare că integrarea în UE va avea exact efectul contrar).

De ce e societatea românească incapabilă de unitate? Din cauză că după 1989, în loc să se încurajeze coagularea românilor pe baze organice: biserică, comunități sătești, universități, asociații de meserii și corpuri profesionale, s-a purces la organizarea de ong-uri dedicate unor cauze exotice sau care își inventau obiectul muncii vânând „extremismul" unor iradieri culturale coagulante precum, de exemplu, Serile de la Schitul Darvari ale Editurii Anastasia. După modelul Securității care a infiltrat exilul pentru ca apoi să clameze că exilul nu e unit, s-a spulberat și în țară orice posibilitate de asociere cu rost, astfel încât societatea românească nu e capabilă să profite nici de proiecte premeditate, precum finanțările europene, nici de mișcări spontane, precum exilul „căpșunarilor" sau studenților ale căror posibilități sunt neglijate sau risipite.

Dar dacă din „scandalul" Răstignirii s-a născut mântuirea noastră, poate că și din aceste servituți ne va renaște libertatea.

Satul

Viața românilor e sărăcăcioasă, nevrozată, hăituită și scurtă. Și asta pentru că guvernanții României, în loc să ne ajute să ieșim din starea naturală de „război al tuturor împotriva tuturor" nu fac decât să ne forțeze a rămâne în afara civilizației. Suntem, pe banii noștri, menținuți în stare „naturală" de un stat al cărui țel al trebui să fie menținerea păcii și prosperității civile. Nu avem, în România actuală, nici tradiție, nici modernitate. Nu beneficiem nici de tradiția modernității, nici de modernitatea tradițiilor. Nu beneficiem adică nici de beneficiile unui stat care să funcționeze impersonal, în afara intereselor de grup sau clan, și nici nu știm să speculăm, în mod sistematic și organizat, avantajele oferite de posibila reciclare a tradiției, meșteșugurilor, turismului, microcapitalismului, subsidiarității și agriculturii țărănești „organice" susținută de curente de stânga, ecologiste și multiculturaliste din Occident. Departe de a-i fi aliat, protector sau măcar de a funcționa cu discretă eficiență, statul român e o povară pentru cetățeanul român, căruia contactul cu instituțiile statului – de la justiția coruptă sau doar ineficientă la puzderia de cozi pe la diferitele comitete și comiții care-i decid soarta și îi încasează birul – nu fac decât să-i exacerbeze cele mai sălbatice porniri.

După 1989, s-a spus că românilor nu le mai trebuie stat. Din punct de vedere economic, etatismul e neprofitabil. Din punct de vedere politic, statul-național e depășit. Dar cetățeanul român a ieșit din comunism iresponsabil. Responsabilitatea implică virtute. Lipsa de virtute și de discernământ, apatia, implică tutela. Păcatele noastre cer un stat puternic și în acest sens despotismul e pedeapsa păcatelor noastre. Dacă dictatura

comunistă ne-a fost impusă, silniciile postrevoluționare trebuie să ni le asumăm.

Ceea ce ne trebuie nu e neapărat democrație sau capitalism, ci un mod de a ne antrena responsabilitatea. Sportul național pare a fi fuga de răspundere, antrenată, în mod doar aparent paradoxal, de batjocura comunistă a spovedaniei numită „autocritica în fața colectivului". Or, în Biserica Ortodoxă, responsabilitatea nu e antrenată public, nu e „naționalizată", ci personală, e alimentată de relația creștinului cu duhovnicul său și cu Dumnezeu. Responsabilitatea e dependentă de relațiile față către față. De aceea e important ca statul să ofere cetățeanului o „față", un „chip", nu doar o „interfață", o structură, o rețea de agenții[1]. De aici decurge și importanța unei societăți la scară umană și a satului.

Știu că există multe voci care acuză orice apologie a satului drept „pășunism" și lipsă de realism[2]. Ceea ce mă intrigă e că aceste voci răsună nu doar la stânga, așa cum ar fi normal, ci mai ales la dreapta. E o dreaptă care vorbește în numele urbanizării ineluctabile și al corporatismului globalizant, al „pieței libere" și al lui Adam Smith. E o dreaptă care vorbește în numele comunității de valori, nu al comunității istorice, al bursei, nu al destinului.

1 În Ortodoxie nu a prins ideea „alterității" pentru că ortodoxia nu e nici monologică, nici dialogică, e simfonică. Pentru ortodox nu există o relație între credincios și o „alteritate" monoteistă absolută, ci cu un Dumnezeu nepătruns pe care îl cunoaștem în Sf. Treime. Nu e deci dialog, ci comuniune, nu e „eu" și „tu", ci „eu" și „voi".

2 Conform articolului dedicat lui Mihail Neamțu în Wikipedia, „Neamțu s-a disociat de orice mesianism teologico-politic și de curentul agrarian ('neopășunist') cultivat în anumite cercuri conservatoare. Refuzând anexarea în trena unui paseism utopic, Neamțu a susținut teza conform căreia «creștinismul mileniului III va fi urban sau nu va fi deloc»". Sincer să fiu, nu văd de ce Iisus Hristos s-ar simți legat să împlinească wikiprofeția lui Neamțu. Orașele, și cele europene și cele americane, sunt colonizate metodic de populații necreștine. În America, albii se retrag în suburbii, adică la „țară". Creștinismul american se răsfiră rural, nu se contractă urban și, având în vedere că a început și în Europa exodul rural al populației albe, echivalentul lui *white flight* american, nu văd nici o grabă din a baricada creștinismul după blocuri.

Problema nu e dacă țăranii vor pieri sau nu. Poate că da, poate că nu. Dar nu văd de ce, chiar dacă le e dat să piară, nu am îndrăzni să analizăm ce anume dispare odată cu pieirea lor. A face din „ireversibilitatea" dispariției țăranilor și satului un motiv pentru a ne simți iresponsabili, pentru a nu calcula impactul acestei „morți anunțate", e straniu la o mișcare de dreapta care susține responsabilitatea. Din păcate, dreapta neoconservatoare pare a fi împrumutat de la stânga determinismul economic, înlocuind „lupta de clasă" cu „piața liberă" și lăsând „mâna nevăzută" să acționeze cu rigoare predestinaționistă. Dictatul pieței e, ca și dialectica istoriei, scuza pentru eradicarea tăcută sau violentă a părților de realitate care nu convin[3].

Ni se reamintește mereu, dacă îndrăznim să facem „elogiul satului", că nu trebuie să idealizăm satul de altădată, că era plin de boli, fără lumină electrică, fără școli și fără canalizare. Dar, dacă ar fi să rămânem în acest plan, pur material, nu putem să ne întrebăm de ce bidonvilurile și slumurile capitalismului globalist, pline de *white trash*, de imigranți criminali, de *desesperados* dezrădăcinați, milioanele de săraci și nefericiți ai capitalismului trebuie acoperiți de formula „săracii vor fi cu voi până la sfârșitul veacurilor". Dacă tot e vorba să avem săraci, oare sărăcia urbană e de preferat celei rurale? Oare cerșetorul sau borfașul analfabet, dar orășean, e de preferat țăranului sărac? Dacă avertismentul evanghelic se referă la o structură, la o ordine a lumii, a firii, în care există săraci și bogați, oare acea ordine nu e la fel de importantă ca și sărăcia sau bogăția pe care o subîntinde? Oare contează numai dacă suntem săraci sau bogați, sau în ce fel de lume suntem săraci sau bogați, proști sau deștepți, împliniți sau ratați? Oare nu

3 Aceleași corporații financiare de pe Wall Street care au aplaudat nonintervenția statului atunci când milioane de americani și-au pierdut locurile de muncă din cauza exportului job-urilor către China sau India, au cerut prompta susținere a statului atunci când firmele de pe Wall Street au început să se prăbușească datorită incompetenței și lăcomiei lor hipersofisticate (vezi cazul Bear Stearns).

trebuie să ne uităm la rădăcinile lucrurilor? Și oare capitalismul globalist mai e interesat de rădăcinile lucrurilor?

Țăranii sunt cei care locuiesc firea și care cunosc povestea lucrurilor pentru că au trăit cu ele. În orice carte sau film despre ucigași profesioniști veți vedea că ucigașul evită să stea de vorbă cu victima sa. Nu vrea să intre în contact personal cu ea, nu vrea să-i afle povestea pentru că nu vrea să o umanizeze. Ucizi mai ușor un om a cărui poveste o ignori, pentru că ucizi ceva fără chip[4]. Dacă nu știm povestea florilor, dacă nu știm să deosebim copacii între ei, dacă nu știm cum crește grâul sau cum se coc strugurii, vom putea turna beton peste ele mai ușor, fără remușcări, impersonal. Satul e locul unde lucrurile au chip, pentru că au o poveste. Satul e locul unde și omul are chip, unde lumea îți știe povestea. Și cartierele de blocuri ale României au funcționat cumva numai atât timp cât erau ca niște sate pe verticală, unde oamenii, unii la prima generație urbană, își știau poveștile unii altora (și le „turnau" uneori Securității), unde oamenii își intuiau chipul chiar și prin întunericul anilor '80.

O societate conservatoare e o societate a chipului, a obrazului, a icoanei. Și e important că în fundalul icoanelor apar atât florile câmpului sau munții pustiei, ieslea dar și zidurile de cetate. E, acolo, tensiunea dintre suflet și trup, dintre sat și oraș, dintre minte și inimă, dintre firea umană și cea dumnezeiască a lui Iisus, dintre jertfă și Înălțare. Chipul nu e interfață, ci afirmare a prezenței.

A distruge satul înseamnă a distruge unul din polii vieții. Dispariția satului duce în ultimă instanță la dezmembrarea orașului. Transformarea terenurilor agrare în terenuri de construcții determină nu numai proletarizarea țăranilor, ci și delapidarea orașelor: centrul orașelor e abandonat pentru suburbii, suburbiile au nevoie de șosele asfaltate și de mașini care să permită circulația între suburbie și locul de muncă, resursele de apă și aerul sunt poluate, promenada urbană e înlocuită de mall-uri suburbane și parcări. Satul e limita orașului, satul e

4 Stânga și terorismul islamic se întâlnesc în refuzul chipului, în tehnoglobalism și în negarea păcatului originar.

garanția organicității orașului. Odată cu dispariția satului, atât spațiul urban cât și cel rural sunt transformate în loturi de pământ speculate de agenți imobiliari. Burgul devine aglomerare imobiliară. Istoria devine „valoare".

Satul nu e numai locul care produce hrană. Hrana poate fi produsă și la scală industrială, de mari ferme sau exploatări agricole. Ceea ce nu poate fi însă înlocuit e omul produs de agricultură. Pentru că nu doar omul cultivă pământul, ci și pământul cultivă omul. După cum observa Victor Davis Hanson, sistemul actual are încă de dat un răspuns la întrebarea dacă democrația e posibilă în lipsa existenței unei clase de țărani, de fermieri, de *yeomen*, de răzeși, a căror independență economică și ale căror virtuți rustice de autosuficiență, spirit de întreprindere, stoicism, și prudență au stat la baza ideii democratice din vremea Greciei antice și până în secolele XIX-XX.

Marx ura țăranii și aplauda „burghezia" pentru faptul de a fi distrus țărănimea și de a fi smuls omenirea din „prostia satului". Noul marxism a mers până acolo încât a pus masacrele și grozăviile comunismului sovietic sau chinez pe seama originii țărănești a lui Stalin și a lui Mao. Nu comunismul e de vină, s-a spus, ci țăranii pe mâna cărora a încăput partidul. Dacă într-adevăr cultura țărănească e inferioară și dezastrele U.R.S.S. pot fi puse pe seama unei pervertiri sătești a marxismului, așa cum scria Nicholas P. Vakar în *The Taproot of Soviet Society: The Impact of Russia's Peasant Culture upon the Soviet State* (1961), atunci cum se face că în epoca României burghezo-moșierești țărănimea a dat un Țuțea, un Pârvan, un Petre P. Caraman ș.a., în vreme ce în România comunistă a dat un Ceaușescu sau un Bobu? Oare nu sistemul de selecție, criteriile după care era condusă societatea sunt vinovate? Oare nu e un semn clar că, în mod programatic, comunismul a distrus sau a permis distrugerea fruntașilor țărănimii pentru a promova drojdia satelor? E țărănimea de vină, sau grila de lectură și selecție aplicată țărănimii de partidele comuniste?

Și atunci cum de neoconservatorismul, pretins antiideologic, poate accepta și chiar grăbi cu inimă ușoară extincția

unei pături sociale care e, prin natura ei, antiideologică, pragmatică şi conservatoare, care e în ordinea firii şi deasupra ei de vreme ce depăşeşte prin virtuţi firea între limitele căreia lucrează. Ţăranul trăia, ca iarba câmpului, în eternitatea firii. Cetăţeanul „bravii lumi noi" se instalează ca pentru eternitate în provizoriul unei lumi sintetice, în care tot ce îl înconjoară îi vorbeşte numai despre sine, e de proprie creaţie. Nimic nu-i mai vorbeşte despre valori stabile, ci numai despre pseudorealităţi fabricate, despre identităţi iluzorii şi consum.

Dacă liberalismul se bazează pe valori creştine, atunci el se bazează şi pe virtuţi agrar-patriarhale. Liberalismul şi capitalismul occidental au funcţionat atâta timp cât au existat ţărani. Dacă nu ţăranii proprii, atunci cei ai coloniilor. Funcţionarea imperialismului republican sau democratic al secolelor XIX-XX a fost posibilă datorită vastei rezerve de ţărani pe care au reprezentat-o coloniile[5]. Responsabilitatea nu poate fi antrenată de consum.

Aşa cum am spus, problema agrară nu e doar una economică. Hrana poate fi produsă şi fără ţărani, doar cu un număr restrâns şi eficient de „muncitori agricoli". Dar asta înseamnă a reduce hrana, fie ea şi cea „ecologică", la „reţetă", la formulă. Or, într-o lume redusă la formulă nu pot exista oameni „organici". Putem crea hrană „organică", dar nu putem incuba „oameni organici". Deci un conservatorism care, prin intermediul dogmei „pieţei libere", distruge ordinea firii e, în ultimă instanţă, responsabil pentru producerea de „oameni recenţi". Reducerea realităţii la reţetă, la formulă, înseamnă eliminarea simţului de răspundere. Aplici reţeta, obţii automat rezultatul. Te conformezi, exişti[6]. Odată cu responsabilitatea

5 Exemplul cel mai de succes al acestui „nou imperialism" l-a reprezentat cazul Indiei, care s-a putut dezvolta normal în perioada postcolonială datorită faptului că, acolo, ierarhiile britanice s-au grefat pe ierarhiile tradiţionale indiene, pe care nu le-au eradicat.

6 În privinţa actualei dezbateri referitoare la creştinism şi darwinism, voi spune doar că acolo unde darwinismul încurajează spiritul de turmă prin mantra „adaptării la mediu", creştinismul nutreşte libertatea teonomă îndemnându-te să „îndrăzneşti" împreună cu Hristos. Inadaptarea creştină nu e căderea în

dispare şi solidaritatea umană în faţa adversităţii, pentru că acolo unde ţăranii puteau să fie solidari în faţa unei catastrofe naturale, omul corporat nu simte decât dispreţ pentru nefericitul care nu a „înţeles cum merg lucrurile" şi care nu vrea să „urle cu lupii".

Problema democraţiei e aşadar legată de cea a responsabilităţii, şi problema responsabilităţii e legată de cea a „chipului" unei comunităţi, a valorilor pe care le perpetuează. Criza României urbane e legată, indisolubil, de criza României rurale, de distrugerea oamenilor care ştiau rostul lucrurilor. În afara simţului responsabilităţii, nu e nici o diferenţă între comunismul şi capitalismul românesc. Amândouă se bazează pe invidie şi lăcomie, pe invidia şi pe lăcomia comunistului care ia de la toţi, sau pe invidia şi pe lăcomia capitalistului care nu dă la nimeni.

E timpul deci să încercăm să ne croim societatea după alte criterii, la baza cărora să stea libertatea. Libertatea înseamnă responsabilitate. Responsabilitatea nu e o valoare de piaţă, ci ţine de un cod moral perpetuat de biserică prin cateheză şi întărit de taina spovedaniei. Ne rugăm împreună dar ne spovedim singuri, duhovnicului şi lui Dumnezeu. Libertatea vocaţiei noastre are deci nevoie de ierarhia organică a unei comunităţi care mărturiseşte despre împreună-lucrarea omului cu Dumnezeu: oraşul şi satul, invenţia şi natura. Bătălia pentru România modernă se dă deci la limitele României arhaice, care nu trebuie asasinată[7], ci lăsată în voia ritmurilor ei naturale. Până când nu vom clădi România pe baze mai generoase, nu vom obţine nici un profit.

patimă, mutarea centrului de greutate în pofta care se cere satisfăcută şi a cărei consumare de fapt nu ne reîntregeşte, ci urmarea lui Hristos. Creştinul nu trăieşte ca margine fără saţ a păcatului sau ca polip corporat, ci ca peregrin Hristofor.

7 Nu văd, de exemplu, ce e „piaţă liberă" în acordul NAFTA în baza căruia milioane de ţărani mexicani şi-au pierdut pământurile pentru că au fost falimentaţi de importurile de porumb american subvenţionat. Falimentari, ţăranii mexicani au luat calea SUA unde, acum, sunt subiectul aprigelor dispute despre pericolele invaziei imigranţilor mexicani.

Elitele

Intelectualii și Dreapta

William F. Buckley scria cândva că, dacă ar avea de ales între a fi condus de primii două mii de oameni din cartea de telefon a Bostonului sau de corpul profesoral de la Harvard, el i-ar alege pe primii. Mi-am amintit de această provocatoare judecată de când au început din nou, în România, discuțiile despre intelectuali. Ca și în 1990, „intelectualii" se află în opoziție[1]. Numai că, dacă în 1990 combăteau un populist președinte de stânga, astăzi combat întregul sistem de arendășie parlamentară a României alături de un populist președinte de dreapta.

Populismul, în esență, e credința că poporul e sursa „ortodoxiei publice", și nu elita, că elita trebuie să reprezinte poporul. E un fel de *back to basi(c)s*. E o atitudine politică speculată demagogic de mulți politicieni, dar care există și în variante nedemagogice, pline de bun-simț, precum populismul lui Willmoore Kendall, magistrul lui William F. Buckley, sau al mișcării minunaților Southern Agrarians: John Crowe Ransom, Allen Tate, Robert Penn Warren sau Donald Davidson, oameni de elită.

În esență, elita trebuie să reprezinte poporul. E elita cuiva. Elitele istorice, organice, așa erau. Erau, ca să zic așa, dobânda unui capital uman investit istoric. Elitele de astăzi se autolegitimează și se autoreproduc. Sunt parazitare și necinstite. Nu sunt elite organice. Elitele de astăzi sunt caimacul altui lapte.

1 Pentru obișnuitele simplificări postdecembriste despre intelectualii moderniști „benefici" și intelectualii tradiționaliști malefici și „securiști" vezi Paul Blendea, *Mandarinii culturali sau nevoia de schimbare culturală*, în „Sfera politicii", 112 (http://www.sferapoliticii.ro/sfera/112).

Pe fondul agresivității crescânde a politicii externe rusești, al corupției interne generalizate și al ticăloșiei, din topor sau din stilet, a unei mari părți a clasei politice, prezența și orientarea în arena politică a „intelectualilor" e de salutat. Din câte înțeleg, ceea ce încearcă acești „intelectuali" e să-l ajute pe președintele Băsescu să creeze cadrele legal-instituționale ale dezvoltării unei Românii normale. Și „intelectualii" cu pricina, și adversarii lor, și neoconservatorii americani care oferă protecție președintelui Băsescu și inspirație „intelectualilor", înțeleg normalitatea ca fiind una de „dreapta": anticentralistă, bazată pe economia de piață, pe subsidiaritate, pe separația puterilor în stat, pe autonomia politico-economică a persoanei. În aceste condiții, elitismul „intelectual" al grupului care îl susține pe președintele Băsescu e fie o eroare, fie o scăpare freudiană. Și asta pentru că există o lungă tradiție dreptaci-conservatoare de critică a intelectualilor. De la Charles Maurras și Vilfredo Pareto la Thomas Molnar, Arnold Toynbee, William F. Buckley și Tom Wolfe, pretențiile de elită gnostică ale intelectualilor au fost dezumflate cu finețe și umor. Jules Monnerot definea intelectualii drept produsul unei „formări accelerate a elitelor" în urma căreia se obțin persoane hipersensibile, dominate de afect, niște „pseudoraționalizatori autoamăgiți" care suferă că nu le sunt recunoscute meritele în numele cărora se consideră „îndreptățiți" să pretindă diverse lucruri (de la pacea în lume și eradicarea HIV în Africa la eliminarea icoanelor din școli). După cum spunea Monnerot: „Dacă intelectualul ar avea inteligența de a înțelege ce e un intelectual, nu ar mai fi intelectual".

În Apus, intelectualii sunt rezultatul apariției „statului rațional", al ingineriei sociale, al statului care înțelege să reguleze până și cele mai intime aspecte ale vieții umane în numele utopiei. După cum scrie istoricul Marc Raeff în clasica sa lucrare *The Well-Ordered Police State*, după șocul produs de Reformă în secolul al XVI-lea asupra societății catolice, după decesul valorilor morale și intelectuale care au susținut creștinătatea apuseană, a fost nevoie ca statul să preia multe din funcțiile îndeplinite cândva de biserică. Înainte de Reformă,

statul era conservator, funcția lui fiind aceea de a păstra rânduiala, de a garanta ordinea tradițională. După Reformă, odată ce și-a dezvoltat o birocrație, statul a devenit, din conservator, prospector, a început să facă planuri de dezvoltare. Din garant al consensului moral-social, statul a început să fabrice și să impună un consens moral-social. Însărcinați cu trasarea și popularizarea acestor planuri au fost intelectualii.

În Răsărit, mai întâi în Rusia lui Petru cel Mare și apoi în Balcanii eliberați de sub turci, intelectualii sunt rezultatul modernizării prin ucaz, al încercării de a occidentaliza societatea fără a demola revoluționar. Prins între modernizare și subversiune, între dorința statului de a strica vechile (ne)orânduieli și necesitatea de a ține lucrurile sub control, intelectualul e prin definiție un „revoluționar cu voie de la poliție", un agitator în raport cu societatea și un conformist în raport cu puterea (de stat sau financiară). Intelectualul trăiește deci într-o dialectică simbioză cu statul pe care, în calitate de „bacil revoluționar" (apud Lenin, un intelectual), îl ajută să „progreseze" spre o treaptă superioară prin celebra „critică constructivă" (apud Iliescu, alt intelectual). Intelectualii sunt ca păsările care ciugulesc resturile de mâncare de pe spinarea creponată și dintre măselele hipopotamului/leviathanului care e statul modern.

Termenul „intelectual" a fost folosit pentru prima dată de Clemenceau care, în 1898, a publicat în ziarul „L'Aurore" un *Manifest al intelectualilor* în cazul Dreyfus. „Intelectualitatea" a căpătat atunci nu numai un nume, ci și un destin: acela de a semna petiții publice. Scriitorul american Tom Wolfe spunea că un intelectual e cel care, în numele unei anumite competențe academice, vorbește în public despre lucruri la care nu se pricepe. La aceasta s-ar putea adăuga și că intelectualul refuză să fie caracterizat prin altceva: prin faptul că e tată, creștin sau turc, bogat sau sărac, țăran sau inginer sau profesor universitar. „Intelectualul" e versiunea imaculat tehnocratică a „cetățeanului indignat", e șorțul pe care-l îmbraci în public atunci când te pretinzi echidistant-științific, cu funcția intelectivă neafectată de nimic funcțional-organic, de nimic din ceea ce implică o responsabilitate concretă: față de o familie, o parohie, un cartier, un oraș, un cont în bancă. Intelectualul e responsabil față de „opinia publică" la fel cum molahii sunt responsabili față de celebra „Arab street". Existența intelectualului postulează existența „maselor", a turmei care trebuie condusă, mulsă, tunsă și frezată în numele unui adevăr superior. Intelectualii sunt așadar pontifii unui zeu vacant, preoți a căror liturghie nu slujește la „prefacerea" darurilor, ci doar la comentarea lor, de unde și tentația puritan-predicatoare, degradarea realității în discurs/apel/manifest.

E oare cantonarea a ceea ce ar trebui să fie „dreapta românească" într-un discurs „intelectual" o scăpare, o nostalgică întoarcere la goșismul civic al anilor '90, sau semnul că, după moda europeană, dreapta noastră e de stânga? În ciuda sau, poate, din cauza filiației neoconservatoare americane afișate, avem o dreaptă cu „intelectuali" care sprijină un președinte „populist" dar aplaudă scăderea demografică a României, cu spirite care iubesc „religia" dar detestă parastasele, cu milenariști tehnocrați, cu oameni „amorezați de popor" dar care se vor o elită și, ca atare, refuză să se definească prin ceea ce i-ar face identificabili cu restul populației. Sunt sigur că G. Liiceanu ar avea mai multă priză la public dacă l-ar susține pe președintele Băsescu în calitate de director de editură, de profesor universitar sau de tată decât în calitate de „intelectual".

Nu cred că dreapta românească are vreo șansă atâta timp cât, după ce a abandonat ideea națională și pe cea religioasă, se definește nu în termeni personalist-organici, ci în termeni „intelectuali". În aceste condiții, ceea ce rămâne din dreapta românească e doar un descărnat liberalism economic și un legalism tehnocratic ale căror palori vor fi speculate de voioșii „bacili revoluționari" ai stângii multicultural-ecologiste.

Ce sunt intelectualii?

Dar aceste rânduri despre falsitatea poziției de „intelectual de dreapta" pot stârni consternare. Cum adică să nu ne mai prețuim „intelectualii"? Dacă nu suntem „intelectuali", „elite" atunci nu ne rămâne decât să devenim „mârlănime". Dacă nu „elita intelectuală" să ne arate drumul, atunci cine? Ce anume

vreau să pun în loc? Dacă nu dresăm, păcălim și luminăm noi masele în spiritul libertății, atunci cine să o facă?

În sens propriu, intelectualii au apărut, cum am arătat deja, în 1898, atunci când Clemenceau a folosit termenul pentru a-i desemna pe cei care semnau în publicația sa, „Aurora", un apel în sprijinul căpitanului Dreyfus. Prin „intelectuali", Clemenceau înțelegea scriitorii și universitarii amalgamați sub cupola agitației publice pentru o cauză. Înainte de acest moment, existau artiști/scriitori – boemi sau îmburgheziți, îmbogățiți de artă pentru artă sau ruinați de artă cu tendință – și profesori, specialiști în diferite domenii, oameni a căror primă chemare era să transmită o tradiție generațiilor următoare. Intelectualul e deci un fel de catâr obținut din împerecherea armăsarilor scriitoricești de cursă scurtă, foiletonistă, cu asinii academici, ducând în spinare desagii grei ai notelor de subsol pe parcursul a dense și ponderoase tomuri.

Ca atare, intelectualul e o struțocămilă, o himeră, o ființă care nu există decât în imaginație, de dragul poveștii sau al demonstrației. O dovedește și faptul că nu există meseria de intelectual, că nu există sfinți ai intelectualilor așa cum există sfinți patroni ai pompierilor, scriitorilor sau tâmplarilor. Intelectualul nu e o meserie decât în cazul revoluționarului de profesie, care trăiește din banii fundațiilor sau din sinecuri și care nu e de dreapta, ci de stânga. De la comunistul Lenin la socialistul Hitler, revoluționarii de profesie au fost niște intelectuali trăitori pe banii partidului sau ai partidei.

A spune deci că suntem „intelectuali conservatori" e un nonsens. Și rămâne un nonsens chiar dacă mergem mai în adâncime cu istoria „intelectualilor". În cazul în care alegem să neglijăm semnificantul și să urmărim semnificatul, vom găsi că strămoșii intelectualilor, protointelectualii ca să zicem așa, sunt, fără excepție, oameni trăind în marginea templului, oameni care au abandonat sacrul în favoarea retoricii câștigătoare, a argutiei mercenare: sofiștii antici, saltimbancii medievali, umaniștii renascentiști care tunau împotriva relelor Curiei dar lingușeau orice mărunt tiran local, și filosofii secolului al XVIII-lea, specialiști în revoluție cu voie de la poliție și în

adulat „despoți luminați". Thomas Morus era cât pe ce să devină intelectual, dar s-a răzgândit și s-a făcut sfânt, sau, mă rog, a fost martirizat de gâdele regelui Henric al VIII-lea, altminteri om luminat, autor de polemici teologice și intelectual al vremii sale.

A spune că ești „de dreapta" și „intelectual" înseamnă deci fie a declara că ești de dreapta economică, adică adept al economiei de piață, și atât, fără valorile personaliste asociate dreptei politice, fie a nu spune nimic. Dar în primul caz, ca om care militează pentru valorile „pieței libere", nu poți să afirmi, precum Gabriel Liiceanu în timpul unui interviu cu Robert Turcescu, că nu admiți să fii „coborât la nivelul" presei deoarece nivelul presei e o expresie a pieței libere.

A spune că reprezinți „elita intelectuală a României" e și mai stupefiant. Acest lucru ar putea însemna fie că reprezinți elita intelectualilor României, fie că reprezinți elita României. Din moment ce „intelectualii" nu există, nu ai cum să reprezinți elita a ceva ce nu există decât dacă, în condițiile în care „intelectualitatea" e un amestec de artiști și universitari, ești cel mai artist dintre universitari și cel mai universitar dintre artiști. Deși rar, lucrul nu e cu totul imposibil, după cum o dovedesc atât cei care, în virtutea talentelor lor academice, susțin plicticoase rubrici la ziar, cât și cei care, în urma vivacelor lor articole de opinie, obțin catedre universitare.

Mai există apoi posibilitatea să spui că ești elita intelectuală a României în sensul că ești elita conducătoare a României, că intelectualii sunt cei care trebuie să arate drumul, un fel de conștiință revoluționară marxistă, și că deci elita intelectuală e elita conducătoare. Corect, dacă n-ar fi greșit. Elita României nu e alcătuită din intelectuali. Elita României e alcătuită din elitele tuturor corpurilor profesionale, tuturor categoriilor sociale funcționale: de la elita țărănimii la cea a mecanicilor de locomotivă. Elita României e crema acestor elite. Intelectualii nu pot pretinde să fie elita României deoarece nu pot uzurpa dreptul celorlalte elite.

Dacă cea mai mare viclenie a diavolului e să ne facă să credem că nu există, cea mai mare viclenie a „elitei intelec-

tuale“ e să ne facă să credem că există. Ca orice grupare de oameni inteligenți, „intelectualii“ știu să prețuiască machiavelismul, de extracție leostraussiană sau de șerbet balcanic. În condițiile în care profesorii universitari nu se bucură de fapt de nici o trecere în România pentru ceea ce se pricep să facă, în condițiile în care scriitorii nu mai interesează pe nimeni pentru ceea ce se pricep să facă (probabil pentru că nu se pricep prea bine), ei s-au gândit să capteze atenția tuturor pentru ceea ce nu se pricep să facă. Și astfel au devenit intelectuali.

„Intelectualul“ e deci valoarea de piață a unui artist sau universitar. Ca orice cotație bursieră, e dependentă de fluctuațiile climatului de opinie, de speculații și escrocherii, și nu întotdeauna are legătură cu valoare în sine a produsului. Ca atare, intelectualul nostru „de dreapta“ (economică, nu politică, adică liberal, nu conservator) mai are o bizarerie: că deși predică valorile individualismului, nu se mișcă decât în grup compact, deși luptă, corect, pentru votul uninominal, e un virtuoz al listei. Nu există intelectual, ci intelectuali. Sau Intelectual, generic[2].

Ce îi trebuie României – deci, prin ce putem înlocui „intelectualii“? Prin valori. Nu prin elita intelectuală, ci prin elitele României, definite după criteriile pe care le-au folosit comuniștii ca să le identifice și extermine. Nu înțeleg de ce un specialist la vorbitul în oglindă ar fi mai folositor României decât un bijutier priceput și onest. Ne trebuie oameni care nu cad într-o rână dacă nu mărșăluiesc cot la cot cu alții. Ne trebuie oameni care pot sta pe propriile picioare, oameni autonomi economico-profesional. Oameni întregi. Oameni încercați, moral și profesional. Ei există, nu trebuie „creați“ prin inginerie socială sau luminați de la Bruxelles. Ei există, numai că există într-o realitate sufocată și de nominalismul intelectual, pentru care nimic din ce e real nu e adevărat, și de realismul gros al îmbuibării parvenite, pentru care nimic din ce e adevărat nu e real. Trebuie doar să îngăduim realității să devina una cu Adevărul.

2 „Intelectualul este impersonal precum intelectul agent al lui Aristotel“, îmi scria, comentând aceste rânduri, publicistul creștin Gheorghe Fedorovici.

„Ortodoxia babelor“

Tradiție și mijlocire sau Despre virtuțile eshatologice ale colivei, parastaselor și pășunismului

1. O întrebare

Ce e secularizarea? Evacuarea religiei sau a autorității clericale din spațiul public? E secularizarea democrația sau birocrația necredinței: e abandonul religios informal sau unul din scopurile ingineriei sociale? Putem detecta cauzele secularizării? Care cauze: cele prime sau cele imediate? Principiul sau prilejul? Dacă secularizarea e, în esență, viața fără Dumnezeu, atunci nu e un indiciu al secularizării faptul că încercăm să discutăm istoric, sociologic și filosofic o chestiune care ține de teologia istoriei?

Din moment ce problema cauzalității istorice sau științifice e încă nerezolvată și are un caracter infinit recesiv, și din moment ce în problema secularizării pare a fi implicat, nu numai ca regizor teist sau scenograf deist, ci chiar ca protagonist, Dumnezeu, mă voi limita la unele observații istoric-antropologice pe marginea secularizării. Cum sunt de părere că problema secularizării ține de teologia istoriei, pe care, ca deslușire a lucrării lui Dumnezeu în lume, nu o poate face decât un sfânt, îmi refuz orice cădere de a discuta cauzele profunde ale secularizării. Și mă voi menține la o discuție a „semnelor vremurilor“ pe care o poate face orice creștin. Voi atrage însă atenția asupra unor fenomene care au precedat sau însoțit secularizarea și care e posibil să aibă o oarecare legătură cu ea. Dacă nu au provocat-o, poate că au înlesnit-o. Dacă

nu au înlesnit-o, poate că au anunțat-o. Dacă nu au anunțat-o, poate că au manifestat-o.

2. Continuare cu părere de rău

Un distins intelectual, la care de altminteri țin foarte mult, declara că, în exil, încercările soartei l-au împins către religie: „Și, să vă spun cinstit, aici am o simpatie pentru catolicism, pe care l-am găsit mult mai sever ca să mă țină într-o chingă". În ciuda acestei simpatii, lesne de înțeles la un om „franțuzit" cu eleganță, distinsul intelectual declara că rămâne ortodox: „Rămân în ritul meu de naștere, în ritul ortodox, fiindcă are un anumit parfum care te învăluie, care te trimite în mod insensibil și inconștient către un contact cu divinitatea". Celor care vor fi tentați să protesteze față cu transformarea Ortodoxiei în „rit", le voi răspunde că distinsul intelectual se declară străin de asemenea minuții: „Să știți că am o alergie la teologie. Adică mie îmi place religia, dar ca un cărbunar, cum spune francezul, ca un om simplu. De îndată ce mă apuc să discut, să îl aud pe altul că face teologie, mă închid ca într-o scoică. Nu pot să sufăr explicațiile teologice ale credinței. Am impresia că trebuie să fie ceva instinctiv, ceva sentimental, dar nu ceva rațional. Când trebuie să fac teorie chibritului cu religia nu-mi mai place". „În viața mea s-au întâmplat cel puțin câteva minuni", continuă distinsul intelectual spre stupefacția celor care asociază cultura înaltă cu scepticismul. La capătul trecerii în revistă a autobiograficelor minuni și a lungului său exil, distinsul intelectual observă însă că, prin comparație cu România tinereții sale, „s-a schimbat ceva în mentalitatea românului și cred chiar că religiozitatea de astăzi care este destul de răspândită încă a căpătat și mai mult ca înainte un aspect din ce în ce mai superstițios. Ținem câteodată la niște amănunte oarecum copilărești. Dar adevărata credință e cinstită, liniștită, adică să o aplici în viața de fiecare zi; nu fiindcă postești sau fiindcă faci colivă pentru morți, pentru una-alta, înseamnă că ești un suflet credincios [...] La noi se păstrează aceste obiceiuri și superstiții [...], nu mai vorbesc de obiceiuri cât se poate de cinstite, cum este coliva. Coliva e un obicei roman cu

mult înainte de creștinism, mâncarea care se punea lângă mormânt, se credea că o ia mortul ca să-l treacă Styxul în infern. Noi am păstrat foarte multe obiceiuri de origine barbară. Așa că la creștinismul ăsta de-acuma eu mă uit cu puțină suspiciune."

Încheind momentul religios al interviului său, distinsul intelectual ne relatează o epifanie antitabagică: „Fiindcă într-o zi care era Lăsatul Secului, la catolici se numește 'miercurea cenușii', aveam niște prieteni dragi la care mă duceam în fiecare zi și aflu că a doua zi este 'miercurea cenușii'. Și atunci, a doua zi, m-am dus și eu la biserică. Se nimerea să fie și Ramadanul musulmanilor, adică în momentul acela la fiecare colț de stradă era o moschee improvizată și vedeai sute de oameni îmbrăcați în alb care se aplecau până la pământ [...] Și tânărul preot francez care oficia în acea seară la catedrala catolică – era imensă și urâtă – ne-a apostrofat: 'Nu vă e rușine? Voi, creștini, la acest post al Paștelui, uitați-vă la musulmanii ăștia care sunt în stare timp de 28 de zile pe căldura asta înfiorătoare să nu înghită un pic de apă dimineața și până seara. Și voi ce faceți din postul ăsta de Paște? Ia încercați să vă lăsați de ceva în aceste 40 de zile'. Iar eu, în capul meu, m-am uitat așa, și mi-am zis: 'Măi, N., de ce te poți lăsa? Hai să mă las de tutun'. Și m-am lăsat 40 de zile de tutun și n-am mai pus țigara în gură de atunci. Sunt 25 de ani de atunci. Deci, vedeți că totuși viziunea acestei credințe simple și adânci a musulmanilor a avut repercusiuni și asupra noastră. În aspectele ei constructive, hai să facem cel puțin ceva ca și ei!"[1].

Am citat pe larg din interviului distinsului istoric din două pricini: mai întâi că, fiind vorba de un om de calitate, mi se pare că nu putem trata cu superficialitate spusele domniei sale; apoi am vrut să nu rup nici o afirmație din context, deoarece în acest fel se observă mai bine cât de inegal îi e gândul. Cum poți să spui că îți place catolicismul pentru că te ține „într-o chingă", dar în același timp să te declari oripilat de teologie și de raționalizarea credinței? Cum poți să spui că ai credința

1 „Adevărul literar și artistic", 26 mai 2006.

simplă a unui „cărbunar" (de-ai lui Garibaldi?) dar în același timp să critici „superstiția", pomenile și postul românilor ortodocși? Cum poți să dai de exemplu postul musulmanilor dar să te zgribulești parfumat la posturile – altminteri lungi și grele, fără dezlegare la apusul soarelui – pe care le țin românii ortodocși? Cum poți critica „formalismul" ortodoxiei românești lăudând în același timp „chinga" altor rituri/monoteisme? În ce constă această chingă, nu în dogmă, ritual și asceză? Apoi nu e ortodoxia românească învinuită că e cea mai otomană formă a creștinismului? Dacă am face toate canoanele, dacă am ține toate posturile, și dacă am merge la toate slujbele după rânduială, atunci nu știu despre ce altă chingă s-ar mai putea vorbi.

Problema e că, în momentul în care vorbești despre aceste lucruri ești imediat încondeiat drept „fundamentalist", „legionar", „fanatic", „obscurantist". Și asta pentru că, dacă în cazul omului obișnuit secularizarea e poate un efect al dezrădăcinării, în cazul intelectualilor, secularizarea pare urzită nu din necredința, ci din credința lor. E liturghia distrusă de sentiment (de „Biserica interioară"), și trăirea distrusă de simbolism heterodox[2].

Nu am intenționat în această introducere și nu intenționez nici în continuare să lovesc în Catolicism sau în Islam. Susțin însă că ele, ca și Ortodoxia, nu sunt reductibile la impresii și degustări de călătorie spirituală: la Catolicismul orgii, la Ortodoxia miresmei și la Islamul muezinului. Tradiția, în toate religiile de mai sus, joacă un rol determinant – de la Sfinții Părinți ai Răsăritului și Apusului la schismele și *hadith*-urile musulmane. Poate că, pe un anumit palier, secularizarea nu e rezultatul confruntării dintre credință și necredință, ci a parazitării credinței, a pseudocredinței, a pseudotradiției, a pseudopurității căutate de cercuri intelectuale mai interesate de

2 Vezi lămuritoarele pagini ale Părintelui Alexander Schmemann care vorbea, în *Pentru viața lumii. Sacramentele și Ortodoxia* (1997), trad. Pr. Prof. Aurel Jivi, Ed. Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2001, despre secularizare prin misticism gnostic, printr-un creștnism neîntrupat, rămas la nivel de „meditație transcendentală".

monopolul hermeneutic decât de sobornicitatea trăirii tainelor.

3. Tradiție și secularizare

Unul dintre cele mai interesante momente ale vieții culturale europene e dispariția limbii latine. Dorind-o curățată de barbarisme, pedanții ciceronieni ai Renașterii au decis să elimine din vocabularul latinei orice cuvânt introdus după secolul I î.H. Nesocotind biografia unei limbi vii în numele întoarcerii la origini, ciceronienii au ucis latina, mumificând-o. Un similar început de emaciere religioasă poate fi detectat în cercurile catolice anterioare Reformei, care au încercat să suplimenteze creștinismul tradițional făcând apel la *prisca teologia*, la vechea înțelepciune cuprinsă în scrierile hermetice și cabalistice. Hermetismul, neoplatonismul, cabala, rozicrucianismul, alchimia, ca de altfel – într-un alt mod, desigur – și Reforma, toate priveau în urmă, toate vorbeau de o restaurație. Progresul era o restaurație, o regăsire a înțelepciunii adamitice, revoluția în sensul ei etimologic. Nostalgia paradisului își găsea soluția nu în participare liturgică, ci în prelapsarianism elitist.

Principalul suport al secularizării așa cum o cunoaștem noi acum e futurismul științific, care proclamă că viitorul e mai real decât trecutul. Dar la început știința a fost o formă de paseism. În filosofia naturală – adică în „știința" de la medicină la fizică trecând prin alchimie și astrologie/astronomie – argumentul „vechimii" a funcționat tot veacul al XVII-lea. Scepticismul și libertinajul apar pe un fond de criză a relației cu realitatea. Voltaire își are rădăcinile în libertinajul sceptic-fideist care încerca să privească realitatea în mod nearistotelic. Gassendi și libertinii erudiți au încercat să transforme infrastructura științifică fără să afecteze calota teologică. Au încercat să modifice știința fără a aduce atingere teologiei[3]. În

3 Ba chiar au declarat că sunt mai pioși pentru că îl respectă pe Dumnezeu mai mult decât pe Aristotel. Acest tip de argument împotriva tradiției scolastice era folosit, de exemplu, de un hermetic-tradiționalist precum Robert Fludd,

domeniul umanist – după cum ne arată janseniștii cu nostalgia lor după biserica primară, Rousseau, deismul, francmasoneria, și naționalismul – autoritatea „vechimii" a supraviețuit în secolul al XVIII-lea și mai departe[4]. Știința a devenit anistorică abia după Newton, când s-a eliberat complet de *Cartea Facerii* și a început să caute plenitudinea realului doar în imanența viitoare, în fabricarea *in vitro* a pleromei.

Secularizarea e, în parte, rezultatul conflictului dintre credințe diferite, nu dintre credință și necredință. Ingredientele secularizării pot fi regăsite în înfruntările teologic-armate dintre catolici și protestanți. Răspunzând corupției și neopăgânismului din sânul bisericii catolice, luteranii, calvinii și toate

pentru care speculațiile alchimice și hermetice erau cauționate de Moise, care ar fi primit de la Dumnezeu și alte „informații" decât cele zece porunci.

4 Dacă am îndrăzni să explorăm dincolo de paradigma marxizant-deconstructivistă a „școlii Boia", am vedea că naționalismul nu e o invenție a secolului al XVIII-lea. Există a) o tradiție istoriografică naționalistă protestantă, există b) o tradiție naționalistă rozicruciană și hermetică (a cărei variantă vulgarizată e, la noi, bubulo-Zalmoxismul lui Pavel Coruț), și există c) o versiune neoclasică a naționalismului. Pentru a) vezi Norbert Kersken, *Reformation and the Writing of National History in East-Central and Northern Europe*, în *The Reformation in Eastern and Central Europe*, ed. Karin Maag, St Andrews Studies in Reformation History, Scolare Press, 1997, pp. 50-71; pentru b) vezi istoriile lui Martin Bureus și ale lui Guillaume Postel în Susanna Akerman, *Rose Cross Over the Baltic* și în *Queen Christina of Sweden and Her Circle. The Transformation of a Seventeenth-Century Philosophical Libertine*, Leiden-New York, E.J. Brill, 1991; pentru c) vezi capitolul *Identité nationale et quête des origines* în Girlbert Gadoffre, *La Révolution culturelle dans la France des Humanistes*, Geneva, Droz, 1997, pp. 319-345. O lectură susținută a bibliografiei având atingere cu problema naționalismului ne arată că naționalismul poate fi și secular, și ortodox sau heterodox, și modern, și medieval sau renascentist, și industrial, și preindustrial, și plebeu, și aristocratic. Reducționismul prevalent în literatura de specialitate românească de astăzi nu poate fi justificat în lumina surselor primare. Pentru o autoritară lucrare de sinteză, al cărei scop mărturisit e demantelarea școlii Hobsbawm de interpretare materialist-dialectică a naționalismului, vezi Adrian Hastings, *The Construction of Nationhood*, Cambridge, Cambridge University Press, 1997.

celelalte *swarmes of sectaries* (grupuscule radical-reformatoare) au purces la o critică radicală căreia i-au căzut victime sfinții, sfintele taine, tradiția, monahismul, arta. Rămânea numai Scriptura. Dorind să reafirme valoarea tradiției, Richard Simon (1638-1712) a răspuns protestanților arătând miile de variațiuni ale textului sacru. Departe de a-i convinge pe hughenoți să accepte magisteriul Romei, Simon a reușit doar, voit sau nu, să distrugă credibilitatea Bibliei.

Ceea ce a precedat, și poate că a și ajutat, secularizarea a fost deci un conflict nu între nou și vechi, ci între mai multe vechimi: cea a catolicilor, cea a protestanților (cu biserica primară și cu „captivitatea babilonică" a Bisericii), și cea ezoterică (o pseudotradiție de fapt, despre care voi scrie puțin mai departe), pe care o găsim infiltrată în ambele biserici dar o găsim și radical în afara lor. Una din soluțiile acestei babilonii a fost scepticismul, reînviat de Contrareformă ca armă împotriva „rațiunii" autonome protestante. Zbătându-se între raționalism și fideism, între augustinianism și tomism, între jansenism și iezuitism, între tendința de a insufla „înțelepciune științei" sau „știință înțelepciunii", secularizarea ne apare ca încă unul din rezultatele fatale ale specializării. Specializată, latina a murit. Reformată sau contrareformată, biserica, după un avânt inițial, s-a sleit. Nu trebuie să trecem cu vederea faptul că impulsurile reformiste și chiar antimonahale cărora le-a dat frâu liber Luther erau parte integrantă a mișcării de „reînnoire catolică". Erasmus și Thomas Morus au reprezentat aripa moderată a curentului de idei pe care Luther l-a radicalizat. Dar reforma, raționalizarea, purgarea creștinismului, de abuzuri, dar și de identități locale, erau parte a agendei catolice a sfârșitului de secol XV și începutului de secol XVI. Conciliul de la Trento a fost un apogeu al Contrareformei, deși, în multe privințe, documentele sale mergeau exact în aceeași direcție cu protestantismul: s-a standardizat, s-a tăiat din belșugul folcloric al catolicismului, s-au eliminat „superstiții" și sfinți locali și s-au încurajat „sfinți globali", s-a raționalizat și urbanizat credința, s-au trasat limite clare între sacru și profan. „Religia sociabilă a devenit pietate privată",

după cum rezumă Michael Mullett[5]. S-a curățat catolicismul deși, până la urmă, succesul lui popular s-a bazat tot pe moaște, luxurianță iconografică și emotivitate arhitectonică[6]. Nu scolastica, ci „pășunismul" a salvat catolicismul, iar faptul poate fi întărit prin aceea că zonele catolice cele mai rezistente la secularizare au fost și zonele cele mai „folclorice" ale Europei: Bretagne, Bavaria, Spania, sudul Italiei. Catolicismul liberal s-a dezumflat, ca și protestantismul, și în secolul al XVI-lea, și în secolul al XIX-lea sau al XX-lea.

Pericolul subțierii creștinismului, al „reformării" lui e cunoscut și discutat în istoriografia Reformei și a Contrareformei. Când clerul se leapădă de cultura și religiozitatea populare, atunci credinciosul simte că Biserica nu mai e a lui, că preotul, ca păstor, nu mai e parte din „turmă" cu el[7], că preotul e un funcționar al cărui limbaj nu îl mai poate înțelege. Christopher Haigh a argumentat – și argumentul a rezistat testului timpului – că nu anticlericalismul a produs Reforma în Anglia, ci Reforma a produs anticlericalismul, după ce, în locul vechilor preoți de parohie, nu mult diferiți de turma lor, preoții burdușiți cu diplome de la Oxford și Cambridge au început să populeze parohiile și să-și alunge enoriașii cu snobismul, pretențiile, nevestele și predicile lor speculative, a căror intenție catehetică era minată de academism[8].

5 *Popular Culture and Popular Protest in Late Medieval and Early Modern Europe*, Londra-New York, Croom Helm, 1987, p. 164.

6 R. N. Swanson, *Religion and Devotion in Europe, c. 1215-1515*, Cambridge, Cambridge University Press, 1995, p. 187 și passim.

7 În ton cu spiritul pășunist al acestui articol trebuie să mărturisesc faptul că, într-una din verile anilor '90, într-un vechi cimitir de țară de pe lângă Pașcani, am dat peste mormântul unui cioban pe a cărui cruce de lemn era lipită, în medalion ceramic, poza „răposatului" în sarică și cu oile. Murise prin anii '50, săracul. M-am gândit atunci că, dacă faraonii își luau cu ei robii și împărații Chinei se înconjurau de călăreți de teracotă, ciobanul din lunca Siretului se înfățișa la Judecată în cojoc, printre oile sale. Știa Alecsandri ce știa...

8 Vezi și Henry Phillips, *Church and Culture in Seventeenth-century France*, Cambridge, 1997, p. 42-43.

4. Tradiție și mijlocire

„Puritanismul", fie el protestant, catolic sau ortodox, caută să cauterizeze sistemul de vase capilare prin care omul cheamă și primește ajutorul lui Dumnezeu. Se lasă numai o mână de taine – transformate eventual în simple ceremonialuri –, și tot atâtea emoții: teama de iad, niscaiva iluminări isterice și multe cântări pe versuri proaste. Sufletul omului nu câștigă, ci pierde astfel în rafinament, devine mai puțin antrenat să sesizeze semitonul. În loc de spațiu al medierii, biserica devine un maidan pseudo-eshatologic situat între singurătatea lui Dumnezeu și abjecția oamenilor. Micile ritualuri și marile slujbe ortodoxe mărturisesc însă o comuniune dinamică între cei morți, cei vii și cei viitori. Sunt gesturile familiarității cu sacrul. Există o rutină a binelui într-o ofensivă discretă împotriva păcatului. Comunismul e o rutină a răului. Creștinismul tradițional nu e numai opțiune teologică, perpetuă exercitare a liberului arbitru în chestiuni rarefiate, ci e un mod de viață: cu nevoințe, program și tabieturi. Semnul unei case locuite nu e mobila din ea, ci faptul că sunt rufe întinse la uscat în curte. Semnul unei biserici vii e vitalitatea lucrurilor mici, e și osteneala cuiva de a mai da de pomană pentru sufletul morților.

Marile trăiri isihaste se consumă în tăcere și singurătate. Biserica, instituție divino-umană al cărei cap e Hristos, ocrotește în sine această tensiune între laic și monahal, între virtuțile pustniciei și cele ale familiei. Și dintre virtuțile familiei fac parte și virtuozitățile de parastas, Sf. Maslu, anafură și agheasmă. Sunt alinări puse de biserică la îndemâna familiei creștine și sunt moduri umile, dar eficace, de a lucra împreună cu Dumnezeu pentru mântuirea noastră și a celor apropiați. Un colac cu o lumânare în el e o mărturisire de credință: nu ne mântuim numai prin har, ci și prin fapte. Gestul babei[9] mărtu-

9 Deși nu folosesc acest cuvânt drept categorie ontologică – nimeni nu se va înfățișa la Judecata de Apoi în chip de babă! –, nu mă pot stăpâni să nu mă folosesc de un clișeu care mi-a fost pus la îndemână de retorica antiortodoxă. Babele sunt urbane sau rurale, intelectuale sau vag alfabetizate, de stânga sau de dreapta, din țară sau din exil. Multe sunt de fapt tinere și nu puține sunt de

riscește întotdeauna o teologie, fie ea și „apocrifă", dar teologia „iluminatului" nu e de multe ori acompaniată de nici un gest, nu în-ființează nimic, nu e o stare, ci doar un enunț.

Reformă în sânul creștinătății s-a mai făcut și în secolul al XII-lea, reforma cisterciană, austeră și aducând un duh antifolcloric. Diferența între reforma cisterciană și Reformă e că prima nu a umblat la structura de rezistență a bisericii, la căpriorii ei. Reforma cisterciană s-a făcut prin Biserică, nu împotriva ei, printr-un ordin monahal care înțelegea să se întoarcă la regulile viețuirii monastice ale Sf. Benedict, nu împotriva lor. Luându-se punct de sprijin în afara bisericii, în „revelația privată" de exemplu, în ceea ce rupe comuniunea, se și basculează totul în afara ei, așa cum s-a întâmplat cu Luther. Când Luther spune că îi e conștiința „luată prizonieră de cuvântul lui Dumnezeu", el vorbește de o conștiință educată în spirit catolic. E o conștiință catolică. Conștiința luterană nu mai poate ajunge la același rafinament ca aceea catolică. De fapt Luther nu a făcut decât să rupă consensul catolic. A trâmbițat de pe acoperișuri ceea ce era menit să rămână de uz intern[10]. Făcând asta, el a transmis urmașilor numai concluziile. Modul de a ajunge la ele, adică existența care le justifică și nuanțează, a rămas în trecut. Și asta e problema tuturor reformelor: că se închid în adevăruri din ce în ce mai mici. Important nu e numai să păstrăm adevărul, care poate fi o eroare, ci existența care ni-l descoperă. Existența care e cât mai aproape de ființă, de „Eu sunt Cel Ce sunt" care e „Calea, Adevărul și Viața". Iisus nu accentuează numai Adevărul, ci și calea, drumeția adevărului: un itinerar cu o destinație. Nu

fapt moși, dar, pentru a nu debusola adversarul liber-cugetător, „baba" va fi unitatea noastră de măsură a parohiei ortodoxe.

10 Puritanii au recunoscut acest lucru, de vreme ce căutau să-și rezolve disputele în *underground*, fără să le aducă la lumină. Au recunoscut că, de dragul păstrării comuniunii, anumite lucruri trebuie trecute sub tăcere sau discutate în particular, nu prin confruntări de amvon. Vezi Peter Lake, David Como, *'Orthodoxy' and Its Discontents: Dispute Settlement and the Production of 'Consens' in the London (Puritan) 'Underground'*, în „The Journal of British Studies", vol. 39, nr. 1 (ianuarie 2000), pp. 34-70.

degeaba e adevărul înrădăcinat, străjuit, cumpănit în acest enunț de „esență" și „existență". E adevărul în istorie și istoria care participă la eternitate.

Un alt exemplu de reformă pernicioasă este iconoclasmul, una din suferințele după care biserica pare că își revine cel mai bine. Icoanele răspund unei nevoi prea adânci a omului pentru a putea fi înlăturate cu succes pentru mult timp și revin triumfător întotdeauna[11]. Sunt alte maladii după care biserica își revine mai greu. Aggiornamento e una dintre ele, și asta pentru că distincția dintre asceză și secularizare e greu de făcut. Poate că punctul de sprijin ar trebui să fie atacarea abuzurilor dar neclintirea instituțiilor, dogmei și ritualului. Modelul înnoirii („prefacerii") Bisericii trebuie să fie postul și rugăciunea, nu operația estetică. În bătălia dintre catolici (ortodocși) și protestanți (intelectuali bântuiți de gnosticism), dintre tradiție și „lumină interioară", prima e mai „ecumenică" și nu o exclude pe cea de a doua.

Alegerea între „biserica interioară" și biserica de parohie e cea dintre certitudinea „spirituală" a conștiinței schimbătoare și adevărul „întrupat" al Bisericii eterne. Fără Dumnezeu ca garanție, ego-ul spiritualist rămâne suspendat în certitudinea propriei existențe, nu pășește cunoscător în lume, nu umblă prin începuturi de lume cu Dumnezeu și Sf. Petru[12]. Realitatea

11 Și de importanța imaginilor și a simbolurilor nimeni nu pare a fi mai conștient decât tradiția heterodoxă, așa cum ni se dezvăluie ea în „arta memoriei," în culegerile de embleme umaniste sau în gravurile alchimice ale lui Fludd. Un creștinism fără icoane e un creștinism redus la statut submasonic, lucru evident și din articolul lui Adrian Severin intitulat *Laicitatea ortodoxismului românesc* („Ziua", 28 noiembrie 2006) al cărui final ne spune că: „Nu crucea de pe pereții școlilor sau din tatuaje trebuie apărată, ci crucea din sufletele noastre înălțată din discreția sacrificiului, demnitatea modestiei, solidaritate, toleranță și iubire".

12 Acum, că tot ne-a reglementat U.E. tăierea porcului de Crăciun, să ne amintim de semnificația Ignatului și a umblării cu Dumnezeu și Sf. Petru prin lume. Zice povestea că „Ignat era un om care, vrând să taie porcul, și-a lovit, din greșeală, cu securea, tatăl, omorându-l. Îndurerat, a plecat în lume și pe drum a întâlnit un preot. Acesta l-a sfătuit să facă o luntre cu care să treacă,

rămâne un țărm prea îndepărtat. Din această criză a relației cu realitatea se naște nihilismul. De cunoscut cunoaștem practic, existând. Ortodoxia cheamă la cunoașterea lui Dumnezeu prin intermediul practicii liturgice. Cei care combat creștinismul fără să-l practice par să spună că oamenii ar putea cunoaște ceva în afara practicii, a experienței imediate.

5. Ai noștri tineri...

Datorită elitismului lor secularist, intelectualii noștri de stânga tind să fie anti-țărani[13]. Stânga vestică slăvește, în numele multiculturalismului, orice vraci african. Și totuși

fără bani, oameni peste un râu și să îngroape în pământ un cărbune din lemn de tufă, așteptând până acesta va înverzi. Ignat a ascultat. Au trecut anii, Ignat s-a căsătorit și într-o noapte a auzit strigăte de ajutor. A ieșit din casă și a trecut apa, dar nu a văzut nimic. S-a întors, dar povestea s-a repetat. A treia oară, a găsit pe malul opus doi bătrâni, cărora le-a povestit toata viața sa, inclusiv temerea că în acea seară s-ar fi putut îneca din vina sa niște oameni. Bătrânii, care erau de fapt Sf. Petru și Dumnezeu, au văzut sărăcia care domnea în casa lui Ignat, au văzut copiii care plângeau de foame și pe mama care încerca să-i aline spunându-le că a pus ceva la copt. Un bătrân i-a spus femeii să deschidă cuptorul și aceasta a găsit o pâine mare. S-au aprins două lumânări și Ignat a văzut tufa din grădina înflorită, semn că i se iertase păcatul. Dându-și seama cine sunt, el a îngenuncheat în fața celor doi, care i-au cerut să se ducă cu ei, fără a avea grija copiilor, care vor avea tot ce au nevoie. Și Ignat a umblat cu Dumnezeu și Sfântul Petru ani mulți prin lume, până când, într-o bună zi, a întâlnit o trăsură cu doi boieri și i s-a spus că aceștia sunt copiii săi, cu care poate sta în continuare. De aceea, de Ignat nu se lucrează, doar se taie porcul, iar cine nu are porc trebuie să taie măcar o găină. Cu sânge proaspăt se ung copiii pe frunte, pentru a fi feriți de rele, iar oamenii care au ajutat la tăiat primesc pomana porcului". Așadar Uniunea Europeană, eradicând din rațiuni sanitare tăiatul porcului, stârpește și ultimele ecouri, tot ce a mai supraviețuit comunismului, ale poveștii. Pe care nu o înlocuiește cu nimic, în bunul spirit al ultimii jumătăți de secol, în care „ereziile" intelectualilor par a fi cumva mai „egale" decât cele ale oamenilor simpli.

13 Vezi reacția Alinei Mungiu la criticile aduse de bisericile Ortodoxă și Catolică piesei *Evangheliștii*: „Aici reacția a fost foarte parohială, o reacție țărănească chiar, care se coboară la nivelul de vulgar". („Ziarul de Iași" – 13 decembrie 2005).

stângiștii noștri pretind că sunt sincroni. Sincroni cu ce? Cu anul 1880, poate. Pe de altă parte, și dinspre dreapta se aud tot mai multe voci anti-„pășuniste". Academicii ar vrea să confiște definirea credinței. Dar nu pot confisca trăirea ei, deși încearcă să reducă trăirea la definiție. Dar ce se întâmplă cu o astfel de religie redusă la limitele rațiunii sau esoterismului? Dacă dispare elita? Cine mai păstrează credința? Calea către adevăr trece prin flacăra unei lumânări și e de ceară subțire. Ortodoxia nu poate fi transformată într-un esperanto inițiatic, într-o disciplină a mântuirii scuturată de particularisme și idiosincrasii[14]. Ortodoxia nu are a se confunda nici cu Muzeul Satului, nici cu Academia. Nu e nici un serviciu de asistență socială, nici poliție morală, nici club isihast. Încercarea de a așeza Ortodoxia în cadrele urbanității e o întreprindere necesară și a cărei natură e complicată de pseudourbanizarea practicată de comuniști care, prin industrializare la normă și strămutare forțată de populație de la țară la oraș, a creat vaste peisaje și categorii umane ale nimănui. E o lume ale cărei ritmuri naturale – urbane sau rurale – au fost și sunt încă date peste cap, o lume de oameni nelalocul lor, o lume pe care Biserica trebuie să o regenereze folosind și alte mijloace pe lângă „isihasmul de bloc" (Dan Ciachir) atât de plăcut „abaților" de salon, intelectualilor și ascoriștilor[15]. Istoria religiilor

14 În 1947, Sir Julian Huxley deplângea faptul că nu se cunosc mai bine mecanismele fiziologice și psihologice ale stărilor mistice și îndemna UNESCO să creeze echipe de medici și psihologi care să studieze cu atenție aceste fenomene. Rezultatele acestor cercetări, spunea el, „vor fi de cea mai mare importanță, nu numai prin lărgirea cunoștințelor noastre științifice, dar și prin aceea că vor pune satisfacția spirituală a așa-zisei experiențe mistice la îndemâna bărbaților și femeilor de pe întreg globul" (*UNESCO: Its Purpose and Its Philosophy*, Washington, Public Affairs Press, 1947, p. 37)

15 Despătimirea isihastă se transformă, în anumite cazuri, într-o bizară împietrire a inimii al cărei bun exemplu ne e oferit de părintele Teofil Părăian. Întrebat dacă e de părere că „cei aproape zece ani în care părintele Arsenie Boca a stat în Mănăstirea Sâmbăta au fost cauza mișcării de rezistență anticomunistă din Țara Făgărașului", părintele Teofil a răspuns: „Nu! N-a avut nici o legătură! Acum se vorbește mult de cei care au opus rezistență în

ne arată forța de iradiere a ritualului: de la mozaism, la Islamism și la catolicismul mediteranean, al Americii Latine, al văilor Europei și al Poloniei, practica informează credința și îi menține un tonus ofensiv.

Intelectualii spiritualiști se vor introvertiți într-o „biserică interioară". Vor să fie singuri cu Dumnezeu. Dar le ia multă bibliografie ca să ajungă acolo. Unui țăran român îi lua doar o îngenuchere. Uneori, prin părțile Basarabiei, și câteva gâturi de tărie[16]. De ce „biserica interioară", care duce la fundătura

munți și li se aduc osanale. Să știți că pentru ei a fost o aventură tinerească. De fapt, ei nici nu au realizat ceva deosebit, pentru că după ce s-au încadrat în această mișcare de rezistență, de la o vreme n-au mai putut să facă altceva decât să-și păzească pielea. Au fugit din loc în loc, au fost hăituiți de Securitate și n-au mai rămas decât un simbol. Unii au fost prinși și închiși, alții au murit. Bineînțeles că dintre cei care au murit nici unul n-a vrut să moară. Eu personal cred că noi, care n-am fost împreună cu ei în munți, am realizat mai mult decât ei, pentru că ne-am străduit să ținem făclia aprinsă în împrejurările în care am trăit" („Lumina", 7 mai 2006). Mă întreb dacă nu cumva, din această perspectivă, nu am putea concedia chiar și începuturile Bisericii drept o aventură tinerească a unor personaje care, la urma urmelor, au sfârșit prost (cu rare excepții). Dacă stăteau cuminți în banca lor ar fi trăit să pună extaze la conservă până la adânci bătrâneți.

16 Scenaristul și regizorul Bogdan Ștefan a realizat în urmă cu câțiva ani un interviu cu bunicul său, Alexei Lungu, născut în 1915 în Albineț, Bălți. Iată ce povestea Alexei Lungu despre bunicul său, Simion Lungu: „Bunicul a rămas în Albineț, s-a născut tata, soția i-a murit și s-a căsătorit a doua oară. Pe urmă, după câțiva ani, a murit și a doua soție. Și a treia. La șaptezeci de ani s-a însurat a patra oară și când i-a murit și a patra soție nu s-a mai căsătorit. Și când m-am născut eu, el era bătrân, avea optzeci și ceva de ani și știu că, chiar la 100 de ani, era în putere, mergea călare pe un harmăsar. Pentru că îi muriseră atâtea femei, făcea praznice multe și țin minte că dădea un rând de băutură la oameni, la masă, apoi se ducea afară, lua câțiva saci și îi azvârlea în căruță, pentru la moară. Pe urmă venea înăuntru și mai dădea un rând de pahare la masă acolo, pentru a doua sau a treia soție. Bunicul a murit la vârsta de 104 ani, în 1932. Eram copil, ne jucam (...) și de-acuma, când era bătrân și nu mai putea, stătea în cârje și-și făcea rugăciunea seara câte un sfert de oră, stătea și se închina; ș-avea în ladă un galon de rachiu, așa se chema, un fel de spirt, cam de 60-70 grade, și trăgea câte un gât, două, și îl punea la loc în ladă, se mai ruga, mai făcea ce mai făcea și mai trăgea câte un gât din rachiul

amoralității molinist-chietiste, ar fi de preferat, în România zilelor noastre, „formalismului" babelor? Fac și babele după putința lor. Sunt babe liturgice! Intelectualii noștri iubesc și fac ce vor, adică sunt chietiști. Babele noastre merg la biserică și fac ce vor: adică sunt fariseice. Și totuși credința lor presupune oarecare nevoință: fierb coliva, fac sarmalele, curăță mormintele răposaților, se scoală de dimineață ca să prindă cursa spre mănăstire, își duc nepoții de mână la împărtășanie (uneori fără știrea părinților, eliberați de „superstiții"), punând astfel o temelie practică unei eventuale catehizări în a cărei lipsă baba rămâne unic atlet dogmatic, în acerbă luptă, pe scări de blocuri și de tramvaie, cu sectarii și amăgirile veacului. Arțagul lor parohial nu se compară cu ocazionalismul, cu trufia romantică a iluminaților. Calvinismul a avut succes la intelectuali pentru că intelectualii se simt aleși: damnați sau mântuiți, dar aleși. Pactul lor cu Dumnezeu are întotdeauna note de subsol și codiciluri. În plus, să nu uităm că „Biserica interioară" deschide drumul poliției conștiințelor. (Neo-)Protestantismul, cu accentul său pus pe conștiință, a fost în perioada sa de avânt mai opresiv decât catolicismul, pentru care conta supunerea exterioară[17]. Conformismul și ritualismul sunt prețul pe care-l plătește societatea creștină liberului arbitru și pe care noile poliții ideologice nu îl mai îngăduie. După cum excelent a observat Ovidiu Hurduzeu, UNESCO dă acum directive, diseminate de mercenarii din presa românească, despre cum să-și crească românii copiii: „Mamele să renunțe la înfășat, tații să nu mai folosească violența etc. Supunerea exterioară pe care ți-o cerea comunismul va fi înlocuită cu 'autocontrolul' vieții private (n-am auzit ca organizațiile de partid sa le fi dat vreodată directive tovarășelor femei privitoa-

acela... Monopol îi zicea, pentru că așa le spunea pe vremurile acelea la toate prăvăliile din sat." (*Povestea unui Alexei Lungu*, http://www.unom.net/romana/bunicul.html)

17 *Giorgio Spini, Ricerci dei Libertini – la teoria dell'impostura delle religioni nel seicento Italiano*, Florența, Nuova Italia, 1983. Pentru legăturile dintre protestantism și ingineria socială, vezi Marc Raeff, *The Well-Ordered Police State*, New Haven, Yale University Press, 1983.

re la înfășatul plozilor). Interzicerea avorturilor viza obiective naționale, nu controlul vieții private. Nu cumva 'noul' secularism e mai opresiv decât 'ortodoxia babelor' și 'patriarhatul' la un loc?".

Deși suporterii „bisericii interioare" pun mult preț pe trăire, gama trăirilor lor religioase pare a se reduce la „do de sus", la un tenorat angelic fără inflexiuni baritonale. Ce anume trebuie să trăim? Un orizont existențial lipsit de sărbători? Sărbători fără ritual? Ritual fără păgânisme? Cine face mai mult pentru a ne absolvi de propriile noastre limite, un intelectual citind în izolarea camerei sale Pascal, sau roiurile de babe ortodoxe care aprind candela la morminte, care dau de pomană, și care astfel domesticesc moartea?[18] Cine ne consolează mai mult: cimitirele noastre pe o coastă de deal și pline de lume în fiecare duminică, sau cimitirele fără de cruci ale protestanților, pustii și lucioase ca o eprubetă într-un frigider de laborator? Nu există numai ipocrizia anafurei, ci și tartufiada misticismului, trufia pseudofilocalică și impostura gnostică de pe urma cărora nu rămâne nici măcar bomboana de pe-o colivă.

6. Ortodoxia și surogatele ei

Suma nevoilor sufletești ale omului, religios sau secular, e aceeași. „Romantismul e religie răsuflată", spunea Hulme și, într-adevăr, melancolia bețivului sau angoasa existențială nu sunt decât nostalgia paradisului rezolvată narcotic. Omul secular nu e omul despuiat de religie, ci omul care, tocmai pentru că s-a lepădat de biserică, trebuie să-i găsească un înlocuitor[19]: o ideologie (precum socialismul francez de la 1900 despre care Robert Hertz spunea că țâșnește din „nostalgia catedralei absente" și că e o „mistică a masei") sau un „nechezol" ocult[20]. Te lepezi de spovedanie, introduci psihanaliza; te lepezi de Fecioara Maria, introduci principiul feminin, pseudo-Shekinah rozicruciană (a cărei variantă baptist-rotariană o reprezintă Codul lui Da Vinci)[21]; te lepezi de cruce, introduci obeliscurile și amuletele tribale; te lepezi de pomeni și parastase, introduci picnicul sectar, cu pizza cumpărată de la colț; desființezi postul, introduci vegetarianismul și curele de slăbire; te lepezi de rugăciuni, introduci mantrele de tot felul; evacuezi pe ușa din față Tainele, introduci pe ușa din dos tehnologia misterică masonică[22]; elimini „baba" orto-

18 Vezi Alexandr Soljenițân, *We Will Never Die*, în *Stories and Prose Poems*, trad. Michael Glenny, Harmondsworth, Penguin, 1974, p. 205.

19 Scriu aceasta conștient de ingenioasa și voluminoasa lucrare a lui Hans Blumenberg, *The Legitimacy of the Modern Age*, trad. Robert M. Wallace, Cambridge, Mass., MIT Press, 1983. Sunt de acord cu Blumenberg în ceea ce privește judecata asupra ideii „secularizării interioare", conform căreia „secularizarea" nu e pierderea credinței, ci trasferarea ei de la instituție la individ, de la biserică la individ. Blumenberg consideră această teorie, dezvoltată de T. Luckmann, drept „probabil atee" (p. 58) și sunt de acord cu el.

20 Dacă tot suntem puși pe demitizări, de ce nu se scrie în România, la modul serios, sobru, fără ură și părtinire, despre cum creștinismul masonic e o pastișă a tradiției, un fel de păgânism intelectualist. Isaac Cassaubon a arătat încă din 1614 că hermetismul nu e o doctrină mai veche decât creștinismul, datând din secolele III-IV după Hristos. Cine citește istoria esoterismului, în care Zalmoxis e got și îi transmite lui Moise secretele hiperboreenilor, în care Orfeu, Hermes Trismegistul, Zoroastru, Patriarhii și Oracolele Sibiline sunt toate scrise de „evrei sub pseudonim", cine știe cum tot acest talmeș-balmeș stă la temelia operetei masonice și a luminii interioare, nu are de ce să disprețuiască tradițiile credinciosului român, care măcar face ce face pentru că așa a apucat, nu pentru că e de *bon ton* sau profitabil să pretinzi că pentru a sluji umanitatea ai nevoie de tablouri vivante, pseudotradiții și pseudoblazoane de genul celor născocite de „heraldistul" lui Adrian Năstase și al lui Ion Iliescu.

21 Vezi Susanna Åkerman, *Rose Cross Over the Baltic: The Spread of Rosicrucianism in Northern Europe*, Leiden-Boston-Köln, Brill, 1998, pp. 71-72.

22 Vezi fascinantul episod relatat de etnologul (protestant-socialist) francez Jacques Soustelle care povestește cum, în timpul expediției sale etnografice din Mexic, în anii '30, a dat peste un sat cu indieni protestanți și masoni, având un pastor, mason și el, a cărui principală funcție în sat era cea de băcan („épicier-limonadier"). Soustelle conchide ironic: „Practicarea meseriei de băcan de către pastorul francmason este evident un factor de mare importanță pentru evitarea conflictelor religioase. Comerțul te face tolerant" (*Mexique, terre indienne*, 1938, Paris, Grasset, pp. 63-64). Tot Soustelle scrie și că indienii practicau poligamia din rațiuni interesante: nevestele tinere erau luate ca să procreeze, dar numai nevestele bătrâne erau cele care „știau". Această știință se referea la ofrandele datorate zeilor, la prepararea și admi-

doxă, introduci „baba“ activistă (cine mai protestează împotriva babelor ortodoxe nu are decât să-și pună pe perete o poză a Andreei Dworkin). Baba ortodoxă știe că e datoare cu o moarte și nu încearcă, precum „babele“ hipiote, să găsească tehnologii care să-i eternizeze viața inutilă și asistată social. Cu alte cuvinte, à la Greenpeace vorbind, baba ortodoxă nu distruge ecosistemul.

Modelul secularizat al lumii ne cere mereu să empatizăm, să ne bazăm pe emoție pentru a-l înțelege pe celălalt (minoritar sau ba, idiot de treabă sau geniu nebun). E un fel de panemoționalism care uită un singur lucru: că cel mai sigur mod de a participa la creatură e să „participi“ la Creator. Ne risipim în lume uitând de Dumnezeu. Ne risipim în multiplu uitând de Unul din Sf. Treime, ne risipim estetic în timp și geografii uitând de veșnicia și infinitatea iubirii Tatălui. Omul religios nu e, așa cum pretindeau deiștii postrenascentiști, omul natural falsificat de adăugirile religioase ale celor „trei impostori“ (Moise, Iisus și Mahomed). Ceea ce au obținut ideologii modernității seculare operând substracția religioasă asupra societății nu a fost omul natural. E greu de spus ce s-a pierdut prin secularizarea societății și pentru răspunsurile vizând sufletul și mântuirea lui va trebui să așteptăm Judecata de Apoi. Ceea ce e clar însă e că, în afara religiei, nu obții un om natural, un cetățean virtuos și ferit de arțagul fanatismului religios. Nu câștigi un filosof, un epicureu, un stoic, un platonician, și nici măcar un bun sălbatic sau un hoinar singuratic. Ceea ce se naște e fie o fiară fastidioasă – un estet criminal, un cinic superior care are toate motivele să disprețuiască masele imbecile (și nihilismul extremei drepte secularizate a arătat din plin acest lucru) –, fie o masă elementară asupra căreia trebuie să aplici mecanismele Leviathanului hobbesian. La capăt de avânt secularizant rămâi cu bestii: fie de lux, fie primitive (cu eloi sau cu morloci)[23]. Omul natural – cetățeanul

nistrarea lor. Baba ortodoxă își are așadar o coechipieră întru parastase în mai multiculturala, și deci plăcută stângii, babă aztecă.

23 Nicole spunea că, prin ateism, înlocuim incomprehensibilitatea iubitoare a lui Dumnezeu cu incomprehensibilitatea unei lumi indiferente (Pierre Nicole,

virtuos în numele căruia s-a purtat campania secularizării – nu e decât refracția seculară a creștinului, nu există în afara lui, nu e decât o „pregustare“ a naturii restaurate de supranatură. Dar omul natural e ființa tainică, omul reinstaurat în veșnicie prin har: omul reîntregit.

Secularismul a vorbit mereu fie în numele elitei (ca Voltaire și ceilalți filosofi ai „despotului luminat“ sau ai „noocrației“ sau ai „tehnocrației“), fie în numele masei (ca Marx). Niciodată în numele persoanei. Secularismul se traduce în oligarhie sau ochlocrație. Democrația, fondată pe egalitatea în fața lui Hristos, nu e de găsit printre secularisme, oricare le-ar fi pretențiile, de la babouvisme la eurosocialisme, de la frăția întru crimă a posedaților dostoievskieni la frăția întru serviete Vuitton a birocrației bruxeleze de astăzi.

N-ar trebui uitat un lucru: creștinătatea și-a recunoscut obligațiile față de Platon și Aristotel în paginile Sfinților Părinți, în frescele Voronețului sau în teologia tomistă. Scriitorii păgâni, de la Sofocle la Diogene Laerțiu, au fost folosiți în educația creștinilor. Biserica a admis că a împrumutat de la ei categorii ale gândirii „naturale“ (folosesc ghilimele pentru că și acelea erau de fapt ancorate în sacru și pentru că omul natural e, de fapt, omul îndumnezeit prin Har). Politicile culturale și legile fundamentale ale Uniunii Europene refuză însă să recunoască ceea ce datorează creștinismului care stă la baza „drepturilor omului“ de astăzi. Propagandiștii secularizării ar vrea creștinismul evacuat cu totul din spațiul public. Ce drept, suntem întrebați, are Biserica să apară în spațiul public? Are dreptul, am putea răspunde, celui care deține „copyright“-ul noțiunilor folosite după ureche de Uniunea Europeană. Europa de astăzi e chiriașa creștinătății și, ca atare, trebuie să plătească la fiecare întâi ale lunii ceea ce datorează, așa cum a plătit și Biserica lumii greco-romane.

Œuvres philosophiques et morales, ed. Charles Marie Gabriel Brechillet Jourdain, Paris, 1845, p. 9).

7. Un fel de concluzie

Rândurile de mai sus încearcă să apere nu formele eterate de credință – care nu au nevoie de apărător –, ci pe cele umile, „pescărești". A transforma Ortodoxia în aventură spirituală elitistă înseamnă să abandonezi masele proletarizării confesionale, pseudoeshatologiilor violente, milenarismului și narcozei. Creștinismul nu poate fi elitist pentru că Dumnezeu, întrupându-se, a ales să nu fie elitist și să nu supravegheze de la distanță. „Porcii" cărora nu trebuie să le dai mărgăritarele nu sunt întotdeauna cei „umiliți și obidiți". Ei pot fi și mârlanii cu doctorat. Ortodoxia de parohie și „colivarii" nu sunt cu nimic de disprețuit, deși cinismul și fariseismul mânos al anumitor fețe bisericești e de condamnat. Cel mai bine putem condamna socializarea păcatului tot din unghi ortodox, împreună cu Sfântul Ioan Gură de Aur. Cei mai eficienți critici ai corupției bisericești au fost întotdeauna monahii „fundamentaliști"/"rigoriști", nu liberalii pe placul inteligheției[24]. Or, mulți dintre acești „rigoriști" vin din familii pioase: cu mame care fac cozonaci și colivă, care dau săracilor, la parastase, colăcei cu lumânări („de sufletul lui Mihai"). Creștinismul, încă de la Hristos, a fost preocupat și de ereditate, și așa trebuie să rămână. Biserica e un arbore genealogic, nu un parc cu busturi prin care te plimbi în concedii. Există o ereditate a sfințeniei – de la familia Sfântului Vasile cel Mare, la regii sârbi medievali din dinastia Nemajic[25].

În discursul public românesc se trece cu vederea un fapt fundamental și anume că, înainte de a fi importată, necredința are rădăcini ortodoxe, în interiorul bisericii[26]. Astfel, dacă

24 Vezi, de exemplu, eșecul răsunător al PF Daniel, cel pentru care toată masoneria din România și toți ecumeniștii s-au bătut cu spor, și care mai apoi a dovedit că nu e altceva decât un păstor care știe să politizeze cinic ortodoxia.

25 Am scris mai pe larg despre aceste lucruri în articolul *Despre boieri*, una din piesele care poate încă mai rezistă din cuprinsul de multe ori excesivului op juvenil *Teologie și haiduci*, Timișoara, Editura Marineasa, 1998, pp. 54-64.

26 Și mă gândesc aici la excelenta carte a lui Alan Charles Kors, *Atheism in France, 1650-1729*. Vol I: *The Orthodox Sources of Disbelief*, Princeton, New Jersey, Princeton University Press, 1990.

Reforma e legată într-o mare măsură de secularizare, acest lucru nu e din cauză că Reforma a apărut ca o mișcare seculară, ci dimpotrivă. Semințele secularizării se află în încercarea catolicilor și protestanților de a „re-creștina" Europa, de a distruge creștinismul folcloric al țărănimii și creștinismul de ghildă al burgherilor pentru a face loc unui creștinism țâșnit din preocupările filologice ale lui Erasmus și ale umaniștilor (Melanchton, Zwingli, Oecolampadius, Pellikan, Vadian, Bucer, Capito) deveniți, din tineri universitari, lideri protestanți. Liderii Reformei îi considerau pe creștinii Europei „păgâni". Liturghia era „vrăjitorie papistașă". Icoanele și sfinții, idolatrie păgână. Postul e o invenție omenească, deci păgână, spunea Zwingli. Botezul copiilor, de vreme ce era făcut fără consimțământul lor, adică fără „trăire interioară", era considerat „păgân". „Nu toți cei care se pretind creștini sunt cu adevărat. Numai cei care au cu adevărat Spiritul lui Hristos sunt creștini adevărați, deși nu știu dacă am putea găsi mulți dintre aceștia", scria Menno Simons, făcând astfel Creștinătatea să dispară în mâneca Sfântului Duh în numai două fraze. Și tot el continuă, în tonuri care amintesc de plângerile intelectualilor români secularizați de astăzi, cu o descriere a pietății medievale ca fiind „doar o aparență exterioară și fariseism, posturi, pelerinaje, rugăciuni și mătănii ipocrite, participarea deasă la liturghii, spovedania și alte ipocrizii de felul ăsta"[27]. Reforma e înțeleasă, la noi, ca o mișcare pentru ecumenism, egalitate socială, feminism, democrație, asistență socială și „socialism suedez". Această lectură anacronică, weberiană, comodă multor intelectuali, trece cu vederea natura fundamentalistă a Reformei. Reforma a fost o încercare de a (re)creștina Creștinătatea[28], astfel încât secvența crești-

27 Menno Simons, *Foundations of Christian Doctrine*, în *The Complete Writings of Menno Simons c. 1496-1561*, ed. J.C. Wenger, trad. Leonard Verduin, Scottdale, Pa, Herald, 1956, pp. 111-121.

28 Pentru o scurtă trecere în revistă a principalelor argumente și bibliografii referitoare la această temă, vezi Scott Hendrix, *Rerooting the Faith: The Reformation as Re-Christianization*, în „Church History", vol. 69, nr. 3 (Sept. 2000), pp. 558-577.

nism-liberalism-secularism are a fi înlocuită cu o nouă catenă: creștinism-adevărat creștinism-secularizare. Secularizarea poate fi rezultatul recreștinării. Și asta pentru că există recreștinări și recreștinări: liturgice, fundamentaliste, milenariste, liberale. O recreștinare în numele „bisericii interioare" e îndoielnică. O recreștinare care încearcă să disloce structurile pietății populare e, poate, mai mult o Reformă, o privatizare a credinței[29].

29 Vezi R. N. Swanson, *Religion and Devotion in Europe, c. 1215-1515*, Cambridge, Cambridge University Press, 1995.

Familia și copiii

Am treizeci și patru de ani și multe nostalgii. E normal, sunt moldovean. Locuiesc, în amintire, niște spații și niște ceasuri de seară petrecute în compania unor oameni care nu mai au nici o semnificație pentru mulți dintre adolescenții de astăzi. Nu mă voi lansa în excursuri memorialistice, pentru că nu e cazul. Dar voi face un viraj în trecutul oarecum recent pentru a desluși ceea ce cred eu că e una dintre principalele datorii ale Bisericii și ale unei autentice mișcări conservatoare către tinerii de astăzi. Nu vin cu idei noi, ci doar cu realități vechi, cu răni nevindecate.

Într-o conferință din 1998[1], reputatul teolog Christos Yannaras (Chrestos Giannaras) scria că prăbușirea sistemelor comuniste din Estul Europei a confirmat teoria marxistă. Est-europenii, scria Yannaras, nu s-au răsculat împotriva materialismului istoric, ci pentru mai mult materialism istoric. Un sistem ineficient a fost înlocuit cu unul care satisface mai bine nesațul consumerist al omului modern. România lui decembrie 1989 nu a fost așadar o țară a spiritului revoltat împotriva materiei, ci una isterizată de impulsuri consumeriste nesatisfăcute. Intenția lui Yannaras e lăudabilă pentru că are în vedere o critică ortodoxă a consumismului globalizat, a depersonalizării prin ghiftuire. Mai mult încă, evoluția României din ultimii 19 ani ar părea să confirme teza potrivit căreia nu am făcut decât să schimbăm spiritul de turmă comunist pe cel

1 *The Church in Post-Communist Europe*, Patriarch Athenagoras Orthodox Institute (Distinguished Lectures, Berkeley, CA, Patriarch Athenagoras Orthodox Institute, 2003.

consumist (depersonalizarea nulității prin cea a mediocrității[2]). Numai că aceasta nu e întreaga poveste.

La temelia acestei noi Românii a mall-urilor, miliardarilor de carton, politicienilor corupți, drogurilor vândute prin licee, avorturilor, exodului în masă, îmbătrânirii premature, învârtiților și analfabeților cu „brand" stă, ca la temelia oricărei nefericiri, o crimă neispășită încă. Crima: tinerii împușcați în decembrie 1989. Impenitența: împietrirea sufletului „părinților" care au refuzat să se căiască pentru păcatele și banalele lor ticăloșii comuniste în răstimpul dintre 22 decembrie 1989 și 20 mai 1990. La baza actualei nefericiri românești stă așadar o lepădare a tinerilor de către părinții lor, o asasinare a eroismului, o murdărire colectivă a unei jertfe care nu avea nimic comun cu diavolul meschin care răsuflă în trupul României zilelor noastre.

„Vom muri și vom fi liberi" s-a strigat pe străzile României în decembrie 1989. „De Crăciun ne-am luat rația de libertate", anunța un graffiti pe ziduri de bloc strâmbe. „Doamne, vino Doamne să vezi ce-a mai rămas din oameni", cânta Vali Sterian, Dumnezeu să-l ierte. Entuziasmul, spiritul de jertfă, însuflețirea creștină, aspirația către libertate și dreptatea cu Dumnezeu, toate s-au regăsit în Piața Universității (și în variantele ei provinciale) până la 20 mai 1990, când România lui Petre Țuțea a fost înfrântă la urne de România lui Ion Iliescu. Ceea ce s-a petrecut după decembrie 1989 a fost refuzul celor născuți și maturizați în comunism de a-i asculta pe cei doar maturizați sau doar născuți în comunism. Jertfa celor din decembrie 1989 și rugăciunile celor din Piața Universității au fost înăbușite în numele „liniștii", adică al consumului. Bunicul meu, om de 86 de ani, era liberal, așa cum fusese toată viața, în vreme ce un frate al tatii îmi răcnea cu ochi holbați că el îl votează pe „domnul Iliescu" pentru că „domnul Iliescu îmi dă benzână ieftină".

Ceea ce s-a petrecut atunci, în primele cinci-șase luni ale libertății noastre, a pecetluit soarta ulterioară a României

2 Vezi Errik von Kuehnelt-Leddihn, *The Menace of the Herd; or, Procrustes at Large*, Milwaukee, Bruce Pub. Co., 1943.

pentru că a însemnat reprimarea României libere întru Hristos în numele nesimțirii consumeriste, imorale. FSN-ul și noua „societate civilă", vechea și noua stângă, și-au dat mâna pentru a ucide România ca proiect existențial. Primii au acționat pavlovian: au „dat" bani, măriri de salarii, promisiuni, transformând românii în turmă hulpavă, care se temea să nu vină cineva să-i ia nutrețul odată cu „domnul Iliescu". Regimul Iliescu, ca și cele care au urmat, nu a dat ca un boier, care-ți dă ca să pleci cu sufletul ușurat, ci ca un ispititor, care-ți dă ca să te ușureze de suflet.

De cealaltă parte, „societatea civilă", preponderent și subvenționat de stânga, a folosit o retorică paralizantă, în care orice impuls venit dinspre România profundă (de la recuperarea interbelicilor, la conferințele marilor duhovnici, de la Fundația „Anastasia" la monarhism sau la parastasele văduvelor) a fost combătut ca „legionar", potrivnic „societății deschise" și ingineriei sociale practicate de tehnocrați imparțiali pentru că atei.

S-a vorbit de un conflict între generații: de tineret împotriva vârstnicilor. Nu, ceea ce s-a petrecut a fost o încercare a unei mari părți a generației tinere (născute între 1965-1975) de a reface drumul către izvoarele României. Drum care ocolea „generația părinților"[3] (născută în anii '45-'50, echivalentul românesc al generației baby-boom, care a dus America spre stânga halucinogen-anticreștină) dar care se raporta la generația bunicilor. În 1990, o parte a clerului a fost de partea României lui Țuțea, o parte a fost de partea României FSN. Dar Sfântul Duh a suflat unde a vrut, și unde a suflat au crescut flori peste spini, și unde nu a suflat s-au uscat până și poftele mai ieri de neostoit. Și scârba și golul laborios le-au luat locul.

Corupție morală și necredință au existat dintotdeauna, dar niciodată nu au fost sistematizate și aplicate metodic precum în comunism. Invidia („lupta de clasă"), egoismul („conștiința de clasă"), delațiunea, lipsa oricăror criterii morale, exterminarea metodică a milioane de oameni, toate au făcut parte

3 Voi folosi ghilimelele deoarece nu vreau să iau expresia în litera, ci în spiritul ei, nu ca pe o tranșă biologică, ci ca pe o nebuloasă socio-culturală.

din proiectul mântuirii orizontale comuniste. Trecând de la monarhie la republică populară/socialistă, România a trecut de la un regim de existență a răului ca scandal, datorită căderii Firii, la un sistem de producere în serie a răului, evident în modul cum s-a schimonisit justiția (prin procese politice), munca (incompetența a devenit o condiție de avansare; munca de sclav al statului, la capătul căreia în loc să fii plătit erai lăsat să furi), modul de a locui (sordidele blocuri, ridicate cu prețul dărâmării cartierelor de case, pentru a ne ține pe toți în lesa lipsei de lumină, apă, gaze, și căldură și pentru a ne spiona unii pe alții), evident în distrugerea naturii (începută pe scară industrială de comuniști și continuată după 1989 de „generația părinților" la care mă refer), a sistemului de învățământ (cu accentul pus pe învățământul tehnico-științific în dauna celui umanist; deși până și orele de atelier erau mai mult ore de îndoctrinare comunistă decât prilej de a deprinde un meșteșug care te-ar fi putut face autonom), evident în spălarea pe creier prin propagandă mincinoasă la care erai obligat să participi (de la elev la om al muncii) și în mizeria materială umilitoare pentru că inutilă și arbitrară.

Departe de mine intenția de a-i pune pe toți cei născuți odată cu instalarea comunismului în aceeași oală. Există oameni plini de virtuți printre ei, oameni care au continuat tradiția românească deprinsă în familie, oameni șarmanți și oameni înduhovniciți. Dar defectele generației născute în anii '40 sunt defectele educației comuniste. Sunt, în relația cu copiii lor, defectele părinților care ignoră sufletul fiilor și fiicelor lor, defectele părinților care cred că singurul lucru important e să le „pună copiilor un acoperiș deasupra capului" și „mâncare pe masă". S-ar putea obiecta că nu mai putem de bine și că de aceea ne pasă de suflet. Dar bunicii noștri au fost chiar mai vitregiți de soartă decât părinții noștri, au trecut prin războaie, refugii și foamete și au dat piept cu stalinismul ca oameni maturi, și totuși au fost oameni mai întregi decât „părinții" noștri. Sărăcia nu i-a făcut să uite că un om întreg nu se crește numai cu mâncare. Că trebuie să-l educi pe copil în spiritul tradiției, nu în spiritul unei combinații de apucături și al

duhului învârtelii, că trebuie să-l înveți pe copil să facă ceva, să știe să cioplească un fluier, să împletească sau să repare un toc de ușă, nu doar să fie „ascultător", adică să urle cu lupii.

Dinspre bunici emana o anumită onestitate severă dar iubitoare și întremătoare. Generația bunicilor noștri a fost generația epurată de comuniști ca să facă loc „generației părinților" noștri, oameni de viitor, produse ale noii societăți, cu „reuniuni" în facultate și repartiții la bloc după. „Generația părinților" noștri a făcut vacuum în jurul ei repudiindu-și părinții – care nu erau „domni", adică „tovarăși", ci doar „țărani" sau poate chiar „burghezo-moșieri" – și dezmoștenindu-și copiii care au refuzat să le calce pe urme.

Îmi aduc aminte cum, în 1990, discutam cu oameni între două vârste și le spuneam: „Dar la alegerile astea e viitorul nostru care se pune în joc. Nu ne amanetați dumneavoastră viitorul. Lăsați-ne să facem noi ca să tragem tot noi". Nu, ei l-au vrut pe „domnul Iliescu". „Generația părinților" noștri a refuzat și Dumnezeul progenitorilor și pe cel al copiilor lor. Și de aceea s-a făcut pustiu în jurul și în urma lor. De două decenii ei sunt „miliardarii de carton" care jefuiesc România. Ei sunt părinții care le-au predat copiilor falsa evanghelie a „adaptării", a nevoii de „a-ți face un drum în viață", a alegerii între marele compromis inițial care te scutește de „umilirile" ulterioare, sau a micilor ticăloșii viagere care, scutindu-te de marele compromis inițial, îți dau impresia că faptul că nu ai fost un mare, ci doar un mic, ticălos, e normal: te-ai descurcat.

Ceea ce are de făcut Biserica Ortodoxă în aceste condiții e să exorcizeze spiritul de turmă care a dus la toată această dinamică a destrămării României. România trebuie re-în-ființată: trebuie adusă acasă. Și „acasă" nu e căsoiul construit pe bază de compromisuri frenetice de părinți ai căror copii nu se vor mai întoarce niciodată în țară, ci o reafirmare a ierarhiilor ființei. România trăiește acum sub zodia ierarhiilor birocratice (ale statului sau ale U.E.) pe care le parazitează infracțional. Ierarhia personalistă și organică a familiei e în plin proces de destrămare, fie din cauză de abandon al părinților, fie din cauza intruziunii statului sau organismelor internaționale, fie

din cauza intruziunii corporațiilor multinaționale care profită de criminala ignoranță a educatorilor români pentru a le fura chiar de sub nas sufletele copiilor[4].

Ceea ce se întâmplă cu tineretul de acum al României e un dezastru: sistemul de învățământ e pus pe butuci, violența și drogurile și-au făcut loc în școli, copiii sunt sexualizați de mici, sunt îndemnați să gândească numai în termeni de succes material, de „țeapă" și „tun", să fie „vedete", sau să fie „buni la învățătură" ca să poată „pleca afară". În lipsa părinților reali (plecați la muncă sau încleiați în patimile lumii moderne), copiii cad pe mâna pseudopărinților, a „tătucilor" de tot soiul: de la organisme ale statului la corporații, mafioți, bande, rețele de prostituție. „Tatăl nostru Care ești în ceruri" nu își mai găsește chipul și asemănarea în patriarhul de altădată, ci în mafiotul cinic care își trimite copiii „la produs".

„Copiii" pe care părinții i-au respins datorită lașității de a se privi în oglindă au plecat. Unii copii s-au strămutat geografic, alții sufletește. Unii în exil, alții în disperare mută. Cert este că dacă Biserica vrea să facă ceva pentru tinerii noștri, atunci trebuie să le dea înapoi părinții. Celor plecați, celor arestați, celor drogați, celor avortați, celor orfani, celor bătuți, celor umiliți, celor rămași cu bunicii pentru că părinții sunt plecați

4 „Preșcolarii din patru grădinițe ieșene vor învăța alfabetul, aritmetica și arta folosind calculatorul. Printr-un program al Ministerului Educației și Cercetării în colaborare cu IBM, grădinițele Moțoc, Mogoșești și grădinița cu program normal 25 din Iași, precum și cea cu program prelungit nr. 4 din Pașcani au beneficiat de unități KidSmart. Aceasta înseamnă că au primit mobilier special pentru copii, având la bază un computer Lenovo performant, pe care este instalat software-ul educațional KidSmart. Grădinițele au fost selectate astfel încât să deservească comunități dezavantajate, să aibă resurse materiale potrivite, persoane care să știe să utilizeze computerul, cu alte cuvinte să aibă capacitatea de a susține programul. IBM a donat 52 de unități KidSmart, în valoare totală de 130.000 de dolari" („Ziarul de Iași", 20 III 2007, ediția on-line). Se spune că vor fi căutați copii defavorizați, de fapt se caută copii ai căror părinți să nu fie interesați în a opri proiectul vânătorilor de suflete.

„la muncă" în U.E. ca să le cumpere calculator[5], celor lăsați singuri în fața televizorului sau calculatorului (tot mai des folosite pe post de dădacă de părinți care nu au timp sau dispoziție să stea cu copiii lor), tuturor copiilor înstrăinați esențial sau existențial Biserica trebuie să încerce să le restituie părinții.

Dacă Biserica nu vrea să devină un pangar cu lumânări într-un colț de autogară, într-o Românie de unde toți pleacă, atunci trebuie să le dea tinerilor părinții înapoi. Nu mă refer la acele *family values* anglo-saxone care sunt mai mult o perspectivă corporată a familiei: familia numeroasă ca furnizoare de consumatori, ci la familia tradițională românească, acel poligon de șlefuire a ființei sub privirea atentă a mătușilor și rudelor vagi dar intime, acel loc de deprindere a bunelor maniere, acel loc unde înveți să primești un om în casă cum se cuvine, nu cu saleuri cumpărate de la colț, și nu cu pahare de plastic, acel loc unde înveți valoarea semitonului, a șoaptei, a îngândurării, a tandreții, acel mic univers pe care copilul nu-l părăsește doar pentru a deveni un alt consumator narcisist[6] și pragmatic, ci o persoană care să afirme realitatea lumii, nu să o diminueze prin rău.

Dacă ne zgribulim la ideea unei Românii deșertice, trebuie ca tinerilor de acum să li se întoarcă părinții acasă, la tradiție, la memoria vie, nu la „apucături". Neobișnuită cu libertatea de acțiune, biserica noastră a răspuns inițial acestor prăbușiri cu un discurs de inspirație filocalică reflectat misionar doar în

5 Vezi cazul băiețelului în vârstă de zece ani care s-a sinucis de dorul mamei plecate la muncă în Italia ca să-i cumpere calculator („Ziarul de Iași", 29 III 2006, ediția on-line) Vezi și „Le Monde", 22 aprilie 2006.

6 Associated Press anunța recent că tinerii americani sunt prea narcisiști, din cauza educației primite. În același timp, un articol din „Evenimentul zilei" ne anunța că tinerii din Estul Europei sunt extrem de narcisiști, preocupați doar de ei înșiși, fără nici o prețuire pentru loialitate sau patriotism. Aceeași educație, aceleași rezultate. E chiar atât de greu de văzut? De ce ne încăpățânăm să importăm toate răsuflatele teorii behavioriste și politic corecte ale Occidentului? Vezi ambele articole la: http://www.pantagraph.com/articles/2007/02/27/news.

nombrilism birocratic[7]. Din fericire, s-a început edificarea unei teologii a spațiului urban, pentru cei de „după blocuri"[8], a unei teologii a familiei, a unei „doctrine sociale" și chiar a unei teologii politice[9]. Germenii sunt, inspirația patristică e, voință trebuie. Biserica trebuie să aducă părinții acasă pentru ca părinții să-și poată aduna copiii de pe maidanele reale sau virtuale. Opriți destrămarea. Opriți desfășurarea răului. Cu taina pe taină călcând.

7 Cu unele fericite excepții, desigur, precum cea a Părintelui Nicolae Tănase, de la Valea Plopului (http://aoffr.free.fr/html/pv_prezentare_ro.html).

8 Vezi excelenta carte a Părintelui Constantin Necula, *Îndumnezeirea maidanului*, Sibiu, Ed. Agnos, 2006.

9 Vezi numeroasele publicații ale lui Radu Preda, sau *Teologie și politică: de la Sfinții Părinți la Europa unită*, ed. Miruna Tătaru-Cazaban, București, Anastasia, 2004, Radu Carp, *Principiile gândirii populare. Doctrina creștin-democrată și acțiunea socială*, Cluj-Napoca, Eikon, 2006.

Pentru o politică la scară umană

Virgil Nemoianu observa, pe bună dreptate, că, dacă stânga lui Ion Iliescu a reușit să creeze structuri de putere și de patronaj la nivel local, dreapta liberală rămâne precipitată la suprafața vieții românești. Celebrii „baroni locali" reprezintă unul din modurile în care stânga a reușit să medieze și să administreze autoritatea centrală la nivel de unitate teritorial-administrativă sau diecezană. Dreapta politică și intelectuală, deși teoretic a susținut anumite forme de autonomie administrativă, universitară sau economică, nu a reușit încă să se „întrupeze" local, nu-și poate mobiliza încă resursele provinciale. Politica românească e așadar un cocteil, *stirred, not shaken*, de pragmatism spoliator socialist, de fantomatic discurs descentralizator liberal, și de activism centralist al stângii intelectuale, secular-progresiste (evident, de exemplu, în modul în care a înțeles să lichideze icoanele prin ucaz). În fapt, ultimii nouăsprezece ani ai istoriei României au stat mai ales sub semnul unei combinații între politica jafului și reformele eurosocialiste, determinate de perspectiva integrării europene. Am pendulat așadar între interesele de clan și cele continentale, între delegații locali ai „caracatiței" naționale și crupierii naționali ai intereselor globale, cu rezultatul că România a rămas maidanul nimănui. Cu familia aflată în criză din cauza plecării multor părinți la muncă în U.E., cu o modestă viață parohială și cu „gașca" rămasă drept unică formă de socializare adolescentină, România are de redescoperit formele și virtuțile corporatismului, breslei, stării, parohiei, familiei extinse, care au fost în Europa veche și nouă cel mai sigur obstacol împotriva atomizării, masificării, alienării și violen-

ței sociale. Lucru dificil de înfăptuit în condițiile în care aceste principii ale unei vieți normale sunt continuu contestate, subminate sau compromise de corupția baronilor locali și de neomarxismul baronilor globali. Cum de corupție au a se ocupa poliția, justiția și cotidienele, aici e util să elucidăm aspectul programatic al problemei. Voi încerca deci, în cele ce urmează, să arăt ce poate aduce nou și bun conservatorismul/creștin-democrația față de actualele vaccinuri și pilule gramsciene administrate României.

Unul din modurile de a înțelege corectitudinea politică e să înțelegem arhitectura postbelică americană, arhitectura lumii care a incubat această ideologie în anii '60-'80. Nu putem înțelege o ideologie care ne face pe toți asemănători deși dezbinați (vorba lui Tocqueville) pretinzând că ne face pe toți diferiți deși înfrățiți, până nu înțelegem o arhitectură care face ca, în America, să călătorești șase ore cu mașina pentru a constata că ai ajuns la o destinație identică punctului de plecare. Încercarea de omogenizare ascunsă sub pretextul afirmării „diferenței" – o diferență neesențială, exercitată mai ales în privința consumului de bunuri, divertisment sau „identități" – s-a născut pe fundalul dezolant al arhitecturii americane postbelice care a făcut ca, de exemplu, primăria din Boston să fie similară clădirilor românești din perioada ceaușismului târziu. Unei ideologii intens nivelatoare i-a corespuns o arhitectură intens nivelatoare. Politica și arhitectura au în comun faptul că structurează modul nostru de a locui în lume. De la Boulé până la Le Corbusier, utopismul politic a mers mână în mână cu arhitectura dezumanizantă, și de la Escorial și Versailles până la Casa Poporului, diferitele nivele de (i)legitimitate politică și-au croit un cadru arhitectural pe măsură. Dacă vrem să ne edificăm în privința ideologiei U.E. nu avem decât să considerăm arhitectura pe care au produs-o Bruxelles-ul și suporterii săi. Uitați-vă la noile clădiri de birouri, muzee și biblioteci care dau Europei Unite aerul unui sicriu de cleștar cu aer condiționat în care Europa tradițională doarme sedată și conservată până o va trezi la viață sărutul înfocat al prințului (musulman?).

Diferența dintre politica personalismului creștin al creștinismului tradițional și actuala politică masificantă – în numele partidului, corectitudinii politice sau al „consumului" – își are echivalent plastic în diferența dintre icoană și afiș publicitar, dintre adâncimea chipului – al sfântului, al lui Dumnezeu din noi – și platitudinea manechinelor, dintre ceea ce nutrește și ceea ce exploatează. E diferența dintre catedrală și zgârie-nori. Deși aparent amândouă construcțiile sunt gigantice, catedrala, după cum demonstra Viollet-le-Duc, e construită la scară umană, după modelul Sfintei Sofia din Bizanț. Omul – nu raza coloanei, perspectiva aeriană sau speculațiile imobiliare – e unitatea de măsură a catedralei. Ușa unei catedrale e la fel de mare ca și cea a unei bisericuțe de țară, e așadar direct proporțională cu persoana care-i pășește pragul, nu cu dimensiunile clădirii. Această raportare la om face ca, într-o catedrală, să nu te simți niciodată strivit sau alienat, așa cum se întâmplă în pustietățile urbanismului modern. Catedrala, ca și cosmosul celor vechi, era construită la scară umană. Arhitectura și, prin extensie, modul nostru de a locui realitatea, se află în prezent fie sub semnul disprețului absolut față de om, fie sub cel al unui „umanism" dezumanizant pentru că reducționist (precum cel descris de C. S. Lewis în minunatul roman *That Hideous Strength*). În esență, rădăcina răului politic actual e o criză antropologică. Și rezolvarea acestei crize se poate face numai apelând la Biserică, singura sursă vie a unei antropologii de veche, încercată și înaltă extracție.

În lumea modernă, Biserica a fost împinsă în afara statului și chiar a spațiului și timpului public. Ca atare, ea nu a putut decât fie să-și găsească o misiune la marginea societății, mai ales sub formă de asistență socială, fie să încerce a reveni în spațiul public ca facțiune „ideologică" aflată în competiție cu alte facțiuni. Postulând existența unui „spațiu public" văzut ca „liber" și „neutru", ca un fel de „piață liberă" a ideilor, biserica a învățat să negocieze nu de pe poziții de autoritate, cum o făcuse până în secolul al XVIII-lea, ci de pe poziții clientelare. Și nu e rău că s-a mai smerit și depolitizat. În ambele variante, biserica a confirmat însă paradigma care vede religia ca pe o

chestiune privată, deși „biserica interioară" la care se referă Sfinții Părinți nu are nici o legătură cu creștinismul catatonic, de debara, reclamat de actuala „poliție spirituală". Creștinismul ca „pietate privată", creștinismul fără biserică, lipsit de expresie liturgică și acțiune socială, ar sancționa de fapt un dualism gnostic pe care biserica lui Dumnezeu întrupat nu îl poate accepta. Biserica nu poate abandona trupul statului sau societății civile pentru a se ocupa numai de suflet, din moment ce acest lucru ar contraveni înseși fundamentelor ei. Simptomatică pentru această înjumătățire a bisericii e arhitectura ei, de la urâtele arce ale catolicismului de tip Vatican II, până la betonizarea goticului moldovenesc suferită de bisericile ortodoxe în avântul postrevoluționar. Kitsch-ul ecleziastic e semn al unei biserici compromise, deoarece kitsch-ul e o instaurare a absenței.

Or, recalibrarea politicii/arhitecturii/locuirii noastre în lume se poate face numai printr-o cultură a prezenței, a chipului, a persoanei. Acum avem politica, arhitectura și economia absenței: spații goale, pustietăți de ciment, autostrăzi gigantice, corporații, organisme supra-suprastatale, alienare. Nimic la scară umană. Nimeni care să ne iasă în întâmpinare. Dar, după cum spunea Virgil Nemoianu în *Triumful imperfecțiunii*, problemele sunt sistemice, soluțiile – nu. Asistența socială, poliția, școala, economia, toate trebuie organizate pornind de la nivel local/parohial. Câți polițiști pe stradă, câte icoane în clase, cine e primar, câte parcuri în cartier, sunt chestiuni care trebuie delegate la nivel local. Cultura/politica locală e una a responsabilității, și din acest punct de vedere principiul subsidiarității – în varianta lui reală, creștină și americană, care delegă lucrurile spre „parohie", nu în varianta lui europeană, care le trimite înspre organisme supranaționale – e unul din elementele prin care personalismul creștin poate contribui la restaurarea politicii.

Din punct de vedere politic, rolul bisericii e acela de a alimenta această cultură a responsabilității. Învățătura creștină despre om a bisericilor tradiționale – în ciuda unor derive politice regretabile, care și-au aflat însă antidot hristocentric și patristic tot în sânul bisericii – e singura care rezistă și rasismului, și eugeniei, și anarhiei, și masificării comuniste sau corporate. Tocmai de aceea trebuie să îi protejăm izvoarele și chipul liturgic. Biserica nu poate deveni partid, dar un partid conservator ar putea să infuzeze vieții politice criteriile și energiile unei politici personaliste. Astfel, monismul clasei, rasei, banului, „(dez)integrării" sau al „drepturilor", tentațiile utopice, depersonalizarea și ingineria socială ar putea fi prevenite de o antropologie politică paradoxală, comprehensivă, în care libertatea, demnitatea și bunăstarea ar consuna cu frăția creștină, conștiința failibilității omului, tradiția și antrenarea discernământului.

Tocmai în numele acestei concepții simfonice, federative, care ține de mlădierea viului, e necesară includerea conservatorismului/creștin-democrației în cadrul unui pol de centru-dreapta românesc. Lucrul e cu atât mai valabil cu cât liberalismul clasic a fost el însuși produsul și beneficiarul a veacuri de ucenicie creștină. Conștient că activitatea nici unui organism politic transnațional nu e ghidată de o antropologie solid articulată, conservatorul lasă universalismul pe seama bisericii și leagă politica de realități locale. Conservatorul se întâlnește așadar cu liberalul și acolo unde refuză dirijismul centralizat și lasă bunul mers al lucrurilor pe seama parohiilor/breslelor/formelor organice de solidaritate pe care statul are misiunea de a le ajuta să se înfiripeze. Conservatorul de premisă majoră (nu cel preocupat numai de fiscalitate) se întâlnește și cu ecologistul, și cu socialistul, pentru că nu îi sunt străine nici grija față de natură, nici preocuparea față de dreptatea socială (sociologul Robert Hertz definea socialismul vechilor laburiști englezi și socialiști francezi drept „nostalgia catedralei absente"). În fapt, socialismul, liberalismul, ecologismul nu sunt decât specializări ideologice ale tradiției creștine, forme mai mult sau mai puțin generoase de rupere a echilibrului teandric. Ideologiile (rasismul, comunismul etc.) sunt mașinării care promit mântuirea orizontală, nu țin cont de natura omului, nu îl reprezintă (deci nu sunt democratice). De aceea generează doar nimic și alienare. Mașinii liberale îi

trebuie suspensii conservatoare dacă vrea să străbată distanțe lungi. Prezența unei formațiuni conservatoare autentice și credibile în polul de centru-dreapta românesc ar indica ieșirea politicii românești din zodia minoratului ideologic înspre o abordare organică a problemelor noastre. Ar însemna că ne-am maturizat și că, refuzând sloganul, dirijismul și preambalarea, am început să edificăm un organism politic la scară umană. Un liberalism pentru persoane, nu pentru „consumatori".

Libertatea istoriei și istoria libertății

Radiografia *Anatomiei unei catastrofe*

1. Anatomia unei catastrofe

Am vorbit în această carte de importanța istoriei și de inadecvarea la realitate a discursului de dreapta/neoconservator actual, dominat de voci obișnuite să patineze la suprafață, politologic, sau să evadeze arhetipal din trupul viu al istoriei. Pentru a oferi un exemplu de asemenea inadecvare, voi analiza textul unei conferințe din 1994 a lui Horia-Roman Patapievici: *Anatomia unei catastrofe*[1]. Nu știu dacă Patapievici mai susține ideile vehiculate în această conferință. Replica dată manifestului semnat de mine și de Ovidiu Hurduzeu mă face să cred că substanța conferinței nu i-a devenit cu totul străină[2]. Dar chiar dacă Patapievici și-a schimbat ideile, liberale atunci, libertarian globalizante, pro Uniunea Europeană, pro capitalism corporat acum, modul său de a argumenta nu s-a schimbat și angajarea sa în realitate rămâne în continuare cea a unui om care se străduiește continuu să evadeze din istorie, din realitatea românească.

Conferința lui Patapievici pornește de la observația că „modul în care societatea românească a ieșit din cei 50 de ani de dictatură comunistă poate fi descris în termeni de ca-

1 Publicată în „22" din 12-18 și 19-25 octombrie 1994.

2 Conferința cu pricina, publicată și în volumul *Politice*, a fost recent repusă în circulație delirant jungian de Dragoș Dodu în articolul *Comunismul din noi*, „Cultura", 31 mai 2007, și critic echilibrat de Gelu Sabău, în *Antimodernismul lui Nae Ionescu*, „Idei în dialog", noiembrie 2007. Într-un interviu publicat în numărul 20/13-19 mai 2008 al revistei „22", Patapievici reia unele din ideile acestei conferințe, dovedind astfel că nu e obsoletă nici în intenții, nici în iradiere.

tastrofă". E o dublă catastrofă: pe de o parte economic-instituțională, pe de altă parte umană, „mitocănia", „țața", „țoapa" și „lipsa de maniere sociale" fiind ubicue. În opinia lui Patapievici, la originea acestei metastaze stă „prăbușirea modelului identitar pe care elitele intelectuale și politice românești l-au elaborat începând cu prima jumătate a secolului al XIX-lea". Această prăbușire își găsește două explicații. Prima e „teza neșansei istorice", după cum o numește Patapievici. A doua e „teza modernizării eșuate". Prima ipoteză susține, conform lui Patapievici, „că sursa catastrofei este momentul dificil în care s-a produs bolșevizarea țării, moment care corespundea unei prefaceri interne a modelului identitar românesc". A doua explicație găsește că „fuziunea dintre modelul identitar al elitelor care au creat Statul românesc modern și tipul identitar al maselor țărănești – care au fost chemate pentru prima oară la expresie politică prin votul universal acordat în 1919 – a reprezentat un eșec de proporții, iar acest eșec a paralizat pe termen lung rezistența fibrei sufletești la ispitele magice ale autoritarismului".

Conform primului scenariu, românii au ieșit din evul mediu în 1829, odată cu Pacea de la Adrianopol, și au purces, sub ocupație rusească, mai întâi, și sub influență occidentală, mai apoi, la edificarea statului modern. Întregul proces a fost alimentat de logica „modernizării capitaliste, care implica apariția și consolidarea anumitor instituții-cheie: și anume, a instituțiilor statului laic occidental, a pieței libere și a societății civile". În termeni de filosofie a culturii, subliniază Patapievici, acest lucru a însemnat trecerea rapidă de la „orizontul organicist hieratic bizantin la rigorile contractual individualiste carolingiene". Pentru a face și mai bine înțeles acest salt al românilor din Bizanț în imperiul carolingian, Patapievici subliniază imediat că, „din punct de vedere metafizic, Occidentul latin părăsește definitiv orizontul intelectual bizantin odată cu formularea argumentului ontologic de către sfântul Anselm de Canterbury în 1078".

La mijlocul secolului al XIX-lea, populația României era, din punct de vedere politic, bizantină, iar din punct de vedere

etnologic-religios, „neolitică": „România de la sfârșitul secolului al XIX-lea trăia un decalaj intern de vârstă istorică de mai bine de, să zicem, un mileniu". Crearea „Statului[3] modern" nu se putea face pe baza unei populații „neolitice": „Economic vorbind, gospodăria, centrată autist pe familie și pe schimburile intersătești, trebuia înlocuită cu o economie bazată pe liberul schimb al unei piețe care nu mai era centrată pe sat și a cărei logică pretindea să nu mai fie centrată, în principiu, nici măcar pe statul național. Din punct de vedere politic, un popor de țărani atemporali trebuia transformat într-o națiune de cetățeni. Satul, adică, trebuie transformat într-un Stat, bazat pe principii radical diferite de cele ale societății sătești tradiționale". Instituțiile României moderne au fost create în câteva decenii de generația pașoptistă și de cea imediat următoare care, formate în Occident și aparținând celor mai „influente loji masonice ale vremii", au reușit o „înnoire instituțională". Teza aceasta, a „neșansei istorice", susține că, din păcate, dezastrul comunizării României a lovit exact când „procesul trecerii sufletului rural-neolitic de la trupul sătesc la cel statal era tocmai în curs de desfășurare", lovind astfel în sufletul românesc în plin voleu.

Patapievici nu e de acord cu această explicație deoarece ea duce la autovictimizare, la teoria conspirației și la eliminarea propriei răspunderi.

Mult mai relevant i se pare lui Patapievici cel de al doilea tip de explicație, cel care se bazează pe eșuarea modernității românești din pricina „rezistenței la modernizare a celor 80 de procente rurale". Conform acestei viziuni, revoluția instituțională pașoptistă a eșuat din cauza rezistenței țăranilor și intelectualilor care făceau elogiul „spiritului național, invariabil conceput ca țărănesc, ortodox, colectivist, și devălmaș". Astfel, împlinirile instituționale ale elitei pașoptiste și ale sistemului electoral al României Mici, bazat pe vot cenzitar, au fost compromise de masele și de sistemul electoral al României Mari, bazat pe vot universal. Tabloul creionat este unul sum-

3 Patapievici scrie pe tot cuprinsul acestei conferințe „Statul", cu majusculă, într-un puseu de mistică statală prelibertariană.

bru: „Odată cu ieșirea la vot a 'României profunde', viața socială românească a cunoscut o bruscă degradare politică (...) Votul universal a adus în viața politică românească populismul, autoritarismul și ideea nefericită că existența unui lider carismatic este indispensabilă desfășurării unei vieți politice eficace (...) că eficacitatea și moralitatea politică sunt strâns legate de desființarea parlamentarismului și, revenind la relațiile voievodale, de adoptarea dictaturii personale a unui personaj înțelept și iubitor de neamul din care a ieșit". Dominată de „reprezentări politice arhaice, puternic mitologizate", masa electorală românească de țărani neolitici a tras către „revenirea vieții publice la forme de viață colectivist-comunitare". Așa se explică și succesul legionarilor și al violenței politice, prin presiunea elitelor politico-intelectuale și a maselor electorale care preferau violența „exercitată direct în numele colectivității" ca pe o binevenită scurtcircuitare a procesului democratic. Această stare de spirit arhaică, respingând „Statul individualist și democratic al pașoptiștilor", și-a găsit împlinirea, distorsionată, e drept, în instaurarea dictaturii comuniste. Conform acestei paradigme, singurii susținători ai regimului democrat în România au fost elitele politice democrate, monarhia, intelectualii liberal-democrați și burghezia. Odată eliminate aceste segmente, comuniștii au putut modela în voie corpul social românesc.

Patapievici pare a înclina spre această teză, notând că impactul electoral al „temelor populiste", cum ar fi disprețul față de „'vorbăria' și „ineficacitatea' parlamentarismului", trădează „faptul că masele, la noi, vor în continuare autoritarism și conducere carismatică" și că, deci, trăim consecințele eșecului de a trasforma țăranii neolitici în cetățeni modern-capitaliști. Dacă primei teze Patapievici îi prezintă clar slăbiciunile, în cazul celei de a doua ipoteze Patapievici se mulțumește să noteze următoarele: „Pe lângă unele dezavantaje, care sunt prea evidente pentru a le mai enumera, avantajele obiective ale unei anamneze bazate pe teza modernității eșuate îmi par a fi următoarele: (a) anamneza eșecului spre deosebire de anamneza neșansei, nu recurge la noțiunea delicată de boală psihică

a colectivității, (b) evită vulgata patriotică a istoriei naționale, (c) în fine, focalizează sursa catastrofei asupra noastră înșine și ne face direct responsabili de acțiunile noastre".

2. Radiografia unei anatomii

Din start trebuie să observăm că Patapievici nu pare deloc interesat de reconstituirea, după puteri, a adevărului istoric, ci de valențele terapeutice ale soluțiilor prezentate. Astfel, el nu înclină către teza cea mai probabilă, ci către teza care ne „responsabilizează". Văzută astfel, sub unghiul capacității mobilizatoare – în bine sau în rău –, conferința devine nu un exercițiu de recuperare a memoriei, de anamneză, ci unul de propagandă. Mai mult, retorica „responsabilizării" e, de fapt, una a „culpabilizării", dacă luăm în calcul conotația subtil derogatoare, frecvența și accentul pus în textul original al conferinței, din care eu am citat doar fragmente, pe termeni precum „arhaic", „neolitic", „carismatic", „mitic", toate asociate „violenței" săvârșite în numele colectivității, violenței tribale așadar. Această retorică a „responsabilizării"-culpabilizare îmi amintește perfect de retorica spălării pe creier practicată în Germania postbelică și care și-a găsit în Jurgen Habermas un zelos campion. Astfel, conform lui Habermas, nu adevărul istoric contează – deoarece adevărul poate fi reacționar! –, ci istoria scrisă cu o anumită morală, cu intenția de a „emancipa" poporul german de rămășițele trecutului. Orice adevăr care ar putea contrazice procesul terapeutic al „responsabilizării" Germaniei pentru trecutul ei odios trebuie publicat doar în reviste de specialitate, scrie Habermas[4].

Ceea ce e și mai interesant e că, dacă în Germania postbelică s-a dat cu flit antinazist, în România postcomunistă s-a dat tot cu flit antinazist. Flitul anticomunist pare că nu s-a inventat încă. Ceea ce nu remarcă Patapievici este că orice absență inexplicabilă dă naștere dorinței de a o elucida. Firea umană are oroare de vid. Așadar, teoria conspirației la români nu e doar trăsătură ținând de mentalitatea noastră neolitică –

4 Vezi Paul Gottfried, *The Strange Death of Marxism*, Columbia, University of Missouri Press, 2005.

americanii și rușii, de exemplu, sunt cel puțin la fel de fertili în teorii ale conspirației –, ci și de faptul că „elitele", locale sau globale, ne mint. Și atunci, tocmai pentru că nu suntem niște momâi perfect adaptate sistemului și gata să înghițim orice găluşcă sau tăcere nesimțită ni se servește, căutăm un răspuns întrebărilor fără răspuns. Cred că cel mai bun antidot împotriva autocompătimirii și teoriilor conspirației nu e un discurs despre indecența autocompătimirii și caracterul nedemocratic al teoriilor conspirației, ci adevărul. Dacă îl știi, îl spui. Dacă nu, îl cauți în tăcere până îl găsești.

Dar Patapievici, la vârsta acestui text, nu părea interesat de adevăr, ci de culpabilizarea noastră terapeutică – practică a ingineriei sociale pe care desigur că acum mai complexul gânditor Patapievici o respinge. Și mai părea interesat de ceva: de înălbirea elitei. În nici unul din scenariile prezentate de el elitele nu sunt vinovate de nimic. Sunt inocente. Și totuși, adevărul nu stă așa. Pentru a proba acest lucru vom merge chiar la punctul nodal al tezelor lui Patapievici, la chestiunea țărănească.

1. Făcând elogiul economiei de piață, Patapievici atacă „autismul" gospodăriei țărănești, centrată pe familie și pe „schimburile intrasătești" și nu pe „piața liberă". Poate că, libertarian cum e acum, Patapievici recunoaște și el că „autismul" denunțat de el nu era decât mult prețuita autonomie capitalistă, iar schimburile intrasătești – o formă de piață liberă. Mai crede Patapievici și acum că piața liberă trebuie să fie globală pentru a fi liberă? Dacă da, atunci Patapievici nu e decât un doctrinar, un ideolog al pieței libere și al libertarianismului, pentru care definiția are întâietate asupra realității concrete, vii, a unor țărani văzându-și de treabă, fără asistență socială, fără sprijin de la stat, fără să supere pe nimeni. La urma urmelor, acesta e idealul libertarian și asta e ceea ce caută cele mai interesante curente economice conservatoare americane: economia la scară umană, autonomia locală, reducerea rolului statului.

2. „Statul" modern, acel zeu secular în fața căruia se prosternează majuscular Patapievici, nu a scos țăranul din autarhie

pentru a-l elibera, ci pentru a-l înrobi. De fapt, judecând după pesimismul și leșinurile demne[5] de care abundă textele recent conservatoare ale lui Patapievici, se pare că și Patapievici a ajuns la aceeași concluzie: că secolele XX-XXI nu ne-au eliberat, ci ne-au înrobit Leviathanului, statului tentacular și acum suprastatului tentacular (pe care însă Patapievici, care nu e deloc eurosceptic, nu-l critică).

3. Această înrobire ar fi devenit și mai evidentă dacă, în loc de fabule istorice, Patapievici ar fi ales să întreprindă o cercetare istorică adecvată, în context european, de exemplu. Dar o asemenea cercetare lipsește, Patapievici preferând miturile neolitice desenate pe pereții cavernei sale metafizice. Autismul metafizic al lui Patapievici e lesne de observat. Astfel, peste tot în Europa trecerea la sistemul de vot universal-masculin a adus după sine nu întărirea liberalismului, ci a statului bunăstării, *the welfare-state*. Adică țăranii proletarizați sau proletarii pur-sânge nu au votat cu liberalii care le-au dat votul sperând să-i transforme în cetățeni, ci cu partidele paternaliste. De la dreapta la stânga, la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, avansul votului universal a fost însoțit de avansul statului paternalist, al social-democrației sau conservatorismului protecționist economic și social.

4. Opțiunile de vot ale românilor din perioada interbelică sunt în perfect acord cu cele europene. După primul război mondial, toată Europa a fost sfâșiată de neîncredere în parlamentarism. Extrema stângă și extrema dreaptă, uneori cu personaje interșanjabile care trăiau existențialist implicarea politică, au atacat de pe flancuri democratismul parlamentar. Românii nu au făcut excepție din pricina mentalității lor neolitice. Figura „omului providențial" a făcut carieră, din Portugalia până în Rusia Sovietică, în Franța, Spania, Germania, Ungaria, Italia, Polonia, Austria, țările nordice etc. Criza economică de la cumpăna anilor '20-'30 a grăbit discreditarea democrației capitaliste, iar centralizarea economică și tehnocratismul sau paternalismul luminat au fost soluții cerute

5 Vezi textul meu *Minciuni marxiste, tristeți conservatoare si viclenia istoriei* din numărul pe aprilie 2007 al revistei „Rost" (accesibil și on-line).

în toată Europa. În România sau în Spania, acest paternalism avea coloratură religioasă. La occidentalii secularizați, el a îmbrăcat forma credinței fanatice în „Stalin umanistul", în planul cincinal și în mesianismul sovietic.

5. Cât despre votul țărănesc, nu văd ce relevanță avea în momentul în care, în România interbelică, partidul care organiza alegerile le câștiga[6]. Nu spun toate acestea pentru a-i scuza pe comuniști, ci pentru că aceasta e o realitate istorică, indiferent de valoarea ei terapeutică. Mai relevant e poate că voturile pentru diversele figuri paternaliste ale României interbelice (de la Averescu sau Iorga la Codreanu) erau voturi de protest împotriva modului cum administrau „elitele" democratice țara. Mânate de la spate de „agenții electorali" ai puterii, „masele" arhaice ale României mai găseau într-o oarecare măsură puterea de a se opune. E ceea ce, după ce a trecut comunismul peste noi, nu a mai putut face nimeni.

6. Și asta pentru că regimul comunist a stârpit cu metodă, genetic, instituțional și cultural tot ce i se putea opune. Și nu e adevărat că doar burghezii, intelectualii democrați și politicienii democrați au contat în lupta împotriva comunismului. Țăranii și preoții – nu doar ortodocși – au fost, deși arhaici, la fel de dârji. Haiducia e individualistă și „libertariană".

7. Ideologiile, după cum notau Karl Manheim sau Voegelin sau orice alt filosof politic preferat de actualul Patapievici, sunt doar încercări de a construi raiul pe pământ, sunt înrădăcinate în încercarea protestantă de a imanentiza eschatonul, de a mântui fără Dumnezeu. Politica ideologică sau tehnocratică e așadar un milenarism menit eșuării. „Milenarismul" maselor electorale țărănești românești era slab elaborat conceptual, puțin rarefiat ideologic. Era legat de persoană. De o persoană care va face dreptate. Acesta era „raiul pe pământ" al românilor: dreptatea. Din acest punct de vedere, milenarismul rural românesc e legat de concepția premodernă a suveranului ca judecător, nu ca legiuitor. Politica legiferării ameliorante, a ingineriei sociale reprezintă milenarismul imanentizării raiului fie printr-o formulă ideologică, fie prin tehnocratism apolitic. Votul protestatar și căutarea dreptății sunt însă structural conservatoare, neideologice, neinginerizate social. Politica dreptății e singura politică creștină posibilă. Politica statului prospectiv, a ingineriei sociale nu e cu nimic mai puțin mitică decât cea a țăranilor. Ba din contra, nu e doar un mit, ci o erezie.

6 Vezi, în acest sens, lucrările de vulgarizare istorică ale lui Lucian Boia, sau lucrările unor istorici serioși precum Ioan Aurel Pop sau Keith Hitchins. În 1937 a fost prima dată când partidul care a organizat alegerile le-a pierdut.

8. Problema elitelor de atunci, dar mai ales de acum, ale României a fost și este că încearcă să ascundă deficitul de dreptate prin inginerii sociale. De exemplu, pentru integrarea în Europa guvernanții României nu au găsit de cuviință să curețe grajdurile ministeriale de imbecili și ticăloși. Nu au redus corupția. Nu au normalizat relația statului cu cetățeanul. Au introdus în schimb legi politic-corecte, referitoare la moravurile sexuale, la fumat, la relațiile de familie etc. Așa a fost, în perioada interbelică, de exemplu, cu rolul jucat de România la Liga Națiunilor. Ascundeam corupția politică prin jonglerii de salon diplomatic cosmopolit care nu ne-au adus în final nimic. Cât despre România Mare, pe lângă relațiile personale și legăturile masonice ale politicienilor noștri, mai importante au fost legăturile dinastice ale Reginei Maria și dorința Franței de a pedepsi Germania și de a pune mâna pe toate băncile și concesiunile austriece și germane în Estul Europei și Balcani. Citită dinspre istoria Franței și a marilor puteri europene, istoria edificării României Mari sună mult mai conjunctural, deci mai realist istoric, decât istoria teleologică pe care ne-o prezintă istoricii neopașoptiști.

9. Relația dificilă pe care o au elitele românești cu istoriografia, cantonarea lor în metafizic, ontologic, arhetipal și esoteric trădează o problemă de fond. Principala problemă a elitelor României e că nu vor să trăiască istoria, vor doar să o administreze. Practica politică a elitelor românești e una care folosește mereu România drept trambulină de lansare: financiară, intelectuală etc. Statul național român nu e folositor decât ca să-ți plătească salariul de înalt funcționar. Atât.

10. Eșecul democrației românești și al statului modern se datorește unui lucru foarte simplu. Orice exercițiu politic reușit se bazează pe consensualitate. Democrația înseamnă guvernarea cu asentimentul guvernaților. Democrația protestantă occidentală și capitalismul sunt forme ale tradiției protestante sau catolice occidentale. Cameralismul premodern suedez și social-democrația suedeză au multe în comun (chiar dacă primul nu urmărea modificarea naturii umane, așa cum urmărește al doilea). Capitalismul sau democrația înseamnă descentralizarea responsabilității. Or, statul român delegă iresponsabilitate. Singurul lui rol e de a garanta guvernantului tihna în timpul săvârșirii de mârșăvii, și imunitatea, după.

3. Epilog

Patapievici crede în teoria formelor care creează fondul. Dar formele nu creează fond. Îl pot doar revela. Formele occidentale adoptate de România burghezo-moșierească au funcționat doar în măsura în care s-au putut baza pe probitatea burgheză, pe independența boierească și pe tăria de caracter țărănească deja existente. Nu au creat aceste calități, dar au ajutat la perpetuarea și la amplificarea lor instituțională. Satul românesc nu producea cetățeni, dar producea niște ierarhii naturale de care modernizarea comunistă și postcomunistă ne-a văduvit.

Spre deosebire de Patapievici-2004, Patapievici-2008 a descoperit, alături de restul societății civile neopașoptiste sau neoconservatoare, deliciile opțiunii politice neolitice și ale autoritarismului luminat reprezentat de președintele Băsescu în luptă cu parlamentarismul corupt. Îmbrățișând însă un președinte populist, intelectualii noștri nu înțeleg să îmbrățișeze și poporul. Populismul poate fi cultural sau economic. Cum populismul cultural (religios sau naționalist) nu pare a le surâde intelectualilor noștri cosmopoliți și ecumeniști, singurul tip de populism posibil pentru ei rămâne cel economic. Dar populismul economic înseamnă protecționism, asistență socială și impozite sporite. Or, acest tip de populism socialist e radical opus libertarianismului și liberalismului profesate de

elitele noastre astăzi. Dacă vor să rămână la putere, elitele noastre vor trebui să dea electoratului ceva. Prevăd deci că, deși pretins sau sincer liberale astăzi, în absența unui discurs populist național sau religios, elitele politico-intelectuale românești se vor muta înspre stânga lui *welfare-state*[7]. Va fi o formă care le va revela adevăratul fond, cel de ingineri sociali, pe care discursul neoconservator-libertarian de astăzi îl maschează.

7 Lucru care poate explica și de ce „dreapta" Pleșu & NEC a pus umărul la crearea unei stângi ideologice puternice în România. Vezi „Cotidianul", ediția on-line, 30 IV 2008, articolul lui Sever Voinescu despre *Starea stângii*.

Cum „care laicat“?

1. Lămuriri preliminare

Nu mi-e ușor să scriu acest text. Intervenția de față e ocazionată de un text al d-lui Teodor Baconsky, diplomat pe care îl respect, scriitor al cărui scris îl prețuiesc și om căruia am motive să-i fiu recunoscător pentru că a scris cândva dulce-acrișor despre o carte a mea. Titlul acelui articol era: *Amicus Plato...* Titlul era lăsat, intenționat, în suspans. Și, după cum aveam să aflu citind articolul, pe bună dreptate, deoarece mai prieten decât (Mircea) Platon nu-i era d-lui Baconsky adevărul, ci Gabriel Liiceanu. Sau Andrei Pleșu. Sau alți prieteni ai domniei sale pe care-i maltratam temeinic sau în fugă în volumul cu pricina, spre dezaprobarea d-lui Baconsky, care îmi reproșa lipsa „resortului solidarizant“. Scria acolo dl. Baconsky, într-o frază pe care am tot citat-o în varii contexte private și căreia îi tot caut destinația, că nu-mi „recunosc semenii“, adevărații prieteni. Dar dacă nu mai există nici un alt adevăr în afară de cel al prietenilor noștri, de unde știm care ne sunt adevărații prieteni? Și, în afara adevărului, e o prietenie altceva decât o cârdășie?

M-am hotărât deci să mă lansez în această ultimă, sper, intervenție în ceea ce privește „cazul Corneanu“ din mai multe motive. În primul rând, pentru că îmi oferă prilejul de a soluționa chestiunea adevăraților prieteni, care mă frământă de atunci. În al doilea rând, pentru că răspunzând întrebării d-lui Baconsky sper să răspund unui segment mai larg al „elitei“, caracterul heraldic al d-lui Baconsky în ceea ce privește ideile și temperatura elitelor noastre fiind indiscutabil. În al treilea rând, pentru că textul dlui Baconsky deschide

dezbaterea spre alte orizonturi decât cele strict canonice, spre problemele integrării europene a României. Nu e vorba deci, în esență, de o nouă intervenție în „cazul Corneanu“, ci mai degrabă în cazul României europene. Scriu deci textul ce urmează cu nădejdea că, (re)găsind adevărul, ne vom (re)găsi și adevărații prieteni.

2. Problema

Așa cum o rezumă dl. Baconsky, în articolele *„Cazul“ Corneanu* („Cotidianul“, 12 iunie 2008) și *Unitate și dezbinare* și *Care laicat?* („Dilema veche“ din 19 iunie și 10 iulie 2008), situația stă în felul următor (ghilimelele indică citate din dl. Baconsky): există un grup de „fundamentaliști de serviciu“ care cer, printr-un „veninos memoriu“, „arderea pe rug“ a IPS Corneanu și PS Drincec. Acuzându-i de „apostazie“ pe cei doi ierarhi, „integriștii ortodocși“ reiau „tehnici de linșaj folosite în deceniul stalinist“. Denunțând „lumea mizerabilă“ în care asemenea „ignoranți, agresivi la modul sectar ori anacronic izolați de vremurile noastre“ aruncă „noroi“ în cei care încearcă să ne „împingă spre ceva mai bun (...) mai civilizat“, dl. Baconsky speră că BOR „nu se va lăsa confiscată de asemenea cohorte milenariste, care se chinuie să localizeze Adevărul undeva între Zalău și Pașcani. De asemenea personaje dispuse să demonizeze modernitatea în vreme ce utilizează Internetul pentru a le solicita naivilor tot soiul de ‘adeziuni inchizitoriale’“.

Dl. Baconsky mai susține că „substratul“ întregii întreprinderi a „cohortelor milenariste“ e credința că singurul lucru care contează e „‘norocul’ de a ne fi născut români-ortodocși, dublă înzestrare capabilă să ne garanteze mântuirea!“. Confruntat cu asemenea „neghiobii esențialiste“, dl. Baconsky face următoarea mărturisire de credință care îi și încheie articolul: *„Spre deosebire de respectivii compatrioți, cred că Ortodoxia e libertate creativă, chemare universală și jertfă discretă. Nu pot admite că greco-catolicii români sînt eretici, ca să nu mai pomenesc infernul rezervat romano-catolicilor, protestanților, musulmanilor, evreilor sau budiștilor... Biseri-*

ca din care fac parte e o adunare a păcătoșilor în sânul căreia dubiul metafizic, speranța, iubirea și iertarea se trăiesc deopotrivă, sub pavăza harului. Menirea de mirean nu-mi cere să mă substitui judecății divine și nici să pretind caterisirea unor episcopi. Iar menirea de cetățean al unui stat de drept, membru în Uniunea Europeană, e aceea de a nu tăcea mîlc atunci cînd dracul fanatismului, deghizat în Savonarola, dă târcoale prin orașul care e și al meu".

3. Ce se întâmplă când ne pierdem cumpătul

La o repede ochire, putem observa febrilitatea d-lui Baconsky. Dincolo de injuriile și spiritul sentențios pe care altminteri, ca mamoș al „Dilemei", și le refuză, mai constatăm și că, atunci când își pierde cumpătul, dl. Baconsky trece la un soi de ecumenism ad-hoc, acuzându-i pe ortodocși, în manieră protestantă/secularizată, de păcatele catolicilor: arderi pe rug, Savonarola, inchiziții și altele asemenea.

Tipică aprigei lupte a elitei împotriva „fundamentaliștilor" e și reificarea inamicului pășunist, proiectat, în *widescreen* monocolor, ca turmă. Astfel, pentru dl. Baconsky, suntem „cohorte milenariste". Pentru dl. Bădiliță, suntem „neghiobimea ortodoxistă". Până la scăunelul de rugăciune al d-lui Pleșu răzbat, prin grele fuioare de tămâie, doar „bombăneli" la adresa ecumenistului PF Daniel. Nu avem chip, nume, nu reușim să articulăm nimic. Suntem, ca barbarii în fața grecilor, unii care bolmojesc ceva și atât. Nici verva d-lui Răzvan Ionescu, nici sfătoșenia hâtră a d-lui Răzvan Codrescu, nici eleganța execuției d-lui Gheorghe Fedorovici nu sunt auzite în noosferă. Oare de ce? Sunt „zeii" adormiți? Sau au o misiune?

La o mai agale ochire, se mai naște o întrebare. Dl. Baconsky vorbește de petiționarii ortodocși (apelanți, janseniști pravoslavnici?) ca de „cohortele milenariste". Dar tot dl. Baconsky vorbea, în articolul *Unitate și dezbinare*, de caracterul „pentru unii smintitor, pentru alții profetic" al gestului IPS Corneanu, gest reactualizând trăirea „eshatologică" a Bisericii primitive pentru care, „ritualul, abia schițat, ierarhia, abia conturată, dogma, abia întrezărită". Întrebarea mea e așadar:

cine e milenarist, cei pentru care gestul IPS Corneanu e „smintitor", sau cei pentru care el e „profetic"? Milenariști sunt cei așezați în rânduiala – liturgică, ierarhică, dogmatică – Tradiției, sau cei care o abolesc sub „impulsuri" și „emoții" de moment?

Nu aș întreba dacă nu aș fi observat că, în ultimul timp, singurii eretici denunțați ca atare, fără irenism și fără dragoste frățească, în paginile „Dilemei" din ce în ce mai „vechi" sunt ortodocșii care vor să-și apere adevărurile de credință și legionarii (vezi articolul *Substitute de transcendență* al dnei Anca Manolescu[1]). Ce e eretic și milenarist la legionari și nu e la proiectul utopic al UE? Ce e eretic la niște credincioși care vor să-și păstreze nesmintită învățătura de credință? Și ce nu e eretic la niște eseiști care săptămână de săptămână ne îndeamnă la ecumenism și ne vorbesc în duh gnostic de unitatea esențială a religiilor? De ce sunt milenariști Răzvan Ionescu, Gheorghe Fedorovici sau Răzvan Codrescu, și nu e milenarist dl. Baconsky, care vorbește de Uniunea Europeană în termeni mesianici?

Astfel, conform d-lui Baconsky, UE ar fi „compensația unei păci eterne" pe care marile puteri o acordă micilor națiuni europene, există un „miracol al unității europene" rezultat al „clarviziunii biblice" a unor „Părinți Fondatori". Mana integrării europene se cuvine, conform d-lui Baconsky, dumicată cu orice preț, în ciuda opoziției multor națiuni europene, deoarece: „Partitura istoriei nu e compusă de majoritățile electorale, ci de voința minorităților active (...) Uneori e preferabil să progresezi pe o bază injustă decât să regresezi pe o bază virtuoasă" (citate din articolul *Titanic Vals*, „Cotidianul", 26 iunie 2008). De ce, deci, nu se scandalizează dl. Baconsky de deficitul de democrație care stă la baza consolidării UE? De ce nu denunță, așa cum o face în cazul ortodocșilor care încearcă să-și apere credința, pretenția stalinistă a unor elite europene de a vorbi în numele tuturor și de a cere națiunilor europene să accepte dictatul eurocraților în ches-

1 http://www.dilemaveche.ro/index.php?nr=227&cmd=articol&id=8522.

tiuni dintre cele mai diverse: de la eradicarea țărănimii în folosul agrobussinesurilor la legiferarea căsătoriei homosexuale? De ce nu se înfierbântă impotriva minorităților active care au confiscat națiunile Europei și le-au obligat la secularizare și multiculturalism? Trebuie să înțeleg că susținearea acordată de dl. Baconsky IPS Corneanu și PS Drincec e bazată pe credința că, prin ei, progresăm pe o bază injustă către unitatea creștină a UE? Întreb, pentru că nu înțeleg care sunt standardele care se aplică în dezbaterea intelectuală românească și pentru că mi se pare că elitele noastre actuale au moștenit de la vechea nomenclatură și și-au șlefuit ecumenic și eurocratic folosirea dublului standard.

Dl. Baconsky scrie că nu poate „admite că greco-catolicii români sunt eretici". De ce, pentru că sunt români? Sau pentru că sunt cetățeni UE? Dar greco-catolicii ucraineni sunt eretici, având în vedere că nu sunt nici români, nici europeni cu acte în regulă? Dar legionarii români, ortodocși și greco-catolici, erau eretici? Sunt, deci, doar morții eretici? Despre vii numai de bine? Problema naturii eretice a învățăturii de credință catolice nu a survenit într-o dezbatere politică, ci într-una teologică. Și acolo trebuie să rămână.

Nu accept teoria lui Nae Ionescu conform căreia un greco-catolic nu e român. Dar nici nu accept să măsluim standardele canonice și să jucăm cartea naționalismului, a catolicismului, a ecumenismului, sau viceversa, după cum ne convine. Mi-e prieten dl. Baconsky, dar mai drag mi-e Adevărul. Care nu e o idee, ci o Persoană. Și chiar dacă vreau să fiu prieten cu multă lume, vreau să mă împărtășesc doar cu acea Persoană. Pentru dl. Baconsky, Ortodoxia e „libertate creativă, chemare universală, și jertfă discretă". Pentru „petiționari", Ortodoxia e mărturisirea lui Hristos.

A fi român-ortodox nu e un „noroc", așa cum ironic scrie dl. Baconsky, ci e voia lui Dumnezeu pe care noi avem datoria să o facem. Petiționarii nu luptă pentru un drept, ci pentru a nu li se lua o îndatorire: aceea de a-l urma pe Hristos, pe calea sfințeniei, după putință. Sunt lucruri, rugăciuni, sfinți, cărări pe care nu vor să le uite. Or, dacă a te alătura modernității

înseamnă a uita de Hristos, așa cum fac documentele și cetățenii Uniunii Europene pentru care militează atât dl. Baconsky, atunci mai bine să fim prudenți cu modernitatea, să o luăm *cum grano salis*. De altminteri, în „lumea modernă", atât de lăudată de dl. Baconsky, nu a fost și nu este prea mult loc pentru românii ortodocși, măcelăriți și mânați de la spate continuu în ultimul secol. Singura Românie respirabilă e România neintegrată, România veche, nu România activiștilor, a noii nomenclaturi, a consumismului, a noii limbi de lemn politic corecte și a copiilor care se sinucid sau sunt violați din cauză că le-au plecat mamele să spele pe jos în casele „boierilor" europeni.

Acum vreo doi ani, dl. Cătălin Avramescu îi soma pe români să devină presbiterieni dacă vor să se bucure de avantajele civilizației occidentale. Dl. Baconsky a semnalat încântat replica pe care i-am dat-o lui Avramescu și weberianismului său reducționist. Dar, de vreme ce dl. Baconsky pare a avea o concepție teologico-politică asemănătoare d-lui Avramescu, cu Biserica nu ca sfințitoare, ci ca vehicul al moralei capitaliste și ca poliție etică, de ce m-a citat aprobator? Pentru că eu nu refuzam presbiterienii d-lui Avramescu de dragul catolicilor d-lui Bădiliță. Nu mă interesează creștinismul politic. Nu cred că Biserica are a deveni, așa cum o vrea dl. Baconsky, „o campioană a democratizării Estului și un turn de monitorizare al felului în care societățile post-comuniste respectă drepturile omului" (ideal propus în cadrul conferinței Microsoft cu titlul „Europa creștină. Portretul unei apostazii colective"). Nu cred că trebuie să ne unim religios de dragul rațiunilor politice. Dar cred că ar trebui să facem cu toții politică în acord cu valorile noastre tradiționale, pentru că altele, după cum bine știu adevărații sceptici și adevărații credincioși, nu există. Nu cred că trebuie să punem la temelia Bisericii tranzacții politice. Vreau însă ca în politică să poată respira virtuțile unor oameni întregi. Milenarismul e întotdeauna avântul jumătăților de oameni călare pe jumătăți de adevăr. Or, ceea ce i-a lipsit României în ultimii 20 de ani nu a fost spiritul tranzacțional, ci șira spinării. Pe care nu ne-o vom

recăpăta cântând cu toții în corurile de *castratti* ale Bruxelles-ului sau ale Vaticanului. Cred că restaurarea oamenilor întregi în România se va face doar prin mărturisirea Adevărului deplin al Bisericii Ortodoxe. Ne-am obișnuit să proclamăm semitonuri de adevăr și să șoptim adevărul, convinși că astfel „progresăm". Dar singurul „progres pe o bază injustă" e progresul în injustiție. Creștem micșorându-ne. Și cam asta ar putea fi definiția modernității apărate de dl Baconsky.

4. Ce le-a scăpat elitelor

Elitele ecumenice nu par a fi observat că, de fapt, ortodocșii petiționari au dovedit, cu ocazia „cazului Corneanu", că prețuiesc mai mult adevărul de credință decât retorica naționalistă. Greco-catolicilor și elitelor care le vorbesc de „ortodoxia latină" (apropo de esențialism), ortodocșii le răspund cu împărtășirea de credință cu grecii, cu rușii sau cu georgienii. E, așadar, o ortodoxie mult mai puțin politică decât „unionismul" civic al d-lui Baconsky care ne îndeamnă să confundăm calitatea de cetățean al UE cu aceea de cetățean al Raiului (vezi în *„Cazul" Corneanu* paragraful final).

În al doilea rând, ceea ce mi se pare demn de remarcat este că, dincolo de ironiile d-lui Baconsky referitoare la „stalinismul" petiționarilor, baza României s-a mișcat. După 45 de ani de schingiuire comunistă și după 20 de ani de botniță a „integrării" și de ocultare a momentului Piața Universității, românii încă se mai pot asocia spontan. Primul moment a fost cel al salvării icoanelor din școli. În mod normal, ideologii liberali/neoconservatori/libertarieni ar trebui să salute, nu să condamne, capacitatea românilor de a se mișca și organiza singuri în apărarea propriilor cauze, faptul că nu mai așteaptă totul de la stat sau de la Europa. Dar elitele noastre, preocupate să ne vorbească despre cum trebuie să devenim noi cetățeni autonomi, se supără dacă, în timp ce ei vorbesc, noi devenim cetățeni autonomi și începem să ne vedem singuri de interesele noastre. Noi plecăm la biserică și ei rămân să citească broșurele UNESCO și să scrie panseuri pe șervețele de dineu oficial. Trist Purgatoriu!

Întoarcerea despoților luminați

1. Preliminarii

Când, pe la începutul anilor '90, Ion Iliescu a încercat să se înfățișeze poporului român în chip de „despot luminat", „societatea civilă" a protestat zgomotos împotriva tiraniei mascate de această formulă și a reafirmat valorile „democrației" și libertății cetățeanului alegător, fie el turmentat sau nu. Acum însă, de când nu se mai află „în opoziție", ci în diverse birouri ale aparatului de stat, unii dintre intelectualii civici cu pricina au descoperit deliciile despotismului luminat exercitat asupra noastră, prin ei, de UE și alte agenții globalizante. Una dintre cele mai baritonale voci ale acestei elite dedate la mierea satrapismului luminat o constituie cea a d-lui Teodor Baconsky.

Pășind în polemica din jurul „cazului Corneanu", dl. Baconsky a publicat în „Dilema Veche" și în „Cotidianul" câteva articole cărora am încercat să le răspund într-un articol publicat pe blogul lui Claudiu Târziu și ulterior preluat și de „Gazeta de Transilvania". Arătam acolo că, în cazul Corneanu, ceea ce contează nu e dimensiunea politică a gestului său, ci dimensiunea religioasă, și că nu putem amesteca, de dragul integrării europene, criteriile: ceea ce se petrece în Biserică trebuie judecat după canoane, nu după tratate bi- sau multilaterale de pace și prietenie între popoare. Îmi mai afirmam încrederea că românii pot deveni cetățeni de nădejde ai unei Europe creștine rămânând ortodocși, regăsindu-și și mărturisind prin fapte identitatea conferită de botezul în Biserica Ortodoxă.

În numărul din 25 iulie 2008 al „Dilemei Vechi", dl. Baconsky revine asupra problemei și, într-un articol intitulat *Civilizație*, oferă niște răspunsuri care cer noi întrebări. Ceea ce se observă în acest ultim articol e că, simțindu-se citit cu ochi scrutător și scriind mărturisit pentru posteritate, dl. Baconsky a încercat să fie mai atent la anumite formulări și derapaje retorice. Că nu a reușit întotdeauna, că încă mai practică patologizarea adversarului, că are pe alocuri aerul șifonat al unui om deranjat că a fost nevoit să se ridice din *chaise-longue* ca să răspundă la ușă, și că încă își mai acuză adversarii de „deficit de bun-simț creștin", de „isterie" sau de „excitare" sunt semne nu ale lipsei de *fair-play* a domnului Baconsky, ci doar un indicator al seriozității implicării domniei-sale într-o bătălie în care, de fapt, nu putem fi și jucători și arbitri, oricât de mult ne-am sumeți noi. Fie ca înverșunarea sau lipsa de vlagă a tonului nostru să fie judecate de Hristos și de duhovnicii noștri, și nu de chibiții mediatici al căror singur merit este că nu știu că „după bătălie mulți viteji se arată".

2. Civilizație

Încercând așadar să ne lămurească poziția domniei sale, dl. Baconsky face următoarele mărturisiri. Pentru domnia sa, confruntarea dintre cele două tabere ale laicatului e simptomatică pentru „(ne)așezarea Bisericii majoritare în istorie și în realitatea imediată". Spre deosebire de „ecleziologia izolaționistă a filetiștilor" care „văd Biserica doar ca pe un mediu esoterico-sacramental", dl. Baconsky reafirmă „ecleziologia deschisă a celor ce văd Biserica (...) și ca pe un instrument civilizator".

Prin urmare, dl. Baconsky e convins că „creștinismul reprezintă cel mai eficient instrument de expansiune a civilizației occidentale. Căci prin mesajul lui Hristos, altoit pe trunchiul greco-roman, a putut Europa deschide lumea spre propriul model format din combinația dialectică dintre materialism și idealism, apetit intelectual și cultură a diversității, umanism și motivație transcendentă". De aceea, pentru domnul Baconsky, „apărarea Ortodoxiei trece prin apărarea civilizației europene" și „orice formă de nombrilism provincial comportă deturnarea unui parcurs metafizic pe care și BOR are vocația de a-l realiza în sânul" UE „din care facem parte odată cu anul de grație 2007". Deciziile luate de Sf. Sinod sunt, în opinia d-lui Baconsky, menite a confirma „faptul că România nu a intrat fraudulos pe spirala destinului european". „Cruciadele pravoslavnice" și „insurecțiile raskolnice" nu pot bloca occidentalizarea societății românești și nici „dialogul inter-creștin" și asta deoarece „Ortodoxia autentică" va „rămâne universală sau nu va fi deloc".

Biserica s-a divizat din cauze omenești, nu pentru că „Întemeietorul său i-ar fi sortit o asemenea derivă centrifugală". E adevărat, face dl. Baconsky o concesie, că „fuga de centru a îmbogățit creativitatea europeană și i-a sporit puterea de fascinație". Dar dincolo de „pulverizarea doctrinar-apologetică, Evanghelia rămâne centrul destinului mondial al civilizației occidentale" căreia îi aparținem și noi – ca expresie culturală? – prin Bizanț. Dar, conchide dl. Baconsky, „dacă sondezi dinamica misionară a celor două milenii de creștinism, nu poți opune 'baba ortodoxă' nici 'babei catolice' (sau protestante), nici... Uniunii Europene!"

3. Criterii

Domnul Baconsky scrie că domnia sa aparține facțiunii celor a căror ecleziologie „deschisă" consideră Biserica nu doar sub aspect soteriologico-sacramental, ci și ca pe un „instrument civilizator". Mărturisesc că distincția mi se pare falsă și că poziția domniei sale în „cazul Corneanu" mi se pare specioasă. În primul rând, dacă domnia sa consideră Biserica sub două aspecte, atunci care are, ca să zicem așa, primatul: soteriologicul sau civilizatorul? În articolele sale referitoare la „cazul Corneanu", dl. Baconsky a părut că favorizează valoarea „civilizatoare" a creștinismului, și nu pe cea soteriologică, tratând Sf. Împărtășanie ca pe o acciză europeană. Acest lucru se datorește, după părerea mea, concepției ideologice pe care o are dl. Baconsky despre creștinism. Dacă creștinismul e în primul rând un set de teze (ceea ce dl. Baconsky numește

„mesajul lui Hristos"), atunci într-adevăr efectul civilizator, îmblânzirea orfică a sălbăticiunii prin cuvânt, primează asupra rolului soteriologic.

Dar, de fapt, dihotomia propusă de dl. Baconsky între „închiși" și „deschiși" e falsă pentru că înțelegerea creștinismului propusă de domnia sa e falsă. Creștinismul nu e civilizator pentru că e un „mesaj" altoit pe „trunchi greco-roman". Creștinismul e civilizator pentru că e cuminecare cu Adevărul și drum spre sfințenie. Natura civilizatoare a creștinismului stă în trăirea Tainei, adică în cultură în înțelesul pe care i-l dădea T.S. Eliot, de „întreg mod de viață" teonom. Sunt convins că, atunci când dl. Baconsky vorbește de „civilizație", nu se referă la „barbaria civilizată" a naziștilor/comuniștilor și a altor ingineri sociali, ci la cultura care nutrește, sau ar trebui să nutrească, civilizația creștină. Din acest punct de vedere, se poate deci compara baba ortodoxă, iconodulă, cu baba protestantă, iconoclastă. E o întreagă lume într-o icoană și în ochii „babei" care se roagă la icoană. Civilizația europeană e creștină în măsura în care respiră cultul prin cultură, în măsura în care e iradiere socială văzută a realităților nevăzute, trăirea mistico-ascetică luminând și formularea (intens culturală) a dogmelor Bisericii.

Din această perspectivă, nu există, desigur, nici o dihotomie între creștinism în înțeles soteriologic și creștinism în înțeles civilizator. Singura schimbare de perspectivă e doar că civilizația e legată cultural-organic de soteriologie, și nu altoită „dialectic" pe parcurs. Nu creștinismul e altoit pe cultură, ci cultura crește din cult, din Taina mântuitoare. În ce are ea mai bun, civilizația europeană – de la mersul trenurilor la medicină – afirmă libertatea și demnitatea persoanei. Și persoana e realitatea ultimă a creștinismului, e „atomul" ortodox al civilizației europene. La liturghie nu ne împărtășim, auricular, ca puritanii, cu predică, ci ne cuminecăm cu Trupul și Sângele lui Hristos. Nu cuvântul ca discurs, ci Logosul ca persoană ne mântuiește. Depersonalizarea poate fi civilizată, dar nu e creștină. Creștinismul nu e o „combinație dialectică

dintre materialism și idealism", ci o afirmare a realității persoanei ca suflet întrupat și trup îndumnezeit după har.

Așadar, nu apărarea Ortodoxiei trece prin apărarea civilizației europene, ci apărarea civilizației europene trece prin apărarea unei concepții soteriologic-sacramentale a Ortodoxiei sau Catolicismului, pentru că această concepție are ca piatră de temelie credința în Dumnezeu întrupat, răstignit în istorie. Taina apără lumea. Dumnezeu ține lumea, nu lumea-l ține pe Dumnezeu. De aceea nu cred că trădând „centrul" (sper că dl. Baconsky se referă la Hristos, nu la Roma) pentru periferie ne îmbogățim creativitatea. Pentru că nu poți să-ți îmbogățești creativitatea murind. Și trădarea centrului asta e: moarte sufletească, multicoloră floră de mucegai, așa cum e cultura elitei necrofilice a Occidentului contemporan care admiră în galeriile de artă secțiuni transversale de oameni conservate în formaldehidă.

Rămân deci la părerea mea că poziția Bisericii față de adevăr nu trebuie să depindă de poziția Bisericii „în istorie și în realitatea imediată", ci că poziția Bisericii în istorie trebuie condiționată de așezarea Bisericii (cler și laici) în adevăr. Și asta pentru că a sta cu Hristos nu e filetism, dar a-l da pe Hristos pe „împărăția lumii acesteia", a da creștinismul mântuitor pe creștinismul instrumentat eficient în scopul „expansiunii civilizației occidentale" înseamnă a-l vinde pe Hristos de trei ori până la cântatul cocoșului. Și asta deoarece, pentru creștin, pot exista mai multe moduri de civilizare, dar doar unul singur de mântuire. Ni se spune că lumea actuală e pradă unei ofensive anticreștine fără precedent și că, în fața acestui pericol, ortodocșii și catolicii trebuie să se unească. Fără a nega acuratețea diagnosticului și valabilitatea soluției, trebuie totuși să ne punem niște întrebări. Astfel, a lupta pentru unitatea Bisericii nu în numele lui Hristos, ci de dragul civilizației, e parte a soluției sau parte a problemei? A lupta cu secularizarea cu argumente secularizante, care abat atenția de la unitatea Bisericii ca trup al lui Hristos la unitatea Bisericii ca vehicul civilizațional, e parte sau soluție a hristofobiei? Și, apoi, unde a început ofensiva hristofobă: în Apus sau în

Răsărit? Sunt ateismul, comunismul, nazismul, corectitudinea politică roade ale Apusului sau ale Răsăritului? Și dacă sunt roade ale Apusului, oare asta nu se datorește faptului că e, în teologia Apususlui, în cultura lor, ceva în neregulă? Căderile Apusului au fost mai ales ideologice. Căderile Rasăritului au fost mai ales civilizaționale. Ei au tot schimbat „dogma". Noi nu am trăit-o deplin. Dar a ne asuma fără spirit critic civilizația lor înseamnă a asuma fără spirit critic un dinam teologic care duce într-o fundătură. În chiar fundătura din care vrem să ieșim.

4. Despre cine vorbim?

Dar, am înțeles, criteriul d-lui Baconsky e civilizația. Dar atunci se pune o întrebare. E Uniunea Europeană o apărătoare a civilizației europene sau a expansiunii Europei creștine? Sunt oare corectitudinea politică, ingineria socială, eliminarea creștinismului din „constituția europeană" semne ale unei Uniuni Europene creștine? Dacă, atunci când vorbește de Ortodoxie, dl. Baconsky vorbește de fapt despre civilizația europeană, atunci când vorbește despre civilizația europeană despre ce vorbește de fapt dl. Baconsky? Se gândește oare la Uniunea Mediteraneană, de exemplu, atât de lăudată de dl. Baconsky în ultimul timp, mai ales de când l-a cunoscut pe șarmantul prinț fatimid Aga Khan? E oare actuala invazie musulmană în Europa, invazie încurajată de corectitudinea politică eurosocialistă și supervizată de tehnocrația UE, în interesul civilizației europene creștine? Și dacă da, atunci decurge de aici că apărarea Ortodoxiei trece prin apărarea Eurabiei?

Dl. Baconsky spune că Sinodul BOR trebuie să facă dovada că România nu a „intrat fraudulos pe spirala destinului european" și că avem un „parcurs metafizic" de realizat în sânul UE. Care o fi acesta? Și de când are Sinodul BOR să se înscrie pe o spirală și nu să se închine la cruce? Să fie această spirală noua formă, europeană, a șirei spinării? De când are a da Biserica urmarea lui Hritos (*imitatio Dei*) pe un parcurs metafizic?

Dacă tot ce i se cere BOR este să apere civilizația europeană, de ce să nu ne înfrățim cultural cu catolicii sau cu protestanții (mai docți, de fapt, decât catolicii) și cu evreii (a căror cultură și tradiție istoriografică și hermeneutică sunt impresionante) întru apărarea culturii europene? De ce apărarea civilizației europene trebuie să însemne siluirea sufletului ortodox românesc prin manevre iezuite? Suntem cumva eliberați prin colonizare? Observăm pe pielea noastră virtuțile „expansiunii civilizației occidentale" care ne „deschide" spre propriile ei, muribunde, adevăruri? Sunt întrebări la care dl. Baconsky nu ne oferă nici un răspuns. Doar câteva gârbace, „europene", pe spinările neîncovoiate ale mujicilor pravoslavnici.

Ce e România profundă?

Domnul Horia-Roman Patapievici mă întreba într-un eseu ce e „România profundă". Răspunsul simplu ar fi că România profundă e România care nu se vede la televizor decât în chip de victimă. E România pe care au căutat să o distrugă comuniștii vechi și eurosocialiștii noi. Uneori, România profundă e un țăran. Sau o stradă. Sau un episcop. Sau un nuc. România profundă e România împotriva căreia încă se mai duce război. Cine citește istorie știe că România împotriva căreia au luptat comuniștii era alcătuită din țărani, preoți, elitele profesionale, oamenii de caracter. Cine citește ziarele vede că România împotriva căreia luptă neocomuniștii (multiculturaliștii, eurosocialiștii etc.) e mai ales România țăranilor, preoților și oamenilor de caracter. România profundă e așadar România sacrificată. E România-țintă. Victimele nu s-au schimbat. Doar plutonul de execuție se primenește mereu.

România profundă e România în care, deși am plecat, continuu să locuiesc. Nu e numai o Românie nostalgică, vaporoasă, ci și o Românie dureros de concretă. E România născută din confluența nostalgiei pentru ce a fost, cu revolta față de ceea ce se distruge zilnic[1]. Domnul Patapievici scria că nu se recunoaște în România proiectată de mine și că refuză să

1 Vezi articolele: *Călugărițele și nucii bătrâni blochează banii PHARE* („Adevărul", 28 aug. 2006, ediția on-line); vezi articolele referitoare la țăranii care, împiedicați de U.E. să efectueze transhumanța în mod tradițional, au fost siliți să-și plimbe oile cu camionul; vezi articolele referitoare la tăierile de copaci din București în scopul organizării curselor de mașini; vezi și articolul *Premieră: ieșean judecat pentru că vaca sa a ucis un motociclist* („Ziarul de Iași", 12 ian. 2008, ediția on-line). Vezi, de asemenea, în „Dilema Veche",

locuiască fie și virtual în ea. Eu însă refuz să locuiesc în România în care locuiește domnul Patapievici. Și asta nu pentru că ar fi o Românie care nu îmi place, ci fiindcă e o Românie care nu există. E doar o amăgire. Din 1945 România a intrat sub zodia minciunii sistematice. Uniunea Sovietică nu ne-a invadat doar militar, ci și ontologic. Uniunea Sovietică a substituit realitatea noastră cu realitatea „lor". Un neoconservator american se lăuda recent spunând că America e un imperiu: „Când se mișcă, își creează propria realitate". Așa a fost și URSS, când ne-a năclăit în propria ei realitate din a cărei ambră stacojie, de sânge închegat, nu am evadat încă.

După 1989, în România s-a trecut de la falsa realitate de producție comunistă la falsa realitate de producție globalistă. Nu mai avem internaționalism proletar, ci globalism corporatist. Dar tehnica de expropriere a realității a rămas aceeași. Poate că se restituie imobile, dar nu ni s-a restituit încă realitatea. Mașinăria care ne surpă de la temelie lucrează încă, după o tehnică veche. E tehnica șarlatanului, a alchimistului de bâlci care, promițând să-ți transforme tinichelele în aur, îți substituie aurul cu tinichele. Astfel, se poate promova servitutea în numele libertății, socialismul în numele capitalismului, anormalitatea în numele naturii, rasismul în numele antirasismului, intoleranța în numele toleranței, secularizarea în numele „adevăratei credințe". Tehnica e ingenios de simplă.

Se menține coaja cuvântului dar i se modică tacit înțelesul. Precum e cazul „liberalismului", care a ajuns să aibă o conotație legată de egalitate, nu de libertate. Prin echivalarea liberalismului cu progresul, liberalismul a ajuns să însemne acceptarea oricărei forme de inginerie socială care promite fericirea tuturor prin intervenția statului. Pentru liberalismul actual nu mai e importantă libertatea de a căuta să-ți împlinești vocația, ci egalitatea calității vieții obținută prin satisfacerea garantată de stat a tuturor poftelor. Astfel, avem liber la „opțiune sexuală", dar nu mai avem liber la exprimare de vreme ce libertatea de opțiune sexuală e protejată de orice „discurs care incită la

excelenta serie de articole a istoricului Andrei Pippidi despre casele vechi din București aflate în curs de dărâmare.

ură". Astfel, libertatea sexuală a venit cu prețul unei comisii (CNDC, de exemplu) plătite din bani publici care monitorizează cetățenii plătitori de impozite penalizându-le orice liberă exprimare. E curios cum veacul liberei cugetări nu e și cel al liberei exprimări.

Astfel acolo unde noi, oamenii de rând, suntem lăsați stăpâni peste semnificant, semnificatul e luat în stăpânire de o elită. E un bun exemplu de ceea ce Alina Mungiu, o vajnică luptătoare pe frontul libertăților selecte și intimă susținătoare a neoconservatorilor[2], numea „buna democrație", un sistem care „nu dă niciodată glas mulțimii, ci opiniei publice, care este cu totul altceva". Astfel, conform Alinei Mungiu, în „democrația bună nu toate tendințele masei sunt reprezentate proporțional (...) Democrația bună este însă cea care împiedică pe primarul de extremă dreapta din Normandia să supună unui scrutin local o măsură antiimigranți care ar fi probabil votată (...) Cine are însă unitatea de măsură care face să funcționeze acest sistem, cine decide care anume tendințe ale masei trebuie să-și găsească o reprezentare și care nu? Opinia publică, adică partea avizată a masei, condusă de elita de opinie", scrie Alina Mungiu în cartea sugestiv intitulată *România, mod de folosire*[3].

Această elită, la rândul ei, e obținută prin înlocuirea elitelor naturale, istorice, de la fruntașii satului la aristocrație, meșteri, burghezia educată, cu false elite, cu elitele de opinie. Elitele de opinie nu reprezintă pe nimeni, nu sunt înrădăcinate în nici o realitate. Mai mult, singura garanție a accesului la elita de opinie e conformismul. Singura grijă a celui care vrea să facă parte din elita de opinie e să fie „pe val", să simtă dincotro bate curentul și vin finanțările. Dacă un aristocrat putea fi excentric pentru că nimeni nu-i putea lua domeniul (vezi aristocrația engleză, cu delicioasa ei colecție de țicniți), un membru al elitei de opinie nu poate fi în disonanță cu ceilalți fiindcă imediat i se ia rubrica, adică fieful. Înainte de a exista aristo-

2 Vezi ciclul de articole *Anii de antrax* din „22", 26 X 2005, ediția on-line. Vezi și comentariul meu la www.rostonline.org/rost/ian2006/epigonism.shtml.

3 București, Staff, 1994, p. 83.

crația existau aristocrați. Înainte de a fi aristocrat al opiniei trebuie să fii cooptat membru al elitei de opinie. Exiști în virtutea faptului că ești afiliat. Așadar exiști ca să fii oportunist. Elita de opinie – nota bene, nu elita de convingere, ci de bună, blândă, piruetantă opinie – are drept condiție darwiniană a existenței oportunismul. E o elită care are înscrisă în codul genetic „adaptarea la mediu". Ba chiar insignifianța.

Dar cum a ajuns această elită să înlocuiască vechea elită? În numele libertății. La mijlocul secolului al XIX-lea, gânditori liberali precum James Mill au cerut acordarea dreptului de vot și claselor dependente sau claselor muncitoare. Liberalii sperau că astfel vor impulsiona crearea unei economii de piață puternice, promovând libertatea și responsabilitatea la nivelul întregii societăți prin eliminarea paternalismului aristocratic. Ideea era deci de a face din oameni dependenți oameni liberi, de a elibera oamenii din chingile ordinii medievale în plaiurile libertății capitaliste. Numai că, după cum observa Paul Gottfried, proaspăt eliberații „servi" au trecut imediat la susținerea partidelor socialiste care promovau *the welfare state* și ingineria socială[4]. Așadar s-au dezghiocat oamenii din ordinea veche pentru a fi legați de stat. S-a făcut socialism în numele liberalismului. Odată transformați în proletari, noii cetățeni au intrat, în calitate de masă și de „electorat", sub tutela „elitei de opinie".

Trăim așadar într-o lume în care ni se oferă forme dar ni se refuză înțelesuri, în care ni se dă coaja dar ni se răpește substanța și în care simulacrul pare mai viu decât realitatea. Elita României, acea subțire pătură de parveniți în care politicieni corupți, vedete fără public, magistrați care împart nedreptatea și intelectuali fără idei își dau mâna, funcționează așadar doar între limitele acestei realități-simulacru pe care o perpetuează frenetic[5]. Talk-showurile fără substanță, cărțile fără miză,

4 Paul Edward Gottfried, *After Liberalism: Mass Democracy in the Managerial State*, Princeton, Princeton University Press, 1999, 26. Ediția în limba română a acestei cărți e în curs de apariție.

5 Perpetua agitație fără de consecințe a elitelor politice și intelectuale românești e menită parcă a ne da impresia că trăim într-un stat național, unitar, suveran,

partidele fără electorat (vezi gradul redus de participare la vot și dezafectarea generală a populației care a adus partidele politice românești în pragul irelevanței ridicole) nu sunt dăunătoare doar pentru că ne fac să ne pierdem vremea și speranța, ci pentru că au ajuns să creeze un fel de nulosferă care se dă drept noosferă. E un soi de realitate parazitară care trăiește pe seama românilor dar care nu are nimic de-a face cu interesele lor. E un soi de realitate atent refractată mediatic, cosmetizată, excizată, cenzurată, părtinitoare care se perpetuează în gol și în care am ajuns să locuim psihic dacă nu și de-a binelea (trupește). De aceea, a pretinde să creezi o mișcare conservatoare bazată nu pe istoria vie, ci pe „valori" transistorice nu face decât să facă jocul acestei nulosfere, răului transparent care ne locuiește și ne respiră. Ce e România profundă deci? E România care scapă acestei amăgiri.

De vreme ce stânga și dreapta sunt otova, nu ne rămâne decât să abandonăm politica distincțiilor orizontale, între stânga și dreapta, și să îmbrățișăm politica distincțiilor verticale, între o Românie profundă, a oamenilor atașați valorilor naționale, creștinismului ortodox, familiei tradiționale, și România

și că avem o viață politică și culturală autonomă și semnificativă, când de fapt lucrurile nu stau așa. Figurile care se perindă pe la televiziuni căutând să ne convingă, la ceas târziu din noapte, că sunt în viață, au consistență de strigoi. Într-un articol din 1 ianuarie 2000 din publicația neoconservatoare „Wall Street Journal", editorialistul Henry Grunwald anunța că „statele naționale vor suferi în viitorul apropiat drastice limitări ale suveranității" și că „vor trebui să se dizolve în structuri mai largi". În așteptarea acestei apoteoze globaliste, mai scria Grunwald, statele naționale nu vor fi în aparență abolite din cauză că „oamenii au nevoie de inspirație și de un soi de sprijin spiritual. Din această cauză aparențele statului național vor mai fi cu noi pentru mult timp, chiar dacă numai ca un fel de ceremonii de ochii lumii (*ceremonial show business*)". Elitele românești sunt și ele parcă de ochii lumii. Țin locul ocupat până la ora exactă. Paradoxul face ca aceste elite să fie promovate în România tocmai pentru că ajută la distrugerea României. Îndată ce România va fi complet asimilată de U.E. sau de viitoarele conglomerate utopice globale, oricare ar fi acestea, arendașii români care au stat cu biciul și cu zăhărelul pe România nu vor avea loc la masa elitelor globale. Așa că distrugând România distrug singurul context cultural-politic în care, de fapt, pot însemna ceva.

superficială, România ca „brand", a elitei cosmopolite în origini sau intenții. Această „pătură suprapusă" care ne vampirizează sufletește, ne colonizează instituțional, ne violează identitar și ne sărăcește financiar trebuie, dacă vrem să mai vedem cerul, sfâșiată.

Cum poți fi conservator

fără să fii legionar și fără să fii de stânga

În România avem două forțe conservatoare vizibile. În primul rând avem un Partid Conservator care e de stânga („social-liberal"), și care a apărut, ca și „naționalistul" partid al lui Corneliu Vadim Tudor, pe fondul fricii intelighenției românești și a P.N.Ț.C.D.-ului de a ocupa aripa dreaptă a spectrului politic[1]. În al doilea rând, avem un soi de nebuloasă neoconservatoare ale cărei principale tribune de exprimare sunt revistele „Idei în dialog" și „22" și al cărei centru e mai mult individual-instituțional (de genul, Andrei Pleșu și New Europe College) decât principial-social, construită adică mai mult pe fidelitate de cenaclu decât pe realități sociale.

Forma și constituența acestor întrupări sunt influențate de faptul că, în anii '90, liderii opoziției antiiliesciene s-au precipitat spre centru-stânga, spre civismul ong-urilor subvenționate din Vest, spre banii Fundației Soros pentru o Societate Deschisă, spre multiculturalism, politici ale „diversității" și apologii ale ingineriei sociale. Cu rare și curajoase excepții de tip Sorin Dumitrescu sau Horia Bernea, personaje fabuloase a căror vizibilitate mediatică a fost menținută mereu la foc mic, aproape stins, „opoziția" intelectuală din România a fost în anii '90 alimentată fie de idealurile „stângii adevărate" (vezi paginile revistei „22"), fie de cele ale unui occidentalism secularizant, atomizant, consumerist[2]. De la Mircea Mihăieș la Vladimir Tismăneanu, de la Alina Mungiu la Andrei Cornea, intelectualii noștri s-au opus lui Ion Iliescu în numele, nu

1 La extrema dreaptă avem neopăgânismul jenant al celor de la Noua Dreaptă.

2 Vezi articolele, de vâlvă în epocă, ale unui membru de vază al GDS, Dan Oprescu, autor al unei lucrări precum *Filosofia avortului.*

al României profunde, ci în numele „societății deschise" (mulți intelectuali de „opoziție" fiind ani de zile subvenționați sau salariați ai Fundației Soros), al raționalismului și contractualismului iluminist, al antinaționalismului, al demitizării, al antifascismului (și Iliescu și oponenții săi s-au acuzat cu sârg de tentații fascistoide[3]), sau al „drepturilor omului" văzute ca „drepturi ale minorităților" de a ne lua de pe pereții școlilor icoanele și de a ne reclama la CNDC.

În acea epocă, a anilor '90, oricine îndrăznea să se declare de dreapta era imediat etichetat drept „legionar" sau „vadimist". Acuzația era, pe undeva, justă, de vreme ce doar bătrânii legionari sau bătrânii securiști ai lui Vadim mai aveau, primii curajul, ceilalți oportunismul de a practica un discurs creștin-naționalist. În condițiile în care „analiștii", „experții" și „opoziția democratică" nu vorbeau decât despre globalizare, internaționalism, toleranță și antifascism, tânăra generație conservatoare a acelor ani și-a făcut educația în afara *mainstream*-ului, citind și frecventându-i pe ultimii reprezentanți ai vechilor combatanți anticomuniști, fie ei legionari, țărăniști naționaliști sau național-liberali. A fost o educație care s-a făcut în umbră și liniște. O asceză.

Astfel, una din întâlnirile mele cruciale a fost cea cu scriitorul Pan M. Vizirescu, condamnat la muncă silnică pe viață în celebrul proces al scriitorilor și intelectualilor din 1945. Din 1945 Pan a stat ascuns de comuniști, care nu au reușit să-l captureze decât în 1967, când Pan a fost denunțat de un vecin.

3 Vezi cazul unui Alex Leo Șerban, om „de dreapta" care amalgamează decadentismul estetic cu amoralismul hedonist și elogiul cinismului cu susținerea jafului corporat (vezi susținerea vânjoasă pe care a acordat-o proiectului Roșia Montană), cu elanurile de înfierare și denunț proletcultist „antifascist", anticreștin în „Dilema Veche". Citindu-i denunțurile „antilegionare" din „Dilema" și de pe varii bloguri mi-am amintit de o anecdotă cu Bill Buckley (recent popularizat și de revista „Idei în dialog"). Acuzat de Gore Vidal că e „criptonazist", Buckley i-a răspuns: „Now listen, you queer, you stop calling me a crypto-Nazi, or I'll sock you in your goddam face and you'll stay plastered" (Ascultă, poponarule, dacă nu încetezi să mă mai acuzi de criptonazism, îți trag una de rămâi lat.).

Când l-am căutat prima oară, avea 90 de ani. Era supărat că şi după căderea comunismului editurile îl refuzau pe el dar îl tipăreau pe Mihai Beniuc. Dreapta românească postrevoluţionară a crescut aşadar la adăpostul oamenilor şi schiturilor vechi. A fost o mişcare de rezistenţă căreia noua presă, „democratică", i-a negat legitimitatea şi i-a combătut creşterea.

Şi asta în ciuda faptului că, după cum a demonstrat-o fenomenul numit Piaţa Universităţii, România a avut în 1990 potenţialul unei mişcări de dreapta având o bază socială alcătuită din studenţi, vechi deţinuţi politici şi luptători anticomunişti, elite profesionale şi o parte a clerului. Astăzi, dreapta românească e o dreaptă de club. Dreapta ca bază socială a rămas doar în electoratul României Mari şi, mai apoi, al Noii Generaţii, partide în care găsim un amestec de foşti ofiţeri de securitate, băieţi de cartier cinstiţi sau nu, şi oameni al căror naţionalism, mai grobian sau mai justificat, nu a găsit nici un alt debuşeu pe piaţa electorală.

Refuzând, pe bună dreptate, orice alianţă cu „România Mare" sau cu P.N.G., mişcarea „neoconservatoare" românească de astăzi e conştientă că nu reprezintă interesele nimănui şi, de aceea, e doar o dreaptă *think tank*, un soi de cenaclu literar (uneori trece pe acolo şi Preşedintele)[4]. Cum s-a ajuns aici? Am putea identifica un posibil răspuns dacă ne uităm în direcţia sursei de inspiraţie a acestei mişcări, sursă care e mişcarea neoconservatoare americană. Apariţia neoconservatorilor pe scena dreptei americane a avut acelaşi rezultat ca şi în România. Şi în S.U.A., neoconservatorii au rupt mişcarea conservatoare de tradiţie şi de o bază socială (sudiştii, dreapta religioasă, muncitorii catolici irlandezi) pentru a o ataşa unei „agende" axate pe „războiul împotriva terorismului" şi pe *free markets* (adică pe imigraţie în masă pentru uzul marilor corporaţii; pe transferul locurilor de muncă în străinătate, în ţări unde nu există sindicate şi unde oamenii muncesc în condiţii de sclavie; pe un uriaş deficit comercial în relaţiile americano-chineze). Tradiţia şi apelul la tradiţie au fost înlocuite cu

4 Vezi Alexandru Bogdan Duca, *Viitorul dreptei româneşti*, în revista „Cultura" din 7 februarie 2008, la http://revistacultura.ro/articol.php?rezultat=2052.

„valorile" şi apelul la valori. S-a înlocuit autoritatea vie a comunităţii, democraţia ca exerciţiu comunitar, cu autoritatea mediatică a unor „valori" care depind numai de strategii de promovare. Când nu mai este în contact cu *grassroots*, când nu mai exprimă dorinţele României sau Americii profunde, atunci dreapta trebuie să se susţină din banii fundaţiilor. Devine o dreaptă de buzunar.

După 1989, intelectualii noştri au făcut opoziţie neocomuniştilor nu în numele României, ci în numele Occidentului. S-a opus „liberalismul social luminat" sau „eurosocialismul" neocomunismului iliescian. Oricine a făcut apel la tradiţie, la România profundă a fost stârpit, subminat, exilat. S-au preferat intelectualii mediocri, vedetele fără public, oamenii făcuţi de sistem şi care astfel depind de el. Intelectualii noştri au tins să-şi autovalideze caracterul elitist. Astfel, I.B. Lefter e intelectual fiindcă polemizează cu Mircea Mihăieş, şi invers. Polemica nu lămureşte nimic, doar validează şi autovalidează. E un rit de trecere. Un balet mecanic. În România burghezo-moşierească, intelectualii, de la Iorga la Eliade sau Sahia, de la extrema dreaptă la cea stângă, făceau campanie electorală. Băteau satele. Încercările stângace, ridicole şi contraproductive pentru că pline de ifose ale intelectualilor contemporani[5] de a se adresa „omului de pe stradă" sau „maselor largi" postdecembriste nu au făcut decât să le evidenţieze lipsa de suflu, de idei şi de convingere.

În loc să accepte că problema e a lor, intelectualii noştri de dreapta declară că „nu există un electorat de dreapta". Adică nu-s „muieţi posmagii". Şi atunci facem *think tank*-uri. Dezbatem problemele şi ignorăm problemele reale ale României în aşteptarea apariţiei unui electorat care să ne accepte aşa cum suntem, pe care să-l luăm de-a gata. Mă mir că, dacă tot l-au tradus şi citat pe François Furet, neoconservatorii noştri nu şi-au dat seama că, aşa cum iacobinii francezi au perpetuat republican absolutismul monarhic în matricea căruia s-au format, şi ei au perpetuat „democratic" reflexele „tătucului"

5 Vezi istoria PAC-ului.

activist sub îndrumarea căruia au trăit și au scris. Și că nu l-au învins pe Iliescu nu pentru că au fost diferiți de el, ci pentru că erau, din punct de vedere politic, o versiune inferioară a lui, o variațiune lipsită de suflu pe tema activistului de partid. Faptul că intelectualii români sunt de dreapta nu face decât să arate că dreapta noastră e de stânga, de vreme ce singurul ei electorat îl reprezintă intelectualii.

Refuzând să dea bătălia pentru zone concrete de realitate cum ar fi apărarea țărănimii și a micilor întreprinzători, promovarea unui sistem de învățământ al cărui scop să fie educarea copiilor, nu îndoctrinarea lor în spirit secularist și anarhizarea lor ignorantă, apărarea libertăților românilor împotriva birocrației statului și a controlului UE[6], apărarea identității naționale și a celei religioase, dreapta noastră neoconservatoare se face părtașă stângii. O stângă care (sub etichete „naționale" sau „liberale") nu face decât să erodeze fără încetare baza socială a dreptei prin politici imigraționiste, poliție a gândirii, corectitudine politică, corupție economică (câți din stăpânii economici ai României nu sunt din fostele structuri de putere și nu au făcut avere perpetuând fostele structuri de putere?), încurajarea strămutării populației României în afara granițelor și înlocuirea ei cu imigranți din China, Bangladesh, Pakistan. Astfel, discutând despre „valori" și Adam Smith în loc să pună piciorul în pragul unor chestiuni concrete, dreapta noastră neoconservatoare ajută la metamorfozarea ei din expresie democratică a anumitor comunități (religioase, profesionale sau culturale) în sectă ideologică bazată pe „valori". „Valori" a căror temelie e oricum „deconstruită" de concernul mediatico-universitar și care, astfel, nu au de fapt o mai mare consistență decât prețul unei acțiuni la bursă. Sunt valori fluctuante.

După cum nota un vechi conservator, Richard Weaver, principalul obiectiv al comuniștilor (vechi și noi) e să producă

6 Horațiu Pepine scrie că euroscepticismul e mimetic, o formă de imitație europeană. Rezistența românilor la secularismul occidentalizant practicat fie de organizații europene fie de reprezentanții lor români e mai veche și are rădăcini teologico-politice adânci.

„un scepticism social generalizat", și asta nu pentru că ei nu ar fi dogmatici, ci tocmai pentru că, dogmatici fiind, au nevoie de prăbușirea întregii societăți pentru a-și putea pune în aplicare reconstrucția lor radical-dogmatică[7]. Recentele valuri de „demitizare" (de la Ștefan cel Mare la Biserică, și de la Nae Ionescu la rezistența din munți) nu sunt așadar decât o încercare a stângii de a distruge posibilitatea dreptei de a se adresa românilor și de a-și structura o bază electorală.

Mitul e limbajul universal al politicii și demitizarea discursului dreptei nu face decât să ducă la amuțirea ei politică, la imposibilitatea ei de a se adresa cuiva într-un limbaj recognoscibil. Miturile sunt necesare menținerii unei societăți. De la monarhie la democrație și de la aristocrația feudală la cea capitalistă, orice societate are nevoie de valori consensuale. Aceste valori trebuie să aibă o origine și o istorie. Atunci când sunt trăite de comunitate de-a lungul a sute de ani (de la venerarea sfinților locali, la cultul eroilor neamului) ele capătă forma mitului, adică a adevărului apropriat afectiv, umanizat sau divinizat. Nici o societate nu se poate construi pe bază de silogisme, ci doar pe bază de istorie, de antropomorfizare a adevărului. Mitul e adevărul antropomorf, utopia e amăgirea mecanomorfă. Distrugând mitul nu distrugem o minciună, ci un limbaj.

Limba nu e „adevărată", dar e vitală. Fără limbă nu am putea trăi, e o realitate care nu e, silogistic, adevărată sau falsă, dar e vie. Multiculturalismul e dușmanul democrației în măsura în care contribuie la amestecarea limbilor și la dispariția limbajului comun care stă la baza democrației consensuale. Miturile sunt deci înlocuite de stângiști cu alte mituri. Dar

7 Richard Weaver, *Life Without Prejudice and Other Essays*, Chicago, Henry Regnery, 1965, 2. Cartea e în curs de publicare în ediție românească. Încercând, de-a lungul anilor, să induc editorilor români de „dreapta" ideea traducerii anumitor cărți esențiale, și văzând că nimeni nu vrea să le publice, deși unora le place să „împrumute" din ele idei care le sporesc statura în rândul inteligenției dâmbovițene, am inițiat un proiect independent de traducere și publicare a unei serii din gândirea dreptei vechi și noi, serie care va apărea la mai multe edituri.

ceea ce e interesant e că aceste mituri nu sunt localizate în trecut, ci în viitor. Nu sunt mituri fondatoare, pe care le purtăm în noi, ci mituri către care aspirăm. Nu sunt mituri pe care le-a trăit cineva, ci mituri pe care nu le-a trăit nimeni, și în acest sens nu sunt nici mai „adevărate", nici mai funcționale decât un clip publicitar. Creează o dorință, o falsă dorință; dacă „produsul" prinde, bine, dacă nu, se încearcă altceva. Ce prinde. Nu sunt mituri care să impună fidelități – nu poți fi fidel decât față de trecut, nu poți fi fidel față de o realitate virtuală – ci mituri care ispitesc. Democrația de masă e aliată așadar cu consumerismul în mod subtil, au un limbaj comun, limbajul dorinței, nu pe cel al fidelității față de ceea ce ești.

Democrația postliberală se bazează pe un soi de publicitate ideologică, pe un marketing de valori neîntrupate, traduse în dependența consumatorului față de produs, nu în fidelitatea persoanei față de vocația sa și față de rânduiala care le permite tuturor să-și urmărească vocația[8]. Dar o societate care stimulează doar dorințe nu e o societate de oameni liberi, ci una de sclavi, de sclavi ai unor dorințe a căror satisfacere e văzută ca exercițiu al libertății, deși nu contribuie la autonomizarea și responsabilizarea persoanei, ci la omogenizarea și „branșarea" ei. Mitul e un limbaj care articulează realitatea tradițională și de aceea e înlocuit cu jargonul corectitudinii politice, care dezarticulează rezistența. Mitul ierarhizează, noile sloganuri nivelează.

Dar ce fel de dreaptă poate fi cea care trăiește de pe urma marilor corporații care, la rândul lor, trăiesc de pe urma coabitării veroase cu diverse agenții ale statului? E o dreaptă care are drept scop perpetuarea stării de lucruri actuale. O

8 Trăim într-o societate care a abandonat căutarea adevărului în favoarea fabricării consensului. Liberalismul clasic separă politica de adevăr. Politica nu mai e arta căutării și trăirii comunitare a adevărului. Ambițiile epistemologice ale practicii politice liberale sunt minime. Dar între privatizarea liberală a adevărului – împingerea religiei în sferă privată, de exemplu – și prigonirea publică a adevărurilor private e diferența dintre democrație și comunism, dintre vechea ordine burghez-europeană a secolului XIX și noua ordine mondială de astăzi.

dreaptă care „conservă" consumând, erodând straturile profunde ale realității, erodând libertatea persoanei în favoarea statului sau comisarilor europeni, erodând Biserica în numele spiritualității (și, vai, judecat după acest criteriu, preoții sunt prea grași și telurici, în vreme ce călugării sunt prea habotnici, niciodată clerul sau „babele" nefiind destul de subțiri în credință), erodând realismul axiologic în favoarea realismului tranzacționar care spune că realist nu e să aperi ceea ce există, ci să te așezi oportun pe ceea ce ți se spune că sunt liniile de forță, tendințele și megatendințele viitorului. Cu unele excepții, o lectură atentă a textelor și a biografiilor intelectuale ale neoconservatorilor români va indica o superbă ignorare a tradiției vii și a simțului istoric. În majoritate filosofi, sociologi, filologi sau politologi, neoconservatorii români sunt antrenați și încântați să ignore realitatea istorică și tradiția vie[9]. Sunt oameni care discută pe deasupra, în teorii, în arhetipuri, care fac, cel mult, un soi de literatură comparată. Concediate ca „paseism" și „pășunism", referințele la realitățile trecute și prezente ale României sunt excluse dintr-un discurs neoconservator preocupat de manipularea unor concepte-fetus etern murate în pleroma amniotică, de tip „democrație", „pluralism", „societate deschisă", „economie de piață", „valori europene", „biserică interioară", promisiuni a căror puritate nu e întinată prin îngenuncherea în istorie și nici compromisă de întruparea în țărani săraci sau în proletari rugoși.

Câștigând vizibilitate mediatică, conservatorismul și reacționarismul românesc au pierdut din potențial electoral, transformându-se într-o simplă dreaptă procapitalistă, mai interesată de bugetele caritabile ale marilor corporații care ar putea

9 Nu am ceva împotriva profesiilor sau calificărilor respective. Am însă serioase rezerve în privința monopolului discursiv pe care îl dețin respectivele grile de lectură în cadrul mișcării neoconservatoare românești. E interesant că stâlpii conservatorismului vechi erau boierii, preoțimea și țăranii, acolo unde astăzi sunt intelectualii. E interesant că, judecând după recentele lor apariții editoriale, doi dintre conservatorii pe care îi respect și admir, Dan C. Mihăilescu și Sorin Lavric, par a înclina mai mult spre istorie decât spre lumea esteticilor și ideilor dezîntrupate.

să o subvenționeze decât de bunăstarea micilor întreprinzători, micilor fermieri, micilor parohii. Funcționând în planul „valorilor", neoconservatorii români refuză să facă de dragul poporului român ceea ce Dumnezeu a făcut de dragul neamurilor, refuză să se întrupeze în istorie, rămânând astfel prizonierii unui platonism de obediență gnostică.

Prețiozitatea scrobită a neoconservatorilor noștri face ca multe din paginile lor să aibă un aer aseptic de mausoleu ideologic. Nu se simte contactul cu viața, cred că mulți dintre ei nici nu mai merg pe jos, ci privesc România din mașină. În plus, mulți scriu nu ca să spună ceva, ci ca să spună ce nu vor să spună și ce nu trebuie noi să înțelegem din ceea ce au spus sau n-au spus sau nu vor spune ieri, azi sau mâine. Paginile multora dintre neoconservatorii români, în afară de patinări la suprafața ideologică[10], nu oferă decât delimitări și îndemnuri la abandonul „rămășițelor trecutului", termen sub care sunt evacuate atât minciunile comuniste cât și miturile istoriei naționale, adevărurile Bisericii, maidanele cu dragoste sau satele unde nu s-a întâmplat nimic, decât Crăciunul și Învierea.

Dreapta neoconservatoare (americană sau românească) e partenera preferată de dialog și polemică a stângii (americane și românești) pentru că au ceva în comun și nici nu îi despart prea multe. Se duelează cu florete boante. Se bat în internaționalisme, singura diferență fiind dacă noua ordine mondială, postcreștină, postnațională, postmodernă și postumană va fi socialistă sau capitalistă, adică dacă androizii și clonele vor munci la statul corporație sau la corporația stat. Departe de a exprima interesele unei categorii sociale sau ale unui colț de lume, dreapta a ajuns, ca și stânga postmarxistă, să bântuie stihial în căutare de fundații și magnați care să o ajute să-și vândă valorile pe piața ideilor. Dacă în secolele XVIII-XIX conservatorii erau cei care opuneau istoria vie speculațiilor iresponsabile, conservatorii au fost acum asimilați unei drepte care se opune stângii doar pe plan teoretic, de multe ori ideile și mijloacele lor fiind identice, fapt observat și de Jürgen

10 Vezi, de exemplu, articolele lui Cătălin Avramescu.

Habermas, care nota că intensele războaie verbale dintre neoconservatori și Stânga americană nu trădează de fapt existența unui conflict social real[11].

În SUA, neoconservatorii sunt foști troțkiști care, începând cu sfârșitul anilor '60 și începutul anilor '70, au imigrat în masă spre mișcarea conservatoare. Ceea ce au adus neoconservatorii (Norman Podhoretz, Irving Kristol) mișcării conservatoare a fost vizibilitatea mediatică. Neoconservatorii își făcuseră un nume ca oameni de stânga. Odată cu venirea lor, și-au folosit vizibilitatea mediatică câștigată ca oameni de stânga pentru a exclude din mișcare conservatorii și reacționarii a căror expunere mediatică nu fusese niciodată atât de mare tocmai pentru că fuseseră oameni de dreapta. Excluderile s-au făcut, de obicei, sub acuzația de „extremist", „antisemit", „rasist"[12]. În acest mod, ceea ce s-a câștigat în vizibilitate s-a pierdut în substanță electorală și în substanță ideologică, din mișcarea conservatoare rămânând numai ideea pieței libere și a luptei împotriva unui dușman exterior (inițial, URSS, astăzi, „islamofascismul"). Exact ca și în SUA, și în România neoconservatorii sunt oameni care, deși de prin 1998-2000 au început să activeze la dreapta, în anii '90 au activat la stânga, de partea „societății deschise", a Fundației Soros și a altor cauze internaționalist-minoritarist-etatiste, preocupați fiind cu vânătoarea de legionari, cu denunțarea BOR și cu opoziția „civic-liberală" la „comunismul cu față umană" al lui Ion Iliescu.

O mișcare conservatoare care nu mai reprezintă interesele nici unei clase, nici unui strat socio-profesional, nici unei biserici, nici unei zone a țării, nu e o mișcare politică, ci un club, oricât de influent ar fi el. E, în ultimă instanță, o mafie ideologică pozând în mișcare politică apărătoare a unor „va-

11 *The New Conservatism*, trad. Sheiry Weber Nicholsen, Cambridge, Mass., MIR Press, 1991.

12 De aceste, obișnuite de acum, acuzații nu a scăpat nici William F. Buckley, Jr., al cărui deces a fost pios comentat în „Evenimentul zilei" de Vladimir Tismăneanu sub titlul *Noblețea conservatorismului* (v. ediția on-line din 29 feb. 2008).

lori" neîntrupate. E receptacolul financiar al unor valori anistorice. De aceea, e o mişcare care depinde în permanenţă de valoarea de piaţă a „valorilor" ei, care nu se bazează pe fidelităţi tradiţionale, ci pe strategii de marketing, pe plasarea produsului pe piaţă. E, deci, o mişcare conservatoare dependentă de cel mai puţin conservator şi cel mai manipulator segment al noii economii: de marketing, de publicitate. E o mişcare care nu exprimă pe nimeni, dar care difuzează către toţi „valorile" zilei. E, cu alte cuvinte, o grupare de interese a cărei existenţă neagă tocmai libertatea pentru care ar trebui să lupte dreapta.

Pentru că, aşa cum am arătat, clasa de mijloc, omul autonom pe care se bazează dreapta nu e ceea ce se numeşte astăzi „clasa de mijloc". După cum spunea Frank S. Meyer: „O clasă de mijloc independentă nu înseamnă tehnocraţi cu salarii mari, birocraţi şi manageri, dependenţi economic de conformarea la normele maşinii sociale. Nu înseamnă ceea ce William L. Whyte numea 'organization man', indiferent de cât de bogat sau de puternic ar fi acesta. Înseamnă independenţă reală, independenţă economică pentru un suficient număr de persoane, cu venituri de la ceea ce se numea pe vremuri 'modest' în sus, care să furnizeze un centru stabil ordinii sociale – indiferent dacă această independenţă provine din întreprinderi private, din pământuri sau din investiţii"[13]. Aşadar, dependenţa dreptei de *mass media* înseamnă dependenţa dreptei de instituţii al căror scop este „inginerizarea/manufacturarea/fabricarea consensului" şi care trăiesc din stimularea consumului, din înrobire, nu din libertate, din prostire, nu din deşteptare.

Până şi eticheta „anticomunistă" a dreptei neoconservatoare, şi a celei americane şi a celei băştinaşe, e suspectă din punct de vedere conservator. Anticomunismul nu e un apanaj exclusiv al conservatorilor: de la stângismul mussolinian la laburiştii englezi există la stânga un întreg evantai de partide şi mişcări anticomuniste, care combină „anticomunismul" cu

13 Frank S. Meyer, *In Defense of Freedom: A Conservative Credo*, Chicago, Henry Regnery, 1962, pp. 109-110.

secularismul, cu etatismul autocratic sau benevolent şi cu egalitarismul. După modelul neoconservatorilor americani, pentru care exportul de „democraţie", feminism, *gay rights* şi consumism e mai important decât libertatea americanilor, dreapta românească e mai ferventă în proamericanismul ei decât în proromânism. În genere, România, România concretă, pare o temă de împrumut în articleria neoconservatoare românească. Neoconservatorii noştri nu sunt ortodocşi, ci ecumenişti, nu sunt naţionalişti ci europenişti, nu sunt tradiţionalişti ci pentru o „societate deschisă", nu sunt „păşunişti", ci îndrăgostiţi de automobilele lor. E o dreaptă cosmpolită, ecumenică, antiţărănească, dar „boierească" şi „elitistă" cât cuprinde. E o dreaptă care ignoră problemele concrete ale României pentru a participa, fără să o bage nimeni în seamă, în conversaţia globală despre „valori". E o dreaptă care se regăseşte cu stânga pe baricadele luptei comune împotriva „fascismului": ideologie atribuită oricărei persoane normale, care se mişcă liber, cu discernământ antrenat fie de conversaţia cu clasicii culturii europene, fie de cuminecarea cu istoriile, nuanţele, cuviinţele şi sfielile trecutului încă viu. În loc de o dreaptă idiomatică, de o dreaptă de atitudine, avem o dreaptă de postură şi de citat. În loc de o dreaptă-respiraţie, avem o dreaptă-constipaţie, o dreaptă care inhibă orice atitudine spontană pe temei că nu e european, nu e subţire, nu e protestant destul, nu e ecumenic destul etc. Dreapta neoconservatoare românească nu porneşte de la realităţile româneşti pentru a construi ceva, nu ajută România să respire politic. Dreapta românească, obsedată de U.E., porneşte întotdeauna de la prioritatea integrării. În loc de subiect, România e obiect, obiectiv al unui conservatorism de tip inginerie socială. Lucrul acesta e evident, de exemplu, în textele lui Vladimir Tismăneanu.

Într-un articol programatic intitulat *In praise of Eclecticism*[14], Vladimir Tismăneanu discută despre posibilele direcţii are lumii postcomuniste. „După prăbuşirea leninismului

14 *The Good Society*, volume 11, 1 (2002), pp. 23-24. Acest articol nu e o excepţie în articleria lui Tismăneanu. Nu e o scăpare, o exagerare, o provo-

și sfârșitul Războiului Rece", notează Tismăneanu, „resurgența globală a democrației" a fost însoțită de o reînflorire a „discursurilor identității etnice" care pretind să depășească obișnuita polaritate dreapta-stânga și consideră „consensul conservator-liberal-socialist drept o himeră intelectual-universalistă." Acestei provocări naționaliste, Tismăneanu îi opune chemarea la edificarea unei noi Internaționale, inspirate de Jacques Derrida și de Vaclav Havel care vorbea de viziunea sa asupra „unei conspirații internaționale a intelectualilor critici, adică democratici". Citându-i și pe Kolakowski, Adam Michnik, Theodor W. Adorno și Max Horkheimer, Tismăneanu vorbește în continuare de edificarea unei „comunități transparente, deliberative de indivizi uniți de respingerea societăților și ideologiilor închise". Într-o epocă a „comunicării și interacțiunii globale", continuă Tismăneanu, trebuie să avem în vedere „posibilitățile de a reface un univers al participării simbolice în care indivizii pot face alegeri raționale în favoarea deschiderii spațiului public tot mai multor și mai multor actori. Noul eclectism e astfel înrădăcinat în viziunea includerii postnaționaliste, a universalismului civic, și se opune oricărei forme de monism fundamentalist etnico-religios (...) Noua Internațională a intelectualilor critico-democratico-post-ideologico-cosmopoliți nu va promova nici o soluție arogantă a problemelor umanității, dar nu se va sfii să recunoască faptul că rădăcinile barbarismului se află în chiar inima modernității". Aceasta nouă Internațională e inspirată de „tradiția gândirii neînregimentate", adică de „eclecticele combinații dintre socialism și liberalism" și are drept slogan, după cum scria Derrida, formula „Libertate, Egalitate, Ospitalitate". În încheierea articolului, Tismăneanu mai scrie că revoluțiile din 1989 ne-au învățat că „drepturile omului și drepturile civice sunt fundamentul oricărei forme de societate decentă" și că în absența acestor repere noile mișcări sociale pot „deraia" în direcția „anarho-populismului nihilistic" de care ne

care. E un articol în perfectă continuitate cu seria celor publicate în „Evenimentul zilei" în ultimii ani.

poate feri doar „hibrida, și deci dinamica, Internațională 'conservator-liberal-social-democrat-antifascist-anticomunistă'".

Așadar, în noua ordine preconizată de Tismăneanu putem face alegeri raționale, dar nu avem decât o singură opțiune, aceea de a fi „deschiși". E o libertate cu înfățișare de necesitate înțeleasă. Naționalismul, ca și orice formă de identitate bine definită, orice întrupare istorică e patologizată, împinsă în zodia iraționalului, a barbariei[15].

Ceea ce contest eu aici nu e calitatea intelectuală a lui Tismăneanu. Nu contest nici măcar orientarea sa politico-spirituală. Ceea ce mă miră însă e faptul că propovăduitorul unor asemenea idei a ajuns să fie eminența grizonată a neoconservatorilor români. Cum putem face o mișcare conservatoare pe baza lui Adorno, Horkheimer, Michnik sau Derrida? Cum putem fi conservatori pe baza devizei „Libertate, Egalitate, Ospitalitate", adică a negării specificului și ierarhiilor sociale, culturale, naționale? Ce e conservator în visul unei asemenea Internaționale a valorilor neîntrupate și a hibridității migratoare? Și oare nu avem 150 de ani de când tot construim Internaționale antifasciste și antiimperialiste? Când va veni vremea să putem construi și o Națională conservatoare?

Pentru a înțelege și mai bine direcția în care duc argumentele lui Vladimir Tismăneanu putem vedea modul în care a fost receptat manifestul *A Treia Forță* de către Alexandru Bogdan Duca, „persoană care se revendică de la valorile conservatoare". Într-un articol din aprilie 2008 al revistei „Idei în Dialog"[16], Duca își declară solidaritatea rezervată cu stilul nostru de personalism/conservatorism. Solidaritatea e mai cu seamă în combaterea a ceea ce Duca numește „relativismul cultural", „multiculturalismul", „corectitudinea politică" și instituțiile precum CNDC, considerate forme de mani-

15 Despre neognosticismul unei părți a „elitei" românești actuale vezi nu numai paginile lui Ovidiu Hurduzeu din acest volum, dar și un lămuritor articol al publicistului creștin G. Fedorovici, *Credința Dilemei*, în „Rost", ianuarie-februarie 2008 (http://www.rostonline.org/rost/ian-feb2008/dilema.shtml).

16 Vezi *Conservatorismul: o soluție și o provocare*, în „Idei în dialog" 4 (43), aprilie 2008, p. 30.

festare instituțională și ideologică ale unei „stângi atotputernice" care secretă o „cultură a autoînvinovățirii și a culpabilității" omului alb, creștin, heterosexual.

Unde se desparte însă Duca de manifestul nostru? Citez, *in extenso*, pentru a nu răstălmăci: „Nu pot să nu mă despart de domniile lor atunci când aceștia văd cauza dezastrului în societatea globală și lasă, în textele citite, impresia unei neîncrederi în principiile și valorile democrației. Cred că e necesar să facem diferența între procesul istoric al globalizării și globalismul înțeles ideologic. Asemeni autorilor citați, sunt rezervat față de orice formă de internaționalism, însă înțeleg că globalizarea este un proces natural, ce necesită din partea noastră soluții de adaptare și în nici un caz de opunere. Că această adaptare trebuie să se facă printr-un conservatorism pe care Vladimir Tismăneanu l-a definit în mod fericit prin a fi echilibrul dintre moderație și fermitate, iar nu prin capitulare, așa cum ne cere/impune gândirea de stânga, acesta este cu totul alt subiect".

Un alt punct de disjuncție e referitor la Ortodoxie: „Un alt punct de separare a mea de cei doi autori este acela al valorificării de către aceștia a ortodoxiei românești și a tradiționalismului acesteia. Desigur, religia este un element fundamental, sine qua non, al tradiției din care se revendică orice conservator. Însă nu trebuie uitat faptul că aproape nici o confesiune religioasă (cu excepția, probabilă, a confesiunilor protestante și a unei bune părți din cele neoprotestante) nu se revendică și nu își asumă teologic valorile democrației. Iar experiențele teologico-politice ortodoxe au stat tot timpul sub semnul riscului prăbușirii într-un extremism de dreapta, la fel de nociv ca și neototalitarismul postmodern pe care trebuie să îl înfruntăm".

În esență, Duca propune înlocuirea termenului „conservator" cu cel de „reacționar" motivând că: „cam tot ceea ce aveam de conservat s-a pierdut, de la 1789 încoace". De aceea, reacționarul nu are o „coerență ideologică", ci o „coerență critică". Coerența critică se manifestă și printr-o altă „mare calitate: predispoziția spre dialog". Dialogul, ca opus al revoluției, este singura „cale de a câștiga": „Fără o cultură a dialogului, fără dispoziția de a înțelege pe celălalt păstrând armonia dintre moderație și fermitatea valorilor, este imposibil să vorbim despre conservatorism ca despre o mișcare unitară".

Pentru a începe cu sfârșitul, voi spune că nu cred într-un conservatorism al „predispoziției spre dialog". Predispoziție spre dialog au doar comis-voiajorii, oamenii care vor să-ți vândă ceva (o mașină, un aspirator, o sectă), să te aducă undeva. Conservatorismul, cred eu, e predispoziția spre a-ți vedea de treabă. *Minding my own business*. Să ne vedem de ale noastre: de familiile, de casele, de satele, de orașele, de bisericile noastre. Conservatorismul e dinamica liberă a responsabilității. Și dialogul e subsumat și subaltern acestei responsabilități. Conservatorul e mai întâi reflexiv și apoi dialogal: se apleacă mai întâi asupra a ceea ce constituie identitatea sa, și abia apoi spre străin, spre trecător. Conservatorul e reflexiv, nu curios, caută să-și lămurească probleme, nu să afle sau să iscodească. Omul neasistat social al conservatorismului e omul care muncește și se roagă, nu omul conectat, dependent de transfuzii financiare, ideologice, de identitate. De aici și izolaționalismul în politica externă, subsidiaritatea în politica economică și refuzul exportului de ideologii, mai ales al ideologiei dialogului.

Această înrădăcinare în propria realitate stă și la baza relevanței Ortodoxiei pentru mesajul meu conservator. Pentru că pentru mine Ortodoxia nu e, ca pentru Duca, un element al unei formule ideologice. Nu e ceva ce poate fi adăugat sau schimbat după gust sau eficiență. E un dat. Românii sunt, pe orizontala demografică și pe verticala istoriei, ortodocși. Deci orice soluție politică, în măsura în care nu e simplă inginerie socială, trebuie să țină cont de acest lucru. Nu înțeleg de ce, în numele realismului și al dialogului, trebuie să considerăm „globalismul" o realitate căreia trebuie să ne adaptăm, dar refuzăm să ținem cont de Ortodoxia românilor? De ce ar trebui să ne adaptăm realității globalizării dar nu și realității Ortodoxiei românești? De aceea am asimilat concepției mele poli-

tice antropologia ortodoxă, concepţia despre om. Nu am cerut stat teocratic ortodox, ci am spus că, în condiţiile în care multe din vechile realităţi s-au prăbuşit sub loviturile modernităţii şi ale postmodernităţii, o ultimă rezistenţă poate fi încercată pe axa antropologiei creştinismului răsăritean.

Cât despre faptul că nici o confesiune religioasă nu „se revendică" de la valorile democraţiei, cred că e un lucru normal, de vreme ce în marea majoritate confesiunile religioase se revendică de la Dumnezeu şi nu sunt simple religii civile. Legat de acest subiect, nu sunt de acord că „experienţele teologico-politice ortodoxe au stat tot timpul sub semnul riscului prăbuşirii" în „extremism de dreapta". Experienţele teologico-politice ortodoxe nu au putut sta sub semnul acestui risc decât după apariţia „dreptei" ca atare, adică după 1789. A vorbi de extremism de dreapta înainte de această epocă e anacronic şi irelevant. A nega că Ortodoxia are o experienţă teologico-politică premergătoare acestei date e ridicol. Şi atunci rămânem cu experienţa interbelică şi cu legionarii, în privinţa cărora trebuie făcute unele precizări.

În primul rând, a nega apelul la tradiţia teologico-politică ortodoxă pe motiv de „legionarism" interbelic seamănă exact cu apelul la acea „cultură a autoînvinovăţirii şi a culpabilităţii" pe care o denunţa Duca. În al doilea rând, chiar dacă relaţiile dintre Mişcarea Legionară şi BOR au fost reale şi complexe, ele se cer judecate în contextul radicalizării politice a Europei interbelice. Întreaga Europă interbelică a stat, de la protestanţi la catolici, de la ortodocşi la calvini (vezi cazul lui Quisling, fiu de pastor), sub semnul extremismului de dreapta sau de stânga. E necesar deci să ne întrebăm ce a fost specific ortodox în conglomeratul de orientări ideologice şi religioase care a fost Mişcarea Legionară. Era legionarismul greco-catolicilor îndrăgostiţi de Mussolini un semn al extremismului inerent teologiei ortodoxe? Era Eliade ortodox în fascismul lui cosmic şi elitist? Sau Cioran, în gnosticismul lui? Erau protestanţii germani care l-au susţinut pe Hitler democraţi (pentru că văd că Duca vorbeşte de legătura dintre protestantism şi democraţie)? E social-democraţia protestant-eugenistă scandinavă similară liberal-democraţiei? Era segregaţionismul american, protestant şi neoprotestant, democrat? Erau puritanii englezi care au însângerat Anglia secolului al XVII-lea democraţi? Dar anglicanii care au construit un imperiu colonial în secolul al XIX-lea? Putem avea democraţie imperială? E greu de identificat o legătură directă între o anumită confesiune creştină şi o anumită practică politică. Catolicii, de exemplu, conservatori în ţările unde sunt majoritari, precum Spania sau Polonia, au tins întotdeauna spre partidele liberale în ţările unde au fost minoritari, precum Anglia sau SUA (înainte de schimbarea echilibrului demografic). Poate aşa se şi explică de ce mulţi dintre catolicii români îl simpatizează pe „liberalul" Patriarh Daniel, aşa cum o face şi Duca, sau funcţionează sub eticheta „conservatoare" de „liberal".

Nu cred deci în conservatorismul dialogal, legat ombilical de centrul imperiului sau de periferia multiculturală. Şi de aceea nici nu cred în eticheta de reacţionar. Pentru că nu vreau să cedăm iniţiativa, să fim o reacţie, o variaţiune pe o temă dată – fie ea şi tema „moderaţiei şi fermităţii". A fi reacţionar înseamnă a fi anti-. Or, conservatorul nu e anti-. El este. Trăieşte. Liber. Alţii sunt anti-, realităţi secunde. Dacă aş crede, aşa cum pare a o face Duca, că nu a mai rămas nimic de apărat, atunci poate că aş accepta acest rol de microb al condeiului şi al realităţii, de ecou critic. Dar eu cred că a mai rămas ceva de apărat. Că mai putem fi conservatori.

Şi totuşi, cum poţi să fii conservator? Mai e posibilă o asemenea poziţie în România de azi? Mai e. Distincţia trebuie operată atât la dreapta, între conservatori şi legionari, cât şi la stânga, între conservatori şi neoconservatori/neoliberali.

Distincţia între conservatori şi legionari se face de-a lungul câtorva puncte esenţiale. În primul rând, trebuie spus că Mişcarea Legionară a fost o mişcare politică eteroclită. Cei care i-au parcurs literatura şi cei care au fost în contact cu membri ai Mişcării ştiu că, departe de a avea o unitate ideologică de monolit, Mişcarea era un vast evantai de opţiuni, de la simişti la codrenişti, de la intelectuali tehnocraţi la ţărani haiduci, de la ortodocşi la catolici şi greco-catolici, de la

tracism la realism istoric, de la sfinți la criminali. Punctele unde se operează desprinderea de Mișcarea Legionară sunt cele referitoare la: cultul violenței și folosirea atentatului politic ca răspuns la terorismul de stat; tehnocratismul elitelor (cultul „intelectualilor"); legat de acesta, rolul covârșitor al statului în viața economică sau spirituală, rol pe care conservatorii moderni nu îl mai pot pretinde, importantă fiind acum restaurarea libertății omului după deceniile de manipulare comunistă și pavlovianism social; antisemitismul și teoria conspirației iudeo-masonice, o pervertire doctrinară a realității care cere instrumente mult mai nuanțate de înțelegere și acțiune decât determinismul conspiraționist.

Pe de altă parte, conservatorii au a susține un anticomunism de sursă creștină, nu secular-antitotalitară (nu anticomunism „civic"). Într-o epocă de renaștere a mișcărilor *grass-roots*, conservatorii trebuie să poată combina energia populară cu discernământul antrenat de cunoașterea realităților istorice. Bogata literatură filosofică, economică, sociologică, etnografică, beletristică și memorialistică a României antecomuniste se cere recitită, reevaluată și asimilată critic. Trebuie recuperat tot ce ține de elementul uman, de realitatea vieții românești, tot ce nu e distorsionat propagandistic, chiar dacă e refractat de anumite sensibilități ideologice. Pe lângă clasici, de la sămănătorism la romanele lui Augustin Buzura, avem a recupera fresca vieții românești și înțelegerea de noi înșine.

Pe de altă parte, față de noua dreaptă liberală, un soi de dreaptă de centru-stânga, poziția conservatoare se deosebește în privința primatului economic. Capitalismul corporat nu poate fi conservator pentru că abolește dimensiunea umană a economicului. Nu putem elimina statul doar pentru a reintroduce corporația. Dacă limităm raza de influență a statului de dragul persoanei, atunci trebuie să limităm abuzurile marilor corporații. Socialiștii pretind că statul acționează pentru binele tuturor prin birocrația sa susținută de taxe și impozite. Liberalii/neoconservatorii pretind că elimină statul de dragul binelui adus de corporații, prezentate ca formațiuni economice organice. Dar, în România, majoritatea covârșitoare a

marilor corporații există datorită parazitării monopolurilor statului. „Oligarhii" nu sunt decât niște miliardari de carton, nu oameni care s-au îmbogățit exploatând și dezvoltând o idee care a avut cerere pe piață. Pe de altă parte, în Occident, multe dintre corporații trăiesc fie de pe urma exploatării relației cu statul, fie de pe urma exploatării resurselor unor țări mici, cu guverne coruptibile. Departe de a acționa prin taxe și impozite, un stat conservator ar trebui să acționeze mai ales prin justiție pentru a arbitra câmpul economic. Statul are a împărți justiția, a face dreptate, nu a impozita de dragul ingineriei sociale. În confruntarea cu un stat activ mai degrabă legislativ decât judecătoresc, mai degrabă la nivelul reglementărilor decât la cel al aplicării legii, conservatorii nu pot susține marile corporații și globalismul economic, care nu fac decât să expandeze corupția din domeniul public în cel privat.

Spre deosebire de liberal și de neoconservator, conservatorul distinge între consensul tradiției și cârdășia de moment. Există „realități" în fața cărora nu putem să ne predăm pentru că ele nu sunt realități, ci amăgiri. Astfel, beneficiile aduse de multiculturalism, globalism, ecumenism nu sunt decât amăgiri. Sunt exploatări doctrinare ale unor aspecte ale realității. Sunt libertăți dezosate de pe responsabilitățile aferente. Omenirea trăiește acum cheltuind capitalul. În Europa tradițională trăia cheltuind dobânda. Capitalul, uman și material, era ascuns și genera viață discret. Acum ne hrănim direct din inima oamenilor și a lumii. Exploatăm nu abilități, ci suflete prin muncă mecanică, prin distrugerea modurilor tradiționale de viață de dragul unor beneficii îndoielnice, prin simulacrele de „spiritualitate" și „ecologism" pe care le propovăduim în locul unei relații normale cu Dumnezeu și Firea. Orice cârdășie cu acest mod de exploatare nu poate fi conservator pentru că nu conservă, ci risipește. Risipește suflete, dezrădăcinează pădurile și satele, seacă oamenii și râurile.

Conservatorul e cel care conservă omul apărându-i sursele, izvoarele: izvoarele cunoașterii, izvoarele virtuții, izvoarele ființei. Conservatorul e cel care apără rânduiala și care recunoaște ierarhia – a valorilor, a persoanelor – nu ca pe o

samavolnicie, ci ca pe o sursă de viață. Spre deosebire de umanist, care face apologia ființei umane fără Dumnezeu sau confundate cu Dumnezeu, conservatorul apără omul în relație cu Dumnezeu. Conservatorul e conștient că, în afara acestei ancore scufundate în sus, omul e la voia valurilor. Că permanența valorilor stă în permanența relației sale cu Dumnezeu. Că există un Cuvânt care te face liber pentru că e Adevărul, și vorbe care înrobesc pentru că amăgesc.

Conservatorul e tolerant[17], de exemplu, pentru că e creștin[18]. Suntem toleranți în virtutea religiei noastre, nu în numele ideologiilor seculariste. Suntem toleranți nu datorită faptului că suntem aidoma celorlalți, ci pentru că suntem diferiți, nu suntem ai lumii, ci ai lui Hristos. Problema actualei lumi e că vrea să ne facă toleranți în numele asemănării noastre, și atunci inventează tot felul de hibrizi ideologici pe care ni-i implantează în loc de conștiință. Noi suntem toleranți în numele a ceea ce ne e specific, în numele a ceea ce ne particularizează în raport cu restul lumii. Ca bun creștin, trebuie să-mi iubesc dușmanul. Trebuie să caut să nu-i impun altuia cu forța credința mea, dar trebuie să pot să-mi trăiesc liber în societate credința și să pot să-mi împlinesc vocația a cărei împlinire mi-o poate asigura numai o societate a ordinelor, diferențierilor și ierarhiilor naturale, istorice și de har. Cei

17 Folosesc acest termen, și nu altul, ca să fiu înțeles de ideologii actuali.

18 Conservatorismul e o inadecvare la context pentru că e o adecvare la realitate, la realitatea orizonturilor adânci. În măsura în care politica e arta compromisului, conservatorimul e greu de coagulat politic atât timp cât nu se sprijină pe o clasă socială (boieri, țărani, mici negustori) deja existentă. Într-o societate în care toate sunt de vânzare, conservatorul face figură de neadaptat. Libertatea nu e adaptare pentru că adaptarea e conformism. Libertatea ca „necesitate înțeleasă", de exemplu, cum se aud astăzi multe voci de dreapta, că biserica trebuie să recunoască globalizarea și să se adapteze ei, că satul va muri și nu avem ce face, că lumea merge într-o anumită direcție, orice îndemn de a sucomba curentului general de opinie e „libertate" în sens engelsian, e acceptarea determinismului exterior și e echivalentă cu o suprimare filosofică a libertății. Și deci a persoanei, de vreme ce specifică persoanei îi e în primul rând libertatea.

cărora religia nu le cere să-și iubească dușmanii sau să-și impună credința cu sabia poate că au nevoie de surogate ideologice. Pentru creștini însă, cea mai bună garanție a toleranței e practicarea religiei, nu lepădarea de ea. De aceea nu putem fi altfel decât refractari față de cei care încearcă să atace sau să pervertească principiul toleranței noastre. Nimeni și nimic, nici o democrație, nici o religie, nici un sistem nu e tolerant în privința principiului său, a sursei sale de viață, a identității sale, ci doar în cele ce țin de iradierea sau de consecințele acelui principiu. Așadar nu putem decât să respingem orice atacuri la inima noastră liturgică și toleranța nu e una de principiu, ci una de consecință.

Nu forțez pe nimeni să fie ortodox, îl ascult pe cel care îmi vorbește de altă credință, dar nu accept să fiu „tradus", să fiu redefinit, reeducat, să fiu forțat să devin altceva sau să renunț la părți din credința mea sau din practica ei liturgică. Darul lui Dumnezeu e să ne iubim fiind diferiți – chiar dușmani –, nu să ne iubim pentru că suntem la fel. Pentru că trebuie să-l iubim pe El în noi, nu pe noi. Umanismul secularist nu pare a fi decât un egoism global a cărui reflecție individuală nu poate fi decât egotismul. A iubi omenirea pentru că toți suntem una înseamnă a te iubi pe tine în ceilalți. Înseamnă adică a te iubi pe tine. Înseamnă adică a nu iubi, de vreme ce iubirea e lepădare de sine.

Ortodoxia mă ajută să-mi iubesc semenii chiar și în condițiile în care utilitarismul, progresismul, comunismul, capitalismul, romantismul, idealismul, darwinismul și alte martingale seculare ne-ar cere să-i sacrificăm de dragul profitului, războiului, rasei, triumfului voinței sau solipsismului. În ultimă instanță, bătălia e între cei care cred în faptul că totul e un construct (sinele, istoria, neamurile, valorile etice și estetice) și cei care cred în permanența și transcendența anumitor realități. Poate de aceea stânga impune valori, le fabrică și le „impune", în vreme ce dreapta recunoaște realități. Pentru că dreapta nu „fabrică", ci recunoaște, se întoarce sau încearcă să se întoarcă la cunoașterea dintâi prin revelația lui Hristos care

ne-a readus grădina Raiului în suferința Crucii urcate pe muntele pleșuv al Golgotei.

Conservatorul recunoaște eternul în trecător. Stânga confundă trecătorul cu eternul: aparența cu realitatea, cârdășia „bisericuței“ cu parohia, succesul material cu binecuvântarea, ceea ce se petrece cu ceea ce este. Până și ideea de „construcție“ a stângii e mai aproape de ideea fabricării de serie, mecanizate, decât de ideea zidirii iubitoare și jertfelnice. Construcția stângii e un „artefact“ mecanic-muzeal, nu un loc, nu un trup, nu un caracter. Lucrurile pot fi antrenate sau zidite, te poți investi în ele, dar pot fi și „fabricate“ sau cumpărate. Și atunci sunt doar obiecte aflate în posesia noastră, sunt fleacuri. Dacă totul se poate construi, atunci criteriul ultim după care trebuie să se construiască rămâne cel al utilității: sociale (comunism) sau individuale (liberalism). Dar dacă există realitate dată, atunci există și realități predate, o moștenire, o tradiție. Și atunci această tradiție e garanția libertății noastre. Adevărul ne va face liberi deoarece existența lui Dumnezeu și jertfa lui Hristos se opun manipulării persoanei în numele utilitarismului social sau individual. Libertarea noastră e garantată de frica și iubirea de Dumnezeu.

Poziția conservatoare nu implică persecuția minorităților, ci refuzul instrumentalizării minorităților sau majorităților împotriva realismului axiologic. Lupta minorităților, devenite *the new mainstream*, nu e împotriva majorității, ci împotriva ordinii și ordinelor sedimentate de veacuri. Refuz să admit că cineva își poate instrumentaliza păcatele sau frustrările pentru a schimba punctele cardinale. Refuz să îndulcesc postul pentru că eu nu pot să-l țin. Refuz să umblu cu ocaua mică și cu vinul îndoit. Demnitatea omului vine din recunoașterea axelor noastre, nu din spiritul tranzacțional.

De exemplu, problema căsătoriei homosexualilor se poate pune, în afara planului moralei revelate, pe două planuri. În planul firii, și în planul societății. În planul firii, ideea „căsătoriei“ homosexuale e o contrazicere în termeni. Dacă homosexualitatea e o stare naturală, așa cum pretind activiștii homosexuali, atunci trebuie să judecăm totul în plan natural,

înțelegând prin natură ordinea stabilită a lucrurilor. Homosexualitatea e naturală, heterosexualitatea e naturală. Heterosexualitatea s-a manifestat, în mod natural și firesc, prin intermediul instituției familiei. Homosexualitatea nu a „crescut“ ca familie. Homosexualitatea, ca stare naturală, nu poate deci pretinde ca statul să opereze prin mijloace tehnocratice o modificare a altei instituții naturale cum e cea a familiei heterosexuale, al cărei scop e nașterea și educarea copiilor. Heterosexualii au drept de copyright asupra familiei. E marcă înregistrată. Dacă homosexualii vor beneficiile financiare care decurg din statutul marital, atunci statul poate determina la rece dacă beneficiile aduse societății de cuplurile homosexuale sunt comparabile cu beneficiile aduse societății de cuplurile heterosexuale. Dar asupra familiei statul nu are puterea de a-i schimba definiția decât prin inginerie socială. Și atunci, dacă e posibil să acționăm prin inginerie socială asupra heterosexualilor, de ce nu ar fi îngăduit să acționăm prin inginerie socială și asupra homosexualilor, ajutându-i să-și modifice accepțiunea asupra normalității sexuale?

*

A fi conservator nu e un panaceu. Dar a fi conservator nu înseamnă doar a fi un om normal. Înseamnă și a lupta pentru o societate care să îngăduie oameni normali. Înseamnă nu doar negarea existenței oricărui panaceu ci și menținerea unei așezări teologico-politice care poate preveni producția în serie a bolilor spirtuale și a dezastrelor sociale. Conservatorul recunoaște traductibilitatea celor sufletești în cele economice, și invers. Acolo unde marxiștii reduc cultura, expresia sufletească deci, la un epifenomen al economicului, și acolo unde neoliberalii/neoconservatorii retrogradează cultura de dragul economicului – autonomia culturii fiind doar un mod de a recunoaște lipsa ei de relevanță –, conservatorii recunosc interdependența celor două arii în sensul îmbinării lor în acțiunea economică și libertatea persoanei: libertatea de a crea, libertatea de a munci.

Persoana se exprimă. Într-o epocă în care totul e „interior", am uitat de exprimare. Și sclavul stoic era liber, dar cetățeanul creștin se exprimă, fie și prin refuzul de a jertfi la altarele suveranilor păgâni divinizați. O democrație fără un sistem de educație nu e democrație. Democrația e dependentă de conservatorism pentru că educația e dependentă de tradiție. Tot ce contează, de la alfabet până la modul cum mâncăm, e tradiție, se învață. Înainte de a se exprima pe sine, omul trebuie să-și antreneze, să-și educe acel sine.

Conservatorul nu luptă pentru „valori", ci pentru un limbaj, adică pentru tradiție, pentru un mod nemijlocit de practicare a valorii, nu pentru manipularea, ci pentru trăirea ei. Nu poți vorbi limba română fără să vorbești limba română. Dar te poți pretinde „conservator" fără să fii. Transformând conservatorismul dintr-o practică într-un discurs, se introduce un grad mai mare de falsificabilitate a lui. Devine o teorie, se poate fabrica științific, dar e mai puțin autentic. Conservatismul trebuie să fie un idiom pentru că limbajul, după cum arăta Richard M. Weaver în rar acord cu deconstructiviștii, mărturisește valori implicite. *Language is sermonic*, spunea Weaver. Conservatorismul valorilor e doar declarativ. Conservatorismul idiomatic e implicit, deci organic, subcutanat, asumat. În măsura în care e conservatorism autentic, conservatorismul e intraductibil, adică idiomatic, pentru că e înfruntare directă a unei realități. Conservatorismul nu e ideologie doar dacă pornește și se întoarce la realitate, la o realitate dată, locală. Tot ce e traductibil e abstract, cu cât mai abstract, cu atât mai ușor de transpus în termeni străini. Conservatorismul trebuie să fie intraductibil ca poezia și ireductibil ca persoana umană. Literatura conservatoare străină trebuie să ne fie punct de sprijin, nu rețetă. Neoconservatorismul în vogă astăzi e prea puțin idiomatic, prea puțin întrupat în realități românești, prea ușor de tradus în termeni străini pentru a nu fi o ideologie.

Adevărul, spunea W. B. Yeats, nu poate fi știut dar poate fi întrupat. Or, avem prea mulți oameni care pretind că știu adevărul și prea puțini care să-l recunoască în sfinții care-l întrupează, sau în „banalitatea binelui". Și dacă stânga luptă

pentru minoritățile de păcate, dreapta are a lupta pentru minoritatea sfinților, pentru acei care întrupează adevărul, pentru acei care-l trăiesc, nu pentru cei care-l manipulează.

Tradiția nu e „democratică", după cum memoria nu e „populistă". Tradiția distilează, alege, și a te declara tradiționalist nu înseamnă a accepta poftele maselor dar nici mașinațiunile elitelor – ambele determinate de ceea ce cred că li se cuvine –, ci a te ghida după lucruri care au rezistat. La urma urmelor, ca produs, tradiția s-a dovedit mai flexibilă și mai durabilă decât avangardele. Ca un orologiu vechi elvețian față de un ceas de plastic electronic „made in China". Tradiția mărturisește despre importanța rezistenței (să ne gândim doar la istoria iconoclasmului, de exemplu), nu a conformismului. De aceea, a fi conservator nu înseamnă a fi conformist, ci a apăra un mod de sedimentare a limbajelor comune care ne ferește și de bizonismele maselor și de sofismele elitei, care se opune deci unei elite revoluționare care vrea să conducă masele isterizate sau vegetative. A trăi în cadrele tradiției (instituția familiei e aceeași, de exemplu, dar familiile sunt diferite, fie și numai în sens tolstoian) înseamnă exact a practica simțul nuanțelor. Liberalismul diferențelor și nonconformismelor exterioare – „neconvenționalitatea" mariajului homosexual, de exemplu – nu face decât să stârnească un radicalism exterior de sens contrar.

Tradiția, ca și Biserica, cuprinde nu numai răgazul sincronic, ci și durata diacronică, ascultându-i nu numai pe cei de față, ci și pe cei trecuți și având-i în vedere pe cei viitori, nu doar ca „umanitate", ci ca pe „urmașii noștri". O omenire androgină e o omenire neinteresată de viitor, hedonistă. A primi moștenirea trecutului e cel mai sigur semn că vei lăsa o moștenire viitorului. Exercițiul memoriei garantează exercițiul prevederii. Tradiția lucrurilor care au rezistat îndeamnă la rezistență, în vreme ce fragmentarismul „adevărurilor zilei" îndeamnă la conformism. „Omul se naște moștenitor", spunea cândva Charles Maurras. Neoconservatorii/liberalii par a recunoaște omul ca moștenitor doar în ordine financiară, nu și culturală.

Mintea omului modern, obișnuită cu produsul în serie și cu uniformitatea senzațiilor și rutina vieții, tinde să creadă că numai ce e uniform, universal, contează. Numai drepturile „universale" ale „omului" contează, și de aceea trebuie apărate printr-o „declarație universală". Dar în bună ordine a judecății, diversitatea, faptul că există atât de multe culturi sau norme de judecată estetică sau legală nu indică insignifianța acestora, ci tocmai importanța lor. Cu alte cuvinte, faptul că românii sunt diferiți de suedezi sau de unguri, de pildă, nu înseamnă că diferențele dintre noi sunt nesemnificative. Nu trăim în virtutea universalului, ci în virtutea particularului. Și nu e un particular „experimental", căutat-provocator, ci un particular organic, o tărie fermentată de secole (unul, două, zece, după cum e cazul).

Dacă e să judecăm capitalist, trebuie să spunem că sunt atât de puțini români pe piață încât e păcat să ne vindem ieftin numai ca să ne vindem acum, când cererea e mică. Să mai așteptăm, să mai stăm în podul istoriei, cu țăranii, Biserica, Cișmigiul, Copoul și datinile noastre și, peste câțiva ani, vom fi mai de preț decât dacă ne risipim acum. Așa cum există rezerve strategice de energie, România are rezerve strategice de virtute și rădăcini pe care nu trebuie să și le piardă.

Gânduri despre ortodoxul român, astăzi, în lume

Împotriva teologiei de debara

1. Naționalism și patriotism

Recent, revistele „Dilema veche" (nr. 239 din 11 septembrie 2008)[1] și „22" („Alt 22", Nr. 260 / 16-22 septembrie 2008) au pus în discuție naționalismul și patriotismul, încercând o redefinire a primului în termenii celui de-al doilea, și o redefinire a celui de-al doilea în termenii unui proiect politic civilizator european. Salvele de deschidere ale celor două grupaje de articole sunt trase de Andrei Cornea, care scrie despre identitatea națională ca despre o „Preocupare toxică", și de Alina Mungiu, care mărturisește că naționalismul o „plictisește din ce în ce mai tare" și de aceea preferă să scrie despre „Patriotismul ca problemă". Trecând peste sastiseala pe care mi-o cauzează intelectualii plictisiți (de naționalism), trebuie să rezum pozițiile celor doi după cum urmează.

Pentru Alina Mungiu, o patrie e „un proiect colectiv de devenire". Există însă, desigur, proiecte de devenire bune și proiecte de devenire rele. Alina Mungiu nu are „decât simpatie" pentru orice proiect „de a completa civilizarea și europenizarea României". Datorită acestei definiții, care ocolește cu grijă orice determinare istoric-organică a proiectului civilizator și subiectului civilizat, Alina Mungiu poate să declare: „Patria mea nu e România, deși este și asta, intens, având atâtea de terminat la ea, în primul rând statul de drept, prag fundamental niciodată trecut de-a binelea. Patria mea e tot postcomunismul, din Caucaz la Tirana, în care regăsesc același proiect care are încă nevoie de noi (...) Am studenți

1 http://www.dilemaveche.ro/index.php?cmd=sectiune&nr=239&s=1.

thailandezi, şi latino-americani, şi africani, cu care lucrez foarte bine, dar cu ai mei am în comun ceva mai mult, lucrul din care emană adevărata esenţă a patriotismului, o problemă comună. Când asta nu mai este, patriotismul se stinge, cum vezi în unele ţări occidentale. Din fericire, simt că mai avem asigurate generaţii întregi de problemă, deci generaţii de nevoie de patriotism".

Aşadar, pentru Alina Mungiu, patriotismul nu mai e nici măcar acea devoţiune faţă de religia civilă, acea *pietas* romană faţă de strămoşi şi instituţiile prin care perpetuăm memoria lor. Cu alte cuvinte, patriotismul şi-a pierdut şi sensul de iubire fata de ţara/provincia natală şi chiar şi caracterul de esenţialism constituţional, ca să zic aşa, pentru a deveni o simplă agendă de lucru. Patriotismul e o listă de cumpărături prinsă, cu un magnet, pe frigiderul plin cu bunătăţi al utopiei. După ce ai cumpărat sau rezolvat tot de pe listă, te poţi inchide în frigiderul postistoric pentru a muri – sau a te criogena – înfulecând cele agonisite în conformitate cu lista. Rostul patriotismului ca problemă e deci de a se autosuprima (dialectic) rezolvând toate problemele.

Conform Alinei Mungiu, Occidentul şi-a terminat problemele, e în utopie, poate deci să moară sau să doarmă liniştit. Dar oare de ce nu şi-ar descoperi Occidentul o nouă, patriotică agendă de lucru în renaşterea spiritului patriotic? Poate că Occidentul ar putea renaşte dacă ar putea avea loc o dezbatere onestă – deschisă, fără inhibiţiile induse de corectitudinea politică şi de prejudecăţile antinaţionale şi antipatriarhale implicite proiectului UEuropean de astăzi – despre adevăratele cauze ale morţii patriotismului occidental.

În condiţiile în care această dezbatere nu are loc, şi în care România e continuu injectată cu tranchilizante ideologice UEuropene, nu-mi rămâne decât să mă întreb dacă activitatea Alinei Mungiu nu va duce la „moartea" patriotismului românesc anterior celor câteva generaţii prevăzute de ea. Pentru că, dacă patriotismul e dependent de recunoaşterea unei probleme, şi recunoaşterea unei probleme e dependentă de cineva care să aibă curajul de a striga că împăratul e gol, cine ne

garantează că, în climatul de conformism generalizat şi de mimetism nevertebrat care domneşte astăzi în România, va mai fi cineva dispus, peste încă o generaţie, să-şi rişte „poziţia" pentru a atrage atenţia asupra unor probleme (afară de stângiştii cu program, a căror „problemă" e „rasismul" sau „intoleranţa" României profunde). Fără probleme, şi *brave new world* e prin definiţie fără probleme, *no patriotism*. Situaţia e implicită actualei poziţii a Alinei Mungiu, care e dedicată ducerii la îndeplinire a unui „proiect de lucru" civilizator în România; nu e deci un proiect civilizaţional românesc, ci doar în România, e o franciză pentru care România nu furnizează nimic altceva decât materia primă şi încăpăţânarea concretului de a nu funcţiona mecanic. Conform actualului proiect civilizator dus la îndeplinire de „elitele" noastre, România nu are a furniza acestui patriotism un ţel al ei[2]. România are a se civiliza şi adopta modelul civilizaţiei occidentale[3]. România nu are a se creştina, de exemplu, sau a se regăsi, a afla cine este.

Nu, pentru că aceste preocupări sunt „toxice", ne previne Andrei Cornea, care ne oferă şi o analogie fiziologică a acestei maladii naţionaliste: „Este particularitatea organismelor sănătoase să nu fie conştiente de sine. Piciorul sănătos umblă, dar nu ştie că umblă, la fel şi inima sau plămânii. Cel care e conştient că respiră, de fapt gâfâie, iar cel care ştie că umblă, şchioapătă". Mă întreb dacă Andrei Cornea ştie că scrie. Sau ce scrie. Probabil că nu, de vreme ce continuă: „Unii cred că gândirea face excepţie: a gândi cu conştiinţa de sine ar fi

2 Vezi Valeriu Stoica şi Dragoş Paul Aligica, *Dreapta românească: între experimentul capitalist occidental şi proiectul naţional*, în „22" (nr. 963, 19 august 2008).

3 Pe care H. R. Patapievici, într-un recent articol, o definea entuziast astfel: „Civilizaţia occidentală a devenit mai întâi europeană, apoi americană, iar acum este globală: ea nu mai reprezintă cultura unei zone geografice, ci spiritul non-local al unui nou tip de civilizaţie, bazat pe ştiinţă, capitalism, raţionalism, conştiinţă istorică, secularizare, spirit critic, individualism şi drepturile omului, pe care, din comoditate, îl putem numi modernitate" („Idei în dialog", septembrie 2008, ediía on-line).

suprema gândire. Nu știu în ce măsură e așa, dar e limpede că cel puțin marile creații ale spiritului apar mai degrabă fără ca autorii lor să știe bine în ce fel".

Interesant mi se pare în acest pasaj faptul că Andrei Cornea combate teoria „romantică" – sau „contrailuministă", cum ar numi-o probabil domnia sa, pe urmele lui Isaiah Berlin – a naționalismului în numele teoriei romantice a geniului. Pentru că, dacă-i întrebai pe Vergilius, pe Dante sau pe Boileau ce și cum în chestiunea ierarhiilor estetice și regulilor artei, ar fi știut să-ți răspundă. Doar geniul romantic ar fi tăcut în fața întrebărilor mundane pentru a se lansa inspirat în torente muzicale sau despletiri lirice. Acolo unde Alina Mungiu ne propune, cu patriotism de simpozion, o agendă de lucru și o mapă, Andrei Cornea ne îmbie relaxant cu geniul pur, cu idiotul de geniu, care tace în fața măreției propriei creații.

După părerea mea, există două slăbiciuni esențiale ale analogiei lui Andrei Cornea. Prima e că, din moment ce specific geniului autentic e să nu poți defini ce anume te ia în stăpânire, atunci specific naționalismului autentic ar fi supunerea necondiționată față de un principiu, o esență superioară, un *Volksgeist*, căreia noi îi suntem doar portavoce mesianică. Un naționalism inspirat iliterat e cel mai puternic dintre toate și vocea dezîntrupată radiofonic a lui Hitler ar fi exemplul cel mai bun pentru acest tip de naționalism mesmeric pe care, nu am nici o îndoială, Andrei Cornea îl detestă la fel de mult ca și mine.

În al doilea rând, dacă e adevărat că poetul, sau creatorul în general, nu știe cum face ceea ce face, dacă e adevărat că e inspirat, nu e mai puțin adevărat că se întreabă mereu dacă va mai fi inspirat, dacă e cu adevărat bun în ceea ce face. De aceea, după cum ne-o dovedește istoria, arta merge, atât de des, mână în mână cu orgoliul și chiar cu paranoia. Pentru că în dosul siguranței de sine în momentele creației se ascunde veșnica interogație asupra propriei identități creatoare: e binecuvântare, e blestem, e cruce, e talant, e bine, e rău (să fii poet, filosof, compozitor, regizor, român, paraguayan)? Uneori, această torturată interogație sfârșește cu un glonte tras în cerul

gurii. În cazul analogiei fiziologice, trebuie spus că piciorul funcționează fără să știe, dar creierul ghidează piciorul și dă direcția. La urma urmelor, cine ar vrea să aibă conștiința de sine a propriului picior?

Există așadar o îmbinare firească de ierarhii și posibilități naturale care face ca nici o creație să nu fie doar a „spiritului", după cum scrie Andrei Cornea, ci a persoanei, trup și suflet. Orice creație e un act liber al unei persoane în lume. Persoană care e liberă pentru că e responsabilă. Și de aceea explorarea propriei identități ar trebui înțeleasă ca interogație asupra propriilor responsabilități. Pentru că, lipsită de acest moment al dezbaterii oneste și cuprinzătoare referitoare la propria identitate, responsabilitatea civilizării României devine o simplă sarcină-standard, un punct de pe o agendă de lucru stabilită în nicăieri și dusă la îndeplinire de agenți orbi a căror singură identitate e latitudinea și longitudinea unde-și primesc instrucțiunile și cecul.

De aceea, cred că rostul și scopul dezbaterii asupra propriei identități e acela de a formula în termeni comprehensivi – nu doar strategic civilizaționali, ci teologico-istorico-politici – un mod de a consolida și susține domeniul, natural, al vieții social-politice românești ca domeniu al libertății. Și acest lucru aduce în dezbatere chestiunea relației dintre teologie și politică.

2. Teologie și politică

Relația dintre teologie și politică e o chestiune mult prea vastă pentru a putea fi dezbătută în cadrele unui articol de mici dimensiuni și restrânse ambiții. Pentru a circumscrie discuția încă din start arealului românesc, voi atrage atenția asupra mizelor „cazului Corneanu", moment semnificativ al dinamicii teologico-politice românești. „Cazul Corneanu" a fost, în principal, o confruntare între o tabără care judecă teologicul din punct de vedere politic, și o tabără care judecă teologicul din punct de vedere teologic. Prima tabără, ecumenică, argumenta pentru lipsa de relevanță a canoanelor și dogmelor bisericești în fața imperativelor politice care ar impune uni-

rea/împărtășirea ortodocșilor cu catolicii sub autoritatea Papei de la Roma spre mai deplina noastră integrare europeană și civilizare. A doua tabără, tradiționalistă, susținea că viața liturgică nu trebuie distorsionată de dragul criteriilor politice și că nu trebuie să-i dăm cezarului ce al lui Dumnezeu. În esență deci, tabăra tradiționalistă, ca și cu prilejul alegerii patriarhului BOR, s-a opus unei imixtiuni a politicului în viața bisericii.

Dar cred că tabăra tradiționalistă poate fi pândită de un pericol, și anume acela al unui fel de monism ortodoxist. Și îl numesc intenționat „ortodoxist". Pentru că, dacă ortodoxia e dreapta credință, și dreapta credință include și distincția creat/necreat, fire/Creator, propriu ortodoxistului din lume e de a nu-și asuma libertatea creaturală. Neasumând natura, neasumând politicul, de exemplu, ortodoxistul nu își asumă libertatea. Pentru că, în esență, acesta e rolul istoriei: e un timp al alegerii, al libertății și deci al responsabilității. Cu cât suntem mai responsabili, cu atât suntem mai liberi. Monahul e liber și pentru că duce cu el povara mântuirii sufletelor celor care se spovedesc la el. Are o familie mai largă și o responsabilitate mai tăioasă decât cea a părinților naturali. Dar pentru ortodoxul din lume, poate din cauza deceniilor de comunism, legătura dintre ortodoxie și libertate s-a subțiat. Am uitat că un ortodox din lume are două datorii: aceea de a fi ortodox și aceea de a fi în lume, de a crede și de a sluji. Libertatea nu e manifestată doar în propria cămară, la lumina candelei. Libertatea, atunci când ești în lume, se manifestă trăind în Hristos în cadrul instituțiilor – statul, familia, neamul – lăsate de Dumnezeu pentru existența noastră în ordinea firii. Aceste instituții sunt daruri ale lui Dumnezeu. Ele nu mântuiesc, dar fără ele nu putem supraviețui pentru a trăi duhovnicește. Ele sunt cadrul vieții firești în care putem căuta viața suprafirească.

Și din această perspectivă, a asumării firii ca exercițiu al libertății, trebuie să privim și domeniul vieții politice la noi. Există o tendință de a demoniza nu doar clasa politică actuală, ceea ce nu e poate decât o ușoară exagerare, ci viața politică în sine, politicul ca atare. Pentru a da un exemplu concret, mă voi

referi la comentariul unui nevăzut prieten ortodox de pe forumul blogului lui Claudiu Târziu:

„De fapt, eu chiar nu mai aștept nici un model din politica noastră, și nici din a altora. Părintele Amfilohie spunea, și spune și acum, că noi nu mai așteptăm personalități care să vină cu un discurs 'salvator', fie el și conservator (adaug eu). Pur și simplu e periculos să ai așteptări din zona politicii, în aceste zile, când se practică deghizajul perfect. Ne iluzionăm dacă credem că mai poate fi un personaj care să reprezinte în mod autentic, nefățarnic, valorile reale. Cam asta spunea părintele Amfilohie, și cam asta cred și eu. Ba, mai cred că (alături de un părinte ca Serafim Rose) Antihrist nu va fi un Obama perfect, adica un stângist, ci cred că va reuși să fie cumva deasupra acestui clivaj dreapta-stânga, modernitate-tradiție. El va oferi un surogat de tradiție, însă un surogat extrem de convingător. El nu va veni doar cu idei multiculturale, nu, ar fi prea simplu. Va fi o copie a lui Hristos și o întruchipare a tuturor iluzionismelor noastre, fie de dreapta, fie de stânga"[4].

Sunt de acord că nu trebuie să așteptăm personalități care să vină cu un discurs „salvator". Dar paradoxul e că tocmai astfel de persoane au priză în lumea ortodoxă românească. Suntem antimilenariști în teorie, dar milenariști în practică, unde o mare parte a credincioșilor și clericilor ortodocși a votat, ani de zile, sedusă de retorica de extracție apocaliptic-neoprotestantă a lui Corneliu Vadim Tudor. E adevărat că nu trebuie să așteptăm personalități salvatoare pentru că nu ne putem lăsa „salvați". Dumnezeu ne așteaptă să lucrăm împreună cu el pentru mântuirea noastră. A crede în personalități salvatoare înseamnă a abdica de la datoria noastră de a lucra noi înșine la propria noastră mântuire.

Ortodocșii nu ar trebui să vrea să se mântuiască prin politică, așa cum vor, de exemplu, stângiștii sau dreapta liberală care imanentizează eshatonul în statul comunist sau în capitalismul multicultural. Dar ne trebuie oameni politici ortodocși

4 Vezi comentariile lui „Ivan" pe http://www.rostonline.org/blog/claudiu/2008/09.

realiști, care să nu disprețuiască omul obișnuit, provincialul, neintegratul în UE. Nu trebuie să așteptăm personalități politice „salvatoare". Dar trebuie să căutăm persoanele care ne pot responsabiliza politic. Realismul ortodox, în politică și religie, e cea mai bună pavăză împotriva amăgirilor. Realismul se opune și optimismului deșănțat și pesimismului apocaliptic. Altminteri, facem ce vor și dușmanii ortodoxiei: facem din ortodoxie o problemă intimă, ne zidim apocaliptic în afara istoriei pe care o abandonăm diavolului și ne lepădăm de fapte, rămânem doar cu credința și cu „biserica interioară". Cu un fel de „purgatoriu" de debara în care, nici în mănăstire, nici în lume, stăm și așteptăm să ne curățăm de păcate luptând selectiv.

A aștepta să ne mântuim politic înseamnă a trata politicul ca pe o religie. Ceea ce e o eroare fatală. Dar a nu trata domeniul politic ca pe un domeniu de manifestare firească a oricărui creștin e altă eroare. Creatura e distinctă de Creator, dar Creatorul ține creatura. Politicul e distinct de religios, dar religiosul trebuie să țină politicul. Creștinii trebuie să facă politică, să articuleze, aici sunt de acord cu Alina Mungiu, un proiect politic al cărui scop să fie nu mântuirea noastră, ci libertatea Bisericii, înțeleasă în sens de comunitate a tuturor creștinilor, trecuți, prezenți și viitori. De aceea, libertatea Bisericii înseamnă și libertatea transmiterii tradiției și instrumentelor de înțelegere a tradiției (prin școală, viață culturală, politică etc.). Nu trebuie să politizăm Biserica. Ci doar să pășim creștinește în cetate. Dar pentru asta trebuie să înțelegem cine suntem și unde stăm.

Comunismul nu ne-a înstrăinat de Occident, de vreme ce a fost produs de Occident și impus în România cu acordul occidentalilor, care și acum continuă să nu-și onoreze obligația morală de a recunoaște că au greșit deja și că nu mai au dreptul de a ne supune unor noi procese de „reeducare", democratică de data aceasta. Comunismul ne-a „occidentalizat", ne-a industrializat, ne-a asfaltat, ne-a electrificat, ne-a modernizat, ne-a proletarizat. Comunismul a făcut, din țărani, dezrădăcinați de uzină. Comunismul a făcut un București

nord-coreean și din Iași, oraș boieresc universitar, un oraș demiproletar. Teza înstrăinării noastre comuniste de Apus, a dublei noastre înstrăinări, cum o numește Teodor Baconsky, gândindu-se la ce a mai rămas din democrația occidentală europeană și din Biserica Romano-Catolică, e falsă. Noi nu am fost înstrăinați de Occident. Am fost masacrați pentru a fi occidentalizați mai ușor. Atunci și acum.

În timpul comunismului, elitele istorice, aristocrația și țărănimea creștină au fost lichidate. În vremea „tranziției", s-a vegheat ca nu cumva elitele ortodoxe(-naționale) să reînflorească. Și asta pentru că „laicismul democratic" sub a cărui domnie se află România acum, în UE, e o continuare nu cosmetizată, ci amplificată, „ecologist", „multiculturalist", „antirasist", „feminist", a ateismului comunist. Dacă îndrăznim să afirmăm că întreaga noastră cultură nu e străină de temeiul ei religios, nu ni se mai acceptă nici cultura, nici religia. Naționalismul, expresie culturală a creștinismului (sau, în alte spații geopolitice, a altor religii), e contestat din punctul de vedere al unei teologii spiritualiste, a dezrădăcinarii. Creștinismul, loc de întâlnire cu Dumnezeu, e luat sub protecția Comisiei Monumentelor Istorice și muzeificat cultural. Creștinismul nostru e învinuit de prea multă istorie. Istoria noastră e învinuită de prea mult creștinism. Ortodoxia trebuie să stea sub obrocul funcției ei politice, de condiționare sufletească întru obediență a cetățenilor. Politica noastră trebuie să stea sub semnul funcției ei anticreștine. Trupul, rădăcinile sunt contestate în numele globalismului. Sufletul e reconvertit în funcție a trupului. Și tot așa.

Inițiativele oficial-instituționale au mers mai ales în contrasens cu ortodoxia și au avut ca scop mai ales decapitarea corpului social creștin. Cine articulează pășurile creștinului de rând în fața stăpânirii? Rugaciunea i le articulează în fața lui Dumnezeu. Dar în fața veacului, cine? Suntem, din cauza Europei și a nevredniciei noastre creștine, și nu doar civilizaționale, acefali cultural-politic. Avem o elită ventrilocă, vorbind cu glasul nimănui. Da, trebuie să fim articulați și să ne facem tuturor toate, chiar și gramaticii grămătici, pentru slava

lui Hristos. Dar nu le pot face tuturor toate decât cei care sunt liberi pentru că sunt robi lui Dumnezeu.

Problema mea e mai puțin cu oamenii care nu înțeleg unde trebuie să pună virgula sau cum ne poate folosi, în context românesc, pentru legitimarea unei autentice forțe politice de regenerare a României, discursul antielitist al Sarei Palin. Gâlceava mea principală e cu acei care înțeleg și unde se pune virgula, și la ce bun Palin, și cine e Adevărul, și care nu fac nimic altceva decât să se împotrivească esoteric „divulgării" acestor „secrete". Nu pot să-i cer țăranului să fie elită. Dar pot să-i cer elitei să fie creștină dacă pretinde că îl reprezintă pe românul creștin (cel puțin pentru că acesta plătește impozitele din care provine venitul elitei). „Fundamentalistul" agramat își trădează vocația mai puțin decat „elita" gnostică. Și ce au în comun fundamentalistul agramat care caută să sară peste propria umbră și elita gnostică e trufia. Care nu se rezolvă cultural, ci creștin. Dacă elita și-ar înțelege locul și rostul, am avea creștini articulați care ar putea să ocrotească și să ajute să înflorească pe creștinii articulați doar duhovnicește. Așa, rămânem cu o armată de ologi. Elita noastră nu e doar elita chiorilor în țara orbilor, ci elita chiorilor care se străduiesc să-i orbească pe toți.

Și ne orbesc vorbindu-ne de „umanismul creștin" opus umanismului ateu și reacționarilor „fundamentaliști". Dar umanismul creștin e în cel mai bun caz un pleonasm și în cel mai rău un impuls spre secularizare, din moment ce nu e decât dublarea componentei umane în dinamica vieții creștine, care e urmarea lui Dumnezeu inomenit, Care s-a făcut om. Umanismul creștin vrea parcă, prin denumirea sa, să umanizeze creștinismul, de parcă creștinismul nu ar fi deja calea de a restaura firea umană făcându-ne dumnezei după har.

Cred că ceea ce avem de făcut acum, așadar, este de a responsabiliza teologico-politic românul creștin ortodox, pentru că fără această responsabilizare el nu va putea fi liber. Așa cum Dumnezeu s-a înomenit, trebuie și noi să ne asumăm propria noastră umanitate, nu pentru a rămâne în ea, ci pentru a fi siguri că nimic nu ne poate trage înapoi din drumul nostru spre viața veșnică, pentru a o trage pe toată după noi.

3. Unde apare Vlahuță

Și aici „pășunismul" își are valoarea lui, pentru că ne reamintește ce înseamnă firea, căzută, desigur, dar nu mai puțin fire. „Pășunismul" ne amintește, într-o lume împânzită de propriile noastre creații, de lumea creaturilor lui Dumnezeu. Ne reamintește smerenia lucrurilor mici, la scară umană.

Mai întâi o observație preliminară. Lumea s-a schimbat mai mult în ultimele două sute de ani decât în cei 1800 scurși de la nașterea Mântuitorului și până la 1800. Am intrat, în ultimele două sute de ani, sub zodia mecanicului, a timpului mecanic, a spațiului mecanic, a „mașinilor de locuit", a semafoarelor, a mașinilor, a muncii în serie[5]. Împreună cu redefinirea coordonatelor noastre existențiale, a redefinirii habitatului nostru natural, care a devenit tot mai artificial, tot mai *man made*, se încearcă și o redefinire a omului. După ce omul a „făcut" o lume nouă, din plastic, în China, încearcă acum să facă și un om nou care să populeze această lume nouă. Un soi de android spălat pe creier de corectitudinea politică, bisexuat, fără memorie, fără istorie, fără rădăcini, un om care nu locuiește în lume, ci în trafic, între casa în rate și slujba corporată, în hotelul global, un clonat care își este propriul lui Dumnezeu. Definită de Norman O. Brown, un guru intelectual al noii stângi, clasicist educat la Oxford de Isaiah Berlin, sarcina elitelor actuale ar fi: „The endless task: to achieve the impossible, to find a male female (vaginal father) or a female male (phallic mother). It is to square the circle; the desire and pursuit of the whole in the form of dual unity or the combined

5 Dupa cum scria, ca să iau un exemplu familiar publicului românesc și editat de chiar elita noastră, istoricul Neagu Djuvara în *Civilisations et lois historiques. Essai d'étude comparée des civilisations*, Mouton, 1975 (vezi traducerea româneasca de la Humanitas).

object; the satanic hermaphroditism of Antichrist“[6] (Sarcina fără de sfârșit: să reușești imposibilul, să găsești un mascul femelă (tată vaginal) sau o femelă mascul (mamă falică). Să găsești cvadratura cercului; dorința și căutarea întregului în forma unității duale sau a obiectului combinat; hermafroditismul satanic al lui Antihrist).

Important în acest context este să remarcăm că, în epoca noastră, asaltul împotriva lui Dumnezeu este întotdeauna însoțit de un atac împotriva firii, lucru care premodernilor le era imposibil în afara unor laboratoare izolate. Având la dispoziție mijloacele tehnicii moderne și ale ingineriei sociale, noii „umaniști“ nu mai vor doar ca omul natural să uite de Dumnezeu, ci și ca omul natural să nu mai existe, ca omul în care s-a întrupat Dumnezeu să nu mai existe. Nu e vorba doar să uităm cine ne-a făcut și de ce. Ci chiar să trecem la autofabricarea noastră în serie, astfel încât duhul lui Dumnezeu nici să nu mai aibă în cine să sălășluiască. Elitele acestei lumi sunt un fel de „hoți de cadavre“: le fură ca să le dea o viață artificială care ar preveni învierea. Creștinul trebuie deci astăzi să salveze și „păgânul“ din el care trebuie mântuit.

Iisus Hristos a binecuvântat unirea dintre un bărbat și o femeie, ne-a lăsat Sf. Maslu ca să ne însănătoșim trupește, ne-a lăsat spovedania ca să ne vindecăm sufletește, a binecuvântat copiii, a predicat pe margine de lanuri, a fost, orice ar spune unii teologi ortodocși de închiriat, un „Iisus prin grâu“ și a folosit mereu un limbaj legat de viața firească. Acum, e adevărat că nu viața agrară mântuiește. Poți să te mântuiești la bloc și poți să te pierzi la mănăstire. Dar, atâta timp cât doar Dumnezeu știe cine e mântuit și cine nu, datoria noastră e de a căuta un „loc bun“ de mănăstire sufletească. Și viața în ordinea firii, căzute desigur, dar a firii, ne dă mai multă libertate interioară decât viața în lumea sintetică a omului autoclonat. Credința descoperită de cei din închisori e credința celor suferinzi și credința celor scoși în afara lumii civilizate. Cre-

6 Norman O. Brown, *Love's Body*, Berkeley, University of California Press, 1966, p. 71.

dința celor aflați pe exteriorul lumii ca o roată dințată în care locuim. Proiectul teologico-politic al lumii actuale urmărește să absoarbă totul în imanent și să creeze un Dumnezeu după chipul și asemănarea omului fără Dumnezeu. Adică un prototip robotic multiplicat, ca o aporie, la infinit, fără destinație.

Rolul pășunismului, al lui Vlahuță de exemplu, al tăiatului lemnelor, al creșterii de copii, al împletitului, al vieții în ordine naturală e să ne reamintească de noi înșine așa cum suntem. Trăim într-un sistem menit a ne face să uităm de noi înșine, fie vorbindu-ne mereu de noi înșine ca să ne modeleze, fie făcându-ne să evadăm din noi înșine în vis, drog, fantezie cinematografică, *shopping spree* / orgasm achizitor etc. Omul de acum funcționează, dar nu mai lucrează, nu mai e în contact cu lucrurile, cu realitatea. Funcționează în propria lui realitate. Diminuarea realității duce la diminuarea naturii umane. Lucrând în lume din ce în ce mai puțin, pierdem contactul cu orizontul stării noastre creaturale.

Nu trebuie să uităm, de exemplu, de pervertirea sufletească produsă, acum, de un sistem de școlarizare prost, care, nemaiînvățându-l pe copil nimic despre tradiție, uită să-l mai pregătească să fie smerit, să aibă conștiința propriului loc în istorie, a contextului care dă semnificație propriei vieți. Nu e important doar ca elevii să aibă icoane în clasă, ci e important și după ce manuale învață, după ce programă. Românii ortodocși trebuie să lupte pentru a căpăta control asupra conținutului și calității programelor școlare. Dezinteresul actual, punctat de indignări apocaliptice ocazionale, nu are eficiența pe care ar avea-o monitorizarea continuă a realității învățământului românesc de către asociații de părinți ortodocși. Nu e vorba de transformat școlile în instituții de îndoctrinare ortodoxă, ci de redarea demnității și funcției specifice învățământului: aceea de a educa copilul în spiritul valorilor clasice, de sensibilizare a lui la continuumul istoriei, la natura creaturală a omului. Nu în ultimul rând, școala trebuie să-l învețe pe copil adevăratele definiții ale cuvintelor și înțelesuri ale lucrurilor, în condițiile în care „elitele“ lumii noastre practică un continuu bruiaj conceptual care redefinește lumea redefinind instrumentele

noastre de înțelegere a lumii. „Cuvintele își pierd puterea lor tainică și dumnezeiască dacă sunt rău întrebuințate și ajung ca moarte", spunea Sfântul Nicolai Velimirovici[7].

De aceea e important, de exemplu, ce fel de elite avem. Actualele elite sunt semnele dependenței noastre. Sunt elitele lipsei noastre de libertate, nu doar pentru că nu ne exprimă, ci pentru că sunt mandarinii sinteticului, elite tehnocratice, desprinse de sensul adânc al vieții noastre și cuplate la instrumentele funcționării sistemului. Gardienii nu sunt elită. Nu sunt elite în ordine naturală, istoric-organică, sau elite în ordine supranaturală, religios-sfințitoare, sunt elite în ordine sintetică. Sunt semnul dependenței noastre de o ordine nefirească. Sunt semnul abdicării noastre de la propria libertate dăruită de Dumnezeu pentru a ne mântui.

Și atâta timp cât nu lucrăm și politic, atât timp cât ne vom mulțumi să afurisim televizorul, sau politica, sau „lumea" în general, cu atât mai mult efect asupra noastră vor avea televizorul, politicienii corupți și lumea în general. Dacă nu ne asumăm propria noastră umanitate în numele lui Hristos, vom fi învinși de demonii care poartă masca propriei noastre firi. Decența nu mântuiește. Dar poate fi semnul sub care creștinul să acționeze politic. Pentru că, așa cum creștinul ortodox nu are nevoie mereu de reasigurări profetic-inpirate că Dumnezeu e cu el, așa cum nu trebuie să facă mereu minuni și să vorbească în limbi, așa nici implicarea noastră politică nu poate sta doar sub semnul sfințeniei. Dar dacă a fi om normal astăzi a ajuns un lucru eroic, aceasta e și vina creștinilor care au refuzat eroismul asumării întru Hristos a firii. Poate că „pășunismul" zaharisește credința. Dar credința noastră lașă prea a amărât România de azi.

7 Nicolai Velimirovici, *Învățături despre bine și rău*, trad. părintele Teofil Petrescu, București, Ed. Sophia, 2001, p. 91.

Deasa îmbrobodire

sau șase pretexte pentru a nu face nimic[1]

1. Partea dramatică

A face, a construi, a construi pe loc bun, cu temelie solidă. A lămuri. Lucrând, lămurești, limpezești lucrurile, lumea, pe tine, pe ceilalți. Asta dacă lucrezi în voia Domnului. Dacă lucrezi pentru Mamona, atunci nu faci decât să sporești confuzia din tine și din ceilalți. Care sunt motivele pentru care, după cum suspină mulți, România e în continuu „război civil"? Care sunt motivele pentru care nu ne lămurim? Ne agităm, facem multe, dar nu lămurim nimic, nu limpezim nici chipul României, nici pe al nostru, nu ne ridicăm pe verticala nici unei coloane vertebrale, nici unei turle. Orice sugestie, observație, întrebare, tentativă de a lămuri lucrurile, orice încercare de a lua lucrurile „la bani mărunți" e primită, la noi, cu ostilitate osificată agonic în aceste tipuri de pretexte folosite pentru a nu lămuri nimic și deci pentru a nu face nimic.

1. Ai plecat din România. N-ai mâncat salam cu soia, nu ești de-al nostru, nu mai știi cum e aici. Ai plecat și nu-ți place „acolo": păi, sigur, unii oameni sunt veșnic nemulțumiți, nu se acomodează nicăieri. Ai plecat și îți place „acolo": da, sigur, te-ai înstrăinat, nu mai știi ce bine e la noi, ce țară frumoasă avem, cu oameni calzi, primitori; te-ai asimilat, îți place, te-ai vândut. Vii dintr-o țară normală și ne spui nouă ce să facem aici. Te-ai „împlinit" în acea țară normală: păi, asta înseamnă că nu mai știi cum e să te „descurci" aici. Nu te-ai „împlinit": păi, atunci ești un luzăr, ia uite la mine ce mașină nouă am, și cum mă duc eu în vacanță în Turcia vara și la supermarket tot timpul.

1 Și acest articol, ca și cel precedent, îi are în vedere pe creștinii care au ales să rămână în lume, nu pe monahi.

2. N-ai plecat din România. Da, bun, ești un luzăr, ce știi tu. Nu ești expert, n-ai burse. Nu știi cum e în Occident: civilizație, nenicule, nu ca aici. Ești rasist, homofob, legionar, sexist, fundamentalist. Înapoiat. Taci și ascultă, și înghite. Că, dacă erai bun de ceva, plecai din țara asta de luzări. Ai plecat și nu te-ai mai întors: nu ești patriot. Ai plecat și te-ai întors: n-ai reușit acolo și acum vii și vrei să o faci pe deșteptul aici.

3. Ești legitimat de „noi". Păi bine, domnule, noi îți dăm burse și dumneata așa îți manifești recunoștința? Păi, cum, ne critici? De ce spargi rândurile, de ce ajuți dușmanul, „inamicii inteligenței" care va să zică? Dacă ești legitimat de noi, dacă noi ți-am dat și te-am pus acolo unde ești acum, păi fii și tu recunoscător și nu mai critica atât. Manifestă inițiativă doar în „cadru legal și cu preaviz". Eventual în pauza de cafea, la simpozion. Ca să detectezi cât mai repede masa cu tartine și glumele bossului.

4. Nu ești legitimat de „noi". Păi, dacă nu ești legitimat de „noi", nu exiști. Noi suntem „noi". Tu cine te crezi? Nu construiești, nu ești în nici o instituție, unde, apropo, sunt doar oameni puși de „noi". Nu știm cine ești, cine te-a dus „dincolo", cine te-a adus „înapoi", ce vrei de la noi. Mai bine te ignorăm. De fapt, nici nu exiști. Ce spui? Nu se-aude. Și chiar dacă se-aude, cui îi pasă? Nu înțelegem. Nu știm autorii de care vorbești dumneata. Noi îi știm numai pe ăștia de ne convin nouă. Și închide dreacu' ușa după dumneata că trage. Du-te înapoi de unde-ai venit, că oricum ești negativist. Nu știi ce greu se construiește, cu câte sacrificii. Trebuie să înveți să faci sacrificii, să te adaptezi: Să-ți ridici o vilă în oraș și-o casă la țară, să-ți iei mașină, Volvo, de om serios, să lupți, cum ar veni, din interiorul sistemului. Doar așa poți schimba ceva.

5. Ești ortodox. A, bun, am înțeles, ești fanatic. Mă mir doar că n-ai barbă. Ești legionar, rasist, homofob. Nu cumva ești de-ai lui Vadim sau Becali? Postești! Ești fanatic. Da' totuși, cum de n-ai barbă?! Că domnul Pleșu a scris o carte despre îngeri și are barbă. Ești antioccidental, deși stai în Occident. Păi, dacă nu-ți place, vino înapoi. Ca după aia să

vedem dacă mai poți s-o mai faci pe-a deșteptul după ce te spălăm noi pe creier aici și îți spunem tot ce le spunem celor de la punctul **2.**

2. Partea dogmatică

Dacă toate stratagemele de mai sus sunt ușor de detectat și de combătut, deși cu risipă de energie, de răbdare și de umor și cu slaba nădejde de a schimba ceva, și mai periculos e chietismul ortodoxist, îmbrobodirea fatalist-pioasă a gândului lucrător. Fatalismul pseudoisihast e mai periculos pentru că nu se opune fățiș adevărului, ci îl mimează. Dar o populație de fataliști, un millet de ortodoxiști abulici va conveni întotdeauna pașalelor tehnocrate. Dacă ateii și clitele distrug libertatea în numele determinismului istoric, al Istoriei, pseudoisihaștii distrug istoria în numele „smereniei". Ambele tabere neagă, în fond, libertatea creștinilor. Pentru unii nu suntem destul de culți, pentru alții nu suntem destul de sfinți. Și, desigur, de vreme ce toți marii oameni și toți marii sfinți sunt în trecut, nu ne rămâne decât să „recuperăm" în numele arheologiei culturale și duhovnicești, într-o cultură de muzeu și o credință lăcrimoasă, „figurile" trecutului. Dar mai întâi trebuie să ne asigurăm că sunt moarte cu adevărat, că sunt moarte de-a binelea. Pentru că nu vrem să facem ce-au făcut ele, ci doar să strivim cu efigia lor pe oricine ar încerca să atragă atenția asupra micimii noastre. Și asupra cauzelor micimii noastre.

Ideea acestor pseudoisihaști, care afirmă, de exemplu, că „familia e antihrist", ar fi că a gândi sau activa politic înseamnă a vrea să construiești utopia, a fi hiliast. Și a crea utopia înseamnă a dori să izgonești dracii și să faci minuni. Or, nu poți face minuni decât dacă te nevoiești și ajungi la nepătimire. Înainte de a atinge acest punct, nu poți avea „nebuna îndrăzneală" de a pretinde să faci politică, adică să construiești utopia, adică să scoți dracii din alții. Și totul e susținut cu citate din părintele Cleopa, eventual, sau din părintele Teofil Părâian.

Cred că o mare parte a chietiștilor ortodoxiști împărtășește această lectură sacerdotală a rolului creștinului în lume. Și totuși, ea e greșită pentru că un creștin nu e sacerdot decât în virtutea botezului, în Biserică. El nu e sacerdot în calitatea lui de cetățean al polisului, ci în calitatea lui de membru al Bisericii. Statul nu e pentru creștin o instituție sacră, așa cum era polisul pentru greci sau Roma pentru romani. Pentru ortodocși, nu statul, ci biserica e locul/modul de închinare la Dumnezeu. Și de aceea nu avem o religie civilă, precum romanii sau grecii. Noi nu venerăm strămoșii ca zei domestici sau zeii cetății. În lumea clasică a religiei civile, a religiei fără text revelat, a religiei fără cler, a religiei care nu avea drept scop mântuirea, ci relațiile de bună vecinătate cu zeii locuitori și protectori ai cetății, erai sacerdot în calitate de cetățean, nu în calitate de „inițiat" precum creștinul.

Prin botez, creștinul e smuls păcatului și în acest sens e smuls „lumii", dacă prin lume înțelegem firea căzută. Dar nu e smuls vieții pământești. Totuși, el e sacerdot în virtutea acestei morți și învieri împreună cu Hristos care e botezul. Dar nu e sacerdot în virtutea faptului că e cetățean al Constanței, așa cum erau grecii de pe vremea anticului Tomis. Cu alte cuvinte, între sacerdoțiul civil al păgânilor și sacerdoțiul laic al creștinilor există o diferență: primul e legat de nașterea în polis și își găsește împlinirea în imanent, în bunăstarea cetății, al doilea e legat de moartea și învierea împreună cu Hristos și își găsește împlinirea nu în destinul manifest, ci în mântuire.

Împărăția lui Hristos nu e în lumea aceasta, și tocmai această distincție ne cere nouă, creștinilor, să trăim cu o dublă cetățenie[2]. Nu putem să absorbim transcendentul în natură, precum păgânii, nici să aspirăm teocratic statul, precum musulmanii. Mântuitorul nostru e Dumnezeu și om, și Biserica e instituție divino-umană. Creștinii trăiesc paradoxal, ca persoană, în lume pentru Hristos, a Cărui împărăție e dincolo de

2 Și de aceea nu putem fi „globaliști" și multiculturaliști, pentru că orizontul nostru e pe verticală, nu pe orizontală. Noi ardem în două lumi, nu în lume, fie ea și „globală".

lume. Nu trebuie să așteptăm să ne sfințim înainte de a face ceva. Pentru că nu ne putem sfinți decât în timp ce înfăptuim ceva. Nu ne va sfinți rezultatul politicii noastre. Dar ne va sfinți, poate, exercițiul nostru de politică creștină. Nu ne va mântui un stat funcțional în România. Dar ne poate ajuta la mântuire implicarea noastră creștină în construirea unui stat funcțional în România. Nu ne va mântui dispariția corupției. Dar nu ne va mai dăuna mântuirii existența unui sistem de corupție generalizată. Nu vom stârpi dracii, dar nici nu le vom mai da nas și nu îi vom mai produce prin structuri birocratice și tehnocratice care ne impun legislație anticreștină, care ne impun să ne dăm copiii la școli unde sunt îndoctrinați anticreștin, care ne cer să ne vindem sufletul ca să putem supraviețui: să furăm ca mod de viață, să mințim ca mod de exprimare, să fim lași ca mod de gândire.

De aceea, deci, nu ni se cere să fim sfinți că să ducem gunoiul, să tăiem lemne sau să ne gospodărim. Nu trebuie să fii sfânt ca să te gândești cum poți să ții curat în cartierul tău. Nu trebui să fii sfânt ca să faci curat în biserică, să deretici în casă sau în oraș. Nu trebui să fii sfânt ca să fii gospodar sau ca să te asiguri că deputații din circumscripția ta electorală sunt creștini de ispravă. Din moment ce nu aceste lucruri mântuiesc, nu are rost să le condiționezi de sfințenie.

Nu e adevărat că trebuie să fii sfânt dacă vrei să construiești utopia. Un sfânt nu vrea să construiască utopia pentru că știe că utopia e de la Necuratul, e mântuirea în imanent, fără Dumnezeu. Și nici un creștin nu ar trebui să vrea să construiască utopia. Toți ar trebui să vrea să se mântuiască. Dar pentru asta trebuie să trăiască, în lume, cu Hristos. E un paradox pe care nu îl putem ocoli. Nu există scăpare ușoară din această îmbinare. Și cei care, stând în lume, reduc totul la lumea privată a propriilor vicii și virtuți ar trebui poate să (re)învețe să se gândească la Dumnezeu, nu la propria persoană, ca la centrul lumii lor.

A nu te implica politic pe motiv că trebuie mai întâi să te sfințești înseamnă a spune că nu vrei să trăiești pentru că vei păcătui. Implicarea politică nu e exorcism pentru că nu e

construirea utopiei. E viață. E viață normală. Creștinul trebuie să facă politică așa cum cumpără zarzavat pentru ciorba de post din piață: să aleagă, să se uite la raportul calitate/preț. Nu e nimic mai mult. Dacă tot sunt sacerdoți, atunci ar trebui ca ortodoxiștii noștri să nu lege donatist eficiența săvârșirii tainei de vrednicia preotului. Ar trebui să lucreze taina lui Dumnezeu, taina libertății noastre în lume, cu încredere. Firesc. Altminteri, dacă tot stăm așezați strâmb în gânduri, în vorbe și în orgoliile noastre „inițiate", nu vom pricepe niciodată cum trebuie să facem tot ce mai avem de făcut[3].

3 Pentru un mic exemplu despre cum anume era conceput exercițiul politic creștin-ortodox în Bizanț, vezi excelentele traduceri – nădăjduiesc că sunt doar un început – ale istoricului Nicolae Șerban Tanașoca din revista „Tabor", editată de IPS Bartolomeu Anania: *Sfaturile diaconului Agapet pentru împăratul Justinian*, în „Tabor" (nr. 3, iunie 2008); *Ale împăratului Vasile Macedoneanul capitole povățuitoare pentru fiul său Leon*, în „Tabor" (nr. 5, august 2008). Parenezele lui Vasile Macedoneanul sunt atribuite Sfântului Fotie, patriarh al Constantinopolelui și conțin lucruri de mare bun-simț antipuritan precum: „Nu te purta nepotrivit cu împrejurările: ca muritor, învață să te bucuri de cele ce par bune în viața aceasta, ca nemuritor, ai grijă să te învrednicești de cele nemuritoare". Dar aceste cugetări „politice" sunt completate de altele, care ar fi considerate „fundamentaliste" astăzi: „Fă-ți din credința sinceră în Hristos principiu și temei de neclintit pentru zidirea vieții tale". Sau: „Să cugeți drept, potrivit dogmelor Ortodoxiei și să cinstești cu asupra de măsură Biserica".

Postfață

Gheorghe Fedorovici

România în tranziție

De la Orwell la Huxley

Hamlet: Ai deslușit ceva?
Horațio: Foarte limpede, alteță.
Hamlet: Cînd se vorbea de otravă?
Horațio: L-am dibuit foarte bine.

Hamlet, III.ii

Majoritatea românilor este convinsă că, din momentul căderii regimului comunist, România a devenit o țară liberă și că eventualele crize apărute între timp se explică prin atrofierea discernămîntului provocată de îndelungata absență a exercițiului libertății. Dar faptul că tensiunea anilor '90 a fost înlocuită cu nepăsarea de astăzi pare să arate că sîntem, în prezent, încă și mai departe de exercitarea responsabilă a libertății decît eram în urmă cu aproape douăzeci de ani. Cu alte cuvinte, deși în decembrie '89 am ieșit dintr-un univers concentraționar, asta nu înseamnă că am devenit mai liberi decît fusesem înainte. Tot ce s-a schimbat a fost modalitatea de exercitare a unei puteri care, în esența ei, nu a renunțat la încercarea de a-l schimba pe om dinafara omului; această nouă manifestare a puterii este cu atît mai subtilă cu cît are o aparență mai binevoitoare. Dacă în ordinea descrisă în cărțile lui Orwell (*1984* și *Ferma animalelor*), ordine pe care Europa răsăriteană a trăit-o pînă în 1989, adevărul este vizibil tocmai pentru că este ascuns cu strășnicie și protejat de niște minciuni atît de grosolane, în universul huxleyan adevărul este ascuns tocmai prin felul în

1 Pentru traducerea citatelor din W. Shakespeare am folosit ediția *Operelor complete*, Editura Univers, vol. 1-9, 1982-1995.

care este prezentat, la un loc cu alte adevăruri relative ori parțiale. Neil Postman a rezumat această diferență în niște pagini memorabile: „Desigur, nu Orwell a fost cel dintîi care ne-a arătat dezastrul spiritual produs de o tiranie. Ceea ce este valoros în opera lui constă în efortul de a arăta că nu are nici o importanță care este ideologia gardienilor noștri. Porțile închisorii rămîn la fel de impenetrabile, supravegherea la fel de aspră, idolatrizarea stăpânilor tot atât de răspândită. În schimb, ceea ce ne spune Huxley este că, într-o epocă avansată tehnologic, dezastrul spiritual va fi adus mai degrabă de un adversar cu o față zâmbitoare decât de unul al cărui chip inspiră suspiciune și ură. În cadrul profeției huxleyene, Big Brother nu ne urmărește pentru că așa își dorește el: noi îl urmărim, fiindcă așa dorim. Nu mai este nevoie de gardieni, de porți sau de Ministere ale Adevărului. Atunci cînd o populație întreagă nu face altceva decît să se distreze prin emisiuni de divertisment, cînd viața culturală este redefinită ca un cerc nesfîrșit de distracții, cînd discuția publică serioasă devine un fel de gînguréală, cînd, în sfîrșit, un întreg popor devine un auditoriu și întreaga lui preocupare publică un act de vodevil, atunci poporul respectiv se află sub o gravă amenințare iar moartea culturii lui este cît se poate de probabilă" (N. Postman, *Amusing Ourselves to Death*, Penguin Books, 1986, pp. 155-156).

După cum rezuma Ovidiu Hurduzeu într-un eseu-manifest la care mă voi întoarce imediat, „în nici o epocă anterioară conformismul, banalitatea și sterilitatea intelectuală nu au fost transformate în norme de gîndire și conduită morală. Doar în epoca postmodernă ele fac legea în regat" (*Renașterea conștiinței critice și a speranței*, „Rost", nr. 59-60, 2008, p. 18. Amintesc că acest text, împreună cu *Ce-a mai rămas de apărat?* de Mircea Platon, eseu apărut în același număr al revistei „Rost", pp. 23-26, au fost publicate și în revista „Idei în dialog", nr. 40, 2008, pp. 26-29. Observația d-lui O. Hurduzeu a fost de altfel imediat confirmată prin replica constituită de articolele lui Ioan Buduca și H.-R. Patapievici, în nr. 41/2008 al revistei „Idei în dialog", o replică în care spiritul

înregimentării a atins apogeul în articolul lui Al. B. Duca din nr. 43/2008 al ID, unde cititorilor li se servește o porție consistentă de gîndire de lemn mâncată de cariile corectitudinii politice și un soi de servilism care face transparentă în fiecare paragraf singura preocupare reală a autorului: „domnu' Patapievici, am zis bine?").

Concret, Postman ne spune că un popor care încetează să mai fie interesat de adevărurile lui și de adevărurile omului este condamnat la moarte. Dacă în ordinea represivă în care am trăit pînă în '89, instinctul adevărului rămăsese treaz în noi tocmai din cauza eforturilor grosolane ale puterii de a-l extirpa precum și datorită ultimei generații de mărturisitori care continua să supraviețuiască, din '89 încoace adevărul este ultimul lucru care contează deși pare să fie în permanență accesibil oricui este interesat. Diferența esențială între cele două lumi, afirmă Postman în prefața cărții lui, constă în faptul că în timp ce „Orwell se temea că adevărul ne va fi ascuns, Huxley se temea că adevărul va fi înecat într-o mare de banalitate". „Lumea nouă" este cu adevărat „uimitoare" fiindcă în acest „loc rău" (sensul literal al termenului „distopie") nimeni nu mai este interesat de adevăr, două maxime hotărând de la bun început neseriozitatea unei astfel de preocupări. Una, pragmatică chipurile, care susține că „adevărul nu ține de foame" și o alta, cu valoare de dogmă în lumea pretins intelectuală, care declară irevocabil că „fiecare cu adevărul lui". În fața acestor judecăți implacabile, Adevărul nu poate decît să tacă.

Dar noi, cei care știm și vedem lucrurile acestea, nu sîntem Adevărul ci martori ai Adevărului; doar în măsura în care vom vorbi, vom rămîne în Adevăr, adică în Viață. Și chiar dacă mărturisim într-o lume care obișnuiește să îi ucidă pe mărturisitorii Adevărului, izolîndu-i cel mai adesea într-o „conspirație a tăcerii", după cum o sublinia Czelaw Milosz, noi nu trebuie să încetăm să mărturisim din dragoste pentru Cel care „așa a iubit lumea, încît pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică" (Ioan 3, 16).

În întreaga sa operă Neil Postman nu a încetat să arate că lumea de astăzi se îndreaptă tot mai repede către o societate de tipul celei din *Brave New World*, o lume care moare de râs la propriu, chiar dacă acesta nu este decît fie un râs forțat, dirijat din culise, fie cel al unui nebun, precum râsul cu care Foucault ne recomandă să întâmpinăm orice pretenție de adevăr și orice discurs despre natura umană (cf. *The Order of Things*, Vintage Books, 1994, p. 343). Dar dacă Postman a subliniat foarte bine că orice ideologie sfîrșește prin a construi o societate totalitară, el nu a reușit în schimb să ofere niște soluții satisfăcătoare; după cum sublinia un recenzent al lucrării *Amusing Ourselves to Death*, a spune că lucrurile se schimbă imediat ce oamenii vor scoate televizorul din priză și se vor întoarce la lectura clasicilor, nu este nici nou, nici convingător (Grant Morrison, *Culture and Colossus*, „Modern Age", vol. 40, nr. 2, 1998, pp. 221-222). Numai că Postman nici nu avea cum să ajungă la o soluție realistă, cîtă vreme continua să creadă că la originea răului lumii moderne se află o tehnologie ieșită de sub control. Este drept că Postman era convins de faptul că tehnologia însăși este produsul ideologiei, însă nu a reușit să arate de ce ideologiile ajung în mod necesar să producă sisteme totalitare; pentru a putea explica acest fapt, trebuia ca specialistul american în științele comunicării să știe și să dorească să dezvăluie adevărul pe care aceste ideologii îl ocultează. Este ceea ce au întreprins în ultimii ani, printr-o serie de articole și volume, cei doi gânditori români pe care i-am amintit mai devreme, Mircea Platon și Ovidiu Hurduzeu. Analiza ideologiilor contemporane, a obiectivelor reale pe care le urmăresc și a modului în care ne putem elibera de aceste ideologii a fost dusă pînă la capăt cu grație, claritate și foarte mult curaj în *A treia forță*, text pe care-l putem considera manifestul conservatorismului personalist. Deși la prima vedere un text teoretic, eseurile pe care le adună trebuie văzute mai degrabă ca o mărturisire decît ca o construcție teoretică, ca o atitudine mai mult decît ca o înșiruire de argumente. În rîndurile următoare voi încerca să prezint sintetic principiile

afirmate în cadrul manifestului și să subliniez totodată relevanța lor teologică în general și cea politică în special.

Nu vreau să spun că în România de astăzi ar lipsi mărturisitorii; dacă ar fi așa, nu ar mai exista nici o Românie, nici măcar România lor, a celor care dețin monopolul politic, economic și cultural. Numai că, prin poziția pe care o ocupă în cultură, prin formația lor intelectuală, mărturia celor doi nu afirmă doar adevărul, ci ne arată și cine sînt cei care-l ascund, și de ce. De pildă, în *Renașterea conștiinței...*, O. Hurduzeu demonstrează că dificultatea intelectualilor români de a se orienta în peisajul culturii postmoderne este sporită atît de păstrarea involuntară a unor categorii conceptuale care sînt de mult depășite, cît și de integrarea voluntară într-un sistem care le oferă categorii prefabricate. Spre deosebire de Neil Postman și de critica obișnuită a ideologiilor moderne, autorii manifestului *A treia forță* subliniază esența distructivă a oricărei ideologii: aceea de a-l construi pe om, dinafara lui, plecând de la o anumită idee despre om. Or, dacă omul poate fi apărat, ne spun M. Platon și O. Hurduzeu, aceasta nu se va putea realiza printr-o altă ideologie, adică printr-o altă idee despre om, ci numai plecând de la omul real, de la omul ireductibil și ne-asemănător: omul concret, al cărui temei concret este dat de Persoana Fiului întrupat, răstignit și înviat.

Reflectând asupra acestei situații în care ne aflăm astăzi, cînd adevărul este tăinuit cu atît mai mult cu cît nimic nu pare să împiedice accesul la el, cînd mărturisitorii adevărului sînt brusc izolați astfel încît afirmarea lui să nu aibă nici o consecință chiar dacă ideea însăși de adevăr a fost deja extirpată din conștiința oamenilor, cînd dialogul nu mai este cu putință decît între complicii la minciună, pe de o parte, și mărturisitorii adevărului, pe de alta, am văzut că, în definitiv, situația aceasta nu este deloc nouă. Din perspectivă creștină, nu este vorba decît de o nouă radicalizare a vechiului conflict dintre omul vechi, mort în Adam, și omul nou, viu în Hristos. Adevărul ascuns de lumea postmodernă este același adevăr căruia i s-au împotrivit toate culturile, toate timpurile, toate cetățile; postmodernitatea o face doar cu mijloacele sinucigașe de care

un Foucault sau Deleuze s-au folosit efectiv. Iar adevărul este acesta: că omul este mort, dar poate să învie.

Fiecare cultură, religie, filozofie pleacă de la o pereche fundamentală de contrarii: în Orient este vorba despre aparență-realitate, în platonism despre ideal-material, în existențialismul sartrian despre libertate-inautenticitate etc. Din perspectivă creștină, de la Cădere încoace, pentru lumea creată distincția inițială dintre creat și necreat este înlocuită cu distincția dintre moarte și viață, distincție care străbate întreaga fire creată. Aceasta este noua separație cu care se confruntă lumea creată și ea are precedență înaintea oricărei alteia: este limpede că cineva poate fi liber sau nu, poate exista cu adevărat sau nu doar în măsura în care este, înainte de toate, viu. Așa că atunci cînd Hamlet meditează asupra lui „a fi sau a nu fi", el nu deliberează în gol, nu caută pretexte intelectuale pentru a-și amâna acțiunea, ci așază gesturile omului în locul lor propriu, proiectându-le pe fundalul veșniciei. Gesturile noastre și deci viețile noastre contează cu adevărat, ne spune Hamlet, doar în măsura în care au consecințe veșnice. Numai că postmodernismul anulează din capul locului această confruntare fundamentală între religii, culturi și filozofii: pentru intelectualul contemporan, toate aceste perechi de opoziții esențiale se reduc la niște construcții intelectuale ale ideologiilor dominante. În monologul lui Hamlet nu vorbește Hamlet, și nici măcar Shakespeare, ne învață maeștrii deconstrucției, ci instituția represivă a Bisericii elisabetane; de altfel, orice operă din istoria culturii, precizează intelectualul postmodern, nu reprezintă decît o manifestare a puterii politice.

Cum să vorbești cu cineva cu care nu poți vorbi despre ceva pe care nu-ți este îngăduit să-l numești a fost misiunea creștinilor dintotdeauna. Lazăr este simbolul cel mai elocvent al lumii în care trăim. Dar, spre deosebire de cel din Evanghelii, acest Lazăr, deși aude din fundul mormântului chemarea de a ieși afară, nu vrea sa iasă, nu vrea să învie. Acest ne-prieten al Domnului preferă să putrezească în veci decît să recunoască faptul evident că sursa vieții lui este în afara sa, adică în Persoana Fiului în care firea omenească este unită cu cea

dumnezeiască. Precum mumiile antice care trebuie examinate în condiții speciale de laborator, omul de astăzi știe că se fărâmițează dacă se închină Dumnezeului cel viu. Omul postmodern „nu-și înclină capul înaintea nimănui", după cum îi descrie Czeslaw Milosz pe tăinuitorii adevărului (*Slow River*, în C. Milosz, *New and Collected Poems: 1931-2001*, Harper Collins, 2003, p. 20).

Așadar, creștinii se află față de necreștini într-un raport cu totul diferit decît cel care exista între marii filozofi greci și sofiști. Dacă cei din urmă se confruntau în cadrul unei culturi comune, în schimb, între creștini și necreștini „s-a întărit prăpastie mare, că cei care voiesc să treacă de aici la voi să nu poată, nici cei de acolo să treacă la noi" (Luca 16, 26): un mormânt gol ne separă în mod radical de restul lumii. Dialogul este așadar imposibil: ei nu ar asculta nici dacă ar învia cineva din morți, cum ne spune Hristos cîteva versete mai departe.

Dar atunci ce rost are mărturia și la ce bun că am înviat, dacă întâlnirea este cu neputință? În primul rînd, mărturisim pentru că ni s-a poruncit (Marcu 16, 15, etc.). În al doilea rînd, mărturia este legată de propria noastră identitate. Spre deosebire de membrii comunității lipsite de însușiri a lumii de astăzi, creștinul nu mărturisește pentru a participa la un mediu social, mărturisirea lui nu seamănă cu „adeziunea" grăbită față de Big Brother, el nu mărturisește pentru a deveni „ceva" ori pentru a „socializa", ci pur și simplu pentru că este viu. Mărturia lui reprezintă mulțumirea pentru o viață pe care o primește dintr-o dragoste care este, ca orice dragoste, inexplicabilă. Și care, tot ca orice dragoste, se vrea împărtășită. Acesta ar fi încă un motiv pentru care creștinul mărturisește public: pentru a le vesti celor care încă nu s-au resemnat cu povara morții că există o opțiune, că libertatea este opusul autonomiei.

În același timp, acțiunea creștinului nu are nimic în comun cu acel tip de umanism care se simte dator să „salveze omenirea". Misiunea conservatorismului autentic, arată Mircea Platon în *Ce-a mai rămas de apărat?*, constă în afirmarea

„definiției omului, a înțelesului naturii umane". Prin însăși această afirmare este definită totodată și esența epocii postmoderne, ca tăcere complice față de adevărul omului. Sarcina celor înviați constă prin urmare în apărarea adevărului naturii umane, o natură umană care se dezvăluie în taina persoanei care, la rîndul ei, este revelată în Taina Sf. Euharistii. Manifestul *A treia forță* descrie singura atitudine politică pe care o poate adopta un creștin. Prin importanța acordată memoriei și prin întemeierea concretului și a realului în Întrupare, este depășită alternativa clasică stînga-dreapta și, în același timp, este formulată acea miză politică și existențială care este singura demnă de om, pentru că este singura care-i descoperă adevărul.

În calitatea sa de mărturisitor, omul este un paznic la porțile realului. Porunca de a păzi și de a lucra grădina raiului (Facerea 2, 15) nu este anulată în urma păcatului, ci devine doar mult mai greu de realizat în intervalul de pînă la Întrupare. În timp ce intelectualul postmodern nu-și poate îngădui nici o judecată de valoare, Mircea Platon vorbește despre omul ireductibil (vezi interviul pe care M. Platon l-a acordat lui Silviu Man pe www.bookblog.ro). Într-o lume în care a fi neclasificabil reprezintă criteriul identității autentice, a spune nu doar că există ceva ireductibil ci că tocmai omul reprezintă „atomul" realului este un scandal – nu altul decît scandalul Întrupării. Fiindcă ceva poate fi ireductibil doar în măsura în care există un temei ontologic al realului, condiție care intră într-un conflict de neîmpăcat cu principiile lumii intelectuale de azi.

Noutatea adusă de cultura postmodernă constă în respingerea realității naturii umane și a adevărurilor universale[2]. Creștinismul contemporan nu se mai confruntă, așa cum s-a întâmplat până acum, cu o nouă viziune asupra naturii umane, ci cu una care contestă, într-o flagrantă contradicție logică, posibilitatea de a rosti adevărul, posibilitatea oricărei viziuni asupra naturii umane. În lumea postmodernă, creștinului i se reproșează precum odinioară lui Lot: „ești un străin, dar faci

2 Vezi Stephen H. Webb, *Christ against the Multiculturalists*, „First Things", May, 2008 (http://www.firstthings.com/onthesquare/?p=1062).

pe judecătorul!" (Facerea, 19, 9). În lumea postmodernă, omul este acceptat doar în măsura în care se desparte de natura sa umană, de adevărul omului. În această lume lipsită de criterii și standarde, oricine judecă devine automat „străin" fiindcă întrebuințează niște criterii și standarde fără de care judecata nu este posibilă. Binele și răul nu sînt niște idei, înnăscute sau dobândite, ci hotarele naturii umane. Lot, „străinul", îi păzește pe cei doi oaspeți ai săi de furia unei mulțimi stricate la propriu, în natura ei, o mulțime care nu mai poate fi recuperată fiindcă și-a ieșit din hotarele firii (de aceea homosexualitatea este un păcat infinit mai grav decît desfrânarea sau uciderea și de aceea orice creștin trebuie să-l denunțe cu încăpățânare); stând de pază la ușa casei sale (Facerea, 19, 6) Lot îi înfruntă pe vrăjmașii firii omenești, a căror orbire spirituală va fi imediat apoi urmată de orbirea trupească: cei care refuză să vadă adevărul firii omenești vor sfîrși prin a nu mai vedea omul cu totul.

Omul sau este ireductibil, sau nu este om – acesta este tipul de alternativă pe care creștinismul trebuie să o prezinte lumii contemporane. În mod opus lui Lot, care poate fi descris ca un paznic al realului, intelectualul postmodern este un impresar al omului neclasificabil, al unui fel de om care este identic cu toți ceilalți oameni, fiindcă nimeni nu mai are nici o trăsătură distinctivă în mod esențial: roadele pămîntului, legumele și fructele cultivate în lumea postmodernă și-au pierdut gustul o dată cu omul; iar omul postmodern și-a pierdut gustul fiindcă s-a lepădat de miezul său. Cu o formulă sugestivă, M. Platon îl definește pe intelectualul de astăzi drept „sacerdot al nimicului". Intelectualul este urmașul gnosticilor, divinitatea lui este ideea, neant pur proiectat peste o lume de umbre.

În *Sfîrșitul lumii moderne*, Romano Guardini considera că acest nihilism absolut al lumii moderne l-ar putea ajuta pe om să vadă că nici o formă de idolatrie nu mai este posibilă, că toți idolii – Cultura, Umanitatea, Istoria, Natura – au fost „demascați" și că acum s-ar vedea mai limpede că numai Întruparea poate garanta realitatea, sensul, valoarea ființei umane. Astăzi vedem că teologul german s-a înșelat: la douăzeci de

ani de la publicarea cărții lui Guardini, Foucault îl desăvârșea pe Nietzsche, desființând sistematic orice pretenție la posibilitatea și transmisiunea cunoașterii, la existența sensului și a realității.

Yeats încă mai putea spune „the centre cannot hold". În schimb, omul de astăzi întreabă mirat: „what is 'a centre'?" De aici și importanța fundamentală a memoriei, ca exercițiu de păstrare și recuperare a sensului cuvintelor, a adevărului, a conservării și afirmării corespondenței dintre cuvinte și lume. Înaintea întrebării lui Pilat, „ce este adevărul?", Hristos tace. El nu putea răspunde, fiindcă nu există nimic către care ar fi putut indica, pentru că în Persoana Lui semnificatul și semnificantul noțiunii de „adevăr" coincid. În Hristos avem în același timp depășirea gîndirii și întemeierea ei – depășirea gîndirii, fiindcă adevărul nu este un concept, și întemeierea ei, fiindcă adevărul există efectiv, în mod deplin, real și viu ca Persoană.

Dar acest sens al memoriei este evident respins de gîndirea postmodernă, care fie încurajează doar acel tip de îndeletnicire arhivistică, de clasare și înregistrare mecanică a unor lucruri care trebuie să rămînă exterioare, fie, printr-o manipulare ideologică a istoriei, denunță perspectiva pretins ideologică a istoriografiei tradiționale. Astfel, prin intermediul unor săpături mai mult sau mai puțin competente[3], sînt „excavate" (pentru a folosi o terminologie foucaultiană) acele cazuri din trecut care condamnă trecutul în mod irevocabil. Istoriografia postmodernă prevalează mostre din trecut doar pentru a bloca orice acces la trecut. Or, cercetarea trecutului are rost doar în măsura în care ceva fundamental s-a petrecut acolo, ceva fundamental care asigură continuitatea și legătura oamenilor în timp. Acest fapt fundamental care iluminează Istoria de la un capăt la altul în fiecare punct al ei este Întruparea-Răstignirea-Moartea-Învierea Fiului.

3 Pentru modul semidoct și tendențios în care M. Foucault practică analiza istorică, vezi Keith Windschuttle, *The Killing of History. How Literary Critics and Social Theorists Are Murdering Our Past*, Encounter Books, San Francisco, 1996, pp. 131-171.

Din lumea descrisă de Orwell în 1984 evadarea era încă posibilă – prin memorie. În schimb, în minunata lume nouă nici o evadare nu mai este cu putință. Această lume este desprinsă de trecut; de vreme ce l-a anulat cu totul, universul huxleyan nici măcar nu mai trebuie să se străduiască să mistifice trecutul. Ceea ce nu înseamnă că în Minunata lume nouă ideea de trecut sau accesul la documente ar fi interzise; lumea de astăzi face trecutul redundant prin simpla contestare a relevanței lui pentru viața și destinul omului.

Ce înseamnă „Remember me!", acest îndemn repetat pe care duhul bătrânului Hamlet îl adresează fiului său? Ce înseamnă a răz-buna prin amintire? Înseamnă a revendica, adică a vindeca. Hamlet află care este sarcina omului: a vindeca o nedreptate prin revendicarea unei moșteniri. Hamlet află că trebuie să-i pese. În schimb, elitele de astăzi ne îndeamnă să ne pese de ceea ce nu contează și să fim nepăsători față de singurele lucruri care ne apasă cu adevărat: sarcina transmisă de strămoși, revendicarea patriei, răz-bunarea, adică răscumpărarea timpului, a istoriei.

„Faceți aceasta întru pomenirea Mea!" (Luca 22, 19). Dacă Întruparea este evenimentul fundamental al Istoriei, dacă acesta este temeiul realității, dacă pe această „piatră" stă adevărul omului iar omul nu este adevărat decît în virtutea acestei întemeieri, urmează că omul, cel care păstrează memoria Adevărului, trebuie des-ființat. Foucault a înțeles cel mai limpede acest lucru elementar: Dumnezeu nu moare pînă nu moare și omul. Modernitatea l-a „ucis" pe Dumnezeu (în sensul ca l-a scos din orizontul Istoriei), iar postmodernitatea l-a „ucis" pe om. Și cum poate fi „ucis" omul? Prin uitare: dacă în creștinism omul trăiește fiindcă îl pomenește pe Dumnezeu și este pomenit de Dumnezeu, necreștinul știe că moare, sau riscă să moară, dacă aude de Dumnezeu. Dacă nu va auzi niciodată de Viață, omul nu va ști niciodată cît este de mort. Atunci cînd M. Platon îl definește pe intelectual drept „sacerdot al nimicului", el l-a surprins totodată perfect pe Foucault și întreaga cultură postmodernă. Cum spunea părintele Iustin Pârvu, problema intelectualilor nu este că sînt orientați spre

Occident, ci că nu sînt orientați deloc și, de aceea, „nu au convingeri temeinice, convingeri reale, ale vieții" (*Poate fi spovedit un președinte?*, interviu publicat în „Ziua", 20 ianuarie 2001) Convingerile reale sînt cele „ale vieții". Dacă „elitele nu cred în nimic, cu atît mai puțin în puterea ideilor de a schimba societatea", după cum observă Ovidiu Hurduzeu, este tocmai fiindcă pentru „elite" ideile sînt cele care contează, nu oamenii. Or, nu poți să crezi în idei decît dacă-ți pierzi mințile, precum Nietzsche, Foucault & Co.; de crezut, se crede fie în zei, fie în oameni, fie în Dumnezeu-omul – deși cea din urmă este singura afecțiune mintală pe care omul postmodern o consideră mortală!

Ceea ce-l împinge pe gânditorul creștin să apere adevărul omului nu este pasiunea intelectuală, datoria sau „dragostea" față de „umanitate", ori înflăcărarea unei firi idealiste, ci realitatea concretă a Întrupării. Datorită Întrupării, arată O. Hurduzeu, oamenii sînt neasemenea și tocmai de aceea se pot întîlni și au ceva esențial să-și dăruiască. Omul este real în virtutea acestui eveniment, iar a afirma Întruparea nu este altceva decît respirația firească care însoțește noua viață a creștinului. Omul ireductibil este omul „al cărui centru de greutate este în afara sistemului" adică, după cum o subliniază M. Platon în finalul articolului său, pe Golgota. Precum Lot care-și aștepta oaspeții la poarta cetății, omul ireductibil este un marginal. Dar nu este un marginal în sensul dat de stînga acestui termen, ca unul care este exclus și alungat la periferia cetății, ci este marginal tocmai pentru că este unul care include, el este marginal, mai precis, prin ceea ce include, prin ceea ce păzește: adevărul omului. Omul ireductibil, spre deosebire de intelectualul „sacerdot al nimicului", este un paznic al realului: din acest punct de vedere, mi se pare sugestiv faptul că tocmai un paznic (Marcellus) este cel care rostește, în *Hamlet*, replica „ceva e putred în Danemarca": putrezește, moare chiar ceea ce noi trebuie să apărăm.

Omul autentic este cel care stă la poarta realului determinat de Întrupare, Răstignire, Înviere și Înălțare. Aceste repere „nu sînt poziții metafizice pe care omul trebuie să le accepte ca să

evite o pedeapsă oarecare sau ca să i se dăruiască mântuirea, ci evenimente istorice. Ele definesc coordonatele în care au fost create și în care s-au aflat după Cădere și se regăsesc în Hristos omul și lumea. Din acest motiv, ele definesc adevărata natură a omului, adevărul istoriei. În afara acestora, creația e contrară naturii și numai în ele își găsește ea naturalitatea și înaintează spre desăvârșire" (Panayotis Nellas, *Omul-animal îndumnezeit*, Deisis, p. 128).

Toți creștinii mărturisesc, și fiecare gest al unui creștin ar trebui să fie o astfel de mărturisire. Ca în poemul lui C. Milosz, în preajma unui creștin, adică a unui om concret, „se dezvăluie primăvara și cerul, mările și fața pămîntului", se dezvăluie realitățile ireductibile. Unii dintre creștini sînt însă chemați în mod special să-i înfrunte, în numele adevărului omului, pe tăinuitorii adevărului viu și dătător de viață. Dacă omul este o poartă a realului, atunci el trebuie să se străduiască s-o păzească atunci cînd vrăjmașii realului o blochează, neagă că ar fi existat vreo poartă sau pur și simplu o scot din țâțâni, precum ne anunță Hamlet: „Vremurile-s / Smulse din țâțâni. Ah, ce blestem / Că eu m-am născut ca să le-ndrept!" (II.v). Dacă în cetatea greacă, omul adevărat era filozoful-rege, în ordinea creștină omul împlinit este omul mărturisitor. În rîndurile următoare mă voi folosi anume de tema acestei tragedii shakespeariene pentru a ilustra mai clar situația României și sarcina prinților-mărturisitori.

„Lumea-ntreagă e o scenă și toți oameni-s actori" (*Cum vă place*, II.vii), afirma unul din oamenii care au știut poate cel mai bine ce-i lumea, scena și actorul. Dacă toți oamenii sînt actori, aceasta se explică prin faptul că, din capul locului, toți oamenii sînt distribuiți într-o singură piesă, indiferent de timpul și de locul reprezentației. Cu toate că uneori ni se pare că asistăm cînd la tragedii, cînd la comedii sau la simple farse, în realitate piesa este una și aceeași: atunci cînd este privită dinspre Înviere, piesa este o tragedie (întrucît reprezintă, conform definiției lui Aristotel, imitația acțiunii unui om ales, adică a lui Hristos, Alesul lui Dumnezeu) care sfîrșește cu bine. Dimpotrivă, de fiecare dată cînd lipsesc reperele Răstig-

nirii și Învierii Fiului întrupat, piesa nu poate fi percepută decît fie ca o „tragedie" în sensul comun al termenului, fie ca o satiră. Teatrul absurdului nu este decît forma ultimă la care ajunge viziunea dramatică atunci cînd cele trei unități veritabile sînt respinse sau uitate: unitatea de timp (33 A.D.), unitatea de loc (Ierusalim) și unitatea de acțiune (Jertfa de pe Cruce).

Despre această piesă ambivalentă și despre rolul nostru în ea va fi vorba în continuare. Și pentru a sublinia caracterul dramatic reciproc al creștinismului și al istoriei, mă voi folosi de *Tragedia lui Hamlet, Prințul Danemarcei*, una din piesele cele mai izbutite ale celui mai mare dintre dramaturgii lumii. În definitiv, dacă e să existe un *Ur-Hamlet* care precede și inspiră piesa lui Shakespeare, acesta s-ar regăsi cel mai bine în drama creștină însăși, a Regelui ucis pentru curajul său de a spune adevărul și pentru iubirea lui eliberatoare. Tulburați de vestea învierii Lui, asasinii le-au poruncit slugilor să răspândească pe tot cuprinsul regatului toate minciunile posibile: ba că trupul i-ar fi fost furat de ucenicii săi, ba că nu ar fi murit cu adevărat, ba că nici măcar nu ar fi existat în realitate, totul nefiind decît o poveste, un mit, o fabulă. Tot astfel, în *Hamlet*, regele legitim este asasinat de Claudius, fratele său, fără ca nimeni să bănuiască ceva. Încet, încet, din interes, frică, lașitate, indiferență ori prostie, aproape toată lumea a înghițit minciuna lui Claudius devenit acum, prin căsătoria cu mama prințului, și rege, și tată al prințului moștenitor. Fiul bătrânului Hamlet, însă, precum Hristos în scena ispitirii din pustie, nu poate fi îmbrobodit: el știe cine este tatăl lui, știe cine este el însuși, iar tatăl lui se întoarce din morți pentru a-i cere să-i păstreze amintirea. Și nu este cu totul singur, căci are un prieten de încredere, pe devotatul Horațio. La prima vedere, cei doi nu pot face nimic, nu au nici o șansă: minciuna este universală, iar crima, săvârșită prin picurarea îndemânatecă a otrăvii în urechea oamenilor în timp ce dorm, nu poate fi dezvăluită public. Pe de o parte, nu există dovezi directe și nici martori ai crimei, iar pe de alta curtenii stau sub puterea seducției lui Claudius. Hamlet pune însă la cale un plan ingenios,

prin care regele impostor va fi confruntat cu o piesă-oglindă în care acesta să-și vadă chipul, firea sa adevărată. Planul reușește doar în parte: deși Claudius reacționează violent, întrerupând reprezentația pentru a se retrage mînios, asistența nu pricepe nimic, în ciuda faptului că piesa tocmai jucată rezuma evenimentele petrecute la palat în ultimele două luni (uciderea bătrânului Hamlet și căsătoria lui Claudius cu soția acestuia). De-abia în final, cu prilejul unei reprezentații organizate de această dată de Claudius (un spectacol de duel măsluit), Hamlet va reuși, cu prețul propriei vieți, să-l dea în vileag pe regele criminal. Înainte a-și da duhul, Hamlet îi cere lui Horațio să-i spună povestea.

Nu despre Danemarca ne vorbește Shakespeare, ci despre cetatea omului, cetate care putrezește din cauza unei crime și a tăinuirii ei. De aceea este omul bolnav, în toate timpurile și locurile. La răstimpuri, cei puțini care au rămas fideli victimei sînt cercetați de duhul ei. Istoria este o artă inspirată de-o muză. Întrucît orice creștin are vocația memoriei (Luca 22, 19), orice creștin este într-un sens „istoric"; cu atît mai mult creștinul care este istoric prin formație și profesiune va fi inspirat de o muză, sau, mai bine zis, de un duh: de Duhul Celui ucis. Un astfel de om cercetat astăzi de Duhul ne vorbește acum. Iar dacă cineva ar dori să-l împiedice, el avertizează cu o splendidă înflăcărare: „În numele Domnului, de nu-l voi preface în duh pe cel ce-mi stă în cale!" (*Hamlet*, I.iv.) Potrivit părintelui Nicolae Steinhardt, aceasta este ultima din cele trei soluții pe care le avem la îndemînă într-un univers distopic: este soluția celui care, în numele adevărului, „intră în ei ca un tanc". În România de astăzi, doi oameni „intră în ei ca un tanc", vorbind necruțător despre victimă, despre criminali și despre complicii lor, tăinuitorii crimei.

Încă o dată, crima constă în ascunderea cu bună știință a adevărului despre om. Omul este fiu al regelui, adică icoană și moștenitor al lui. Claudius, regele uzurpator, nu are nici tată, nici fii, ci doar supuși. El nu are nimic și pe nimeni de moștenit și de aceea nu poate stăpîni decît în mod nefiresc, prin crimă, minciună și seducție.

Hamlet nu este o piesă creștină, ci o dramatizare a creștinismului însuși. Tocmai de aceea, piesa lui Shakespeare este la nesfîrșit relevantă. În contextul culturii postmoderne, dominantă astăzi în România ca peste tot în lume, *Hamlet* trebuie privită ca acea piesă-în-piesă, drept acea „mouse-trap" (III.ii) pregătită regelui impostor de singurii oameni care știau adevărul, Hamlet și Horațio. Iată, astăzi, doi oameni care împărtășesc exilul temporar al lui Hamlet făcându-i pe Claudius și curtea lui să spere că-și vor lăsa oasele pe-acolo, sau măcar amintirea patriei, îi spun României adevărul despre cei otrăviți, despre otravă și otrăvitori. Ei îl sfidează pe Claudius, îl disprețuiesc pe Osric, își râd de Guildenstern și Rosencrantz, îl compătimesc pe Laertes (Claudius știe cum să-i învrăjbească pe potențialii săi adversari) și se miră de prostia lui Polonius. Mai ales, sînt gata să fie uciși, adică să intre în plasa de tăcere aruncată peste România, fiindcă acolo, în această moarte spirituală, cuvintele lor vor răsuna cu atît mai puternic. După cum o spunea C. Milosz, „într-o încăpere unde toată lumea păstrează o conspirație a tăcerii, un singur cuvînt adevărat are efectul unui foc de armă".

Dar nu dovedește oare această impermeabilitate perfectă faptul că ne aflăm într-un univers de tip concentraționar? Iar pentru a pune un astfel de univers în criză, sau pentru a ne sustrage lui (ceea ce este totuna), avem oricînd la dispoziție oricare din cele trei soluții prezentate de Nicolae Steinhardt în *Jurnalul fericirii*: a mortului, a zurbagiului și a eroului, un erou a cărui sursă de curaj nu se află în propriile puteri și nici în aspirația la o glorie lumească ci în harul lui Dumnezeu și în rădăcinile neamului său, adică în cele două puteri care compun, vectorial, „A Treia Forță". Prin urmare, nici una din aceste soluții nu este „strict lumească", cum credea pe atunci părintele Nicu Steinhardt. O dată, pentru că nu există lucruri strict lumești în lumea omului: însăși găsirea unei soluții și aplicarea ei este un efect al harului. Dar, mai ales, pentru că așa cum încheie chiar N. Steinhardt, „secretul celor care nu se

pot încadra în hăul totalitar e simplu: ei iubesc viața, nu moartea"[4].

4 Într-un mesaj pe care i-l adresam în toamna anului 2007 d-lui H.-R. Patapievici la adresa de e-mail indicată pe site-ul *ID*, încercam să arăt pe scurt, dar în acord cu convingerile exprimate aici, că adevărata problemă a culturii române contemporane nu este determinată de monopolul deținut de cultura literară, ci de ignorarea „problemelor unei inimi aflate în conflict cu sine însăși" și a „vechilor adevăruri universale fără de care orice lucrare omenească se năruie și rămîne blestemată", cum zicea Faulkner. Criza dialogului din cultura română nu este determinată de dominația literaturii asupra științelor umaniste, insistam eu, ci de faptul că tensiunea dintre viață și moarte lipsește cu totul din cultura română *în ansamblul ei*. Nu am primit nici un răspuns atunci, cînd mai credeam în posibilitatea dialogului. Acum însă, cînd am înțeles că din perspectiva vieții și a morții dialogul este imposibil de realizat între oameni aflați de o parte și de alta a hotarului esențial, am văzut cît de grăitoarea poate să fie absența răspunsului pe care-l așteptam.